

ÖĞRETMENLERİN UZAKTAN EĞİTİM UYGULAMALARININ
İŞ-YAŞAM DENGESİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Murat Helvacı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EYLÜL, 2024

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 6 (altı) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Murat

Soyadı : Helvacı

Bölümü : Eğitim Yönetimi

İmza :

Teslim Tarihi : 16/09/ 2024

TEZİN

Türkçe Adı : Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Uygulamalarının İş-Yaşam Dengesi Bağlamında İncelenmesi.

İngilizce Adı : An Examination of the Impact of Distance Education on Teachers' Work Life Balance.

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı : Murat Helvacı

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Murat Helvacı tarafından hazırlanan “Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Uygulamalarının İş-Yaşam Dengesi Bağlamında İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Serkan KOŞAR

(Eğitim Bilimleri ABD, Gazi Üniversitesi)

Başkan: Doç Dr. Zeki ÖĞDEM

(Eğitim Bilimleri ABD, Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi)

Üye: Doç. Dr. Emre SÖNMEZ

(Eğitim Bilimleri ABD, Gazi Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 06/08/2024

Bu tezin Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Şaban ÇETİN

TEŞEKKÜR

Öncelikle bu eğitim yolculuğumuzda bizleri yüreklendirerek, hedeflerimizin yükselmesinde bizlere ilham kaynağı olan, tezin her aşamasında desteğini esirgemeyen, akademik yolda ilerlerken, disiplinli çalışmalarıyla her zaman bizlere rol model olan Tez Danışmanım Prof. Dr. Serkan KOŞAR'a en içten duygularla şükranlarımı sunarım.

Uzman görüşleriyle görüşme sorularına destek sağlayan Doç. Dr. Emre ER'e ve Doç. Dr. Emre SÖNMEZ'e ; hem akademik yönden hem de yaşam tecrübesi ve eğitimci yönleriyle bizlere rehberlik yapan başta Eğitim Yönetimi Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Ferudun SEZGİN'e, ve Prof. Dr. Nezahat GÜÇLÜ'ye; bizlere felsefi bakış açısı kazandıran Prof. Dr. Mehmet Ali DOMBAYCI'ya; tez jürimde yer alarak değerli önerileriyle tezimin son şeklini almasına katkıda bulunan Doç. Dr. Zeki ÖĞDEM'e ve Doç. Dr. Emre SÖNMEZ'e; yüksek lisans eğitimi sürecinde bizlere destek sağlayan Eğitim Yönetimi alanında çalışan tüm hocalarımıza; çevirilerde katkı sunan Yeğenim Rumeysa HEKİM'e ve İngilizce Öğretmeni Günüşen ÇATALTEPE GÜL'e; vakit ayırarak araştırmanın çalışma grubunu oluşturan görüşme sorularına samimiyetle cevap veren tüm öğretmen arkadaşlarımıza teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak haklarını ödeyemeyeceğim Annem Muazzez HELVACI ve Merhum Babam Hüseyin HELVACI'ya; çalışmalarımnda her zaman beni destekleyen Eşim Gökşen HELVACI'ya ve zamanlarını aldığım çocuklarım Nisa, Mustafa ve Hüseyin Arda'ya teşekkür ederim.

**ÖĞRETMENLERİN UZAKTAN EĞİTİM UYGULAMALARININ
İŞ-YAŞAM DENGESİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**
(Yüksek Lisans Tezi)

Murat Helvacı
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Eylül 2024

ÖZ

Bu araştırmanın amacı öğretmenlerin uzaktan eğitim uygulamalarının iş-yaşam dengesine olan etkisinin incelenmesidir. Çalışmada bu amaç doğrultusunda nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve fenomenoloji deseni benimsenmiştir. Araştırma verilerini toplamak için Ankara ili Çankaya, Etimesgut ve Mamak ilçelerine bağlı liselerde görev yapan 13 öğretmenle 2022-2023 Eğitim-Öğretim yılı ikinci döneminde görüşme sağlanmıştır. Elde edilen veriler temalara göre gruplandırılmış, verilerin analizinde betimsel analiz ve içerik analizi birlikte kullanılmıştır. Öğretmenlerin iş-yaşam dengesi ile ilgili görüşleri uzaktan eğitim boyutlarıyla ele alınmış, iş-yaşam dengesinin öğretmenler için anlamı, uzaktan eğitim uygulamaları, bu uygulamaların iş-yaşam dengesine etkileri ve uzaktan eğitimin geliştirilmesine yönelik öğretmen görüşleri analiz edilmiştir. Katılımcılar genel olarak iş öncelikli bir yaşam sürdürdüklerini belirtmişlerdir. Uzaktan eğitim uygulamalarının zaman ve ekonomik açıdan tasarruf sağladığını, özel işlerine ve ailesine daha çok zaman ayırabildiklerini olumlu yönler olarak ifade etmişlerdir. Buna karşılık uzaktan eğitim sürecinde; teknolojik alt yapı ve imkânlar, öğrenci devamsızlıkları, motivasyon sorunları ve

sosyal yaşamın sınırlanması ile ilgili sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Yaşanan sorunların sadece uzaktan eğitime bağlı olmadığını, Covid-19 salgını nedeniyle karantina sürecine bağlı sorunlar olduğunu ifade etmişlerdir. Bu süreçte iş ve özel yaşamın iç içe olduğunu ve iş-yaşam dengesinin sağlanamadığını belirtmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre genel olarak uzaktan eğitimi tercih etmeyenler bulunmaktadır. Bununla birlikte uzaktan eğitimin geliştirilmesi için teknolojik imkânların geliştirilmesi gerektiğini, öğretmenlerin ve öğrencilerin bu teknolojiyi kullanmasına yönelik eğitimlerle desteklenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Araştırmada MEB'in ilgili birimlerinin uzaktan eğitimle ilgili gerekli alt yapı ve donanımın geliştirilmesine yönelik hazırlık yapabileceği, öğretmen, veli ve öğrencilerin bu konuda bilinçlendirilerek eğitimlerle desteklenebileceği, olası bir afet, salgın durumunda eğitime uzaktan ya da hibrit model ile devam edilebilecek hazırlıkların yapılabileceği yönünde önerilerde bulunulmuştur. Sonuç olarak teknolojik yeniliklere bağlı olarak eğitimdeki entegrasyon çok hızlı olmaktadır. Bu sürece uyum sağlayabilmek için, bireylerin yaşamını olumsuz etkilemeden, iş-yaşam dengesini sağlamaya yönelik uygulamalar hızla geliştirilerek eğitim hayatına uyarlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler : Uzaktan Eğitim, İş-yaşam Dengesi

Sayfa Adedi : xiv +118

Danışman : Prof. Dr. Serkan KOŞAR

AN EXAMINATION OF THE IMPACT OF DISTANCE EDUCATION ON TEACHERS' WORK LIFE BALANCE

(M.S. Thesis)

Murat Helvacı

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

September 2024

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the impact of distance home-based traditional education on teachers' work life balance. In order to succeed this aim, we implemented a qualitative research method and inserted the phenomenology pattern. In order to obtain research data, we met thirteen high school teachers who work at schools in Etimesgut, Çankaya and Mamak towns in Ankara in the spring semester of 2022-2023 academic year. We employed descriptive analysis and content analysis together in data analysis. Then, we grouped them according to the theme. Participants expressed their opinions about distanced home-based education and its effects on their work life balance. They were asked to explain the meaning of work life balance and the impact of distanced home-based education on their work life balance. They also made suggestions to improve home-based education. Participants indicated that they generally put the priority on their work. They added that home-based education allowed them to spend more time with their families and this kind of education brought a saving of time for daily issues. On the other hand, some other participants emphasised bad sides such as the lack of technical background and student motivation, the problem of absenteeism, and social life distractions which were mainly caused by Covid-19 pandemic. In this era, they couldn't manage work life balance

effectively. According to the research data, the majority of people have a negative attitude towards distance education while some others think that it would be promoted by means of a better technical background and training students about distance education. It is suggested that the MNE (Ministry of National Education) should make a provision for a possible disaster, outbreak, or an earthquake so that probability of a disruption could be eliminated via integration of technology. Consequently, thanks to technological innovations, the education system can be accommodated in any kind of difficult situation. Therefore, in consideration of people's private life, needed practices should be adapted into the education system.

Keywords : Distance Education, Work Life Balance

Number of Pages : xiv +118

Supervisor : Prof. Dr. Serkan KOŞAR

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Varsayımlar	5
1.5. Sınırlılıklar	5
1.6. Tanımlar.....	5
BÖLÜM II.....	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	6
2.1. Çalışma.....	6

2.1.1.	Çalışma Hayatının Tarihsel Gelişimi	6
2.1.2.	Uzaktan Çalışma	8
2.1.3.	Uzaktan Çalışmanın Tarihsel Gelişimi	8
2.1.4.	Evden Çalışma	9
2.2.	Eğitim	9
2.2.1.	Uzaktan Eğitim	10
2.2.2.	Covid-19 Süreci ve Eğitim	11
2.3.	İş-Yaşam Dengesi	13
2.3.1.	İş-Yaşam Dengesi Kavramı ve Gelişimi	13
2.3.2.	İş-Yaşam Dengesi ile İlgili Kuramlar	15
	<i>Bölünme Kuramı</i>	15
	<i>Yayılma (Taşma) Kuramı</i>	16
	<i>Telafi Kuramı</i>	16
	<i>Araçsallık Kuramı</i>	16
	<i>Rol Çatışma Kuramları</i>	17
	<i>Sınır Kuramları</i>	17
2.4.	İlgili araştırmalar	18
2.4.1.	Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	18
2.4.2.	Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	20
BÖLÜM III		24
YÖNTEM		24
3.1.	Araştırma Deseni	24
3.2.	Katılımcılar	24
3.3.	Veri Toplama Aracı	26
3.4.	Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları	27
3.5.	Verilerin Toplanması	28
3.6.	Verilerin Analizi	29

BÖLÜM IV	30
BULGULAR VE YORUM.....	30
4.1. Öğretmenlerin İş-Yaşam Dengesi ile İlgili Düşüncelerine İlişkin Bulgular	30
4.2. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Hakkındaki Düşüncelerine ve Bu Süreçte Yaşanan Sorunlara İlişkin Bulgular	38
4.3. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Uygulamalarının İş-Yaşam Dengesine Etkisi ile İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular	51
4.3.1. Uzaktan Eğitim Sürecinin Öğretmenlerin İş ve Özel Yaşantısına Etkisine Yönelik Bulgular	54
4.3.2. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Sürecinde Yaşamın İhmal Edilmesine Yönelik Düşüncelerine İlişkin Bulgular	57
4.3.3. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Sürecinde Kendilerine Zaman Ayırma Konusundaki Düşüncelerine İlişkin Bulgular	58
4.3.4. Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretmenlerin Zamanın Çoğunluğunun İş ile Uğraşarak Geçirilmesine Yönelik Düşüncelerine İlişkin Bulgular	60
4.4. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Sürekli Olarak Uygulanmasının İş-Yaşam Dengesi Bağlamında Olumlu ve Olumsuz Yönleri ile İlgili Düşüncelerine İlişkin Bulgular	70
4.4.1. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Sürecinin Olumlu Yönleri ile İlgili Düşüncelerine Yönelik Bulgular	72
4.4.2. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Sürecinin Olumsuz Yönleri ile İlgili Düşüncelerine Yönelik Bulgular	75
4.5. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Geliştirilmesine Yönelik Önerilerine İlişkin Bulgular	84
BÖLÜM V	94
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	94

5.1. Sonuçlar	94
5.2. neriler	97
5.2.1. Öğretmenlere neriler	98
5.2.2. Millî Eğitim Bakanlığı'na neriler	100
5.2.3. Velilere neriler	100
KAYNAKLAR.....	102
EKLER.....	113
EK 1. Veri Toplama Aracı.....	114
EK 2. Millî Eğitim Bakanlığı İzin Yazısı.....	118

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Öğretmenlerin Demografik Özellikleri.....	26
Tablo 2. Öğretmenlerin İş-Yaşam Dengesi ile İlgili Düşüncelerine İlişkin Bulgular	31
Tablo 3. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Hakkındaki Düşüncelerine ve Bu Süreçte Yaşanan Sorunlara İlişkin Bulgular	39
Tablo 4. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Uygulamalarının İş-Yaşam Dengesine Etkisi ile İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular	54
Tablo 5. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Sürekli Olarak Uygulanmasının İş-Yaşam Dengesi Bağlamında Olumlu ve Olumsuz Yönlerine İlişkin Bulgular ..	72
Tablo 6. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Geliştirilmesine Yönelik Önerilerine İlişkin Bulgular	85

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

ÇSGB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
EBA	Eğitim Bilişim Ağı
ECLAC	Latin Amerika Ülkeleri Ekonomik Komisyonu
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü
TDK	Türk Dil Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
WHO	Dünya Sağlık Örgütü
YAYKUR	Yaygın Yükseköğretim Kurumu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde Problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlar bulunmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Günümüzde insanlar değişen ve farklılaşan gereksinimlerini karşılayabilmek, yaşamlarını devam ettirebilmek ve potansiyellerini kullanmak için farklı örgütler içinde bulunmaktadır (Koşar, Er, Kılınç ve Koşar, 2017). Zamanla iş hayatının taleplerine ve buna bağlı olarak artan çalışma saatlerine uyum sağlayabilmek için performanslarını artırmak zorunda kalmıştır. Dolayısıyla iş hayatı yaşama karşı daha baskın bir duruma gelmiş, iş-yaşam dengesizliği sıkça gündeme gelmeye başlamıştır (Gürel, 2019). Bireylerin iş-yaşam dengesi açısından problem yaşadığı örgütlerde; işe devam problemleri, isteksiz tutumlar, zamanın boşa harcanması gibi çalışanlarda performansı olumsuz etkileyen durumlar ve örgütler için kayıplar olabilmektedir. Örgütte yaşanan bu dengesizlik iş çıktılarına da etki ederek hem örgütü hem de çalışanları olumsuz etkilemektedir (Korkmaz & Erdoğan, 2014).

Örgütlerin devamlılığı ancak değişikliklere ve yeniliklere uyum sağlaması ile mümkündür. Küreselleşme ile dünya da birçok değişiklik olmuştur. Bu duruma bağlı olarak birçok örgüt zorunlu olarak değişmeye başlamıştır. Eğitim örgütlerinin de bu sürece uyum sağlaması gereklidir. Açık sistem olan eğitim örgütleri belirlenen hedeflere ulaşabilmek için zorunlu olarak değişime uyum sağlamalıdır. Eğitim örgütlerinde hammaddenin, bu hammaddeyi

işleyen ve ortaya çıkan ürünün insan olması sebebiyle bu yapı toplumdaki her bireyi önemli ölçüde etkilemektedir. Eğitim örgütleri yenilediğinde bu durumdan hem hizmet edilen kitle hem de görevini sürdüren öğretmenler etkilenmektedir. Bu kapsamda, değişimi olması gereken şartlarda sağlayamayan eğitim örgütleri öğretmenin işten sıkılmasına, kendini gerçekleştirememesine ve performansının düşmesine sebep olabilir (Polat, 2017, s. 1).

Tüm dünya bu yenileşme ve değişim süreci içindeyken insanlık bir yandan doğal afetler ve salgın hastalıklarla mücadele etmekte diğer taraftan da zorlaşan bu uyum sürecine yönelik hazırlıklarını devam ettirmektedir. 2019 yılının son aylarında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıktığı bildirilen ve sebebi bilinmeyen zatürre hastalıklarının kaynağının koronavirüs olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hafif enfeksiyonlardan ağır solunum sendromlarına kadar görülen ciddi enfeksiyon tablolarının sebebi olan koronavirüsler, bu ailede daha önce görülmemiş yeni bir koronavirüs türünden kaynaklanan hastalık, Covid-19 olarak tanımlanmaktadır. (World Health Organization [WHO], 2020, s. 2)

Türkiye'de de ilk vaka görülmesiyle birlikte okullar 16 Mart 2020 tarihinden 30 Mart 2020 tarihine kadar tatil edilmiştir. Öğrencilerin eğitimlerini devam ettirmek için Millî Eğitim Bakanlığı'na tüm kademeleri kapsayan uzaktan eğitim sistemi başlatılmıştır. Derslerin EBA TV ile EBA Canlı Ders Platformu üzerinden yapılmasına karar verilmiştir. Bu süreçte eğitimlerin tüm öğrencilere ulaşabilmesi için mevcut EBA kapsamında ilgili çalışmalar artırılarak altyapı genişletilmiştir. EBA TV üzerinden ilkokullarda, ortaokullarda ve liselerde olmak üzere üç kanaldan uzaktan eğitimler yapılmaya başlanmıştır. Birinci sınıflardan 12. sınıf düzeyine kadar olan dersler 20-25 dakika şeklinde yapılarak tekrar programları gün içerisinde sürekli olarak devam etmiştir. Dersler arasında öğrenciler için eğitici ve eğlendirici etkinlikler tasarlanarak "Etkinlik Kuşağı" programı ile öğrencilere sunulmuştur (Başaran, Doğan, Karaoğlu ve Şahin, 2020). Benzer internet uygulamaları dünyanın birçok ülkesinde uygulanmaya başlamıştır. Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], (2021)'nin yapmış olduğu "Hane halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması" raporuna göre teknolojiyi kullanma oranı % 92'dir. Bu veri birçok gelişmiş ülke oranlarından daha yüksektir. Bu oran TÜİK (2019)'in yapmış olduğu "Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması" raporunda %75,3'tür. Pandemi öncesi döneme oranla iki yıllık süreç içerisinde ortalama % 17 oranında bir artış olmuştur. Pandemi dönemindeki uzaktan eğitim uygulamalarına çok hızlı geçilmiştir. Bu dönem eğitimle ilgili birçok değişikliği beraberinde

getirmiş, teknolojinin eğitim uygulamalarında sıklıkla yer almasıyla çevirim içi eğitim yaygınlaşmış, uzaktan eğitim pandemi döneminin vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Bu derece değişimin yaşandığı pandemi sürecinde teknoloji eğitim için kurtarıcı olarak görülmüş, süratle değişen sistemin merkezine yerleşmiştir (Varışlı, 2021).

Yapılan araştırmalarda uzaktan çalışmanın avantajları esnek çalışma, işin her ortamda yapılabilmesi, ulaşım sorunu ve trafik sorununun olmaması, işin bölünmesi gibi durumlardan kurtulma ve çalışma yapılan ortamın rahatlığı olarak belirtilmektedir. (Uysal & Yılmaz, 2020). Üniversitelerde pandemiden önce uzaktan eğitim programını uygulayan akademisyenlerin pandemi sürecinde uzaktan çalışmaya daha çok uyum sağladığı görülmüştür. Genel olarak evden çalışma modelini uygun algıladıkları bunun sebebi de verilen eğitimin uzaktan çalışmaya uygun olması olarak belirtilmiştir (Aydın, 2020). Buna karşı uzaktan çalışmanın iş ve aile yaşamında psikolojik sınırların belirsizleştiği, çalışanların olumsuz etkilendiği sosyal izolasyona sebep olduğu, iş ve aile yaşam dengesinin bozulmasına sebep olabildiği belirtilmiştir. Bir başka çalışmada ise uzaktan eğitimin olumsuz yönleri bireylerin özel yaşamı ile iş yaşamının sınırlarının belirsizleşmesi, hareketsiz bir yaşam, sosyal ilişkilerin azalması, çalışma psikolojisinden çıkamama, ortamın rahatlığı sebebiyle işe odaklanamama olarak belirtilmiştir (Uysal & Yılmaz, 2020). Uzaktan eğitim süreci ile eğitim uygulamalarındaki değişiklikler öğretmenlerin iş ve özel yaşantısında birçok değişikliği beraberinde getirmiştir. Uzaktan eğitimin öğretmenlerin yaşamını nasıl etkilediği ile ilgili çalışmalar son zamanlarda artmaya başlamıştır. Ancak bu konu ile ilgili yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışma uzaktan eğitim uygulamalarının iş-yaşam dengesi üzerine etkisi ile ilgili ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin görüşleri nitel araştırma yöntemiyle değerlendirilmiştir. Çalışmanın değişen eğitim uygulamalarının öğretmenlerin algısını nasıl etkilediğini belirleyerek, onların konuyla ilgili farkındalığını artıracak ve öğretmenlerin sürece uyum sağlamasında katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Teknolojinin gelişmesiyle değişiminde çok hızlı olduğu dünyada birçok sistem mevcut yapılarını değiştirmek zorunda kalmaktadır. Buna bağlı olarak sistemin içerisindeki örgütler ve örgütün çalışanları bu duruma uyum sağlamaya çalışmaktadır. Günümüzde de eğitim örgütlerindeki çalışanlar, öğrenciler ve veliler bu dönüşüme uyum çabası içindedirler.

Covid-19 salgınıyla tüm dünyada eğitim öğretim uygulamaları değişmiştir. Bu süreçte uzaktan eğitimle birlikte farklı uygulamalar gündeme gelmiştir. Bu çalışmanın amacı öğretmenlerin uzaktan eğitim uygulamalarının iş-yaşam dengesine olan etkisinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

1. Öğretmenler iş-yaşam dengesi kavramından ne anlamaktadır?
2. Öğretmenlerin uzaktan eğitim hakkındaki düşünceleri nelerdir? Bu süreçte nasıl sorunlar yaşamışlardır?
- 3.1.Uzaktan eğitim süreci öğretmenlerin iş ve özel yaşantısını nasıl etkilemiştir?
- 3.2.Uzaktan eğitim sürecinde öğretmenler yaşamı ihmal etme konusunda ne düşünmüşlerdir?
- 3.3.Uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin kendilerine zaman ayırma konusundaki düşünceleri nelerdir?
- 3.4.Uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin zamanın çoğunluğunun iş ile uğraşarak geçirilmesine yönelik düşünceleri nelerdir?
4. Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinin olumlu yönleri ile ilgili düşünceleri nelerdir?
5. Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinin olumsuz yönleri ile ilgili düşünceleri nelerdir?
6. Öğretmenlerin uzaktan eğitim uygulamalarının geliştirilmesine yönelik önerileri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Alanyazın incelendiğinde iş-yaşam dengesi ile ilgili yapılan çalışmaların özellikle 2010 yıllarından sonra arttığı görülmektedir. Bu kapsamda eğitim kurumlarında çalışanların iş-yaşam dengesi ile ilgili algıları konusunda da çalışmalar vardır. Ancak son yıllarda yaşadığımız süreçte dünyadaki değişmelere bağlı olarak eğitim örgütlerinde daha önce tecrübe edilmemiş modeller uygulanmaya başlamıştır. Bu uygulamalara uyum sürecinde özellikle uzaktan eğitim uygulamalarının iş-yaşam dengesine olan etkisi ile ilgili öğretmen görüşlerini inceleyen araştırma sayısı da oldukça sınırlıdır. Bu çalışma ile bu konuda öğretmen görüşlerini ortaya koyarak eğitimciler için gelecekte uygulanabilecek öğretim yöntemlerinde bir farkındalık oluşturmak hedeflenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin iş-yaşam

dengesinin sağlanmasıyla ilgili yapılan araştırmada ortaya çıkacak bulgular birçok kitleyi ilgilendiren eğitim uygulamalarının daha verimli olması için farkındalık oluşturabilir.

1.4. Varsayımlar

Araştırmaya katılan katılımcıların iş-yaşam dengesi konusunda bilgi sahibi oldukları ve bu olguyu yaşadıkları varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma, Ankara'nın bazı merkez (ankaya, Etimesgut ve Mamak) ilçelerindeki öğretmenlerin uzaktan eğitim uygulamalarının iş-yaşam dengesi ile ilgili algılarının araştırılmasıyla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Uzaktan Eğitim: Farklı mekânlarda olan ğrenci, ğretmen ve ğretim materyallerinin teknolojiler yardımıyla oluşturularak sunulduğu modelidir. (Mete, Erdem, Uzal & Kılıç, 2023).

İş-yaşam Dengesi: İş-yaşam dengesi kişinin iş ve aile yaşamındaki talep arasındaki denge durumudur (Lockwood, 2003).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırmanın kavramsal çerçevesi verilecek olup çalışma kavramı, çalışma hayatının tarihi gelişimi, uzaktan çalışma, eğitim, uzaktan eğitim, covid-19 sürecinde eğitim ve iş-yaşam dengesi konuları üzerinde durulacaktır.

2.1.Çalışma

Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlüğü 'ne göre çalışma, “Bir şeyin oluşturulması ya da ortaya çıkarılması için emek harcanması olarak ifade edilmektedir. Çalışma, bireyin yaşadığı çevreyi etkileyerek onu biçimlendiren ve yaşamının büyük bir bölümünü kapsayan eylemlerin tümüdür. Çoğu insanın hayatının merkezinde yer alan çalışma faaliyetleri ortaya çıktığı andan itibaren zamanla değişime uğrayarak tüm dönemlerde bilişsel, duygusal, ekonomik ve toplumsal açılardan insanları etkileyerek günümüzde de hala devam etmektedir. (Ören & Yüksel, 2012).

2.1.1. Çalışma Hayatının Tarihsel Gelişimi

İnsanlar ilk çağlardan beri yaşamlarının devamı için birçok faaliyet yapmışlardır. İlkel zamanlarda yiyeceklerini doğadan toplayarak ve avcılık yaparak yaşamlarını sürdüren insanlar yerleşik hayatla birlikte tarım ve hayvancılıkla uğraşarak ihtiyaçlarını karşılamıştır (Kıcır, 2015, s. 4). İnsanın varoluşu ile başlayan mücadele tüm çağlarda değişik formlarda devam etmiş, günümüzde sürdürülen çalışma eylemi insan yaşamındaki süreklilik için toplumsal hareket özelliği ile önemli ve merkezi bir alanda yer almıştır (Ağcadağ, 2017, s. 1). Günlük hayatta insanların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yaptığı bütün faaliyetler

çalışma olarak ifade edilebilir. İnsan yaşamında merkezi bir özellik taşıyan bu çalışma faaliyeti, sanayi döneminden önce ihtiyaçların giderilmesine yönelik bir amaca odaklanmıştı; bu dönemde çalışmanın sosyal yapıyı ve sosyal ilişkileri belirleyen bir etkisi yoktu. İnsanlar toplum içindeki statülerini çalışarak elde etmedikleri için çalışmaya ihtiyaçtan fazla bir zaman ayırmıyordu (Kıcır, 2015, s. 4).

Sanayileşmeye bağlı olarak çalışma hayatında birtakım değişiklikler meydana geldi. Üretim ve tüketim arasındaki dengenin değişmesiyle birlikte iş gücüne duyulan ihtiyaç artmaya başladı. Birkaç kişiden oluşan atölyeler yerine, birçok çalışanı bulunan fabrikalar kuruldu. Üretimde orta sınıfın etkin olduğu bu fabrikalarda iş gücü ihtiyacı gün geçtikçe artmaya başladı. İşgücüne duyulan ihtiyaç çalışma hayatında köklü değişikliklere sebep oldu. Artık insanlar ihtiyaçlarını gidermek için yalnızca toprağa bağlı değil sanayi devrimi ile ortaya çıkan bu kuruluşlarda makine ve insan gücüyle ortak bir şekilde üretim yapmaya başladılar. (Deniz, 2007). Toplu üretimin yapıldığı bu örgütlerde emek karşılığında ücretli olarak çalışan işçiler istihdam edilmeye başladı (Ören & Yüksel, 2012). Sanayi devriminden sonra teknoloji alanındaki gelişmelerle, üretimin merkezlerde büyük fabrikalarda toplanmasıyla bu durum üretimin ev dışına çıkarak iş hayatının da ev dışındaki işyerlerine taşınmasını gerektirdi. Artık insanlar evlerinde küçük çapta üretimler için değil büyük işletmelerde çok büyük oranlarda yapılan üretim için ücret karşılığında çalışıyorlardı. Buna bağlı olarak vardiya sistemi gündeme gelerek insanların çalışma saatleri günün tamamına yayıldı. Kazanç elde edebilmek için ücretli emek temel bir iş biçimi haline geldi (Kıcır, 2015, s. 4).

Sanayi devriminin etkisiyle üretim modelleri değişmiş, bunun sonucunda teknolojinin de gelişmesiyle işçi sınıfı günümüzdeki durumuna gelmiştir. Üretimde el emeği ve fiziksel gücün kullanıldığı iş alanlarında çalışanlar mavi yakalı, zihinsel güce bağlı olarak ofislerde çalışanlar beyaz yakalı olarak isimlendirilmeye başladı. Zamanla bu sınıflandırma yeni meslek gruplarının ve çalışma biçimlerinin de dahil olmasıyla birlikte sürece uyum sağlamıştır. (Açıkgöz & Mutlu, 2022). Görüldüğü üzere çalışma hayatı geçmişten günümüze çeşitli değişikliklere uğrayarak sanayi devriminden sonra toplumsal yaşamın belirleyicisi olarak insan hayatında önemli bir nitelik kazanmıştır. Çalışan toplumlarda iş, insanların yaşamını devam ettirebilmek için zorunlu hale gelmiş, ayrıca bu toplumlarda insanların esas ilgi alanları iş ve çalışma olmuştur. İnsanların kimliğinin ve tüm ilişkilerinin temel belirleyicisi çalışma hayatı olmaya başlamıştır. (Kıcır, 2015, s. 135).

2.1.2. Uzaktan Çalışma

Uzaktan çalışma genel olarak klasik örgüt sınırlarının dışında gerçekleştirilerek, mekâna ve zamana bağlı olmadan çalışmayı belirtmektedir. (Demir, 2023). Uzakta herhangi bir yerde ya da ofiste yapılan iş şeklinde tanımlanmaktadır. Bu, evde, yolda ya da başka bir yerde yapılan iş şeklinde belirtilmektedir. (Turna, 2020). Eğer birey evde çalışıyorsa, bu uygulama çalışanın işyerine gitmeden işini evden takip ederek yürütmeye çalışmasına yönelik bir düzenlemedir (Demirel & Bekiroğlu, 2022). ILO’nun tanımına göre uzaktan çalışma, işveren mekânının dışında yapılan işlerde akıllı telefonlar, tabletler, dizüstü bilgisayarlar ve masaüstü bilgisayarlar gibi bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) kullanımı olarak tanımlanır (Eurofound & ILO, 2017). Covid-19 salgın sürecinde, ülkemizde “Uzaktan Çalışma Yönetmeliği” 10/3/2021 tarihli ve 31419 sayılı Resmî Gazete ’de yayımlanarak yürürlüğe giren uzaktan çalışma, “işçinin, işveren tarafından oluşturulan iş organizasyonu kapsamında evinde ya da teknolojik iletişim araçları ile işyeri dışında çalışması” olarak tanımlanmıştır. (ÇSGB, 2021).

2.1.3. Uzaktan Çalışmanın Tarihsel Gelişimi

Evden çalışmalar, sanayi kapitalizmi döneminden önce 17. Yüzyılda Büyük Britanya’da başladı. O dönemde daha fabrikalar kurulmamışken yaygın bir biçimde kırsal kesimlerde tüm aile bireylerinin katıldığı ortak bir iş olarak başladı. Bu işler ticaret yapanların evlere sipariş olarak vermiş olduğu işlerden oluşuyordu. 18. yüzyılın ortalarında Manchester’da en ileri sanayi dokumacılığıydı. Bu dokumaların bir bölümü dükkân ve atölye şeklinde hizmet veren evlerde yapılmaktaydı. Atölyesi olan bu evler üç katlı binalardan oluşan, üst katı bağımsız bir atölye olarak tasarlanmıştı. 18. yüzyılın sonlarında başlayan fabrika sistemi kitle üretimini artırmış ve piyasada fiyatların düşmesiyle rekabet edemeyen bu zanaatkarlar daha sonra fabrikalarda vasıfsız işçi olarak çalışmaya başlamıştır. (Purkis & Çelebi, 2022).

Dishman (2019), uzaktan çalışmanın yeni bir uygulama olmadığını, 1,4 milyon yıl önce de var olan bir uygulama olduğunu belirtmektedir. İş hayatının başlangıcında, iş yapılması için bir başka yere gidilmiyordu. İnsanlar ihtiyaçlarını temin etmek ve yaşamlarını sürdürebilmek için çalışırlardı. İnsanlar yerleşik hayata geçmeden önce avcılık ve toplayıcılıkla uğraşmışlar; ortak yaşam alanlarının olduğu longhouse denilen büyük evlere aradan geçen binlerce yıldan sonra geçmişlerdir. Bu evlerin ortasında mutfak bulunmaktaydı. Bu evlerde mandıracılık, kasaplık, dokumacılık ve terziilik gibi işler yapılmaktaydı. Orta çağ tüccarları

işlerini bu şekilde evden yürütmekteydi. İş yaşamındaki bu uygulama sanayi devrimine kadar devam etmiştir. Uzaktan çalışma denilebilecek o dönem uygulanan evden çalışma, sanayi devriminden sonraki süreçte de dükkân işletenler, okullarda aynı binalarda yaşayan mülkiyet sahipleri, öğretmenler ve hizmetli olarak çalışanlar üzerinden gelişimini sürdürmüştür. Bu yöndeki gelişme ABD’de 20. yüzyıla kadar devam etmiştir (Sarıbay, 2023). Ülkemizde uzaktan çalışmayla ilgili ilk yasal düzenleme 06/05/2016 tarihinde 4857 Sayılı İş Kanunu’nun 14. Maddesinde yapılan değişiklik ile hayata geçirilmiştir. (ÇSGB, 2016). Kanun maddesinde yer alan tanıma göre *“İşçinin, işveren tarafından oluşturulan iş organizasyonu kapsamında iş görme edimini evinde ya da teknolojik iletişim araçları ile işyeri dışında yerine getirmesi esasına dayalı ve yazılı olarak kurulan iş ilişkisi”* hukukumuzda uzaktan çalışma olarak kabul edilmektedir.

2.1.4. Evden Çalışma

Evden çalışmanın temelinde esnek çalışma vardır. Geçmişten günümüze esnek çalışma uygulamalarından biri de evden çalışma olmuştur. Teknoloji alanındaki gelişim ve dijitalleşmeye bağlı olarak evden çalışma uygulamaları giderek daha yaygın bir hale gelmiştir (Yılmaz, 2021 s.174). Evden çalışma 90’lı yılların başında uzaktan çalışmanın en önemli bir türü olarak geleceğin çalışma biçimi olarak düşünülüyordu. Ancak düşünüldüğü gibi hızlı bir şekilde yaygın olarak uygulanmadı ve işletmeler tarafından benimsenmedi. Günümüze kadar belli bir oranda artış gösterse de evden çalışma uygulamalarında çok fazla bir artış olmamıştır. Fakat tüm dünyayı etkisi altına alan covid-19 salgını ile evden çalışma sayısında çok hızlı bir artış yaşanmıştır (Serinikli, 2020).

2.2. Eğitim

Eğitim, “kişide davranış örüntülerinin değiştirilmesi sürecidir” (Bayram, 2015). Eğitim, yaygın olarak “insan kişiliğinin beslenme süreci” ve “insan sermayesine yönelik yapılan yatırım” olarak görülmektedir. En genel tanımıyla “insanda istenen davranışı oluşturma ya da istenen davranış değiştirme süreci” olarak tanımlanmaktadır. (Senemoğlu, 2013, s. 92).

2.2.1. Uzaktan Eğitim

Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimine baktığımızda ilk çalışmaların 1728 yılında Boston gazetesinde “Steno Dersleri” ile başladığı görülmektedir. İsveç Üniversitesi’nde 19. yüzyılda kadınlara “Mektupla Kompozisyon Dersleri” verilmiş, yine 19. yüzyılda İsveç, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri’nde uzaktan eğitimle ilgili farklı çalışmalar uygulanmıştır. Mektupla öğretim hizmeti uygulayan Oxford’da 1894’te Wolsey Hall College eğitime başlamış, 1910’da Metropolitan College faaliyete geçmiştir. Eğitsel olarak ilk radyo yayını 1920’de ABD’de başlatılmıştır. 1922’de İngiltere, Fransa ve Sovyetler Birliğinde bu programlara benzer yayınlar yapılmıştır. ABD’de Iowa Üniversitesi’nde ilk kez 1932-1937 yılları arasında eğitim televizyonu yayınları başlamıştır. Dünyada öğretimi desteklemek amacıyla 1940’lardan itibaren uzaktan eğitimde televizyon kullanılmıştır. Örnek olarak 1958 yılında İtalya Televizyon Okulu (Tele-scoula) Projesi ile okuryazarlığı olmayan 5,5 milyon kişi sayısı 2 milyona düşmüştür (Arat & Bakan, 2011).

Türkiye’de 1956 yılında banka çalışanları için mektupla öğretim uygulamaları başlamış, Millî Eğitim Bakanlığı ise 1960 yılında “mektupla öğretim” deneme süreciyle uzaktan eğitim uygulamalarına geçmiştir. 1975’te ise üniversiteye gidemeyen öğrenciler için Yaygın Yükseköğretim Kurumu (YAYKUR) kurulmuştur. Geçmişten günümüze uzaktan eğitimin gelişme sürecinde mektupla öğretim, televizyon okulu, YAYKUR deneyimleri Türkiye’de birçok uzaktan eğitim kurumunun gelişimine kaynaklık etmiştir (Usta, 2007). Üniversite olarak 1982 yılında ilk olarak Anadolu Üniversitesi uzaktan eğitim çalışmalarına başlamıştır. Sonrasında diğer üniversitelerde uzaktan eğitime geçiş yapmışlardır (Karatepe, Küçükgençay & Peker, 2020).

Uzaktan eğitim uygulamaları ile geleneksel eğitimde görülen yapıdan farklı olarak daha esnek daha zengin ve daha etkileşimli bir eğitim ortamı sunularak öğrencilere daha işlevsel bir eğitim imkânı sağlanabilmektedir (Özbay, 2015). Uzaktan eğitim uygulamalarının olumlu etkileri düşünüldüğünde yaygın hale gelmesinin Türk eğitim sistemine büyük faydaları olacaktır (Şentürk, 2020 s.54). Senkron ve asenkron olarak yürütülen uzaktan eğitim uygulamalarının yakın bir gelecekte görsel ve işitsel tüm yeni teknolojileri içerecek biçimde üç boyutlu olarak yer aldığı bir eğitim ortamına dönüştürülmesi ile ilgili çalışmalar yapılmakta, (Işık, Işık & Güler, 2008) hatta uzaktan eğitimin, alternatif bir eğitim ya da yüz yüze öğrenmeye destek olmak yerine eğitimin asıl platformu şekline dönüşeceği öngörülmektedir (Telli & Altun, 2020).

Dünyada yaşanan hızlı ve büyük dönüşüm dijital dünyanın etkisini artırarak insan yaşamında kısa sürede tüm sektörlerde olduğu gibi eğitimde de önemli değişimlere sebep olmuştur. Vago (2003)'nın da belirttiği gibi teknolojinin insan yaşamının koşullarını da sosyal kurumların karakterini de değiştirebilme potansiyeli oldukça yenidir. Başka bir ifadeyle eğitimdeki bu değişimin boyutunu hızlı bir şekilde gelişen teknoloji belirlemektedir (Varışlı, 2021). Dolayısıyla bu teknoloji ile web destekli uygulamalar giderek artmaya devam edecektir.

Web tabanlı öğrenme, öğrencilere, öğretmenlere ve organizasyonlara birçok yönden kolaylık ve tüm kaynakları daha etkili ve daha verimli kullanım sağlamaktadır (Şentürk, 2020). Web tabanlı öğrenmelerde öğretmenin yeri çok önemlidir. Asırlardır devam eden öğrenme sürecinde öğretmen her zaman vardı ve bu dönemden sonraki öğrenme süreçlerinde de öğretmenin büyük bir önemi olacaktır (Ünsal, 2007). Lai ve Xue (2012)'ye göre geleneksel öğretim modelinde öğretmen, ders kitaplarını seçme, müfredattaki planları yapma, öğretim yöntem ve tekniklerini benimseme, ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanma gibi hemen hemen tüm öğretim etkinliklerini kontrol etmekteydi. Pandemi sürecinde zorunlu olarak çevirim içi yapılan bu durum değişmiştir (Varışlı, 2021).

2.2.2. Covid-19 Süreci ve Eğitim

Yirmi birinci yüzyıl bir yandan dijital dünyaya geçişi başlatmış diğer yandan tüm dünya da yaşanan salgınlar sebebiyle pandemi çağı olarak ifade edilmiştir. Bu dönemde evden çalışma, küresel salgın hastalık döneminde krizle mücadelede çok önemli bir etken olarak görülmeye başlanmıştır. Artık evden çalışmak bir ayrıcalık değil zorunluluk olmuştur. Evden çalışanların kendi kişisel zamanını ve iş zamanını birbirinden ayırması hem iş verimliliği hem de kişinin özel yaşamı açısından büyük bir öneme sahiptir. (Işık, Işık ve Güler, 2008).

2019 yılının aralık ayında ortaya çıkan ve hızlı bir şekilde tüm dünyaya yayılan covid-19 hastalığının Türkiye'de ilk kez 11 Mart 2020'de saptandığı bilinmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2020). Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization [WHO], 2020, s. 2) hastaların; tespit edilmesi ve izole edilmesi, temasların izlenmesi ve karantina altına alınması, yapacakları uluslararası seyahatlere sınırlama getirilmesi yanında insanların sosyal hayattan ve fiziksel temastan uzaklaşılmasının, enfeksiyonun azaltılmasında ve hayat kurtarmada önemli ölçüde etkili olduğunu ifade etmektedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

(United Nations Development Programme [UNDP], 2020) dünyada birçok ülkenin bu etkenleri kontrol edebilmek için çok mücadeleler verdiğini belirtmiştir. Bu kapsamda tüm dünya ülkeleri ekonomi, sağlık, sosyal, eğitim vb. birçok farklı alanlarda önleyici olarak çeşitli faaliyetler uygulamaya başlamıştır. Özellikle çok büyük kitleleri etkileyen eğitim alanlarında çok hızlı önlemler alınıp uygulanmaya başlamıştır. Bu kapsamda okullarda eğitime ara verilmesi kararı tüm dünya öğrenci nüfusunun % 90'ından fazlasını etkilemiştir (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Akyavuz & Çakın, 2020, s. 725). Yaşadığımız bu zorlu sürecin etkisi bugün hala devam etmektedir. Bu sürece bağlı olarak Türkiye'de de eğitim alanında farklı uygulamalar hayata geçirilmiştir.

Dünya ülkelerinin neredeyse tamamına yakını Covid-19 virüsünün yayılmasını engelleyebilmek için önlemler almıştır. Uygulanan kamu sağlığıyla ilgili çalışmalar kapsamında zorunlu olarak tüm kurumlarda olduğu gibi eğitim kurumlarında da farklı uygulamalar gündeme gelmiştir. Bu kapsamda zorunlu olarak eğitime ara verilmesi sebebiyle, örgün eğitimin sürdürülmesinde şimdiye kadar görülmemiş bir zorlukla karşı karşıya kalınmıştır. Tüm ülkelerde özel sektör ve tüm kamu kurumları ortaklaşa yapılan çalışmalarla alternatif çözüm önerileri geliştirmeye çalışmıştır. Bu kapsamda eğitim kurumları ve uygulanan öğretim yöntemleri tekrar yapılandırılmaya çalışılmaktadır (Kavrayıcı & Kesim, 2021). Okullarda yapılan eğitime ara verilmesiyle eğitimciler ve eğitimdeki paydaşlar başlangıçta endişelenmişler ve yeni duruma adaptasyon sürecinde birtakım sorunlar yaşamışlardır. Sorun yaşanmasının başlıca nedeni, öncesinde buna benzer bir sürecin tecrübe edilmemiş olmasıdır (Sarı & Nayır, 2020, s. 962). Bu süreçte öğretmenler zorunlu olarak uzaktan eğitim ile eğitim öğretimi sürdürmüşlerdir. Tüm Türkiye'de uzaktan eğitimin başlamasıyla birlikte öğretmenler teknoloji ile eğitimi daha çok ilişkilendirmek zorunda kalmışlardır (Koşar & Bakır, 2022). Lin (2020)'e göre salgın süreciyle birlikte yaşanan bu belirsizlik ve kaygı verici durum, özellikle eğitim alanındaki uygulamaları doğrudan etkilemiş, birçok öğretmen bireysel ve sosyal yaşamda yaşanan hızlı değişimlere uyum sağlamakta sorunlar yaşamıştır (Ünal, 2021). Yaşanan olağanüstü durumlara bağlı olarak bir yandan kaygı durumu diğer yandan eğitimde tecrübe edilmemiş durumlarla karşı karşıya kalan öğretmenler süreci devam ettirmekte zorlanmışlardır. Bu durum iş ve özel yaşamındaki tüm alanları etkileyerek denge durumunu olumsuz yönde etkilemiştir.

Salgın döneminde evden çalışarak hem iş yaşamında hem de özel yaşamında sorumluluklarını yerine getirmeye çalışan öğretmenler iş ve özel yaşam arasında sınır

çizmekte oldukça zorlanmışlardır. Yapmış oldukları görev itibarıyla içinde bulundukları topluma ve gelecek nesillere sağladığı katkıları düşünüldüğünde, öğretmenlerin bireysel yaşamı ve iş yaşantısındaki verim büyük önem arz etmektedir. Bu açıdan iş-yaşam dengesinin toplum tarafından anlaşılması çok önemlidir. Araştırmanın amacına yönelik olarak insan yaşamındaki bu hızlı ve tecrübe edilmemiş değişikliklerin etkisi ile ortaya çıkardığı sonuçlar incelenecektir. Bu bağlamda iş-yaşam dengesi kavramı, iş-yaşam dengesi ile ilgili kuramsal yaklaşımlara değinilecektir.

2.3. İş-Yaşam Dengesi

2.3.1. İş-Yaşam Dengesi Kavramı ve Gelişimi

İş-yaşam dengesi, iş ve aile hayatındaki birçok rolün en iyi biçimde yönetilebilmesidir (Polat, 2021, s. 42). Chandra'ya (2012) göre iş-yaşam dengesi, bireylerin kendi sorumluluklarına ve arzularına cevap verirken bireyin, iş ve toplum açısından ortak faydayı gözetmesiyle ilgilidir (Kıcır, 2015, s. 30). En genel tanımıyla iş-yaşam dengesi bireyin tüm yaşam alanında sahip olduğu sorumluluklarını birbirine engel olmayacak şekilde yerine getirebilmesi olarak ifade edilmektedir. (Karlankuş & Eser, 2023).

İnsanın iş ve özel yaşantısı arasındaki uyumu, iş ve özel yaşantısındaki hedef ve istekleri arasındaki denge durumunu belirtmektedir (Polat, 2017, s. 54). İnsanın mutlu olması, aynı zamanda kaliteli ve sağlıklı bir yaşama sahip olması, iş, aile ve kişisel özel yaşam alanlarındaki bu denge durumuna bağlıdır. (Gündoğan, 2022).

Çalışma hayatındaki birçok değişikliklerle beraber insanın iş ve özel yaşantısı arasındaki uyum sağlama çabası giderek artmaktadır. Çalışan bireylerin toplum içindeki statüleri ne olursa olsun bireyler iş ve özel yaşamları arasında bir denge kurmaya çalışmaktadır. Ancak değişen yaşam koşullarında bu dengenin sağlanması imkânsız görünmektedir (Lockwood, 2003). Çalışma hayatında zamanla ortaya çıkan çalışma saatlerindeki düzensizlik, vardiya sistemi, rollerdeki belirsizlik, rol çatışmaları, iş güvenliği olmaması, aşırı iş yükü veya az iş yükü, yetersiz ücret, çalışma ortamındaki fiziki çevre, çalışan bireyleri olumsuz etkileyerek sağlıklarını tehdit etmeye başlamıştır. Bu koşullarda işte geçen süre ve iş dışında geçen dinlenme ve uyku süreleri birbirinden kesin bir şekilde ayrılmadığı için çalışanları hem sağlık hem de verim açısından olumsuz etkileyen durumlar ortaya çıkmıştır. Bu durum iş ve iş dışındaki yaşam arasındaki dengenin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir (Kılıç &

Sakallı, 2013). Ortalama 12 saat olan çalışma süresi ve ailedeki bireylerin çoğunun ya da tamamının çalışması, bireylerin yaşamak için çalışması yerine çalışmak için yaşaması durumunda olması, iş-yaşam dengesizliğindeki yüksek dereceyi göstermektedir. (Lockwood, 2003).

İnsanların işleri ile iş dışındaki yaşamları arasındaki ilişkiler veya insanların birbiri üzerindeki etkisine yönelik araştırmalar oldukça eski zamanlara dayanmaktadır. (Özdevecioğlu & Doruk, 2009, s. 70). İnsan yaşamında önemli ölçüde etkisi olan iş-yaşam dengesi ile ilgili ilk çalışmalar 1930’lu yıllarda Kellogg şirketi tarafından uygulanmıştır. Geleneksel olarak uygulanan üç günlük sekiz saat olan vardiya yerine dört gün ve altı saatlik vardiya sistemi getirilmiştir. Bu uygulama sonrasında çalışan bireylerin morali ve verimliliği artmıştır (Lockwood, 2003). İş hayatındaki bu gelişmelere bağlı olarak çalışma saatlerindeki azalmalar iş-yaşam dengesi anlayışına da yön vermektedir (Tuğsal, 2017, s. 1).

İş-yaşam kalitesi kavramı 1960’lı yıllarda Davis ve diğerlerinin çalışmaları ile alan yazına kazandırılmış sonrasında 1972 yılında “Uluslararası Çalışma İlişkileri Konferansı’nda gündemde yer almıştır (Nacak & Çiçek, 2021, s. 6). Örgütler tarafından uygulanan iş-yaşam programları ilk önce çocuğu olan çalışan kadınları desteklemek amacıyla planlanmışken günümüzde uygulanan iş-yaşam programları ailedeki diğer kişileri de kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Lockwood, 2003).

İnsanlar iş dışındaki zamanlarında da sosyal çevresi ile sürekli ilişki içerisinde. Bu sebeple insanların yaşamın farklı dönemlerinde farklı farklı rolleri bulunmaktadır. İnsanlar bu rolleri yerine getirirken büyük bir denge içinde olmak zorundadır. Bu dengenin sağlanamaması durumunda birçok sorun ortaya çıkmaktadır. Bunların en önemlisi de iş ve aile arasındaki çatışmalardır (Özdevecioğlu & Doruk, 2009). İnsanların işini sevmesi, sıkılmaması önemlidir ancak kişinin işi ile ilgili sadece memnun olması yeterli değildir. İşinden memnun olmakla birlikte değişime uyum sağlarken özel hayatına da yeterli zaman ayırması gerekmektedir. Ancak bu şekilde kendisini geliştirebilir ve kazandığı deneyimler sonucunda işine karşı pozitif olarak katkıda bulunabilir. İş dışındaki zamanını kendisini geliştirmeye ayıramayan bireylerin işine olan katkısı zamanla durağan bir hale gelebilir (Akkuş, 2020). Günümüzde ise iş ve yaşam alanlarında kesin sınırların mevcut olmaması denge oluşturmayı zorlaştırmakta olup, birey, toplum ve örgütler için olumsuzluklar meydana getirmektedir. (Ofloğlu & Aksoy, 2020).

İnsanlar çalışma hayatı ile aile ve sosyal yaşantısında farklı farklı rolleri yerine getirmek zorunda kalmışlardır. Çalışmanın etkisiyle insanların bu rolleri yerine getirmek için gerekli olan zamanı bulabilmesi çok güç bir duruma gelmiştir (Kıcıır, 2015, s. 135). Bu sürece bağlı olarak iş-yaşam dengesi konusu özellikle son dönemlerde araştırmacılar tarafından ilgi duyulan bir konu olmuştur. İş ve özel yaşam arasında bir dengenin kurulması, teknolojiye bağlı olarak yaşanan gelişmeler, işgücündeki değişimler, aile içindeki bireylerin iş gücüne katılımındaki artış, sosyolojik gelişmeler bu konuda araştırmaların artmasına sebep olmuştur. (Küçükusta, 2007). İş hayatı insanların hayatını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilir ya da insanın yaşantısında çok fazla bir etkiye sahip olmayabilir. Bu bağlamda alan yazında iş ve özel yaşam arasındaki bu ilişkiyi açıklamaya yönelik iş-yaşam dengesi ile ilgili çeşitli kuramlar ortaya çıkmıştır.

2.3.2. İş-Yaşam Dengesi ile İlgili Kuramlar

İş-yaşam dengesi ile ilgili teorik yaklaşımlar, 20. yy'da gelişmeye başlamıştır. Bu yaklaşımlar iş yaşamı ile özel yaşam arasındaki teorik etkileşim düzeyi çevresinde yapılandırılmıştır. (Boztepe, 2022, s.16). Çalışmanın bu bölümünde iş-yaşam dengesinin daha kapsamlı olarak anlaşılabilmesi için bu konuyla ilgili literatürde yer alan kuramlara yer verilmiştir. Yaygın olarak kabul gören teorilerden bazıları, “bölünme”, “taşma”, telafi, “araçsallık”, “rol” ve “sınır” kuramlarıdır (Özaydın, 2013).

Bölünme Kuramı

Ayrı alanlar ya da bölünme teorisi olarak ifade edilmektedir. İş yaşamını insan yaşamının ayrılmaz bir parçası olduğunu savunan görüşe karşı iş yaşamını özel yaşamdan ayrı iki alan olarak tanımlamaktadır (Şahin & Işıl, 2022). Bu teoriye göre iş ve özel yaşam alanları birbirinden farklı olup birinin diğerini etkilemediği varsayılmaktadır. Alanlar arasında sağlanan doyumla ilgili bir bağlantının olmadığı görüşü savunulmaktadır (Çobanoğlu, Şarkaya & Sertel, 2019). Bu teoriye göre, bu iki alan farklıdır ve bu sebeple birbirini etkilemez. İnsanların yaşamlarının farklı yerleri hava geçirmeyecek şekilde ayrılmıştır, herhangi bir rolle ilgili düşünce, duygu ve davranışı başka bir role dahil olduğunda ortadan kalkar (Tekin, 2022). Ancak bu kuram, iş yaşamı ve aile yaşamının birbirinden ayrı düşünülmemeyeceğini savunanlar tarafından eleştirilmektedir (Şahin & Işıl, 2022).

Yayılma (Taşma) Kuramı

Bu kurama göre iş yaşamı ile aile yaşamı alanında doyum eş zamanlı olarak gerçekleşebilir Hill, Ferris ve Martinson (2003), bu kuramı iş ve aile mikro sistemleri arasında şartların olumlu ve olumsuz olarak dağılması biçiminde tanımlamaktadır. (Apaydın, 2011) Alanlardan biri diğerini pozitif ya da negatif olarak etkileyebilmektedir. (Ofloğlu & Aksoy, 2022). Yayılma teorisinde iş aile etkileşimi katı bir şekilde yapılandırılmışsa enerji, zaman ve davranış açısından negatif bir şekilde dağılma olacaktır. Bireylerin bütünleşmesinde esnek çalışma düşüncesi dağılmayı pozitif yönde etkileyerek iş ve aile yaşamındaki sorumlulukların örtüşmesine imkân vermekte, bireylerin sağlıklı iş-yaşam dengesi kurmasında araç olmaktadır. İş yaşamındaki olumlu bir durum aile yaşamında olumlu etki gösterecektir. İş yaşamındaki tutumlar aile yaşamında da tekrar etmektedir. (Apaydın, 2011, S.65). (Williams ve Alliger, (1994) yapmış olduğu bir araştırmada, iş yaşamındaki deneyimlerin aile yaşantısına taşınma oranının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Powell ve Greenhaus, (2010), ise yapmış olduğu araştırmada olumlu yayılmanın, iş yaşamından aile yaşamına doğru yayılması konusunda yoğunlaşmıştır (Şahin & Işıl, 2022).

Telafi Kuramı

Bu teoride alanlardan birindeki memnuniyetsizlik diğer alandaki memnun olma durumu ile telafi edilir. Bu kuramda her iki alanda birbirine bağlıdır. İşinde kendisini yetersiz bulan bir bireyin iş dışında başka daha büyük rollerde yer alması telafi kuramına örnek gösterilebilir. (Guest, 2002). Bir alanda doyuma ulaşamayan birey diğer alanda doyuma ulaşarak eksik olduğunu düşündüğü alandaki durumu telafi eder (Yavuz, 2018). Telafi teorisi alan yazında iki şekilde ele alınmaktadır. İlk olarak, bireyi tatmin etmeyen alana katılım azaltılarak, diğer alana katılım artırılır. (Champoux, 1978; Lambert, 1990). İkinci olarak ise bir alanda yaşanan tatminsizliği diğer alanda alınan ödüllerle telafi etme durumu söz konusudur. (Şahin & Işıl, 2022).

Araçsallık Kuramı

Araçsallık kuramı, bireyin bir alanda yapmış olduğu faaliyetlerin diğer alanlarda başarısını kolaylaştırdığı varsayımına dayanmaktadır. Buna göre, bir alandaki işlevin yerine

getirilmesinde diğ er alanlar araç olarak görülmektedir. Başka bir ifadeyle, iyi bir aile yaşamına ulaşmak ve yaşamdan zevk almak işten edinilen çıktılarla mümkündür (Boztepe, 2022 s. 27).

Birey bir yaşam alanında başarıya ulaşabilmek için diğ er yaşam alanlarını araç olarak kullanmaktadır. İş yaşamında ulaşılmak istenen bir şey için iş dışındaki yaşamın, iş dışındaki bir yaşamda ulaşılmak istenen bir şey için de iş yaşamının araç olarak kullanılabileceğ i teorisine dayanır. (Guest, 2002).

Rol atışma Kuramları

Bu kuram, örgütleri rol sistemleri olarak tanımlayarak rol ekseninde bir model oluşturmuştur. Rol kuramı, ilk olarak 1950'lerde sosyolog Parsons (1951) ve Merton (1957) tarafından ortaya çıkmıştır. Özellikle Kahn tarafından sonraki süreçte örgütsel davranış ve sosyal psikoloji çerçevesinde değ erlendirilmiştir (Boztepe, 2022). Katz ve Kahn (1977) tarafından oluşturulan bu kuramda, örgüt yapısı standart rol davranışlarından oluşmaktadır. Örgütte alışan birey, toplumsal olarak kendisine verilen rolleri yerine getirmektedir. (G ndoğ an, 2022). Bu kuramda her iki yaşam alanında ihtiyaç duyulan talepler vardır. Bu taleplere göre seçim söz konusudur. Sonucunda birey çatışmalar yaşar. Bu durumun çalışan üzerinde bir iş yükü vardır (Ofluoğ lu & Aksoy, 2022).

Bireyin iş yaşamı ile aile yaşamı ve arasındaki çatışmalar, roller arasındaki çatışmalar olarak da tanımlanmaktadır. Çatışmada birey  stlendiğ i diğ er rollerin ortaya ıkardığ ı baskılar sonucunda olumsuz bir durumla karşılaşmaktadır. İş ve aile yaşamının getirdiğ i sorumluluklara yönelik ortaya çıkan roller arasında çatışmanın sebep olduğu stres artıkça bireyin iş ve aile yaşamı arasındaki dengenin bozulduğu görülmekte ve buna bağlı olarak çatışmalar ortaya çıkmaktadır (Boztepe, 2022).

Sınır Kuramları

Bu kuramda iş yaşam alanları ve aile yaşam alanları, amaçlar bakımından iki farklı dünyayı temsil eder. İş bireyin gelir sağlama ve başarı amaçlarını, aile ise mutluluk ve çevresi ile iyi ilişkiler kurma amaçlarını gerçekleştirmektedir. Buna göre, iş yaşam alanları ve aile yaşam alanları dengelenmelidir. Sınır ihlalleri ile diğ er alanlar zayıflatılmamalıdır. Günümüz yaşantısında iş ve yaşam alanları kesin sınırlarla ayrılmadığından mevcut bu iki alan arasında

denge kurmak zorlaşmaktadır. Bu durum birey, toplum ve örgütler açısından olumsuzluklara sebep olmaktadır (Ofloğlu & Aksoy, 2022).

İş ve aile yaşamı insanlar için çok büyük bir öneme sahiptir. İş ve aile yaşamı bireye bu alanlarda birtakım sorumluluklar yüklemektedir. Bireylerin yaşamındaki bu alanları Clark, yaşamın merkezine almaktadır. Teorisinde; eğer birey çalışıyorsa gündelik yaşamında bu alanlar arasında sınır geçici durumundadır ve bu sınırlardan geçmektedir. Ayrıca iş yaşamı ve aile yaşamı arasındaki ilişki duygusal değil insanî olmaktadır. Birey bulunduğu sosyal çevreyi şekillendirdiği gibi çevre de bireyi şekillendirmektedir İş-yaşam teorisinde, çalışan birey, bu yaşam alanları arasındaki geçişlerde denge kurmaya çalışmaktadır. Bu sebeple, sınır geçici durumda olan birey, geçiş yaptığı alana göre kendini yeniden şekillendirip çevreye uyum sağlamalıdır (Serbes, 2019).

2.4. İlgili araştırmalar

Bu alanda yapılan çalışmalar yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalar olarak iki ayrı başlıkta sunulmuştur. Çalışma hayatında esnek çalışmanın bir türü olan evden çalışma uygulamaları ve uzaktan eğitimle ilgili uygulamaların işteki verimi ve çalışanların iş ve özel yaşantısını nasıl etkilediği ile ilgili sonuçlara yer verilmiştir. Bununla birlikte uzaktan eğitim uygulamalarında çalışanların tüm yaşantısında ortaya çıkan olumlu ve olumsuz durumlara dikkat çekerek eğitimciler açısından farkındalık kazandırmak amaçlanmaktadır.

2.4.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Kırel (2007), “Sanal örgütlerde örgütsel davranışın geleceği” isimli çalışmasında işverenlerin, çalışanlara sağladıkları esnek çalışma saatlerinin yanı sıra işletmelerinde yeni teknolojik üstünlüklerden yararlanarak sanal takımlar üzerinden çalışmalarını devam ettirmeyi tercih ettiklerini, mobil teknolojisinin gelişiminden yararlanarak (elektronik posta, sesli mesajlar, cep telefonları, diz üstü bilgisayarları, video konferans araçları veya donanımı), sanal örgütlerin takım çalışmasını ve sanal örgütleri daha ucuz, daha kaliteli ve daha hızlı bir hizmet ile çalışabilmelerini sağladığını ifade etmektedir.

Kıcır (2015), evden çalışan çevirmenler üzerine yaptığı araştırmasında çalışanların büyük bir kısmının iş ve iş dışı yaşamı dengelemek konusunda önemli bir sorun yaşamadığı sonucuna ulaşmıştır. Özellikle yalnız yaşayan katılımcıların, çalışma mekânını istedikleri biçimde düzenleyebilmeleri ve işini bölecek unsurların azlığı sayesinde iş ve iş-dışı yaşamı

organize etmekte daha rahat olduklarını belirtmiştir. Tek geçim kaynağı çeviri olmayan farklı ek gelirlere (kira geliri, emeklilik vb.) sahip olan katılımcıların iş yoğunluğunu sınırlama imkânına sahip oldukları için iş-yaşam dengesi konusunda daha az sıkıntı yaşadığını, çocuk sahibi olan, özellikle küçük yaşta çocuğu olan kişilerin denge sağlamak için daha çok çaba gösterdiğini ifade etmiştir.

Güleryüz (2016), ise 1-5 yıl arası mesleki kıdeme sahip olan öğretmenlerin iş-yaşam dengelerini daha kolay sağladıklarını; bu durumun ise, mesleki kıdem arttıkça iş ve iş dışındaki yaşama ilişkin sorumluluklarının artmasından kaynaklandığını belirtmektedir.

Tuğsal (2017), çalışanların yaşları ve kendine zaman ayırma düzeyi arttıkça duyarsızlaşma düzeylerinin azalacağını, çalışanlar yaşamı ne kadar fazla ihmal ederse, kişisel başarılarının da o oranda azalacağını, çalışanların kendine daha fazla zaman ayırdığında duyarsızlaşmada olduğu gibi duygusal tükenmişliğinde azalacağını belirtmiştir.

Yavuz (2018) yaş ve kıdem değişkenlerinin iş-yaşam dengesi üzerinde belirleyici olduğunu belirtmiştir. Bireylerin ilgi alanları, bakış açıları, iş hayatında kazandıkları deneyim vb. gibi etkenlerin yaş ile dönemsel olarak değiştiğini ve bu durumun kişilerin yaşam alanları, iş alanları ve hissettikleri stres seviyesini etkilediğini belirtmiştir.

Küçük (2019), evden ve ofisten çalışmanın avantaj ve dezavantajlarını demografik gruplara göre incelediği çalışmasında, kadınların daha çok ev yaşamına ve özel yaşama vakit ayırabilmek açısından evden çalışmaya sıcak baktıklarını buna karşılık erkeklerin ise pratiklik, rahatlık ve daha az stresli olduğu için evden çalışmaya sıcak baktıklarını tespit etmiştir.

Alper (2020), yapmış olduğu “İş Yerine Gidiş ve Dönüşün İşten Ayrılma Niyetine Etkisi: İş-Yaşam Dengesinin Aracılık Rolü” isimli çalışmasında çalışanların genel olarak iş yerine gidiş ve dönüşte yolda geçirdikleri zamanın yaşam kalitelerini olumsuz yönde etkilediğini belirtmiştir.

Akça ve Tepe ise (2020), yapmış olduğu çalışmalarında uzaktan çalışma sürecinde, teknik desteğin olmaması buna bağlı olarak aksaklıkların olması, çalışma düzeninin yapılamaması gibi olumsuzluklardan dolayı iş-yaşam dengesinin sağlanamadığını ayrıca, pandemi döneminde çalışanların sürekli evde olmaları sebebiyle sosyalleşmenin azaldığını, bu durumların aile çatışmalarına ve strese sebep olduğunu tespit etmişlerdir.

2.4.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Hall & Richter (1988)'in "Balancing work life and home life: What can organizations do to help?" isimli çalışmasında genç çalışanların, yaşlı çalışanlara göre daha az deneyime sahip olmaları nedeniyle iş-yaşam dengesini sağlamakta daha fazla sorun yaşadığını belirtmektedir.

Oldman & Hackman, (2010) "Not what it was and not what it will be: The future of job design research" isimli çalışmasında bireysel çalışmadan ziyade takım çalışmasının artan önemine değinmiştir. Yapılan çalışma beş esas iş özelliği olarak belirtilen; beceri çeşitliliği, görev kimliği, görevin önemi, kişinin çalıştığı işteki özgürlüğü ve iş temelli geri bildirim esaslarının çalışanların işteki başarılarını ve iç motivasyonlarını açıklar niteliktedir. Gelecekte örgütsel yapının ve iş yapısının nasıl şekilleneceği konularında tahmin geliştirmek isteyen araştırmacılar, özellikle otonom yapılar üzerinde durarak çalışanların takımlar halinde kendi işlerini yapılandırmalarının yüksek performans sağlayabileceğini ileri sürmüşlerdir. Araştırmaya büyüme ihtiyacı gücü ve iş ile ilgili bilgi beceri olmak üzere iki kavram daha eklenmiştir. Kişinin kişisel gelişimine önem vermesi olarak açıklanan birinci kavramın yoksunluğundan doğan motivasyon eksikliği, araştırmada esas olarak belirtilen olguya ters düşmekte ve kişi işinde başarısızlık yaşayabilmektedir. Özetle takım çalışmasının önemine değinen yazarlar kişinin öz-iç motivasyona sahip olarak işinde başarılı ve üretken adımlar atmasını, belirtilen esasların sağlanmasına bağlamaktadır.

Palumbo, Manna ve Cavallone (2020), "Beware of side effects on quality! investigating the implications of home working on work-life balance in" isimli çalışmalarında evden haberleşmenin, "yaşam için mi çalışıyoruz yoksa çalışmak için mi yaşıyoruz?" çatışmasını doğurduğunu çünkü iş ve günlük hayat arasındaki sınırların belirsizleştiğini ortaya koymuştur. Örgütün anlamsızlaşması ve iş memnuniyeti gibi kavramların, evden çalışıyor olmanın iş-yaşam dengesi üzerindeki olumsuz çıkarımlarını azaltarak evden çalışma ile iş-yaşam çatışması arasındaki ilişkiye arabuluculuk ettiği ifade edilmiştir. Ayrıca, evden iletişim kurmanın işle ilgili bezginlikleri artırdığı ve bu nedenle iş-yaşam dengesi beklentisini düşürdüğü gözlemlenmiştir. Bunun yanında, işe olan bağlılık evden çalışıyor olmaya yönelik olumsuz tutumları bertaraf edebilmektedir. Araştırmalara göre üniversite mensupları zorunlu online çalışmanın iş-yaşam dengesi üzerindeki etkilerini farklı şekillerde deneyimlemektedir. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu online çalışmanın iş-yaşam dengesini olumsuz bir şekilde etkilediğini belirtirken bazı çalışanlar tam tersini ifade

etmiştir. Bir çalışanın ifadesine göre online çalışmanın normal zamanda işi bitirip eve dönmekten farkı işin nerede ne zaman bittiğinin belirsiz oluşudur. Eğer çalışan uzaktan çalışmaya bir noktada son vermezse her zaman yapılacak biraz iş orada beklemektedir. Bu da iş yükünü önceki duruma kıyasla artırdığı için olumsuz bir etki oluşturmaktadır. Buna ek olarak pandemi nedeniyle birçok insan uzaktan çalıştığı için yakın akraba ve arkadaşların aramaları, ne de olsa artık herkes evde olduğu için istediğimiz zaman herkesi arayabiliriz gibi yanlış bir algıya kapılmaları neticesinde engellenemez şekilde artmıştır. Başka bir fakülte çalışanı da çalışma saatlerinin planlanmasına atıfta bulunarak her daim ulaşılabilir olmanın çalışma aralarında mola vermenin lüzumsuz bir eylem gibi algılanmasına neden olduğunu ve bunun da sürekli evde olmanın “zaten dinleniyoruz” havası yaratmasından kaynaklandığını belirtmiştir. Aileyle geçirilen kaliteli zaman yerini evde geçirilen zamana bırakmıştır. Bu, özellikle çocuklar için anlaşılması oldukça güç bir durumdur. Buna karşın, birkaç çalışan ise uzaktan eğitimin iş-yaşam dengelerini ve iş performanslarını oldukça iyi yönde etkilediğini belirterek bu durumu online derslere sadece derse ilgisi olan iyi öğrencilerin katılmasına ve normal zamanda dersi bölen ve sorun çıkaranların gelmiyor olmasına bağlamaktadır (Parham & Rauf, 2020).

Berry ve Hughes (2020) “Integrating work–life balance with 24/7 information and communication technologies: The experience of adult students with online learning” 210 lisans üstü öğrencisi ile yapmış olduğu çalışmasında öğrenciler kişisel olarak çevrimiçi öğrenme deneyimlerini ve bu deneyimlerin iş-yaşam ve okul dengesini nasıl etkilediği ile ilgili algılarını gönüllü olarak paylaşmışlardır. Araştırma sonuçları çevrimiçi öğrenmenin, zaman ve mekânın sabit olduğu geleneksel öğrenmeye göre öğrenci açısından iş-yaşam dengesini geliştirebileceği sonucunu göstermiştir.

Ünal ve Dulay (2022) “Teachers’ work-life balance in emergency remote teaching during the COVID-19 pandemic” isimli çalışmalarında zorunlu olarak uzaktan eğitim sürecinde evden çalışan öğretmenlerin, çalışma alanının yetersiz olması, çalışma saatlerindeki düzensizlik, yeterli desteğin sağlanamaması ve rol çatışması gibi zorluklar sebebiyle özel yaşam ile iş yaşamı arasında dengeyi sağlayamadıklarını bulgulamışlardır.

Teo & Lim, (2000) “Gender differences in internet usage and task preference” isimli çalışmasında uzaktan çalışmaya yönelik tutumları incelemişlerdir. Bu çalışmada dört boyutlu değişken kapsamından biri olan cinsiyet ve medeni durum başlığında yer alan açıklamalara göre kadınlarla erkekler açısından uzaktan çalışmaya yönelik tutumlarda büyük bir farklılık görülmemektedir. Bu durumda, kadınların uzaktan çalışmayı erkeklere göre

daha fazla sevebileceği konusundaki beklentinin doğru olmadığı ortaya çıkmıştır. Ancak, Singapurlu katılımcıların verdiği yanıtlar bu durumu tersine çevirecek niteliktedir. Bu şaşırtıcı sonucun en önemli nedenlerinden biri de cinsiyete atfedilen rollerde yaşanan değişimlerdir. Çocukların yetiştirilmesinde erkeklerin artan katkıları kadınların evden çalışmayı tercih edilebilir görmesindeki en büyük etkenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle eğitilmiş erkeklerin çocukların bakımı ve ev işleri gibi konularda katkı sunmaya oldukça hevesli oldukları ortaya çıkmıştır.

OECD araştırmalarında iş-yaşam dengesine bir örnek mahiyetinde Türkiye incelendiğinde görülmektedir ki; aile gelirleri, evdeki durum ve harcamalar, kazanç, iş güvenliği ve işsizlik, toplum desteği, eğitim ve müktesebatı (kazanımları), bulunulan çevre ve ortamın kalitesi, demokraside sivil iştirak (katılım), sağlık, mutluluk, güvende olmak ve iş-yaşam dengesi çerçevesinde Türkiye, OECD'nin 10 üzerinden ortalama olarak belirlediği 6.5 puana kıyasla 5.5 puana sahiptir. OECD'de ele alınan ülkeler aile gelirleri, evdeki durum ve harcamalar, kazanç, iş güvenliği ve işsizlik, toplum desteği, eğitim ve müktesebatı (kazanımları), bulunulan çevre ve ortamın kalitesi, demokraside sivil iştirak (katılım), sağlık, mutluluk, güvende olmak ve iş-yaşam dengesi çerçevesinde incelenmiş ve puanlanmaya tabi tutulmuştur. Bu çalışmadan hareketle söylenebilir ki, iş-yaşam dengesinde etken olarak bahsi geçen kavramların yanı sıra uzaktan eğitim eksenli çalışma hayatının; sosyalleşmeyi azaltması (iş yükünün daha fazla artması vb.) gibi olumsuz etkilerine OECD'de belirtilen çalışanların haftada 50 ve daha fazla saat çalışması da dahil olursa çalışanların yaşam kalitesinin ve aile-arkadaş bağının olumsuz etkilenebileceği ifade edilmiştir (OECD, 2021).

Lockwood, (2003) İş-yaşam dengesine işverenlerin kâr payını yüksek tutmak ve çalışanların memnuniyetini korumak gibi bütüncül bir çerçevede odaklanan araştırmada, iş-yaşam dengesinde zorluklar oluşturan olguları dile getirmiş ve olası çözümler sunmuştur. Küresel çapta mücadele, kişisel yaşam ve ailevi değerler ile yaşanan iş-gücü yapısı, iş-yaşam dengesini olumsuz etkilerken iş-yaşam program ve girişimleri -en çok da zorlayıcı ekonomik zamanlarda- çalışanların memnuniyetini artırıcı ve işverenlerin işlerindeki üretkenliği destekleyici çözüm olarak görülmüştür.

Silverstein, (2008) "Meeting the challenges of an aging workforce" isimli çalışmada; işverenlerin yaşlı işçilerini işlerinde kalmaya teşvik etmedikleri ve onların üretkenliklerini desteklemedikleri sürece işlerinde üretkenlik ve sürdürülebilirlik sağlayamayacaklarını belirtmiştir. Yapılan araştırmalar neticesinde, iş-yaşam faydalarına dair *Total life planning*

diye adlandırılan ve çalışanların hem iş ve hem de kişisel hayatlarını inceleyen ve aralarındaki bağı anlamlandıran bütüncül bir yaklaşımdan bahsedilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın iş-yaşam dengesine dair bir kazanım olarak değerlendirilebilecek “toplam yaşam planı” çalışanları yaşam ve iş boyutlarında düşünmeye yönlendirmektedir. Bu sayede çalışanlar mevcut durumlarını iş ve yaşam bağlamında dengede tutabilecek ve neticede iki durumda da üretkenlik ve refah seviyesi yüksek tutulacaktır. Sonuç olarak araştırmada benimsenen iş-yaşam düzenlemeleri; hem cinsiyet, yaş ve medeni hal gibi sosyal-kişisel durumları bulunan çalışanlarda, hem de üretkenlik ve başarı sorumluluğu taşıyan işverenlerde yardımcı unsur olarak öne çıkmıştır.

UNESCO ve Latin Amerika ve Karayipler Ekonomik Komisyonu (ECLAC, 2020)’nın salgın sürecinde eğitime odaklanan bir araştırma raporunda salgınla kapanan okulların neticesinde iş yükü ve sorumlulukları daha da artan kadınlara değinilmektedir. Önceki iş yükü ve sorumluluklarına uzaktan çalışma ve çocukların eğitimine yardımcı olma gibi meselelerin dahil olması kadınların iş-yaşam dengesini olumsuz etkilemektedir. Bununla birlikte araştırmanın karantina sürecinde geçen kadının yaşamına şiddet bağlamında yaklaştığı görülmektedir. Bu bağlamda kadına şiddet vakalarının bu süreçteki artışıyla kadının normal yaşam dengesinin bozulması söz konusudur ki, normal yaşamdaki dengesizlik iş yaşamına da yansımaktadır. Salgın sürecindeki eğitime cinsiyet gözetmeksizin öğretmenler gözünden bakıldığı araştırmanın bir kısmında öğretmenlerin mevcut duruma uygun olacak şekilde eğitim yöntem ve kaynaklarını ayarlamak ve öğrenci ile ailesine gerekli sosyo-duygusal ve zihinsel motivasyonu ve sağlığı sağlamak durumunda oldukları belirtilmiştir (UNESCO, 2020).

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Deseni

Öğretmenlerin iş-yaşam dengesine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma deseni olarak fenomenolojiden yararlanılmıştır. Fenomenoloji deseni farkında olunan ancak derin ve ayrıntılı olarak anlamlandırılmayan olgulara odaklanmaktadır. Bu olgular yaşadığımız dünyada olay, deneyim, algı, yönelim, kavram ve durum gibi farklı biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Bu olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalarda Fenomenoloji uygun bir araştırma zemini oluşturmaktadır. Fenomenoloji araştırmalarında veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu durumu dışı yansıtabilecek birey ya da gruplardır (Yıldırım & Şimşek, 2018, s.71). Bu araştırmada çok sayıda öğretmenle görüşmek mümkün olmadığı için ve az veri ile derinlemesine çok sayıda bulguya ulaşmak amaçlandığından katılımcıların bilgi ve deneyimlerinden çıkarımlarda bulunarak öğretmenlerin uzaktan eğitim uygulamalarının iş-yaşam dengesine nasıl bir etkisi olduğunu belirlemek için nitel bir araştırma yapılmıştır.

3.2. Katılımcılar

Araştırma, Ankara ilinin Çankaya, Etimesgut ve Mamak ilçelerinde liselerde görev yapan 13 katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik ve ölçüt örneklemesine uygun olarak çalışma grubu oluşturulmuştur. Maksimum çeşitlilik örneklemede evrende araştırılacak problemle ilgili kendi içinde benzeşik ve farklı durumların belirlenip, çalışmanın bu durum çerçevesinde yapılması önemlidir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2019, s. 90). Maksimum

çeşitlilik örneklemedeki amaç, küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtarak durumlar arasında ne tür ortaklık ve benzerliklerin var olduğunu bulmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 119). Bu amaçla belirlenen öğretmenler farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahip okullardan seçilerek durumlarda çeşitlilik sağlanmıştır. Ayrıca bu araştırmada ölçüt örnekleme de kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, örneklemin problemle ilgili olarak belirlenen özelliklere sahip kişiler, olaylar, nesneler veya durumlardan oluşturulması olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk vd., 2019, s.91). Araştırmada, uygulamanın yapılacağı öğretmenlerin seçiminde temel ölçüt, liselerde görev yapan öğretmenlerin aynı okulda en az bir yıllık mesleki deneyime sahip olmaları ve uzaktan eğitimde deneyim sahibi olmalarıdır.

Araştırmada yer alan katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1’de verilmiştir. Tablo 1 incelendiğinde araştırma kapsamındaki öğretmenlerin altısının erkek, yedisinin kadın; bir öğretmenin 31-40 yaş aralığında, beş öğretmen 41-50 yaş aralığında, yedi öğretmenin ise 51 yaş üzerinde olduğu; Türk Dili ve Edebiyatı, fizik ve beden eğitimi ve spor branşlarından ikişer; matematik, biyoloji, coğrafya, tarih, İngilizce, Arapça ve müzik branşlarından birer öğretmen olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin biri 1-10 yıl arasında, üçü 11-20 yıl arasında, altısı 21-30 yıl arasında, üçü ise 31 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahiptir. Dokuz öğretmen lisans mezunu ve dört öğretmen de yüksek lisans mezunudur.

Tablo 1.

Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Değişkenler	Kategoriler	N
Cinsiyet	Erkek	6
	Kadın	7
Yaş	31-40	1
	41-50	5
	51 ve üzeri	7
Branş	Türk Dili ve Edebiyatı	2
	Matematik	1
	Coğrafya	1
	Tarih	1
	Fizik	2
	Biyoloji	1
	İngilizce	1
	Arapça	1
	Beden Eğitimi ve Spor	2
	Müzik	1
Öğretmenlik kıdemi	1-10 yıl	1
	11-20 yıl	3
	21-30 yıl	6
	31 yıl ve üzeri	3
Bu okuldaki öğretmenlik kıdemi	1-5 yıl	4
	6-10 yıl	3
	11-15 yıl	6
Eğitim düzeyiniz	Lisans	9
	Yüksek Lisans	4

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada öğretmenlerin iş-yaşam dengesine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmasıdaki amaç görüşme yapılan kişilerin olay ve olguları anlamlandırmalarını, duygu ve düşüncelerini anlayarak daha derin bilgiye

ulaşmaktır. (Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 41). Yarı yapılandırılmış görüşme formunun oluşturulmasında öncelikle yerli ve yabancı alan yazın incelenmiş ve araştırmanın alt amaçlarını incelemek için dokuz ana soru ve gerektiğinde kullanılmak üzere katılımcıların fikirlerinin daha iyi organize edilebilmesi amacıyla ana soruların altında sonda tipi 45 sorudan oluşan bir soru havuzu oluşturulmuştur. Daha sonra bu sorular Danışmanın görüşüne sunulmuştur. Bu incelemenin ardından dokuz ana soru ile 45 sonda soru farklı üniversitelerde görevli eğitim yönetimi alanında çalışan iki alan uzmanının görüşüne sunulmuştur. Alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda dört sonda tipi sorulardaki ifadelerde düzeltmeler yapılmıştır. Toplam dokuz ana soru ile 45 sonda sorudan oluşan deneme görüşme formuna son hali verilmiştir.

Çalışma grubuna girmeyen bir öğretmenle görüşme yapılarak sorular kapsam ve biçim açısından kontrol edilmiştir. Görüşme formunda dokuz ana soru ile sonda tipi 45 sorudan oluşan görüşme formuna son hali verilmiştir.

3.4. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Nitel araştırmada gerek güvenirlik gerekse geçerlilikle ilgili birtakım önlemler vardır. Ancak bu önlemler nicel araştırmadaki önlemlerden önemli ölçüde farklıdır. Bu farklılık nitel araştırmanın temel varsayımlarından ve sosyal olayların araştırılmasında dikkat edilmesi gereken bazı öğelerden kaynaklanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 269). Nitel araştırmada iç geçerlik gerek veri toplama gerekse verilerin analizi, yorumlanması süreçlerinin tutarlı olmasına ve gerçeği yansıtmasına bağlıdır. Araştırmanın iç geçerliliğini yani inandırıcılığını sağlamak için uzun süreli etkileşim, derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme, uzman incelemesi, katılımcı teyidi yapılmıştır. Nitel araştırmalarda dış geçerlilik ise elde edilen sonuçların genellenebilirliğine bağlıdır (Büyüköztürk vd., 2019, s. 271). Araştırmanın dış geçerliliğini (aktarılabirliği) sağlamak için araştırmada izlenen tüm aşamalar ayrıntılı ve açık olarak rapor edilmiştir. Bununla beraber iç güvenirliği sağlamak için yapılan görüşmeler doğrudan alıntılarla okuyucuya sunulduktan sonra yorumlarla zenginleştirilmiş; dış güvenirliği sağlamak amacıyla teyit incelemesi yapılmıştır. Ayrıca Miles ve Huberman (2015) göre, nitel araştırma yöntemlerinde elde edilen verilerin kodlanmasında, kodlayıcıların benzerlik oranı ya da kodlayıcılar arası güvenirlik önemli bir konudur ve “Güvenirlik = Görüş Birliği Sayısı / (Toplam Görüş Birliği + Toplam Görüş Ayrılığı Sayısı)” formülü kullanıldığında güvenirliğin %90 ve üzeri olması beklenmektedir.

Bu araştırmada elde edilen tüm veriler araştırmacı ve tez danışmanı tarafından kodlanarak güvenirlik değerleri hesaplanmıştır. İş-yaşam dengesi hakkında ne düşünüyorsunuz? sorusu verileri için %91, uzaktan eğitim hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu süreçte nasıl sorunlar yaşadınız? sorusu verileri için %91, uzaktan eğitim süreci iş ve özel yaşantınızı nasıl etkiledi? sorusu verileri için %90, uzaktan eğitim sürecinde yaşamı ihmal ettiğinizi dşnuyor musunuz? sorusu verileri için % 92, uzaktan eğitim sürecinde kendinize zaman ayırma konusunda ne düşünüyorsunuz? Sorusu verileri için %90, uzaktan eğitim sürecinde zamanınızın çoğunluğunu işle uğraşarak geçirdiğinizi dşnuyor musunuz? sorusu verileri için %90, uzaktan eğitim sürecinin olumlu yönleri nelerdir? sorusu verileri için % 92, uzaktan eğitim sürecinin olumsuz yönleri nelerdir? sorusu verileri için %91, uzaktan eğitim uygulamalarının geliştirilmesine yönelik önerileriniz nelerdir? sorusu verileri için %90 olarak bulunmuştur. Bu bağlamda araştırma sonucunun Miles ve Huberman (2015)'a göre güvenilir olduğunu belirtmek mümkündür.

3.5. Verilerin Toplanması

Araştırma verilerini toplamak amacıyla yapılan görüşmeler 2022-2023 eğitim ğretim yılı ikinci döneminde Ankara ili ankaya, Etimesgut ve Mamak ilçelerindeki resm liselerde görev yapan 13 ğretmen ile gerçekleştirilmiştir. Ankara ili Etimesgut ilçesinde bir ğretmen ile deneme görüşmesi yapılmıştır. Uygulama için Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Çalışma grubunda yer alan katılımcılarla telefon aracılığıyla irtibata geçilerek konuyla ilgili bilgiler verilmiş, görüşme zamanı kararlaştırılmıştır. Görüşme süresince katılımcıların kendilerini rahat ifade edebileceği bir ortam sağlanmış herhangi bir yönlendirme yapılmamıştır. Görüşme sırasında katılımcılara yabancı gelen kavramlar açıklanmıştır. Görüşmelerde araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formunun yanı sıra veri kaybını önlemek açısından ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Ses kayıt cihazının kullanılması için katılımcılara kaydın sadece bu araştırma ve araştırmacı tarafından kullanılacağı taahhüdünde bulunulmuş ve katılımcıların isteği doğrultusunda görüşme yapılmıştır. Katılımcılardan dört kişi ses kaydının alınmasına izin vermiş, diğer katılımcılar ses kaydına izin vermediği için yapılan görüşmeler sadece yazılı kayda alınmıştır. Görüşmeler 25 ile 47 dakika arasında srmştir.

3.6. Verilerin Analizi

Araştırmada nitel verilerin analiz yöntemlerinden betimsel ve içerik analizleri kullanılmıştır. Betimsel analiz, içerik analizine göre daha yüzeysel olup araştırmanın kavramsal çerçevesinin önceden açıkça belirlendiği araştırmalarda kullanılmaktadır. Betimsel analiz, görüşülen kişilerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntıların sıkça kullanıldığı, bulguların neden sonuç ilişkisi içinde değerlendirildiği analiz tekniğidir. İçerik analizi ise birbirine benzeyen verileri bir araya getirip bir tema oluşturmak, oluşturulan verileri de okuyucunun anlayabileceği bir şekilde açıklayan analiz tekniğidir. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin işleme tabi tutulur (Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 239-243).

Araştırmada içerik analizi için öncelikle ses kaydı yapılan görüşmeler bilgisayara aktarılmış, daha sonra yazıya geçirilmiş ve ses kaydına izin vermeyen katılımcılarla yapılan görüşmelerde alınan notlar düzenlenmiştir. Deşifrelerin doğruluğunu teyit etmek, varsa eksiklikleri gidermek, gerekli düzeltmeleri yapmak için ses kayıtları ile yazılı dokümanlar eşleştirilerek kontrolü sağlanmıştır. Daha sonra araştırmacı tarafından sorulara verilen cevaplar okunarak veriler arasında yer alan anlamlı bölümler belirlenmiş ve bu bölümler, anlamını en iyi yansıtacak bir kavram, cümle ya da sözcükle adlandırılmış, böylece görüşme metinleri analiz edilmiştir. Katılımcıların sorulara verdiği uzun cevaplar, cevabın ana fikri dahilinde araştırmacı tarafından kısaltılmıştır. Kavramsal çerçeveye uygun bir şekilde belirlenen tema, kategori ve kodlamalar yapılarak ifadeler tablo halinde gösterilmiştir. Her bir tema altındaki kategori ve kodlar bir araya getirilerek tablolar oluşturulmuştur. Her bir tablo, ilgili araştırma sorusunun altında verilmiştir. Bulguların yorumlanmasında gerekli olduğu durumlarda katılımcı görüşlerinden alıntılar yapılmıştır. Katılımcıların görüşlerinden birebir alıntılar yapılırken, görüşüne başvuru alan öğretmenler (K) kısaltması yapılarak belirtilmiş ve her katılımcıya bir numara verilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırma kapsamında yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular, alanyazındaki araştırma sonuçlarıyla ilişkilendirilerek yorumlanmış ve tartışılmıştır.

4.1. Öğretmenlerin İş-Yaşam Dengesi ile İlgili Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Çalışma grubundaki katılımcılara “İş-yaşam dengesi hakkında ne düşünüyorsunuz?” temel sorusu; (a) İşiniz ve özel yaşantınız arasında uyum kurabilmek için neler yapıyorsunuz? (b) İşinizle ilgili hedeflerinize ulaşabilmek için özel yaşantınızda nasıl düzenlemeler yapıyorsunuz? (c) Planladığınız özel yaşantınızı sürdürebilmek için işinizle ilgili nasıl düzenlemeler yapıyorsunuz? Sonda maddeleriyle yöneltilmiştir. Verilen cevaplara yönelik önemli olan kısımlar çalışma grubunda yer alan katılımcıların kendi ifadeleri ile aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 2’de öğretmenlerin “iş-yaşam dengesi hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde: “iş ve özel yaşantı arasında uyum”, “iş ile ilgili hedeflere ulaşma” ve “planlanan özel yaşantının sürdürülmesi” kategorileri bulunmuştur.

İş ve özel yaşantı arasında uyum kategorisinde: İş öncelikli bir yaşam (n=7), özel yaşantıya zaman ayıramama veya erteleme (n=4), iş ve özel yaşam arasında sınır çizememe (n=4); iş ile ilgili hedeflere ulaşma kategorisinde: özel yaşantı da düzenlemeler yapma (n=7), fedakârlık yapma (n=3); planlanan özel yaşantının sürdürülmesi kategorisinde: iş dışında uygun olan zamana göre planlama (n=6), ifadeleri öne çıkan kodlar arasında yer almaktadır.

Tablo 2.

Öğretmenlerin İş-Yaşam Dengesi ile İlgili Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Kategoriler	Kodlar	n
İş ve özel yaşantı arasında uyum	İş öncelikli bir yaşam	7
	Özel yaşantıya zaman ayıramama veya erteleme	4
	İş ve özel yaşantı arasında sınır çizememe	4
	Denge konusunda zorlanma	3
	Bireysel olarak engellenme	2
	İşleri yetiştirememe	1
İş ile ilgili hedeflere ulaşma	Özel yaşantıda düzenlemeler yapma	7
	Fedakârlık yapma	3
	Aile bireylerinin desteğini alma	3
	Olumsuz etkilenmeme/ İşini sevme	2
Planlanan özel yaşantının sürdürülmesi	İş dışında uygun olan zamana göre planlama	6
	Eve iş götürmeme	3
	Özel yaşantıda sorumlulukları yerine getirememe	3
	Çalışma saatlerinin esnek olmasından dolayı zorlanmama	2
	Okul yönetimimin desteğini alma	1
	Aile hayatının getirdiği sorumluluklara göre planlar yapma	1

K1: Hayat şartlarının zorluğundan dolayı iş hayatımızla yaşantımız arasında denge kurmamız çok zorlaştı içinde bulunduğumuz şartlardan dolayı iş hayatımız yaşamımızın neredeyse hepsini kapsıyor. Bu dengeyi sağlamanın zorlaştığını düşünüyorum. Hedeflerimize ulaşmak için elbette özel hayatımızda olsun, sosyal hayatımızda olsun çok fedakarlıklar yaptım. Gündüz dışarı ve ev işlerimi halledip gece eğitim hayatıma devam etmişimdir. Tabii ki eş ve çocukların da ellerinden geldiği kadar bu fedakarlığa katkıda bulunmaları gerekiyor. Bu takdirde daha da kolaylaşıyor. Çalışma saatlerimizin esnekliğinden dolayı özel yaşantımızı uygun şekillerde planlayabiliyor, bunu da sıkıntı olmadan uygulamaya geçirebiliyoruz. Yapmam gereken görevleri okulda halledip özel hayatıma yansıtmamaya gayret ediyorum. Çalışma saatlerimizi ders programımıza göre düzenlerim. Hafta sonu uzaktan eğitim yapmamız gerektiği zamanlarda öğrencilere uygun katılım sağlayacakları vakitler belirleyip onun dışında özel hayatımı düzenlemeye çalıştım. Tam mesai şeklinde çalışmadığım için dışarıdaki etkinliklere vakit ayırmakta zorlanmadım.

K2: Yaşamı daha iyi dengeleyebilmek için iş programını doğru yapmak gerekiyor gibi. İş yoğunluğunun fazlalığından dolayı evime gittiğim zaman kafamı dinlemek yerine çocuklarımla daha fazla ilgilenmeye çalışıyorum. Zamanımı onlara daha çok ayırıyorum.

K3: Hedefe ulaşmak için bazen iş bazen ev ön plana çıkıyor. Bazen iş dolayısıyla özel işlerimiz yetişmiyor. Bazen iş bazen sağlık problemleri oluyor bu sebeple zorlanıyorum.

K4: İş hayatımız özel hayatımıza göre daha büyük bir kısmı kapsıyor. İşe ayırdığımız zaman hem fiziksel hem de mental anlamda özel hayatımızdan daha fazla bir zamanı kapsıyor. Bunun dışında aile

çocuk ve eşimle geçireceğimiz zamanlar için enerji bulamıyoruz. Çocukların okula gidiş geliş saatlerini Kendi işimize göre ayarlıyoruz. Hastane randevularını iş hayatımıza göre ayarlıyoruz örneğin bir diş muayenesine gideceksem dersimin olmadığı bir zamanı tercih ediyorum. Antrenman yapıyorum onun için uygun olan zamanı ayarlıyorum.

K5: Okul bizim evdeki yaşamımızı da etkiliyor. Yani eve gidip tamamen kendi evdeki özel hayatımıza odaklanmıyoruz. Hani kısmen evdeki hayatı hallediyoruz ama bir yerden sonra tekrar okul odaklı işlerimiz oluyor ve okulun çok fazla yaşamımda yeri var. Yani ev hayatından daha fazla yaşamımda yeri var. Çünkü hazırlık yapmam gerekiyor ya da işte veliyle görüşmem gerekiyor o yüzden iş yaşantımda daha fazla yere sahip. İş ve özel yaşantım arasında denge sağlamak anlamında çok yol kat edemedim aslında yani özel bir şey de yapmıyorum çünkü benim için iş biraz şey öncelikli yani her zaman her yerde onu halletmem lazım hani belki duruma göre bazen veli görüşmelerinden kısılabirim hani sizi ben yarın arayayım falan diye ama onun dışında hazırlamam gereken bir çalışma varsa derse yönelik evrak vesaire varsa onlar öncelikle onları hallederim evdeki işimi bırakırım mutfak durur yani bazen çocukları bile organize edip sen şunu yap sen bunu yap ben mesela online ders yaptığım da oluyor işte konuyu yetiştirelim vesaire diye hani orada bir fedakarlık yaparım. Bazen kendi çocuğumu da kenara koyup sen şu soruları çözerken ben bu arada ders yapacağım diye ödevlendirdiğim falan da oldu yani bende denge çok yok yani o anlamda. Planladığım özel yaşantıyı sürdürebilmek için mesela evrakları ya da işteki işi burada halletmek eve götürmemek idealim, isterim ama bazen işte yetişmiyor sarkıyor hem ders anlamında sarkıyor bazen veli görüşmesi olduğunda art arda sürekli aradığında sen ne de olsa bir yerden sonra artık o telefona cevap vermen gerekiyor dolayısıyla dengeyi gene kuramıyorsunuz bir şeyi planlasanız da olmuyor yani bazen ama mümkün olduğu kadar bazen hani derste dersimi yapıyorum ama en azından teneffüslerde değerlendir bu arada şunu okuyayım ya da işte öğlen arasında değerlendireyim 2 satır şey iş halledersem bunu eve götürmemiş olurum gibi planlamalarla gene okuldaki yükümü artırıp evi azaltmaya çalıştığım durumlarda oldu. Hani işi bırakayım ya da işi götüreyim bunu derste yapayım çocuklar takılsınlar yaptığım durum yok mesela çocuklara derse girdiğimizde hocam yazılıları okudunuz mu ya da yazılıları okuyun biz oturalım diyorlar. O diyor ben işim onu ben hallederim şu anda yapmamız gereken dersimiz var o konuyu işleyeceğiz diyor mesela orda geri adım atmıyorum.

K6: İşim tamamen özel yaşantımı kapsamış durumda, işimin dışına çıkamıyorum özel hayatta. Hep öğretmen olduğum aklıma geliyor, işte şöyle bir yaşantım olursa bu benim iş hayatımı nasıl etkiler diye düşünüyorum. Öğretmenliği daha ön planda tutuyorum. Örneğin tatile gittiğimde, özel yaşantımda oturup kalkmalarında, konuşmalarında, örnekler verdiğim herhangi bir konuda mesleğimle ilgili düşünüyorum. Bir eğitimcinin nasıl konuşması gerektiğini hep kendi kendime sorarım. Bak dikkat et iki gün sonra bu konuştukların karşına olumsuzluklar çıkarır diye. İş yaşam dengesinde eğitimin dışına çıkamıyorum. Hep işim düzenliyor. Bir örnek vereyim mesela bu yıl bizim okulumuzda yaz okulu açılacak, çok yorulduk tatile gitmem gerekiyor ben tatile gitmedim okulu seçtim. Çünkü çocuklar gelecekse açılmazsa kurs geri kalacaklar fizikten. Yani tatili erteledim. Bu gibi hep işim. İşime göre özel hayatımı tasarlamak zorundayım. Yoksa başarısız olurum özel hayatıma göre işimi dizayn edersem başarısız olurum. Sınıfta başarısız olurum. Öğrencilere vereceğim mesajları veremem. Mesela çocuğumu, eşimi doktora götüreceğim. Eşime diyorum ki ben seni bir defa getireceğim sen öğreneceksin. Kızma söylüyorum sen hastaneye nasıl gidildiğini öğreneceksin sonra beni rahatsız etmeyeceksiniz. Kendi ayaklarının üzerinde duracaksın ben okuldan geri kalmayacağım diyorum. Maalesef iş eksenli bir özel hayatım oluştu.

K7: Mesleğimiz gereği işimizde düzenleme yapamıyoruz. Tam tersi işten dolayı özel hayatımızı değiştirebiliyoruz. Özel hayatımda dengeyi ön planda tutarım aile yaşantısının getirdiği kurallar doğrultusunda planlar yapıyorum. Evliyim bir çocuğum var, işimi eve götürmüyorum.

K8: Özel yaşantımıza zaman ayıramıyoruz. İşle ilgili etkinlikler özel yaşantımızdaki hedeflere engel oluyor. İş yaşantımızda düzenleme yapamıyoruz. Özel yaşantımızı işimize göre düzenliyoruz.

K9: İş öncelikli, bu sebeple işe göre aile hayatımı düzenliyorum. İş ile ilgili düzenleme yapmadım. İş dominant oldu. Hafta sonu ve yazın tatil yaptım. Hafta sonu sınav görevi almadım, hafta sonu işle ilgili sınavlarda düzenleme yaptım.

K10: İşimi seviyorum. Zevkle çalıştığım için çalışma özel hayatımızı etkilemiyor. Okul işlerimi daha öncelikli olarak planlıyorum. Öğretmeyi seviyorum. Uygun olduğum zamanlarda özel hayatımı planlıyorum. Öğretmen olduğumuz için özel işlerimizi yaz tatiline göre planlıyoruz.

K11: İş-yaşam dengesinden anladığımız iş ve özel yaşamı birbirine karıştırmamak dengeli bir şekilde yürütmek. İşlerimizi okulda zamanında bitiriyoruz. Her zaman mümkün olmuyor. Eve de götürüyoruz.

Yazılı hazırlama ve okuma işi olduğunda, bilgisayarda işlerimiz olduğunda evde de çalışıyoruz. Görevde yükselme, ek çalışma varsa sınav hazırlığı yapıyoruz. Aslında işe göre özel yaşantımızı ayarlıyoruz. Ders programına göre oluyor. İş yaşantısı daha önemli. Ders programının idare tarafından yapılıp yapılmaması çok önemli. İdareye söylüyoruz. Boş gün olursa ona göre rica ediyorum.

K12: İşimizle ilgili hedefler her zaman ön planda geliyor bizim için yani bizim mesleğimizde. Şimdi diğer normal bir memurlukta hedef çok fazla yok. Bir kurumdaki memurun çok fazla büyük bir hedefi olamaz mesleği ile ilgili. Çünkü sabah gidecek işlerini doğru yapacak, yazıları doğru yazacak onun içinde ayrı bir çaba harcamasına lüzum yok gün içerisinde. Ama biz yarın çocuğa ne öğretebiliriz diye gün içerisinde işimizi doğru yapabilmek için televizyondan duyduğumuz bir cümleyi örnek verelim diye hemen kalkıp onu bazen not alırız bir yere. Ya da bir belgesel izlerken ondan bir konu çıkarıp bunu soralım bunu konuşalım deriz. Dolayısıyla öğretmenlik yaşamla iç içe klasik bir meslek olmanın çok ötesinde bir yerde diye düşünüyorum. Aslında şöyle bir kolaylık var bizim için; biz normal memur gibi sekiz saat çalışmıyoruz. Devlet bize bir kolaylık sağlamış 15 saat çalışmamız, o 15 saati de 40'ar dakikadan aldığımızda o da 10 saat yapıyor aslında düşündüğünde. O anlamda bir sıkıntımız yok diye düşünüyorum öğretmenler için esneklik var yani ve bizim, hakkaniyetli olacaksak, rapor almamız izin almamız diğer memurlar gibi zor olmuyor. O anlamda günlük hayatımızı da idame ettirme durumu var. Burada belki şu bir gerçek, öğretmen olmak isteyen bir insanın şunu kabullenmesi gerekiyor. Meslek ile günlük yaşamını iç içe geçirme zorunluluğu var bu kişinin yani. Hani bunu yapmadığı zaman problem çıkar, net sınır çizemezsin yani burada.

K13: Sosyal hayatıma olumsuz bir etkisinin olmadığını düşünüyorum. İşimi severek yaptığım için yaşamımı olumlu etkilediğini düşünüyorum. İnsan çok iyi para da kazansa işini sevmeyenlerin mutlu olmayacağını düşünüyorum. Okula gelmediğim o gün sıkıcı geçiyor. Çocuklarla müzik yapmak pozitif olarak ayakta tutuyor beni.

Tablo 2'de öğretmenlerin iş-yaşam dengesi ile ilgili düşünceleri *“iş ve özel yaşantı arasındaki uyum durumu”* kategorisinde belirtilmiştir. Bu kategoride öğretmenler iş ve özel yaşam arasında denge konusunda karşılaştıkları zorlukları ve bu süreçte denge sağlamaya yönelik nasıl bir yol izlediklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenler iş ve özel yaşantı arasındaki uyum durumunu, iş öncelikli bir yaşam, özel yaşantıya zaman ayıramama veya erteleme, iş ve özel yaşam arasında sınır çizememe, denge konusunda zorlanma, bireysel olarak engellenme, işleri yetiştirememe, olarak anlamlandırmışlardır. Katılımcıların çoğunluğu, iş öncelikli bir yaşam (n=7), görüşü etrafında birleşmektedir. Bu durumu, K4 *“İş hayatımız özel hayatımıza göre daha büyük bir kısmı kapsıyor. İşe ayırdığımız zaman hem fiziksel hem de mental anlamda özel hayatımızdan daha fazla bir zamanı kapsıyor. Bunun dışında aile, çocuk ve eşimizle geçireceğimiz zamanlar için enerji bulamıyoruz...”*, K5 *“Okul bizim evdeki yaşamımızı da etkiliyor. Yani eve gidip tamamen kendi evdeki özel hayatımıza odaklanmıyoruz... ..okulun çok fazla yaşamımda yeri var, yani ev hayatından daha fazla yaşamımda yeri var...”* K6 *“işim tamamen özel yaşantımı kapsamış durumda, işimin dışına çıkamıyorum özel hayatta. Hep öğretmen olduğum aklıma geliyor, işte şöyle bir yaşantım olursa bu benim iş hayatımı nasıl etkiler diye düşünüyorum. Öğretmenliği daha ön planda tutuyorum. Örneğin tatile gittiğimde, özel yaşantımda oturup kalkmalarında, konuşmalarında, örnekler verdiğim herhangi bir konuda mesleğimle ilgili düşünüyorum. Bir eğitimcinin nasıl konuşması gerektiğini hep kendi kendime sorarım...”*, K7 *“Mesleğimiz*

gereği işimizde düzenleme yapamıyoruz. Tam tersi işten dolayı özel hayatımızı değiştirebiliyoruz...”, K8 “...iş yaşantımızda düzenleme yapamıyoruz. Özel yaşantımızı işimize göre düzenliyoruz”, K9 “İş öncelikli, bu sebeple işe göre aile hayatımı düzenliyorum...” ifadeleri ile iş yaşamının ön planda olduğunu, özel hayatın iş yaşamına göre düzenlendiğini ifade etmişlerdir. Ünal, (2021), yapmış olduğu çalışmasında öğretmenler iş yaşamlarındaki rolleri ve sorumluluklarının artması sebebiyle aile yaşamlarına yeterince zaman ayıramadıklarını ifade etmiştir. Bu sebeple iş yaşamı ve özel yaşama eşit bir derecede önem verilmediğinde, bir alanda zaman azaltılarak diğer alandan beklenen rol ve sorumluluklar sınırlandırılabilir. Bireyin iş yaşamı özel yaşamının önüne geçmiş olur. Bu durumda iş ve özel yaşam arasında bir uyum söz konusu değildir. Cinamon ve Rich, (2002), öğretmenliğin çalışma saatlerinin makul olması, tatil sürelerinin uzun olması gibi sebeplerden dolayı diğer mesleklerle göre iş-yaşam dengesi konusunda daha uygun bir meslek olarak görülmektedir (Polat, 2021). Oysaki yapılan bazı çalışmalar farklı sonuçları göstermektedir. Polat, (2017) yapmış olduğu çalışmasında mesleğe yeni başlayan, yeni evlenen ve yeni çocuk sahibi olan öğretmenlerin iş-yaşam dengesini sağlayamadığını bulgulamıştır.

Bazı katılımcılar iş ve özel yaşantı arasında uyum sağlayamama durumuna bağlı olarak “özel yaşantıya zaman ayıramadıklarını veya özel işlerini ertelediklerini” (n=4), belirtmişlerdir. Katılımcılardan K5 “...Bazen kendi çocuğumu da kenara koyup sen şu soruları çözerken ben bu arada ders yapacağım diye ödevlendirdiğim falan da oldu...”, K6 “...İş yaşam dengesinde eğitimin dışına çıkamıyorum. Hep işim düzenliyor. Bir örnek vereyim mesela bu yıl bizim okulumuzda yaz okulu açılacak, çok yorulduk tatile gitmem gerekiyor ben tatile gitmedim okulu seçtim. Çünkü çocuklar gelecekse, açılmazsa kurs, geri kalacaklar fizikten. Yani tatili erteledim...”, “K8 “Özel yaşantımıza zaman ayıramıyoruz. İşle ilgili etkinlikler özel yaşantımızdaki hedeflere engel oluyor...” ifadeleriyle özel yaşantıya zaman ayıramadıklarını ya da özel işlerini ertelediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların bir kısmı ise, iş ve özel yaşantı arasında sınır çizilemediği (n=4), ile ilgili görüş belirterek, iş ve özel yaşantı arasında uyum konusundaki problemleri belirtmişlerdir. Bu durumu K6 “İşim tamamen özel yaşantımı kapsamış durumda, işimin dışına çıkamıyorum özel hayatta. Hep öğretmen olduğum aklıma geliyor, işte şöyle bir yaşantım olursa bu benim iş hayatımı nasıl etkiler diye düşünüyorum. Öğretmenliği daha ön planda tutuyorum. Örneğin tatile gittiğimde, özel yaşantımda oturup kalkmalarında, konuşmalarında, örnekler verdiğim herhangi bir konuda mesleğimle ilgili düşünüyorum...”, K12, “...Biz yarin çocuğa ne

öğretebiliriz diye gün içerisinde işimizi doğru yapabilmek için televizyondan duyduğumuz bir cümleyi örnek verelim diye hemen kalkıp onu bazen not alırsak bir yere. Ya da bir belgesel izlerken ondan bir konu çıkarıp bunu soralım bunu konuşalım deriz ... Burada belki şu bir gerçek, öğretmen olmak isteyen bir insanın şunu kabullenmesi gerekiyor. Meslek ile günlük yaşamını iç içe geçirme zorunluluğu var bu kişinin yani. Hani bunu yapmadığı zaman problem çıkar, net sınır çizemezsin yani burada". İfadeleriyle belirtmişlerdir. Elde edilen bulguların bu alanda yapılan çalışmalarla benzerlik gösterdiği görülmüştür. Karadeniz ve Zabcı (2020), yapmış olduğu çalışmada çalışma saatlerinin arttığını, evdeki işler ile okul işlerinin ayrıştırılmadığını, çalışanların çocuğu ile yeterince ilgilenemediğini, iş yaşamı ve özel yaşamın birbirine karışmasından dolayı ortaya çıkan güçlüklerin öğretmenleri zorlayan etkenler olduğunu belirtmiştir. Ünal (2021), çalışma ile ilgili yapmış olduğu araştırmasında iş ve özel yaşamın sınırlarının belirsizleştiği, bu alanların birbirinden ayıramadığı, dinlenme sürelerinin yetersiz olduğu, çalışanların kendisine ve ailelerine zaman ayıramadıkları bulgularına ulaşmıştır.

Tablo 2'ye bakıldığında "iş ve özel yaşantı arasındaki uyum durumu" kategorisi altında en az işleri yetiştirememeye (n=1), durumu belirtilmiştir. Bu durumu K5 "*...Planladığım özel yaşantıyı sürdürebilmek için mesela evrakları ya da işteki işi burada halletmek eve götürmemek idealim, isterim ama bazen işte yetişmiyor sarkıyor hem ders anlamında sarkıyor bazen veli görüşmesi olduğunda art arda sürekli aradığında sen ne de olsa bir yerden sonra artık o telefona cevap vermen gerekiyor dolayısıyla dengeyi gene kuramıyorsunuz bir şeyi planlarsanız da olmuyor yani...*" şeklinde ifade etmiştir. Katılımcıların ifadelerinden anlaşılmaktadır ki, öğretmenler normal mesai saatlerine bağlı olarak çalışan değil, mesai saatlerinin dışında da veli görüşmeleri yapan, okuldaki dersler için evde genellikle yoğun bir şekilde hazırlık yapan çalışanlardır. Elde edilen bulgular araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Uddin, Mamun, Hoque ve Uddin (2013), özel okulda görev yapan kadın öğretmenlerle yaptığı görüşmelerde öğretmenlerin %78'inin iş-yaşam dengesini sağlayamadıkları sonucuna ulaşmıştır. Bu sebeple %26'sının işten ayrılmak istediğini belirtmiştir (Polat, 2021). Hızla değişen dünyada teknolojik yenilikler, sürekli artan bilgi, değişimlere uyum çabası ve iş yaşantısının sürekli olarak planlanması çalışanlar üzerinde baskı oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu kadar artan iş yüküne bağlı olarak iş-yaşam dengesizliği ortaya çıkmaya başlamıştır (Gürel, 2018).

Tablo 2’de öğretmenlerin iş-yaşam dengesi ile ilgili düşünceleri “İşle ilgili hedeflere ulaşma” kategorisinde belirtilmiştir. Bu kategoride öğretmenler iş ile ilgili hedeflere ulaşmak için neler yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bu kategoride Katılımcıların çoğunluğu, iş ile ilgili hedeflere ulaşırken özel yaşantılarında düzenlemeler (n=7), yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu durumu, K1, “...Hedeflerimize ulaşmak için elbette özel hayatımızda olsun, sosyal hayatımızda olsun çok fedakarlıklar yaptım. Gündüz dışarı ve ev işlerimi halledip gece eğitim hayatıma devam etmişimdir...” K4, “...Çocukların okula gidiş geliş saatlerini Kendi işimize göre ayarlıyoruz. Hastane randevularını iş hayatımıza göre ayarlıyoruz...” Örneğin bir dış muayenesine gideceksem dersimin olmadığı bir zamanı tercih ediyorum. Antrenman yapıyorum onun için uygun olan zamanı ayarlıyorum...” K5, “...hazırlamam gereken bir çalışma varsa derse yönelik evrak vesaire varsa onlar öncelikle onları hallederim evdeki işimi bırakırım mutfak durur yani bazen çocukları bile organize edip sen şunu yap sen bunu yap ben mesela online ders yaptığım da oluyor işte konuyu yetiştirelim vesaire diye hani orada bir fedakârlık yaparım...” K7, “Mesleğimiz gereği işimizde düzenleme yapamıyoruz. Tam tersi işten dolayı özel hayatımızı değiştirebiliyoruz...” K9, “İş öncelikli, bu sebeple işe göre aile hayatımı düzenliyorum. İş ile ilgili düzenleme yapmadım. İş dominant oldu. Hafta sonu ve yazın tatil yaptım...” ifadeleriyle belirtmişlerdir. Elde edilen bulgular yapılan araştırmalarla benzer sonuçlar göstermektedir. Akın, Ulukök ve Arar (2017), yapmış olduğu çalışmada iş tüketiminin artması ve teknolojinin yaşamın her alanında yer almasıyla iş yükünün artmaya başladığını, artan iş taleplerinin karşılanabilmesi için çalışanların özel yaşantısından fedakârlık yaparak zaman ayırmaya çalıştıklarını bulgulamıştır. Toplumda öğretmenlik mesleğinin tatil süreleri ve esnek çalışma saatlerinden dolayı itibarı basitleştirilse de Sünbül (1996), öğretmenlik mesleği gereği performansının çok karmaşık insan olgularından biri olduğunu ve öğretmen etkililiğinin hiç de kolay olmadığını ifade etmektedir (Çobanoğlu, Seven-Şarkaya & Sertel, 2019).

Tablo 2’ye bakıldığında “iş ile ilgili hedeflere ulaşma” kategorisinde en az (n=2) olumsuz etkilenmeme, işini sevme durumu belirtilmiştir. Bu durumu K10, “işimi seviyorum. Zevkle çalıştığım için çalışma özel hayatımızı etkilemiyor. Okul işlerimi daha öncelikli olarak planlıyorum...” K13, “sosyal hayatıma olumsuz bir etkisinin olmadığını düşünüyorum. İşimi severek yaptığım için yaşamımı olumlu etkilediğini düşünüyorum. İnsan çok iyi para da kazansa işini sevmeyenlerin mutlu olmayacağını düşünmüyorum...” ifadeleri ile belirtmişlerdir.

Tablo 2’de öğretmenlerin iş-yaşam dengesi ile ilgili düşünceleri “*Planlanan özel yaşantının sürdürülmesi*” kategorisinde belirtilmiştir. Bu kategoride öğretmenler planladıkları özel yaşantının sürdürülmesinde nasıl bir yol izlediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların çoğunluğu iş dışında uygun olan zamana göre planlama (n=6) yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu durumu K1, “...*Çalışma saatlerimizi ders programımıza göre düzenlerim. Örneğin hafta sonu uzaktan eğitim yapmamız gerektiği zamanlarda öğrencilere uygun katılım sağlayacakları vakitler belirleyip onun dışında özel hayatımı düzenlemeye çalıştım...*”. K2, “...*İş yoğunluğunun fazlalığından dolayı evime gittiğim zaman kafamı dinlemek yerine çocuklarımla daha fazla ilgilenmeye çalışıyorum. Zamanımı onlara daha çok ayırıyorum*”. K4, “... *Örneğin bir dış muayenesine gideceksem dersimin olmadığı bir zamanı tercih ediyorum...*” K6, “...*İşime göre özel hayatımı tasarlamak zorundayım. Yoksa başarısız olurum özel hayatıma göre işimi dizayn edersem başarısız olurum...*”. İfadeleri ile işe göre düzenleme yapıldığını dolayısıyla bir dengesizlik durumunu belirtmişlerdir. İlgili alan yazın incelendiğinde bu dengesizliğin öğretmenlerde sık karşılaşılan bir durum olduğu görülmektedir. Töre ve Miyanyedi-Şen, (2022), yapmış oldukları çalışmasında her yaş grubundan öğretmenin işi, ailesi, arkadaş ve yakın çevresi ile arasında uyum problemi yaşadıklarını ve bu sorun ile baş etmede zorlandıklarını bulgulamışlardır. “Planlanan özel yaşantının sürdürülmesi” kategorisinde en az ise aile hayatının getirdiği sorumluluklara göre planlar yapıldığı (n=1), belirtilmektedir. Bu durumu K7, “...*özel hayatımda dengeyi ön planda tutarım aile yaşantısının getirdiği kurallar doğrultusunda planlar yapıyorum. Evliyim bir çocuğum var, işimi eve götürmüyorum*” şeklinde ifade etmiştir. Bunlardan farklı olarak iki katılımcı çalışma saatlerinin esnek olmasından dolayı zorlanmadıklarını belirtmişlerdir. Bu durumu K1, “...*çalışma saatlerimizin esnekliğinden dolayı özel yaşantımızı uygun şekillerde planlayabiliyor, bunu da sıkıntı olmadan uygulamaya geçirebiliyoruz...*” K12, “...*aslında şöyle bir kolaylık var bizim için; biz normal memur gibi sekiz saat çalışmıyoruz. Devlet bize bir kolaylık sağlamış 15 saat çalışmamız, o 15 saati de 40’ar dakikadan aldığımızda o da 10 saat yapıyor aslında düşündüğünde. O anlamda bir sıkıntımız yok diye düşünüyorum öğretmenler için esneklik var ...*” ifadeleriyle belirtmişlerdir.

4.2. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Hakkındaki Düşüncelerine ve Bu Süreçte Yaşanan Sorunlara İlişkin Bulgular

Çalışma grubundaki katılımcılara “Uzaktan eğitim hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu süreçte nasıl sorunlar yaşadınız? ” Temel sorusu; (a) İşinizle ilgili motivasyonunuzu nasıl etkiledi? (b) İşinizle ilgili hazırlık sürecini nasıl etkiledi? (c) İş veriminizi nasıl etkiledi? (d) Teknolojik yetersizliklerle ilgili nasıl önlemler aldınız? (e) Öğrenci ile iletişim ve etkileşim konusunda ne düşünüyorsunuz? Uygulamalarla ilgili nasıl geribildirimler aldınız? (f) Mevcut sistem uygulamalar için yeterli miydi? Mevcut uygulamalar hakkında ne düşünüyorsunuz? sonda maddeleriyle yöneltilmiştir. Verilen cevaplara yönelik önemli olan kısımlar çalışma grubunda yer alan katılımcıların kendi ifadeleri ile aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 3’te öğretmenlerin “Uzaktan eğitim hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu süreçte nasıl sorunlar yaşadınız?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde: “iş ile ilgili motivasyon durumu”, “teknoloji ile ilgili durum”, “iletişim ve etkileşim durumu” ve “iş verimi” kategorileri bulunmuştur.

İş ile ilgili motivasyon durumu kategorisinde: İş ve özel yaşantının aynı ortamda olmasından dolayı zorlanma (n=5), Karşılıklı etkileşim olmadığından motivasyonda azalma (n=2), Öğrenciden kaynaklı durumlardan dolayı motivasyonda azalma (n=2), Sağlıkla ilgili kaygıya bağlı olarak motivasyonda azalma (n=2), etkinlik olmadığından motivasyonda azalma (n=1); teknoloji ile ilgili durum kategorisinde: öğrenci imkânlarının yetersiz olması (n=8), teknolojik araç ve bu araçların kullanımına yönelik yetersizlik (n=7), teknoloji ile ilgili yeni uygulamalar konusunda bilgi edinme (n=5), mevcut uygulamaların yetersiz olması (n=3); iletişim ve etkileşim durumu kategorisinde: Teknolojik araçların ve dış çevrenin iletişimdeki olumsuz etkisi (n=7), öğrencilerin etkin olarak katılımının sağlanamaması (n=4), iş verimi kategorisinde: devam zorunluluğu olmadığı için verimin düşmesi (n=8), iş ve özel yaşantı arasında sınır çizememe (n=6), derslere hazırlık konusunda zorlanma (n=6), ifadeleri öne çıkan kodlar arasında yer almaktadır.

Tablo 3.

Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Hakkındaki Düşüncelerine ve Bu Süreçte Yaşanan Sorunlara İlişkin Bulgular

Kategoriler	Kodlar	n
İş ile ilgili motivasyon durumu	İş ve özel yaşantının aynı ortamda olmasından dolayı zorlanma	5
	Karşılıklı etkileşim olmadığından motivasyonda azalma	2
	Öğrenciden kaynaklı durumlardan dolayı motivasyonda azalma	2
	Sağlıkla ilgili kaygıya bağlı olarak motivasyonda azalma	2
	Etkinlik olmadığından motivasyonda azalma	1
Teknoloji ile ilgili durum	Öğrenci imkânlarının yetersiz olması	8
	Teknolojik araç ve bu araçların kullanımına yönelik yetersizlik	7
	Teknoloji ile ilgili yeni uygulamalar konusunda bilgi edinme	5
	Mevcut uygulamaların yetersiz olması	3
İletişim ve etkileşim durumu	Teknolojik araçların ve dış çevrenin iletişimdeki olumsuz etkisi	7
	Öğrencilerin etkin olarak katılımının sağlanamaması	4
İş verimi	Devam zorunluluğu olmadığı için verimin düşmesi	8
	İş ve özel yaşantı arasında sınır çizememe	6
	Derslere hazırlık konusunda zorlanma	6
	Uygulamaya yönelik derslerin verimsiz olması	3
	Sağlık durumu ile ilgili kaygılanma	2
	Ölçme değerlendirmenin uygulanamaması.	2

K1: Uzaktan eğitimin verimli olduğunu düşünmüyorum. Süreçte yaşanan sorunlar eğitime her zaman gölge düşürdü. Örneğin öğrencinin kardeş sayısı fazla hangisi derse girecek? Bilgisayar bir tane. Yine internetin olmadığı yerlerde ikamet edenler mevcut bu temel sorunlardan ötürü verimsiz geçti bu süreç. Bilgisayar başında, katılımın neredeyse hiç olmadığı bir derste elbette ki motive olmak imkânsız. Dolayısıyla bu tür eğitimde verim almakta imkânsız. Katılan öğrencilerle de göz teması vs. kurulamadığı için sadece konuyu okuyup dersi bitirmek verimsiz oluyordu. Yüz yüze eğitimde okula gelmek bile psikolojik olarak derse motive olmamız için yeterliydi. Fakat uzaktan eğitimde ev ortamında rahatlık çöktüğü için motive olmak oldukça zor oluyor. Hazırlık noktasında da uzaktan eğitimde görsel materyallere yer veremediğimiz için aktif şekilde tahta kullanamadığımız için hazırlık yapmaya gerek duymuyordum. İş verimimiz inanılmaz düştü. Hatta katılımın olmadığı derslerde bilgilerimizi dahi taze tutamadık. Teknolojik olarak bizler yine büyük şehirlerde bu noktada sıkıntı

çekmedik, sınırsız internete geçiş yaptık fakat öğrencilerimiz çok zorlandı tabiki. Öğrencilerle iletişim kurmakta oldukça zorlandık tabii ki. Katılım zaten yok denecek kadar az olduğu için çoğu zaman iletişim etkileşim olmadı. Geri bildirimler noktasında da bu durumda öğrencilerde memnun değildi. Çoğu internet noktasında sıkıntı yaşadıkları için girmemeyi tercih ediyorlardı. Yani mevcut sistem uygulama için belli bölgelerde ve belli imkanlara sahip öğrenciler için yeterliydi. Mesela doğuda bir köyde çok kardeşli bir evde internet imkânı zaten yok. Olsa bile dersi hangisi girecek. Bu yüzden sistem yeterli olmadı bu tür sıkıntısı olanlar için.

K2: Ben kendi adıma çok motivasyon eksikliği hissetmedim. Çünkü saatimiz belli cep telefonundan bağlanıyoruz. Konuşmayı, anlatmayı seven bir insanım ama karşıda insan var mı dersiniz belli değil. Tıpkı ilk öğretmenliğe başladığım gibi. Olimpiyatlar, atmalar atlamalar nedir? İçeriği nedir? Türkiye'nin başarıları nelerdir? Bunları anlatarak bana göre ben sorumluluğumu kendi adıma yerine getirdim. Yani yapılabilecekler içerisindeki yapılabilecekler sizin sorumluluğunuz. Giriyorsun öğrenci yok kapatıyorsun, çok kalitesiz verimsiz bir dönem geçti ama bunun suçlusu ne öğrenci ne ben. Hiç kimse böyle bir durumun beklentisinde olmadığı için şokla karşılaştık. Diğer arkadaşlarımla da görüştüm. O branşlarda da benzer. Matematikte, fizikte de benzer sorunlar yaşandı. Çocuklara olimpiyatlarla ilgili bilgiler vererek geçiştirmeye çalıştık. Teorik bizim dersimizin çok küçük bir kısmı pratik daha önemlidir diye düşünüyorum. Teknolojik yetersizliklerden ziyade teknolojiyi kullanamama yetersizliği etkiledi. Çünkü benim branşım için biz ağırlıklı teorik değil de pratik çalışma yaptığımız için anlatım konusunda sıkıntılar yaşadık neler anlatabiliriz diye. Öğrenciyle iletişim anlamında çocuk varlığıyla yokluğu olmayan bir ortamda. Kamerayı kapatıyor. Bana göre bu süreç, eğer karşılıklı istenirse yani direk kendi branşım için söylemiyorum ama karşılıklı istenirse verimli olabilirdi mevcut sistem. Ama karşılık ve istenirse, yani çocuk öğrenme güdüsünü öğretmen de çabasını biraz daha arttırırsa çok yetersiz değildi.

K3: Öğrenciler derse katılmıyordu. Uzaktan eğitim verimli olmadı teknolojik yönden bizim eksikliğimiz olmamasına rağmen öğrencilerin oluyordu. Derse katılan öğrencilerde başarı yüksekti katılmayan öğrencilerde düşüktü. Bu süreçte kendi sorunlarım oldu. Ailemde kayıp oldu. Sağlıkla ilgili problemler yaşadık. O dönemde hastaneler çok yoğundu hastaneler almıyordu. Bu durumlar motivasyonumu olumsuz etkiledi.

K4: Beden eğitimi açısından son derece verimsiz geçti. Hareket imkânı sağlanamayınca sorun oluştu değişik aktivitelerle telafi etmeye çalıştık. Evde eşim ve 3 çocuğum hepimiz birlikte internete bağlanıyoruz. Teknolojik yetersizliklerden dolayı çözüm için yeni cep telefonu bilgisayar tablet yenilemek durumunda kaldık. İnternet altyapısını yenilemek durumunda kaldık. Hazırlıksız bir süreç içinde mevcut uygulamalar çok çabuk geliştirildi. Yeni bir şeyler bulmaya çalıştım. Dersler teorik kısma gelince öğrencilerin bilmediği konularda bilgi sahibi olduğumu gördüm. Örnek olarak oyun kurallarını öğrendiler.

K5: O dönemde bir sürü şey yaşadık. Hem karı koca öğretmen olduğumuz için, 2 tane de çocuğumuz olduğu için herkes ayrı odada internete bağlı biz bağıra bağıra ders anlatırken çocuklarımızla karşı taraftan öğretmenlerini dinlemeye çalıştılar. Ses anlamında birbirimizi rahatsız ettik. Kısa kısa molalarımız vardı. 5-10 dakikalık aralarda bunlarda hemen gidip ya bir çamaşır makinesinin düğmesine basma ya da başka bir işin ucundan tutma. Fasulyeyi ıslatalım da bir sonraki arada yemeği yapayım diye. Çünkü öğle arasında çocuklar açız diye mutfağa geliyor. Anne olmanın verdiği bir şeyle orada bir koşuşturmaca oldu. Karşımızdaki grubu bağlamak için clasroom diye bir uygulamaya yöneldim. Çocukları ödevlendirip bana ödev atmalarını istedim. Uzaktan da olsa öğrencilere bir hakimiyet kurmak istedim. Yeni bir okula geldiğim için hiç tanımadığı bir öğretmenle uzaktan ders yapıyorlar. Karşımda kaç kişi var ne öğreniyor. Bu çocukların her ders yoklamalarını alıp dersten sonra tek tek artı eksi yazıyorum. Mesela 10 dakika mı onlar aldı. Daha çok yordu. Ödevleri gönderiyorlar kim yaptı kim yapmadı onları kontrol ediyorum çetele tutuyorum. Kim gönderdi kim göndermedi onları aramak onlara mesaj atmak onların takibini yapmak zorlayıcı bir dönemdi. Her yönüyle motivasyonum hiç azalmadı. Aslında o dönem yeni bir okula başlamanın şevki vardı. Karşımdaki grubu ne kadar etkiliyorum ne kadar dinliyorlar, bana ne kadar sadıklar, dikkate alıyorlar o konuda biraz tedirginliğim vardı ama ben kendi adıma bugün burayı anlattım yarın da şurayı anlatırım diye bir düzenim vardı. Matematik anlamında motivasyonum hiç azalmadı. İşle ilgili verim azalmadı ama karşıdaki grubun veriminden şüpheliyim kesinlikle. 9. sınıflara ders anlattık onlar 10. sınıf olup karşımıza çıkınca gördük ki çok da fazla bir verim almamışız. Senenin sonuna doğru karşıdaki öğrenci grubu da gitgide azaldı. Herkes sınıfı geçecek dediler. Millî Eğitim Bakanlığı açıklama yaptıktan sonra katılım azaldı, dinleyen olmadı, ödev gönderen olmadı. Bir öğrenci de olsa dersimizi yaptık ama sonraki sene okula geldiğimizde gördük ki o dinleyen bir öğrenci dışında öğrenen yok. Kendi telefonuma bir uygulama indirip dokümanları yükleyerek kendi kalemim vardı telefonun üzerinden orda tahtaya yazar gibi ders anlatmaya devam

ettim. Bilgisayardan ders anlatan arkadaşlarımız matematik terimlerini yazmakta çok zorlandılar. Benim için rahat oldu kalemli telefon tahtaya yazar gibi devam ettim. İlk başlarda eşim biraz yardımcı oldu telefondaki uygulamayı kullanırken sonra ben oradan yürüdüm. Başlarda tabii ki çok zorlandık zoom kullanımında yanlış yeri açtım bazen bağlantı kopuyor bazen öğrenciler tabii detayları öğrenene kadar her 2 taraf da bazen sıkıntılar yaşadı. İletişim etkileşim konusunda çok zorlandım başımızda tanımadığımız bir grup var isimlerle tek tek yoklama alarak İletişim kurmaya çalıştım. Cevap verenlerle konuştum ama listede ismi olan ama kendisi olmayan öğrenciler oldu. Mesela yoklama yapıyorum öğrencinin sesi gelmiyor sonra alt yazı geçiyor diğer öğrenciler hocam arkadaşımızın telefonunun ya da bilgisayarının Mikrofonu bozukmuş. Hiç iletişim Kuramadığımız derse katılmayan çocuklar da vardı ismi var her derse katılıyor ama kendisi hiç yok. Sürekli katılan çocuklar da vardı o çocuklarla sonra da denk geldik. O çocuklar hep dinlemişler yani. Bilgisayarın imkân verdiği kadar iletişimimiz vardı. Mevcut uygulamalar bence yeterli değildi. Bizi zorla bir sistemin içerisine soktular. Ama başka bir yol da var mıydı o da tartışılır o da yoktu yani.

K6: Eğer böyle bir şey olmayacaksa kesinlikle düşünmüyorum. Zorunlu bir şey olmayacaksa, hastalık vs. bir durum olmayacaksa faydalı bulmuyorum. Şöyle, bizim üzerimizde bir etkisi var bir de öğrenciler üzerinde bir etkisi var. Mesela öğrenciler yazı yazmayı not tutmayı hep unuttular. Pandemiden önce öğrenciler yazdıklarını hemen not alırlardı. Burası önemliymiş derlerdi. Pandemiden sonra öğrenciler öyle bakıyor bana, bilgisayara baktığı gibi bakıyor çok ciddi söylüyorum, çok şahit oldum elini gezdiriyor ne yapıyorsun diyorum dalmışım hocam diyor. Beni televizyon gibi görüyor, bilgisayar gibi görüyor. Bana göre uzaktan eğitimle gerçek yaşantı iç içe geçmiş. İlk zamanlar gerçekten öyleydi. Öğrenciyi derse bağlayamıyordum. Zaten sanal eğitimde sıkıntı şuydu: benim branşımdan dolayı, örneğin manyetik alanı anlatacağım öğrenciye, manyetik alanın yönü şöyle, kuvvet böyle, akımı böyle göstermeniz lazım ne yapacağım ben burada. Öğrenci göremiyor. Onları anlatmakta zorlandım. Mutlaka anlatmanız lazım. Okula gelince bazı konulara geri döndük biz. 12. Sınıfa geldi öğrenci bazı konuları tekrar ettim bakın bu böyleydi anlatamadık ben size dedim. Bir de uzaktan eğitimde sınav yapamadık ya biz sınav yok. İsteyen girer istemeyen girmez dedi bakanlık kimse girmedi. Çocuklar üzerinde sınav fobisi oldu. Okula gelince 2021-2022 yılında sınav yapacağız, öğrenci sınava konsantre olamıyor çok çalışkan öğrenciler bile boş kâğıt verdiler. Okula başladığımızda sanki ilk defa göreve başlıyormuş gibi okula başlama heyecanı oldu bende. Uzaktan eğitime hazırlık süreci farklı oldu. Ben derse çok hazırlık yaparım, yeni bir yılda ders anlatmadan ne değişti ne değişmedi onlara bakarım. Yeni öğrencilerle tanışacağız, meraklı heyecanlı girdim ama öğrenciler böyle gelmedi. Çünkü öğrenciler alışmıştı. Uzaktan eğitimle ilgili bir anımı anlatayım size. (Motivasyon) Bir derste 29 kişi var. 40 kişilik sınıfta 29 kişi çok iyi bir sayı değil mi? 10 dakika sonra öğrencilere bir soru sorayım dedim sen düşünüyorsun, sen ne düşünüyorsun dedim baktım herkes gitmiş. Anladım ki öğrenci kendisini orada göstermek için girmiş ama orada değil. Öğrenciler bu konuda boş. Öğretmen sesi güzelse öğrenciyi bağlayabiliyorsa öğrenci dinler. Bence öğrencinin sevmediği film gibi sevmediği filmi kim izler. Tutmayan filmi ne yapıyorlar yayından kaldırıyorlar değil mi? Eğitim de de böyleydi bence öğrenciler uzaktan eğitimdeki konuları sevmadılar. Zorunlulukta yoktu. Sonrasında görüştüğümüz öğrenciler itiraf ettiler. Biz derse girmiyorduk, katılıyorduk film izliyorduk, müzik dinliyorduk dediler. Biz de zannediyoruz ki öğrenciler bizi can kulağıyla dinliyorlar. Ama öyle değildi. Öğrenci diyor ki, hocam biz sınıf ortamından buraya geldik alışamadık diyor. Belki anne babadan kaynaklanabilir. Sınıfa geldiğinde de hocam uzaktan daha iyiydi diyor. Soru soran yok, anlat diyen yok, gel bakalım soruyu çöz diyen yok. Belki öğrenci her şeyi kendine göre değerlendiriyor. Bu süreçte 7 öğrencimin maddi durumunun iyi olmadığını öğrendim. Eğitimci arkadaşların desteğiyle o öğrencilere tablet desteği sağlandı. Onlar bile katılmadılar. O bahane yani açık ve net söyleyeyim benim maddi yetersizliğim vardı, öteydi, beriydi bahane bunlar. Etimesgut belediyesinin 2500 tablet dağıttığını biliyorum ben. O süreçte çok ani bir gelişme oldu. Kimse uzaktan eğitimi bu şekilde planlamadı ki, bilmiyordu ki. Mesela önümüzdeki eğitim öğretim yılında bir salgın olursa biz uzaktan eğitim yaparsak o şekilde bir düzen alacağız, bunun için bir eğitim tatbikatı yapacağız. Böyle olmadı. Bir cuma günü bayrak töreninde denildi ki, korona virüs ülkemize de geldi 15 gün tatiliz. Gittik daha sonra 15 gün daha sonra bir 15 gün daha tekrar uzattılar. Biz ilk dönemde uzaktan dersi bile yapamadık. Biz ilk dönemde daha ne olduğunu bilmeden evlerimize kapandık bazen ekmek almaya gidemedik. O dönemde biz ancak nisanın sonuna doğru uzaktan dersler gelişti, derslere başlayabildik. Orada da öğretmenlerin teknolojiyi kullanma yetersizliği ortaya çıktı. Bizim okulumuzda uzaktan 3 kişi ders verdik.

K7: Uzaktan eğitimin Türkiye’de altyapısının olduğunu düşünmüyorum. Uzaktan eğitimin faydalı olmadığını okula geldiğimde gözlemledim. İnternet bağlantısı ile ilgili sıkıntı yaşamadım. Eşim öğretmen çocuğum öğrenci. 3 kişinin ev ortamında eğitimi sürdürebilmesi gereken ortamda sıkıntı oldu.

Bu süreçte iş verimimiz düşük oldu. Başta sıkıntı oldu. Sonraki zamanlarda takviye olması gerekti. Teknolojik yönden kendimi yeterli görmedim.

K8: Uzaktan eğitim de etkinlik olmadığı için motivasyonumuzu düşürdü iş verimini düşürdü. Uzaktan eğitimde ders yapabilmek için slayt sunu hazırladım normalde böyle olmazken daha çok çalışmamız gerekti. Zoom kullanmayı öğrendik. Ders yaparken görüntümüz açıkken bazen sorunlar yaşadık. Bunları tecrübe ettik. Öğrenci cevap vermediği için etkili olmadı. Bir öğrenci mutfağın altını üstüne getirdi. Görüntüyü açmış böyle sorunlar yaşadık. İlk başlarda problem varken sonrasında slayt sunu hazırladık, program indirilerek akademik olarak sürece uyum sağlandı.

K9: Öğrenciler uzaktan eğitime telefonda girdiler. Bilgisayar olmadığı için sıkıntılar vardı. Gerçekten ihtiyacı olmayan öğrencilerimiz vardı, bunu kullananlar da vardı. Öğrenci dersten kaçabiliyordu. Onları motive etmekte zorlandık. Öğrenciler sabah kalkıp derse katılmakta zorluk yaşadı. Teknoloji ile yoğun olarak ilgilendim. Başta zorlandım sonra çok sorun yaşamadım. Başta internet kesintisi dışında bir problem olmadı. Küçük bir grup muntazam katıldı. Bazı sınıflar 5-6 kişi bazı sınıflar yarısı kadar katılım sağladı. O süreçte daha yoğun hazırlıklar yaptık. Yüz yüze olmak kendini anlatma noktasında daha kolay. Değişik uygulamalar kullanmadım. Ayaklı tahta vardı. Kamerayı açtım dersi orada yaptım. Ders kitabını açtım. Örnek çözümleri oraya yansıttım. Çocuklar görmede problem var mı? diye soruyordum. Sorun yaşamadan o günü tamamlıyordum. Öğrenciyle göz göze gelmediğinizde dikkat dağılıyor. Bir de öğrencilerimiz meslek lisesi öğrencileri olduğu için mevcut sorular ağır geliyor. Mevcut uygulamalar yeterliydi.

K10: O süreçte önce endişelendik. Teknolojiyi kullanmayı bilmiyorduk. Ondan sonra öğrencilere faydalı olmak için teknolojiyi öğrendik. Web 2 araç öğrendik. Zoom üzerinden ders yaptık. Fakat öğrenciler derslere katılmadı biz verim alamadık. Sunum hazırladık. Görsel sunum hazırlamak çok faydalı olması gerekirken öğrenciler katılmadığı için yaptığımız çalışmalar boşa gitti. Bana göre okuldan daha verimliydi. Her şeyin görselini hazırladım. Coğrafya görsel demek. Her şekli çizemiyoruz ama orada hepsi vardı. O süreçte birçok hizmet içi eğitim aldım. Zoomu kızımдан öğrendim. Bence mevcut uygulama yeterliydi ama öğrenci o dönemi tatil olarak değerlendirdi. MEB iyi bir alt yapı oluşturdu. İnternet sıkıntısı yaşandı. Öğrenciler uzaktan eğitimde bir şey öğrenemiyorum, odaklanamıyorum dedi. Çoğunun internet ve tablet sorunu vardı.

K11: Sürekli evde kapalı kaldık. O psikolojimizi etkiledi. Sabahtan akşama kadar ders olduğu için o arada hiçbir şey yapamadık. Göz rahatsızlıklarımız oldu. Hazırlık (bit) ile ilgili sürekli hizmet içi eğitimler aldık. O da sanal ortamda oldu. Sunum programları, Google programları web2 araçları, ile ilgili eğitimler aldık. Derslere hazırlıklar yanında bunlarla uğraştık. Sunumlar çok yetersizdi onları tamamladık. Zomda eğitim olarak uzmanlaştık.

K12: Uzaktan eğitim tabi arzu edilebilir bir şey değil. Öncelikle bunu biz o dönemde de gördük. Yani kabullenilebilir bir tarafı da yok. Şöyle bir tecrübem oldu o dönemde 30 kişilik bir sınıftan 2-3 kişi adapte olabildi uzaktan eğitime, çok ilginç bir şeydir bu yani, çocuk sınıf ortamında hissetti kendini. Yalnız kalan 25-27 kişi kesinlikle bağ kuramadı bu bir gerçek. Ama o dönemde yapılabileceğin en iyisiydi bence yani başka bir şans yoktu. Pek doğru değildi ama yapılabilecek başka bir şey de yoktu. İlkokul çocukları için, bakın şöyle bir şey var Murat Hocam yani biz şu anda lise öğrencilerini bildiğimiz için ona göre değerlendiriyoruz. İlkokul çocukları bir tık daha alışmış olabilir. Psikolojik olarak kendisini hocasına daha bağlı hissediyor. Yalnız okul değiştiren çocuklarda çok büyük problem olduğunu gördüm ben. Yani bir 9. Sınıftaki problemle 10. Sınıftaki problem aynı olmadı. 10. Sınıftaki çocuk 9. Sınıftan öğretmenini tanıdığı için bir tık daha ısınabildi duruma. Ama 9. Sınıftaki hiç bilmiyor. Neye kızar, neyi sever, ne demem lazım gibi bir noktadaydı ama neticede çok istenebilir bir şey değildi uzaktan eğitim. Oldu covidden dolayı oldu elde değildi ama ondan başka da yapılabilecek bir şey var mıydı dersiniz yoktu. İlk başlarda insanlar “tabi ki öğretmen için düşünüyoruz bunu genel olarak” sudan çıkmış balığa döndü. Yani ne olduğunu algılamadı. Öğretmenlerin ciddi bir kısmı teknolojiyi çok iyi kullanmadığı için böyle bir şey oldu. Bir taraftan bakıyorum ben fena olmadığım halde teknoloji kullanımında zoom diye bir sistem bilmiyordum. O sisteme geçtik. İlk defa karşılaştığımız bir sistemdi. Çocuk oradan küfür ediyor bunu nasıl engelleyeceğiz. Böyle bir problem yaşadık mesela. Ya da çocuk çizmeye başladı, tahtayı çiziyor çocuk sıkılmış. Biz o çocuğu engellemeyi bir müddet başaramadık. Sonra baktık orada programda bir yer varmış karşı tarafı kilitleyebiliyormuşuz. Tabi bir şeyler yapmamız gerektiğinin farkındaydık ama toplumun her bireyi gibi biz de korktuk yani bizim de başımıza bir şey gelir mi ailemizin başına bir şey gelir mi? ama bir taraftan da hayat devam ediyor onu da yapmak durumundayız. Böyle bir sıkıntıydı çok ciddi motive olduk dersek yalan olur, yanlış olur ama şu bir gerçektir her öğretmen öğrencisi için bir şeyler katmaya gayret gösterdi o dönem içerisinde ne kadar başarılı olduk? Hiç olamadık diye düşünüyorum. Çünkü çocuk iki ay üç ay sonra karşımıza

geldiğinde yani demin söylediğim iki üç öğrencinin dışında kimsenin bir şey öğrenmediğini fark ettik aslında.

Öğrenci iletişim etkileşim konusunda kendisini kapattı öncelikle. Bu neden oldu? Ortamda çocuğun ailesi de dinliyor karşı tarafta. Ben yanlış yaparsam herkes bana güler mi mantığı oluştu öğrencide. Çünkü dijitalde biz sadece çocuklarla yapmadık hocam dersi. Ailelerde yanındaydı. Yani aslında hani zamanında TRT’de şeyler olurdu, şu anda da vardır muhtemelen Açık öğretim lisesi üniversitesi için dersler anlatılırdı. Oraya çıkan öğretmen resmi bir şekilde karşısından yazı okuyormuş gibi anlatırdı. Biz de öyle anlattık biraz çünkü karşımızda kim olduğunu bilmiyoruz. Yani bakıyorsun ben mesela şahsen yaşadığım bir şey; ben oradan bir şey anlatırken ablası çocuğa müdahale ediyor. Lise öğrencisi, muhtemelen üniversite öğrencisi öbürü buna müdahale ediyor. Yani biz aslında sınıf ortamında değildik orada. Herkesin evinin içindeydik. Söyleyeceğimiz yanlış bir söz vesair, her türlü kötü durumu oluşturabileceği için biz ne yaptık? Son derece resmi bir dille olayı çözmeye çalıştık yani kendimizce gün içinde. Motivasyonumuzda çok iyi değildi o anlamda.

K13: 2.İyimser cevap vereceğim. Çocuklardan olumlu dönütler aldım. Ne yaptıysam hafızalarına almışlar. Tuttukları defter dahi karşıma geldi. Uzaktan eğitimde veliler de katılmış derslere. Derslerde çocuklara sık sık şarkı söyledim. Veliler okula gelince bunu anlattılar. Müzik öğretmeniniz bu kişiydi değil mi diye sordular. O zaman öğrendim. Ama verim olarak dörtte biri kadar verim alabildim. 25 kişilik sınıfta belki 4-5 kişi katıldı. Ders hazırlıklarında örgün eğitimde sınıfa göre şekilleniyoruz. Uzaktan eğitimde hiçbir şeyi kestiremediğimiz için nasılsınız diye sordum, onları tanımaya çalıştım. Halk müziği dinler misiniz? Dünya müzikleri dinler misiniz? diye sordum. Ona göre hareket ettim. Bu süreç iş verimi olarak düşüktü. 7-8 öğrenci var diğer yarısı nerde? Branşım müzik olduğundan teknolojik olarak yetersizlik hissetmedim. Seçmiş olduğum 10 tane müzik linkini atıyordum. Öğrenci bunlara ulaşıyordu. Teknoloji ile ders yapan öğretmen için dezavantajlı değil. Öğrencilerden gelen dönütler olumluydu. Ama iletişimi yarı yarıya kesti. Öğrenciler yüz yüze okula geldiklerinde Hocam bu şarkıyı bebek sallarken söylemiştiniz dediler. Hafızalarında yer etmiş ama bu dönütü çok sonra aldım. Başka bir ders akademik olarak yapılan derslerde bu süre çok uzun bir zamandır. Mevcut uygulamalar zaten müzik ve teknoloji olarak aynıydı. Aynı uygulamaları kullandığım için yetiştiremediğim bir durum olmadı.

Tablo 3’te Öğretmenler uzaktan eğitim ile ilgili uygulamaları yorumlayıp değerlendirmişlerdir. Bu kapsamda tablodaki tüm kategoriler “uzaktan eğitim ve bu süreçte yaşanan sorunlarla” ilgilidir. Tablo 3’te öğretmenlerin uzaktan eğitim hakkındaki düşünceleri “iş ile ilgili motivasyon durumu” kategorisinde belirtilmiştir. Bu kategorideki öğretmen görüşleri incelendiğinde katılımcıların çoğunluğu iş ve özel yaşantının aynı ortamda olmasından dolayı zorlandıklarını (n=5), ifade etmişlerdir. İş ile ilgili motivasyondaki olumsuz durumu K1, “...Katılan öğrencilerle de göz teması vs. kurulamadığı için sadece konuyu okuyup dersi bitirmek verimsiz oluyordu. Yüz yüze eğitimde okula gelmek bile psikolojik olarak derse motive olmamız için yeterliydi. Fakat uzaktan eğitimde ev ortamında rehabet çöktüğü için motive olmak oldukça zor oluyor...”, K5, “o dönemde bir sürü şey yaşadık. Hem karı koca öğretmen olduğumuz için, iki tane de çocuğumuz olduğu için herkes ayrı odada internete bağlı biz bağıra bağıra ders anlatırken çocuklarımızla karşı taraftan öğretmenlerini dinlemeye çalıştılar...” K7, “...Eşim öğretmen çocuğum öğrenci. üç kişinin ev ortamında eğitimi sürdürebilmesi gereken ortamda sıkıntı oldu...”, K12, “...Yani bakıyorsun ben mesela şahsen yaşadığım bir şey; ben oradan bir şey anlatırken ablası çocuğa müdahale ediyor. Lise öğrencisi, muhtemelen üniversite öğrencisi öbürü buna müdahale ediyor. Yani biz aslında sınıf ortamında değildik orada. Herkesin

evinin içindeydik. Söyleyeceğimiz yanlış bir söz vesaire, her türlü kötü durumu oluşturabileceği için biz ne yaptık? Son derece resmi bir dille olayı çözmeye çalıştık yani kendimizce gün içinde. Motivasyonumuzda çok iyi değildi o anlamda...”, ifadeleriyle belirtmişlerdir. Katılımcıların görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde evden çalışması iş ile ilgili motivasyonlarını olumsuz yönde etkilemiştir. İlgili alan yazın incelendiğinde benzer bulgulara rastlanmaktadır. Oğuz, Gülder ve Güner (2023) yapmış oldukları çalışmada uzaktan eğitim sürecinde evden çalışma sebebiyle, okul ortamından uzak olmanın ve bu duruma bağlı olarak öğrenciyle yeterli etkileşimin olmamasının motivasyonu olumsuz etkilediğini, Danielak (2021), evde yaşayan aile bireylerinin birtakım sorumlulukları sebebiyle psikolojik açıdan huzur ve rahatlık sağlamada sorunlar yaşandığını, Uysal ve Yılmaz (2020) çalışma psikolojisinden kurtulamama ve ev ortamının getirmiş olduğu rahatlık sebebiyle motivasyon sağlayamama durumlarını çalışmalarında bulgulamışlardır.

En az ise uzaktan eğitimde etkinlik olmadığından motivasyonda azalma (n=1), olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların bir kısmı ise yüz yüze karşılıklı etkileşim olmadığı için (n=2), öğrenciden kaynaklı olumsuz durumlar (gürültü, ses vb.) (n=2), olduğu için motivasyonun bozulduğunu belirtmişlerdir. Bu durumları K1, “...motive olmak oldukça zor oluyor hazırlık noktasında da uzaktan eğitimde görsel materyallere yer veremediğimiz için aktif şekilde tahta kullanamadığımız için hazırlık yapmaya gerek duymuyordum...”, K8, “Uzaktan eğitim de etkinlik olmadığı için motivasyonumuzu düşürdü iş verimini düşürdü. Uzaktan eğitimde ders yapabilmek için slayt sunu hazırladım normalde böyle olmazken daha çok çalışmamız gerekti...”, K9, “... Değişik uygulamalar kullanmadım. Ayaklı tahta vardı. Kamerayı açtım dersi orada yaptım. Ders kitabını açtım. Örnek çözümleri oraya yansıttım. Çocuklar görmede problem var mı? diye soruyordum. Sorun yaşamadan o günü tamamlıyordum. Öğrenciyle göz göze gelmediğinizde dikkat dağılıyor...”, ifadeleriyle motivasyonla ilgili olumsuz durumları belirtmişlerdir. Buna karşın, K5, “...Motivasyonum hiç azalmadı aslında o dönem yeni bir okula başlamanın şevki vardı. Karşımdaki grubu ne kadar etkiliyorum ne kadar dinliyorlar, bana ne kadar sadıklar dikkate alıyorlar o konuda biraz tedirginliğim vardı ama ben kendi adıma bugün burayı anlattım yarın da şurayı anlatırım diye bir düzenim vardı. Matematik anlamında motivasyonum hiç azalmadı...”, K2, “Ben kendi adıma çok motivasyon eksikliği hissetmedim. Çünkü saatimiz belli cep telefonundan bağlanıyoruz. Konuşmayı, anlatmayı seven bir insanım ama karşıda insan var mı dersiniz belli değil. Tıpkı ilk öğretmenliğe başladığım gibi. Olimpiyatlar, atmalar atlamalar nedir? İçeriği nedir?

Türkiye'nin başarıları nelerdir? Bunları anlatarak bana göre ben sorumluluğumu kendi adıma yerine getirdim...” ifadeleriyle motivasyon açısından olumsuz bir durum yaşamadıklarını belirtmişlerdir. K3 ise, “...*Bu süreçte kendi sorunlarım oldu. Ailemde kayıp oldu. Sağlıkla ilgili problemler yaşadık. O dönemde hastaneler çok yoğundu hastaneler almıyordu. Bu durumlar motivasyonumu olumsuz etkiledi...*” ifadeleriyle sağlık durumu sebebiyle olumsuz motivasyon durumunu belirtmiştir.

Karşılıklı etkileşim olmadığından, öğrenciden kaynaklı durumlardan, sağlıkla ilgili kaygıya bağlı olarak, etkinlik olmadığından motivasyonun azaldığı ile ilgili görüşler katılımcılar tarafından en az ifade edilen kodlar arasındadır. Fakat alanyazında genel olarak karşılaşılan olumsuz durumlarla ilgili bu durumlar çokça ifade edilmektedir. Ewing ve Cooper (2021), öğretmenlerin acil uzaktan öğretim deneyimlerinin araştırıldığı çalışmalarında uzaktan eğitim sürecinde motivasyon boyutundan farklı olarak öğretmenlerin en çok belirttiği olumsuz durumların başında bu süreçte öğrenci katılımı ve öğrenci ile etkileşimin zorluğunu belirtmiştir (Keskin & Özer-Kaya, 2020).

Tablo. 3 incelendiğinde öğretmenlerin uzaktan eğitim hakkındaki düşünceleri “*Teknoloji ile ilgili durum*” kategorisinde belirtilmiştir. Bu kategorideki öğretmen görüşleri incelendiğinde katılımcıların çoğunluğu “*Öğrenci imkânlarının yetersiz olması*” (n=8), sebebiyle problem yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu durumu, K1, “...*Teknolojik olarak bizler yine büyük şehirlerde bu noktada sıkıntı çekmedik, sınırsız internete geçiş yaptık fakat öğrencilerimiz çok zorlandı tabi ki. Öğrencilerle iletişim kurmakta oldukça zorlandık tabi ki ... Çoğu internet noktasında sıkıntı yaşadıkları için girmemeyi tercih ediyorlardı. Yani mevcut sistem uygulama için belli bölgelerde ve belli imkanlara sahip öğrenciler için yeterliydi. Mesela doğuda bir köyde çok kardeşli bir evde internet imkânı zaten yok. Olsa bile dersi hangisi girecek...*”, K5, “...*İletişim kurmaya çalıştım. Cevap verenlerle konuştum ama listede ismi olan ama kendisi olmayan öğrenciler oldu. Mesela yoklama yapıyorum öğrencinin sesi gelmiyor sonra alt yazı geçiyor diğer öğrenciler hocam arkadaşımızın telefonunun ya da bilgisayarının Mikrofonu bozukmuş. Hiç iletişim Kuramadığımız derse katılmayan çocuklar da vardı ismi var her derse katılıyor ama kendisi hiç yok...*” K9, “...*Öğrenciler uzaktan eğitime telefondan girdiler. Bilgisayar olmadığı için sıkıntılar vardı. Gerçekten ihtiyacı olmayan öğrencilerimiz vardı, bunu kullananlar da vardı. Öğrenci dersten kaçabiliyordu. Onları motive etmekte zorlandık. Öğrenciler sabah kalkıp derse katılmakta zorluk yaşadı...*” sözleriyle ifade etmiştir. Yine katılımcıların çoğunluğu “*teknolojik araç ve bu araçların*

kullanımına yönelik yetersizlikler” (n=7) olduğunu belirtmişlerdir. Bu durumu K2, “...Teorik bizim dersimizin çok küçük bir kısmı pratik daha önemlidir diye düşünüyorum. Teknolojik yetersizliklerden ziyade teknolojiyi kullanamama yetersizliği etkiledi. Çünkü benim branşım için biz ağırlıklı teorik değil de pratik çalışma yaptığımız için anlatım konusunda sıkıntılar yaşadık neler anlatabiliriz diye...” K3, “...Uzaktan eğitim verimli olmadı teknolojik yönden bizim eksikliğimiz olmamasına rağmen öğrencilerin oluyordu. Derse katılan öğrencilerde başarı yüksekti katılmayan öğrencilerde düşüktü...” K4, “...Teknolojik yetersizliklerden dolayı çözüm için yeni cep telefonu bilgisayar tablet yenilemek durumunda kaldık. İnternet altyapısını yenilemek durumunda kaldık. Hazırlıksız bir süreç içinde mevcut uygulamalar çok çabuk geliştirildi...” Sözleriyle uzaktan eğitim sürecinde teknoloji ile ilgili yaşadıkları sorunları ifade etmişlerdir. Elde edilen bulgular ilgili araştırmalardaki bulgularla benzerlik göstermektedir. Varışlı (2021), yapmış olduğu araştırmasında, alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin maddi imkânlarının yetersiz olması sebebiyle bu durumun eğitim alma durumlarını engellediğini, Koşar ve Bakır (2022), evdeki kardeş sayısına bağlı olarak zaten kısıtlı olan maddi imkânlar nedeni ile öğrencilerin evde tek bir telefondan ya da bilgisayardan ders yapmaya çalıştığını, Akyavuz ve Çakın, (2020), yöneticiler ile yapmış olduğu araştırmasında öğretmenlerin internetinin sınırlı olması ya da bulundukları bölgelerde olmaması durumunun bazı öğretmen ve öğrencilerin teknolojik araç gereçlere sahip olmamalarının, online eğitimleri ve yapılan etkinlikleri olumsuz yönde etkilediğini, Kandemir ve Nartgün (2022), Öğretmenlerin uzaktan eğitimde en çok yaşadıkları sorunların teknik yönden yaşanan sorunlar olduğunu ve tüm eğitim kademelerindeki öğretmenlerin “İnternet bağlantı sorunları” görüşünü en fazla dile getirdiklerini, çalışmalarında bulgulamışlardır.

Katılımcıların bir kısmı ise “Teknoloji ile ilgili yeni uygulamalar konusunda bilgi edinme”(n=5), bağlamında tecrübe yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu durumu K5, “...Kendi telefonuma bir uygulama indirip dokümanları yükleyerek kendi kalemim vardı telefonun üzerinden orda tahtaya yazar gibi ders anlatmaya devam ettim. Bilgisayardan ders anlatan arkadaşlarımız matematik terimlerini yazmakta çok zorlandılar. Benim için rahat oldu kalemli telefon tahtaya yazar gibi devam ettim. İlk başlarda eşim biraz yardımcı oldu telefondaki uygulamayı kullanırken sonra ben oradan yürüdüm...” K8, “...Ders yaparken görüntümüz açıkken bazen sorunlar yaşadık. Bunları tecrübe ettik. Öğrenci cevap vermediği için etkili olmadı. (Dönüt olmadığı için) Bir öğrenci mutfağın altını üstüne getirdi. Görüntüyü açmış böyle sorunlar yaşadık. İlk başlarda problem varken sonrasında slayt sunu

hazırladık, program indirilerek akademik olarak sürece uyum sağlandı”, K10, “O süreçte önce endişelendik. Teknolojiyi kullanmayı bilmiyorduk. Ondan sonra öğrencilere faydalı olmak için teknolojiyi öğrendik. Web 2 araç öğrendik. Zoom üzerinden ders yaptık...” sözleriyle ifade etmişlerdir. Bu bulgular alan yazında incelenen bazı çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Shamır-Inbal ve Blau (2021), uzaktan eğitimle ilgili yapmış oldukları araştırmasında teknoloji ile harmanlanmış öğrenme süreci ve çevirim içi uygulamaları okul yaşantısına aktarma zorunluluğunun öğretmenler için fayda sağladığı sonucunu bulmuşlardır. Bu durumun öğretmenlere ve öğrencilere dijital yetkinlikler geliştirmesi yönünde katkı sağlayabileceğini ifade etmişlerdir. Gürbüz ve Özer (2023), acil uzaktan öğretim uygulamaları ile ilgili araştırmasında dijital becerilerin işe koşulması gerekliliğinin, dijital araçlar ile ilgili farkındalık sağlayan unsurların öğretmenlerin deneyimleri açısından katkı sağlayabileceğini ifade etmişlerdir.

Katılımcılar bu kategoride en az ise mevcut uygulamaların yetersiz olduğunu (n=3), belirtmişlerdir. Bu durumu, K5, “...Mevcut uygulamalar bence yeterli değildi. Bizi zorla bir sistemin içerisine soktular. Ama başka bir yol da var mıydı o da tartışılır o da yoktu yani...” K7, “Uzaktan eğitimin Türkiye’de altyapısının olduğunu düşünmüyorum. Uzaktan eğitimin faydalı olmadığını okula geldiğimde gözlemledim...” sözleriyle ifade etmişlerdir. Buna karşın K9, mevcut uygulamaların yeterli olduğunu “...Değişik uygulamalar kullanmadım. Ayaklı tahta vardı. Kamerayı açtım dersi orada yaptım. Ders kitabını açtım. Örnek çözümleri oraya yansıtım. Çocuklar görmede problem var mı? diye soruyordum. Sorun yaşamadan o günü tamamlıyordum. Öğrenciyle göz göze gelmediğinizde dikkat dağılıyor. Bir de öğrencilerimiz meslek lisesi öğrencileri olduğu için mevcut sorular ağır geliyor. Mevcut uygulamalar yeterliydi” sözleriyle belirtmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde öğretmenlerin uzaktan eğitim hakkındaki düşünceleri “İletişim ve etkileşim durumu” kategorisinde belirtilmiştir. Bu kategoride öğretmenler uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları sorunları iletişim ve etkileşim açısından değerlendirmişlerdir. Katılımcıların çoğunluğu teknolojik araçların ve dış çevrenin iletişimde olumsuz etkisi (n=7), olduğunu belirtmişlerdir. Bu durumu, K1, “...Bilgisayar başında, katılımın neredeyse hiç olmadığı bir derste elbette ki motive olmak imkânsız. Dolayısıyla bu tür eğitimde verim almakta imkânsız. Katılan öğrencilerle de göz teması vs. kurulamadığı için sadece konuyu okuyup dersi bitirmek verimsiz oluyordu...”, K5, “...Başlarda tabii ki çok zorlandık zoom kullanımında yanlış yeri açtım bazen bağlantı kopuyor bazen öğrenciler tabii detayları

öğrenene kadar her 2 taraf da bazen sıkıntılar yaşadı. İletişim etkileşim konusunda çok zorlandım başımızda tanımadığımız bir grup var isimlerle tek tek yoklama alarak...” K9, “...Teknoloji ile yoğun olarak ilgilendim. Başta zorlandım sonra çok sorun yaşamadım. Başta internet kesintisi dışında bir problem olmadı. Küçük bir grup muntazam katıldı. Bazı sınıflar 5-6 kişi bazı sınıflar yarısı kadar katılım sağladı. O süreçte daha yoğun hazırlıklar yaptık. Yüz yüze olmak kendini anlatma noktasında daha kolay...” K12, “...İlk defa karşılaştığımız bir sistemdi. Çocuk oradan küfür ediyor bunu nasıl engelleyeceğiz. Böyle bir problem yaşadık mesela. Ya da çocuk çizmeye başladı, tahtayı çiziyor çocuk sıkılmış. Biz o çocuğu engellemeyi bir müddet başaramadık. Sonra baktık orada programda bir yer varmış karşı tarafı kilitleyebiliyormuşuz...” ifadeleriyle teknolojik araçların ve dış çevrenin iletişim ve etkileşime nasıl olumsuz etki ettiğini belirtmişlerdir. Elde edilen bulgular alan yazındaki araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Demir ve Özdaş (2020)’ın yapmış olduğu araştırmasında tüm eğitim kademelerindeki öğretmenlerin uzaktan eğitim programlarını kullanırken duygusal yönden “İletişim eksikliği” ve “Tekdüzelik/mutsuzluk/stres vb.” durumları olumsuzluklar arasında belirttiği ortaya çıkmıştır. Kandemir ve Nartgün, (2022) liselerde görev yapan tüm öğretmenlerin uzaktan eğitimle ilgili olumsuzluklarda öncelikli olarak “iletişim eksikliği”, dönüt alamama gibi problemleri, Koşar ve Bakır (2022), öğrenci davranışlarının yeterli ve etkili bir şekilde öğretmen tarafından gözlenememesi, öğretmenlerin sürekli olarak velilerle telefonda iletişim kurma çabaları ve bu durumlar sebebiyle öğretmenlerin zaman zaman zor durumda kalması, teknoloji kullanımıyla ilgili sıkıntıların yaşanması, öğrencilere etkili dönüt verememe durumlarını, Balaman ve Tiryaki (2021) duyguların aktarılmasında ve etkileşimde etkisiz olduğunu çalışmalarında bulgulamışlardır.

K2, ise “...öğrenciyle iletişim anlamında çocuk varlığıyla yokluğu olmayan bir ortamda. Kamerayı kapatıyor. Bana göre bu süreç, eğer karşılıklı istenirse yani direk kendi branşım için söylemiyorum ama karşılıklı istenirse verimli olabilirdi mevcut sistem. Ama karşılıklı ve istenirse, yani çocuk öğrenme güdüsünü öğretmen de çabasını biraz daha arttırırsa çok yetersiz değildi...” ifadeleriyle sürecin öğretmen ve öğrenciye bağlı olarak daha verimli olabileceğini belirtmiştir. Katılımcıların bir kısmı öğrencilerin etkin olarak katılımının sağlanamadığını (n=4), öğrencilerden olumsuz dönütlerin alındığını belirtmişlerdir. Bu durumu, K10, “...İnternet sıkıntısı yaşandı. Öğrenciler uzaktan eğitimde bir şey öğrenemiyorum, odaklanamıyorum dedi. Çoğunun internet ve tablet sorunu vardı.” ifadeleriyle belirtmiştir. K13 ise bu süreçte olumlu dönütler aldığını “...Çocuklardan olumlu

dönütler aldım. Ne yaptıysam hafızalarına almışlar. Tuttukları defter dahi karşıma geldi. Uzaktan eğitimde veliler de katılmış derslere. Derslerde çocuklara sık sık şarkı söyledim. Veliler okula gelince bunu anlattılar. Müzik öğretmeniniz bu kişiydi değil mi diye sordular. O zaman öğrendim... Öğrencilerden gelen dönütler olumluydu. Ama iletişimi yarı yarıya kesti. Öğrenciler yüz yüze okula geldiklerinde Hocam bu şarkıyı bebek sallarken söylemiştiniz dediler. Hafızalarında yer etmiş ama bu dönütü çok sonra aldım. Başka bir ders akademik olarak yapılan derslerde bu süre çok uzun bir zamandır. Mevcut uygulamalar zaten müzik ve teknoloji olarak aynıydı. Aynı uygulamaları kullandığım için yetiştiremediğim bir durum olmadı...” ifadeleriyle belirtmiştir. K13’ün olumlu dönütler almasındaki etken öğrencilerin müzik dersine karşı ilgileri ve müzik dersinin uzaktan eğitim sürecinde uygulamaya yönelik bir ders olması ile ilgili olabilir.

Tablo 3 incelendiğinde öğretmenlerin uzaktan eğitim hakkındaki düşünceleri “iş verimi” kategorisinde belirtilmiştir. Bu kategorideki öğretmen görüşleri incelendiğinde katılımcıların çoğunluğu devam zorunluluğu olmadığı için verimin düştüğünü (n=8), belirtmişlerdir. Bu durumu, K1, “...Uzaktan eğitimin verimli olduğunu düşünmüyorum. Süreçte yaşanan sorunlar eğitime her zaman gölge düşürdü. Örneğin öğrencinin kardeş sayısı fazla hangisi derse girecek? Bilgisayar bir tane. Yine internetin olmadığı yerlerde ikamet edenler mevcut bu temel sorunlardan ötürü verimsiz geçti bu süreç...”, K2, “...Giriyorsun öğrenci yok kapatıyorsun, çok kalitesiz verimsiz bir dönem geçti ama bunun suçlusu ne öğrenci ne ben. Hiç kimse böyle bir durumun beklentisinde olmadığı için şokla karşılaştık. Diğer arkadaşlarımla da görüştüm. O branşlarda da benzer. Matematikte, fizikte de benzer sorunlar yaşandı...”, K6, “...Bir derste 29 kişi var. 40 kişilik sınıfta 29 kişi çok iyi bir sayı değil mi? 10 dakika sonra öğrencilere bir soru sorayım dedim sen ne düşünüyorsun? sen ne düşünüyorsun? dedim baktım herkes gitmiş. Anladım ki öğrenci kendisini orada göstermek için girmiş ama orada değil...”, K13, “...verim olarak dörtte biri kadar verim alabildim. 25 kişilik sınıfta belki 4-5 kişi katıldı. Ders hazırlıklarında örgün eğitimde sınıfa göre şekilleniyoruz. Uzaktan eğitimde hiçbir şeyi kestiremediğimiz için nasılsınız diye sordum, onları tanımaya çalıştım. Halk müziği dinler misiniz? Dünya müzikleri dinler misiniz? diye sordum. Ona göre hareket ettim. Bu süreç iş verimi olarak düşüktü...” sözleriyle ifade etmişlerdir. Araştırmadan elde edilen bulgular ilgili araştırmalardaki bulgularla benzerlik göstermektedir. Arslan ve Şumuer (2020)’in yapmış oldukları çalışmada “öğrenci katılımı ve etkileşim eksikliği” en başta ifade edilen sorunlar arasında yer almaktadır. Bertiz, Kırmacı ve Aslan (2023) yapmış olduğu çalışmada uzaktan

eğitimin dezavantajlarından birinin “derse katılımın az olması” olduğunu belirtmişlerdir. Demir & Özdaş (2020) uzaktan eğitime ilişkin öğretmen görüşlerini incelediği araştırmasında ders yönünden yaşanan sorunlara ilişkin ortaokul öğretmenleri çoğunlukla öğrenci devamsızlığı, öğrencilere ulaşamama, öğrencilerin derse katılım sorunu olduğunu, lise öğretmenleri ise öğrenci katılımının az olması durumunu ifade etmişlerdir. Demir & Özdaş, (2020)’ın yapmış olduğu araştırmada da öğretmenlerin, devam konusunda zorunluluğun olmaması ile ilgili problem yaşadıklarını belirtilmiştir.

Katılımcıların bir kısmı ise, iş ve özel yaşantı arasında sınır çizememe (n=6), durumunu K5, “...O dönemde bir sürü şey yaşadık. Hem karı koca öğretmen olduğumuz için, iki tane de çocuğumuz olduğu için herkes ayrı odada internete bağlı biz bağıra bağıra ders anlatırken çocuklarımızla karşı taraftan öğretmenlerini dinlemeye çalıştılar. Ses anlamında birbirimizi rahatsız ettik. Kısa kısa molalarımız vardı. 5-10 dakikalık aralarda bunlarda hemen gidip ya bir çamaşır makinesinin düğmesine basma ya da başka bir işin ucundan tutma...”, K7, “...Eşim öğretmen çocuğum öğrenci. üç kişinin ev ortamında eğitimi sürdürebilmesi gereken ortamda sıkıntı oldu. Bu süreçte iş verimimiz düşük oldu...”, ifadeleriyle belirtmişlerdir. Elde edilen bulgular Karlankuş ve Burçin (2023)’in yapmış olduğu araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Araştırma sonuçları evden çalışmanın zaman yetersizliğinden dolayı yaşam alanları arasındaki sınırların oluşturulamadığını ve birbirinden ayrılamadığını göstermektedir. Özellikle uzaktan çalışma, uzaktan eğitim bireye esnek zamanlı çalışması için kolaylıklar sağlarken diğer yandan da iş yaşamı ile aile yaşamı arasındaki sınırların belirsizleşmesine yol açmaktadır. Belirsizleşen bu sınırlar iş-yaşam dengesini her zaman olumsuz etkilemektedir (Açıkgöz, 2022).

Diğer bir kısım katılımcı ise, derslere hazırlık konusunda zorlandıklarını (n=6), K1, “...Hazırlık noktasında da uzaktan eğitimde görsel materyallere yer veremediğimiz için aktif şekilde tahta kullanamadığımız için hazırlık yapmaya gerek duymuyordum. İş verimimiz inanılmaz düştü...”, ifadeleriyle hazırlık yapmaya gerek duymadığını belirtmiş bu durumdan dolayı iş veriminin düştüğünü ifade etmiştir. K8, “...uzaktan eğitimde ders yapabilmek için slayt sunu hazırladım normalde böyle olmazken daha çok çalışmamız gerekti. Zoom kullanmayı öğrendik...”, K11, “...hazırlık için (bit) ile ilgili sürekli hizmet içi eğitimler aldık. O da sanal ortamda oldu. Sunum programları, Google programları web2 araçları, ile ilgili eğitimler aldık. Derslere hazırlıklar yanında bunlarla uğraştık. Sunumlar çok yetersizdi onları tamamladık...” ifadeleriyle belirtmişlerdir. Elde edilen bulgular ilgili

alandaki yapılan araştırmalarla benzerlik göstermektedir. Nitekim Metin, Gurbey ve Çevik, (2021) yapmış oldukları araştırmada öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde yüz yüze eğitimde olduğundan daha çok yorulduklarını ve iş yükünün daha çok arttığını belirtmektedirler. Kurt, Kandemir ve Çelik (2021) ise uzaktan eğitim süreciyle ilgili sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin incelendiği araştırmalarında sınıf öğretmenlerinin iş yükünün arttığını belirtmişlerdir.

En az ise sağlıkla durumu ile ilgili kaygılanma (n=2), durumu etkilemiştir. Bu durumu K12, “...Tabi bir şeyler yapmamız gerektiğinin farkındaydık ama toplumun her bireyi gibi biz de korktuk yani bizim de başımıza bir şey gelir mi ailemizin başına bir şey gelir mi? ama bir taraftan da hayat devam ediyor onu da yapmak durumundayız. Böyle bir sıkıntıydı çok ciddi motive olduk dersek yalan olur...” ifadeleriyle belirtmiştir. Ölçme değerlendirmenin uygulanamaması (n=2), durumundan dolayı verimin düştüğünü K6, “...uzaktan eğitimde sınav yapamadık ya biz sınav yok. İsteyen girer istemeyen girmez dedi bakanlık kimse girmedi. Çocuklar üzerinde sınav fobisi oldu. Okula gelince 2021-2022 yılında sınav yapacağız, öğrenci sınava konsantre olamıyor çok çalışkan öğrenciler bile boş kâğıt verdiler...” ifadesiyle belirtilmiştir.

4.3. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Uygulamalarının İş-Yaşam Dengesine Etkisi ile İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular

Çalışma grubundaki katılımcılara “öğretmenlerin uzaktan eğitim uygulamalarının iş-yaşam dengesine etkisi ile ilgili görüşlerini almak için “1-Uzaktan eğitim süreci iş ve özel yaşantınızı nasıl etkiledi? 2-. Uzaktan eğitim sürecinde yaşamı ihmal ettiğınızı düşünüyor musunuz? 3- Uzaktan eğitim sürecinde kendinize zaman ayırma konusunda ne düşünüyorsunuz? 4-. Uzaktan eğitim sürecinde zamanınızın çoğunluğunu işle uğraşarak geçirdiğınızı düşünüyor musunuz?” şeklinde 4 temel soru sorulmuştur.

Çalışma grubundaki katılımcılara “Uzaktan eğitim süreci iş ve özel yaşantınızı nasıl etkiledi? Temel sorusu (a) Tüm yaşantınızı planlama ve işlerinizi gerçekleştirme durumunuzu nasıl etkiledi? (b) İş ve özel yaşam arasında nasıl bir denge kurdunuz? (c) İş yükünüzün yönetimini nasıl etkiledi? (d) Özel yaşantınızda ilgi alanlarınızla ilgili etkinlikleri nasıl etkiledi? (e) İş ve özel yaşantınızla ilgili zaman yönetimini nasıl etkiledi? Sonda maddeleri ile, “uzaktan eğitim sürecinde yaşamı ihmal ettiğınızı düşünüyor musunuz?” Temel sorusu (a) günlük işlerinize zaman ayırabilme konusunda neler

yaşadınız? (b) iş yaşantınız yaşamınızın diğer alanlarını nasıl etkiledi? (c) yaşantınızda yapmanız gerekenleri yapabilme konusunda neler yaşadınız? (d) bu süreçte aynı anda birçok iş yapmanız gerektiğinde nasıl bir çözüm buldunuz? (e) aynı anda birçok iş yapmaya çalışmanız uyku, beslenme düzeni ve hareket aktivitelerinizi nasıl etkiledi? (f) bu süreçte yaşam içerisinde bir şeyleri kaçırdığınızı düşünüyor musunuz? Sonda maddeleri ile, “uzaktan eğitim sürecinde kendinize zaman ayırma konusunda ne düşünüyorsunuz?” temel sorusu (a) gün içerisinde hangi işlere zaman ayıracağınız konusunda nasıl bir yol izlediniz? (b) sizi mutlu edecek işlere nasıl vakit buldunuz? (c) işinizle ilgili stres durumu iş dışı yaşamınızı nasıl etkiledi? (d) özel yaşantınızla birlikte iş yaşantınızı nasıl düzenlediniz? sonda maddeleri ile, “uzaktan eğitim sürecinde zamanınızın çoğunluğunu işle uğraşarak geçirdiğinizi düşünüyor musunuz?” Temel sorusu (a) ailenize ve sosyal çevrenize nasıl vakit ayırdınız? (b) iş yaşamınızda çalışma saatlerini nasıl düzenlediniz? (c) hafta sonları da çalışmanız gerektiğinde iş dışındaki yaşamınızı nasıl düzenlediniz? (d) iş dışındaki etkinliklere nasıl vakit ayırdınız? Sonda maddeleri ile yöneltilmiştir. Sorulara verilen cevaplara yönelik önemli olan kısımlar çalışma grubunda yer alan katılımcıların kendi ifadeleri ile aşağıda belirtilmektedir.

Öğretmenlerin tüm bu sorulara verdiği cevaplar incelendiğinde: “uzaktan eğitimin iş ve özel yaşantıya etkisi”, “yaşamın ihmal edilmesi durumu”, “bireysel özel işlere zaman ayırma durumu”, “İşe ayrılan zaman durumu” kategorileri bulunmuştur.

Uzaktan eğitimin iş ve özel yaşantıya etkisi kategorisinde : iş ve özel yaşantının aynı ortamda olmasının olumsuz etkisi (n=7), hem iş hem özel yaşantıdan sorumlulukların artması (n=4), sağlık üzerindeki olumsuz etkisi (n=2), iş yerine ulaşımında zaman ve ekonomik açıdan tasarruf sağlama (n=2), uzaktan eğitim daha rahat oldu (yorulma vb.) (n=2); yaşamın ihmal edilmesi durumu kategorisinde: Sağlıkla ilgili durumlardan dolayı yaşamı ihmal etme (n=8), sosyal yaşamın sınırlanması (n=7), iş stresinin aile bireylerine yansıtılması ve onlara daha az zaman ayırma (n=5), hayata farklı açılardan bakabilme ve sahip olduğumuz hayatın değerini bilme (n=4), aile bireylerine daha çok zaman ayırma (n=3); bireysel özel işlere zaman ayırma durumu kategorisinde: Karantinadan dolayı özel işlerin yapılamaması (n=7), mesleki gelişim ve yeni beceriler elde etme (n=7), bireysel olarak daha çok zaman ayırabilme (n=4), uzaktan eğitime bağlı olarak özel işlerin ertelenmesi ya da yapılamaması (n=4); işe ayrılan zaman durumu kategorisinde: işe ayrılan

zamanın artması (n=5), daha çok hazırlık gerektirmesi (n=4), çalışma saatlerinin esnek olması (n=3), ifadeleri öne çıkan kodlar arasında yer almaktadır.

Tablo 3.

Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Uygulamalarının İş-Yaşam Dengesine Etkisi ile İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular

Kategoriler	Kodlar	n
Uzaktan eğitimin iş ve özel yaşantıya etkisi	İş ve özel yaşantının aynı ortamda olmasının olumsuz etkisi	7
	Hem iş hem özel yaşantıda sorumlulukların artması	4
	Sağlık üzerindeki olumsuz etkisi	2
	İş yerine ulaşımında zaman ve ekonomik açıdan tasarruf sağlama	2
	Uzaktan eğitim daha rahat oldu (yorulma vb.)	2
Yaşamın ihmal edilmesi durumu	Sağlıkla ilgili durumlardan dolayı yaşamı ihmal etme	8
	Sosyal yaşamın sınırlanması	7
	İş stresinin aile bireylerine yansıtılması ve onlara daha az zaman ayırma	5
	Hayata farklı açılardan bakabilme ve sahip olduğumuz hayatın değerini bilme	4
	Aile bireylerine daha çok zaman ayırma	3
Bireysel özel işlere zaman ayırma durumu	Karantinadan dolayı özel işlerin yapılamaması	7
	Mesleki gelişim ya da yeni beceriler elde etme	7
	Bireysel olarak daha çok zaman ayırabilme	4
	Uzaktan eğitime bağlı olarak özel işlerin ertelenmesi ya da yapılamaması	4
İşe ayrılan zaman durumu	İşe ayrılan zamanın artması	5
	Daha çok hazırlık gerektirmesi	4
	Çalışma saatlerinin esnek olması	3

4.3.1. Uzaktan Eğitim Sürecinin Öğretmenlerin İş ve Özel Yaşantısına Etkisine Yönelik Bulgular

K1: Sürekli oturduğumuz için fiziki rahatsızlıklarımızda oluştu. Yaşantımızı ve işlerimizi planlarken derslerimizi öğrencilerin katılımlarını artıracak düzenlemeler yaparak planlamaya çalıştım. Fakat onların planlamaları derse göre olmadığı için son derece verimsiz geçen bir zaman dilimiydi. Uzaktan eğitimde işimiz evimizde olduğu için zorlandık. Katılım sağlayan öğrenciyi de özel hayatımızdaki insanları da memnun etmek bize düştüğü için arada kaldığımız zamanlar olmadı değil. Uzaktan eğitim iş yükü açısından olumlu etkiledi çünkü birçok konuda zamandan tasarruf yapabildik. Yolda vakit geçirmediğimiz mesela. Ders aralarında evimizdeki işlerimizi halledebildik. Özel yaşantımız açısından biz

öğretmen olduğumuz için çalışma saatlerimiz tüm zamanlı olmadığı için çok sıkıntı olmadı benim açımdan. Fakat küçük çocuğu olan arkadaşlarım ders esnasında çok sıkıntı yaşadılar. Herkes evde olduğu için ilgi alakayı öğrencilere gösterince küçük çocuklar mağduriyet yaşadılar. İş ve özel yaşantımızda ilgili zaman yönetimini planlarken bizim için kolaylık oldu. Yarım zamanlı çalışmamızdan dolayı kendimize ve özel hayatımıza yeterince vakit ayırabildik.

K2: Şöyle oldu cumartesi bir kamp vardı bununla ilgili bir şeyler yapacaktım bir anda iptal oldu. Cumartesi kalktık işte, Pandemi, biraz panik, nedir falan bakarken Pazar kalktım hanıma dedim ki bir şeyler var. Ne var dedi. Kendimi çok iyi hissediyorum. Çalışmadın ya dinlenmişsin. Çok çalıştığınız zaman vücudun metabolizmanın dengelerini kaçıırıyorsunuz. Alışkın olduğunuz için tepki veremiyorsunuz. Kendimi çok dinlenmiş hissettim antrenmanlar bir anda kapandı. Fiziksel ve mental anlamda çok daha dingin oldu. Yorulmadım. Yaşantımızla ilgili, dışarıda çalışmalarımız vardı onların hepsi iptal oldu bununla ilgili büyük sıkıntılar yaşadık. Çok sıkıntı yaşamadım. Çocuklarım büyük benim Lisede her ikisi de herhangi bir sorun yaşamadım. Zaten bir süre sonra dersler de çok fazla olmadı. İş yükü açısından daha düzenli bir insan olmam gerektiğini gördüm ben. Daha çok sorumluluklarımızın arttığını hissettim. Hoca dersi anlattı ama şok yaşandığı için her iki taraf kendi yaşam alanı ailesinin yaşam alanı. Anneniz var babanız var dışarıdan covid ile ilgili bilgiler geliyor. Bence o dönemin kapsayıcılığı çok düşük kaldı. Yani psikolojik fiziksel kapsayıcılığı, vehameti bilinçaltında şu an. Sizin yaptığınız veya benzeri araştırmalar biraz derinleşirse o dönemde insanların yaşadıklarının çok daha ağır travmalarla geçtiğinin, sonuçların çok daha ağır olduğu ortaya çıkabilir. Bana göre çok ağır, sadece Türkiye için değil dünyanın birçok ülkesi için belki aynı ama bizde de benzer büyük bir travmadır ve bu henüz atlatılmadı, ben onu da söyleyim size. İşyerine ulaşımında araç kullanmadığımız için yakıt tasarrufu oldu. Evde olduğumuz için ekonomik olarak tasarruf oldu.

K3: Evden eğitim kolay ama verimli olmadı. Öğrenciler katılmadığı için verimli olmadı. Dersimiz varsa ev işlerimizi ona göre ayarladık.

K4: Açıkçası kaos ortamı oldu ev ve iş birbirine girdi. Alışveriş ev işleri, mutfak, rutin iş ve işler aynı ortamda olunca zaman yetmedi. Bununla beraber iş ve özel yaşamın iç içe olması sıradanlık bulunmaya sebep oldu. Hem eş hem çocukların sorumluluklarını yerine getirmek için aşırı sorumluluk hissi oldu acaba görevi yerine getirebiliyor muyum diye düşündüm. Çocuklarım doğru bir eğitim alabiliyor mu? Sürekli evde olduğumuz için sosyal bir ortam olmadığı için stresli oldum.

K5: Bu dönem evde daha düzensizlik ve huzursuzluk vardı diyebilirim. Hem öğretmen olarak hem de anne olarak birçok şeyi aynı anda yapmam gerekiyordu. Daha fazla yük bindirdi özel yaşam diye çok da bir şey kalmadı. Ancak ders bittikten sonra ki onda da bu defa ya kendi işimle ilgili ödevlerle ilgili ya da çocukların ödevleriyle ilgili işlerimiz oldu. O dönem kızım yeni okula başlamıştı. Dinledi ama neyi iyi yaptı neyi yapmadı bu sefer de o tür görevler başladı. İlgi alanlarımızı olumsuz etkiledi. Çıkıp bir yürüyüş yapabildiniz mi dersiniz hayır yapamadık. Zaten yapacak vaktimiz yoktu. Bütün enerjim bitmiş oluyor özel alanım spor, yüzme vs. çıkıp bir yerde biraz oturalım zaten pandemi dönemi idi bu yüzden olmadı. Zorunlu görüşmelerimizi yaptık mesela gidelim annemizin babamızın alışverişini yapalım gibi. Zorunlu bir durum hastalandı gidelim bir görelim. Bu tür faaliyetler yaptık onun dışında kendi bu yaşantımda herhangi bir şey yapamadık. Zaman yönetimiyle ilgili sıkışık zamanlarda çok şeyi halletmeye çalıştık. Çoğu işle alakalı benim kendi işlerim, çocukların eğitimiyle ilgili işler ve evdeki işler 24 saat içerisinde uykuyu çıkartıp. Ayakta kaldığım sürece sürekli bir işle daldan dala konarak geçirdiğimi düşünüyorum. Bana ait bir zaman yoktu. Hani mesela kahve içeyim o kahve içme bile ders anlatırken soğutmazsam 5 dakikalık dinlenme susma vakti olursa orada oluyordu. Planlamanız da öyle bir zamanınız olmuyordu yani.

K6: Evde olma durumumuzdan eşim memnundu. Öncesinde ev hayatında problem yaşamayanlar için o dönemde de problem olmadı. İki kızım var biz evde şöyle bir uygulama yaptık; çocuklarımıza dedik ki, siz ayrı odada olacaksınız biz ayrı odada olacağız. Bir gün siz bize misafirlğe geleceksiniz, bir gün biz size misafirlğe geleceğiz. Böyle olmasa her gün aynı ortamda bulunacağız. Ben okulun verdiği program çerçevesinde uzaktan eğitimimi yaptım. Eşim ev hanımı olduğu için dikiş nakış işleri yaptı. Halk eğitimin verdiği kurslara gidiyordu. Türkiye genelinde maske dikimleri başladı. Halk eğitimden malzemeleri alıyorduk getiriyorduk eve eşim yapıyordu ben bir ay her akşam 20.00'dan 00.00 a kadar maske ütüledim. İşlerimizle ilgili bir planlama yaptık. Benim 09.00'dan 15.00'a kadar dersim var. Sonrasında çocuklarımızda yardım ediyordu. Atölye gibi olmuştı ev. Gönüllü olarak herhangi bir ücret talep etmeden 1500 tane kumaş maske yaptık.

K7: Hazırlık anlamında sıkıntımız oldu. Yeterli materyal bulmada sıkıntı yaşadık. Dersle ilgili uygulamalı çalışmalarda sıkıntı oldu.

K8: Her odada bilgisayar vardı. Herkes iş başında, herkes sessiz olmayı öğrendi. Saatleri öyle güzel ayarladık ki küçük çocuk bir odada büyük çocuk başka bir odada ben de başka bir odada çalıştım. Hiç evden çıkmadığımız için zamanı çok güzel yönettik.

K9: Hem ev hanımı hem de ev içinde öğretmensiniz. Öğle arası koştura koştura çorba yaptık. Hayata bakışım şöyledir. Okula gelirim önlüğümü giyerim. O önlüğü çıkarana kadar bir tiyatro gibi o role bürünürüm. Ev öyle olmadı evde diğer kişilerde bu duruma uyum sağlamak zorunda kaldı. Örneğin eşim televizyonu kısık sesle izledi. Süreç iş merkezli oldu. Gece gündüz birbirine girdi. Ders bitince bütün dokümanlar hazırlanıyor. Ertesi gün için telaş başlıyor. Telefonla görüştüğüm öğrenci ve velilerle ilgili notlar aldım. Tarih belirttim. Sınıf öğretmenliği ile ilgili çalışmalar yaptım. Pandemi olduğu için evdeydik çok fazla çıkmadık. Pandemiye dolu dolu yaşadık. Kısıtlı bir yaşam oldu. Yorulduk ama pandemi döneminin bunalımını atlattık. Açık havada küçük yürüyüşler yaptık. Bol bol temizlik yaptık. Film seyrettik.

K10: O dönemde tamamen elimden telefon düşmedi. Evdekiler huzursuz oldu. Sürekli okul idaresinden bildirim geliyordu. İş yükünü azaltmadık. Ev işleri kaldı. Zamanı eğitimden yana kullandık. Sürekli bilgisayar başında olduğumuz için. Olağanüstü hal olduğu için herkes durumu idare etti evde küçük çocuk olsaydı çok mağdur olurdu. Ev işleri ailece paylaşıldı. Eşim yardımcı oldu.

K11: Sürekli bilgisayar başında oturmak zorunda kaldık. Bütün işlerimizi ders bittikten sonra akşam yaptık. Sosyal ilişkilerimiz azaldı. Arkadaş ilişkilerimiz zayıfladı. Zaman yönetimi ders programımıza göre ayarlandı. Çocuklarla işlerimizi boş günlerde yapmaya çalıştık.

K12: Özel yaşantımızda çok ciddi sıkıntı oldu. Çünkü evden çıkmamak ve evden çıkmadığı halde bir odanın içerisinde bilgisayara bakarak sekiz saat ders anlatmak zorunda kaldık biz. Şöyle bir şey oldu benim dersim Türk dili ve Edebiyatı, aynı dersi dört sınıfa anlatacağım zaman sekiz saat dersim varsa, baştan başladım aynı konuyu dört defa anlattım ben. İkişer saatlik derste ve karşı taraftaki öğrenci katılmadığı için çok ciddi problem oldu. Planlama anlamında çok fazla bir şey yoktu. Çünkü dışarı çıkmak çoğu zaman yasak olduğu için planlamaya hakkımız kalmadı. Sadece belli saatlerde zooma girip oradan ders yapmak, başka da bir şey yapamıyorduk zaten. Dengemizi bozdu. Kesinlikle sağlığınıza da bozdu. İş yükü çok fazlaydı. Bütün yük öğretmenin üstüne bindi. Öncelikle onu söyleyim. Normalde sınıfta öğrenci ile beraber yaptığımız bir etkinliği biz tek başımıza yapmak zorunda kaldık. Mesela bir ilkokulda öğretmen bir animasyon seyrettirdi bir çizgi film seyrettirdi onun üzerine konuşalım dedi ama biz bunu yapamadık biz de öyle bir şey olmadığı için nasıl söyleyim Kaşgarlı Mahmut anlatacaksın yani bunu çizgi filmle anlatmak çok mümkün değil. Peki diyeceğiz işte TRT Avaz da vardır Asya'nın Kandilleri belgeseli var, Kaşgarlı Mahmut var mesela orada ama bunu açtığımız zamanda lise öğrencisi uyur orada yani o sırada da takip edemem dinleyip dinlemediğini. Onun için bütün yük öğretmenin üzerine bindi iş yükü. Zaman yönetimi olarak da zamanı şöyle yönettik biz ders anlatımı sırasında; yani zaman nasıl dolacak. Çünkü karşıdan bir tepki almıyorsun, karşıdaki öğrenci tepki vermediği zaman öğrenip öğrenmediğini anlamıyorsun. Peki diyecek ki belki beni dinleyen ya da yazdıklarını okuyan insan ya soru sor. Soru soruyorsun cevaplayamıyor. Bir süre sonra mikrofonum bozuk diyor. İşte hoparlörüm bozuldu diyor. Yani görüldüğü gibi stabil bir dengeli bir durum yoktu yani. Şimdi ilgi alanımı iyi etkiledi onu söyleyim. Covid benim ilgi alanlarımı iyi etkiledi. Çünkü dışarı çıkmadığımız için mesela ben tahtayla falan uğraşmayı çok severim. Tahta yakma gibi, tahtanın kenarını yontup şekil çıkarma gibi. Hobilerim evet bunları çok iyi etkiledi. Elektronik bir malzemeyi söküp onun içine bakıp onun içindeki lehimleri söküp tekrar tazelemeyi böyle şeyleri severim. Çok boş vakit çıkardı bana işim gücüm onlar oldu. O dönemde mesela ben bir kedi evi yapmıştım hani onu hatırlıyorum. Yani iyi etkiledi o anlamda. Bize boş vakit çıkardı evet.

K13: Meslek sahibi olduğumuz için yaşantımızı planlayabiliyorduk. Zaten özel yaşantımız için zaman kalıyordu. Evin temizliği açısından olumlu etkisi oldu. Evde çok sıkıldım bir sürü zaman var. Uzun süre aynı şeyle çok sıkıcıydı. Evde günlük 8 saat ders verirken evde olduğunuzu düşünün. Pandemi olduğu için kimse eve gelmedi. Bebekli ailelere ekstra bir düzenleme yapamadılar. Aile büyüklerimize gidemedik. Ya hasta olurlarsa diye ya da biz hasta olursak diye.

4.3.2. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Sürecinde Yaşamın İhmal Edilmesine Yönelik Düşüncelerine İlişkin Bulgular

K1: Uzaktan eğitim sürecinde yaşamı ihmal ettiğimi düşünmüyorum. Sosyal hayatımızı da verimsiz hale getirdi. Kendi evimizdeki çocuklarımızla iletişimimiz kısıtlandı. Öğle saatlerine kadar derslerimizi yapıp sonrasında günlük işlerimizi yapabiliyorduk. Evde çalışma hayatı yaşamımızın diğer alanlarına çok etkisi olmadı. Aynı anda birçok iş yapmamız gerekiyorsa önceliğimiz derslerimizdi elbette. Diğer planlarımızı ders programımıza göre ayarlıyorduk. Aynı anda birçok iş yapmaya çalışırken elbette uyku ve beslenme durumlarımız bu durumdan etkilendi. Belli vakitlerde kalkmakta zorlandık. Sabahları alele acele kahvaltı yapabildik. Fakat en önemlisi sürekli ekran karşısında olduğumuz için hareket aktivitelerimiz çok zayıfladı hatta boyun, bel, sırt, ağrıları ve rahatsızlıklarımız bile ortaya çıktı diyebilirim. Psikolojik olarak çok yıprandığımı düşünüyorum. Toplumun belli kesimleri, belli yaşları daha çok etkilendi bu durumdan. Hastalıktan ötürü sokağa çıkma yasağı toplumdan da olabildiğince uzak kalmamız gerektiği için diğer alanlarla irtibatımızı pek olmadı zaten. Çocuklarımızın örneğin yaşlılarıyla iletişim kurma noktasında kritik dönem ki bu süreçte atlattığı için sosyalleşmek te zorlandılar. Manevi olarak bu ve buna benzer kayıplarımız oldu. Tabii ki işimiz evde olduğu için özel hayatımızdaki kişilere de içinde bulunduğumuz stresli durumları yansıtmak istemesek de şahit oldukları zamanlar oldu.

K2: Ben bir anda kendimi boşlukta buldum. Bulduk ama bununla beraber bir şeyden bahsediliyor. Virüs çoğalıyor, artıyor. Anlatılanın çok üzerinde karamsarlık çıkıyor karşımıza. Bence ben dahil birçok insanın hâlâ atlatamadığı bazı travmalar var. Hala acaba benzer bir şeyi yeniden yaşayacak mı insanlar? Ben onun kaygısını düşünüyorum. Çünkü laboratuvar ortamı dendi, doğal çıktı dendi. Daha 2 ay önce bunun Çin’de devam ettiği söylendi. Anlamak çok zor.

K3: Günlük işler ikinci plana atıldı. Önce ders işlemeye çalıştık. İş diğer tüm alanları etkiledi. Alışveriş, arkadaşlarımızla görüşme işten sonra oldu. Kısıtlamalardan dolayı dışarı çıkamadık. Mesela amcamın cenazesine gidemedim. İşleri aynı anda yapmadık. Planlı olmaya çalıştık İşlerimizi öncelik sırasına koyduk. Düzenimiz bozuldu çünkü sağlık sıkıntıları yaşandı. Bir defa covid geçirdim. Dışarı çıkamadık bu sebeple hareket olmadığı için kilo aldım. Bazı şeyleri kaçırdık. Örneğin düğün ve cenazelere katılamadık, sosyal etkinliklerin sayısı çok azaldı.

K4: Evet ihmal ettiğimi düşünüyorum. Çok alanımız kısıtlandı özgür yaşayamadık. Normalde daha çok çocuk ve ailemle ilgilenirken iş ön plana çıktı. Bir dersten çıkıp diğer derse bağlanıyorduk. Kendime ayrılan özel ilgi alanlarına ayrılan zamanım azaldı. Birçok işi yapmam gereken zamanlarda işlerimi erteledim. Bütünüyle uyku beslenme ve fiziksel aktivite maalesef değişti. Daha çok tüketim, Bir yere gitme derdi olmadığı için geç uyuma oldu. Sedarer ağırlıklı bir yaşam oldu.

K5: Yaşamı ihmal ettiğimi düşünüyorum. Birisi telefonla arasa bile onunla görüşemiyorsun gündüz ben dersteyken arasa bile kapatıyorum ki yani arama beni ben dersteyim. Önemli bir durum bile olsa cevap veremiyoruz. Ders bittikten sonra arıyoruz ne oldu önemli bir şey mi var. Örnek ailemiz aradığında bile. Değilse ben sizi sonra arayayım deyip kapatıyoruz telefonu. Telefonda ders anlatıyoruz bilgisayardan anlatsak da yine cevap veremeyiz çünkü o grubu orada tutmamız gerekiyor şu anda bile yüz yüze ders anlatırken de 2 dakika gidelim konuşalım bırakıp gidemiyoruz. Üst üste gelen işlerde hepsini yüklenmeye çalıştık bir planlama yok ama diyorum ya ders esnasında ders bitti o kısa zamanda gidip yemek hazırlığı ocağın altını kapatma, makineye çamaşır koyma ya da çocuğu otur bak dersin başlamış onu yönlendirme, hangi dersin var getireyim kitabını sana gibi koşturmaya yani. Ne zaman bitti ders programımız örneğin üçe kadar 3 de bitti. Oralarda planlama yapmaya çalışıyorsunuz ama hep arada derede bir şeyler yaptık yani. Gidiyim ben bir çay içeyim kahve içiyim öyle bir durum hiç olmadı yani. Bazı şeyleri kaçırdık 2 senemiz öyle bomboş geçti ama kendi adımıza ne yaptık karşı tarafa ne faydamız oldu. En kısa zamanda bir sürü iş yaparken aslında kimseye faydalı olmadığımızı düşünüyorum. Amacımıza çok ulaştığımızı düşünmüyorum ben matematik anlamında da kendimiz dinlenme anlamında da bir şeyler yapma anlamında da ıskaladık. Kendi hayatımızı yaşama, mutlu olma o anlamda da ıskaladık. Hem de bir yandan da tedirginlik vardı covid olacak mıyız? vs. onlarla ilgili endişelerimiz, her şeyi ıskaladığımızı düşünüyorum. Faydalı bir şey yaptığımızı düşünmüyorum o 2 sene içinde.

K6: Ben o dönemde dedim ki bu süreç bitecek bir gün hayata kaldığımız yerden devam edeceğiz. Bir flash disk temizledim, okul başlarsa bu sistem devam ederse ben de bu sınıfları alırsam nasıl devam edebilirim diye kaynak hazırlamaya başladım. Çözümlü sorular hazırlayıp slayt haline getirdim. Çok faydalı oldu.

K7: Hem mesleki anlamda hem de özel yaşantı anlamında kesinlikle yaşamı ihmal ettiğimi düşünüyorum. Sosyal etkinlikler açısından, arkadaş gruplarıyla yüz yüze görüşme açısından iletişim sıkıntısı yaşadık. Spor aktiviteleri ve uyku ile ilgili sıkıntılar yaşadık. Beslenme düzeni ile ilgili çok sıkıntı olmadı.

K8: Rutinde de kendime çok fazla zaman ayıran biri değilim bu sebeple çok zorlanmadım. Pandemi sürecinde çocuklarımla daha çok vakit geçirdim. Daha erken kalkıp daha geç yatarak işlerimizi yaptık. Bu süreçte hareket kısıtlandığı için diz ağrıları oldu. Beslenme düzenimizi etkiledi. Hamur işi çok yedik. Bu dönemde bir şeyleri kaçırdığımızı düşünüyorum. Okula gitmek, markete gitmek, yürümek çok önemliymiş. Sağlığımızı, ruh sağlığımızı çok etkiledi.

K9: İnsan ilişkileri yönünden yaşamı ihmal ettik. Ailemizi ziyaret edemedik. Çekirdek aile olarak yaşadık. Kendimizi rahatlatmak için ailemizle görüntülü olarak daha çok görüştük. Evde olduğumuz için daha çok görüşmeler yaptık. Dışarıda yemek yiyemedik. Sosyal hayatımız bitmişti. Beslenme düzenimizi çok fazla olumsuz etkilemedi. Bazen uykuyla ilgili problem yaşadık. Diğer zamanlarda ertesi gün ders durumuna uygun olarak yaptım.

K10: Yaşamı o süreçte ihmal ettik. Ders yapamayınca yeniden planladık. Çoğu zaman iş, eğitim ve evdeki mecbur işleri yaptık. Evdekilerle iletişim kuramadık. Sokağa çıkamadık. Çok geç saatlerde ders planladık. Uyku saati gecikti. Hiçbir sosyal hayatımız olmadı. Sosyal hayatı kaçırdık.

K11: Tabi ki yaşam zevki olmadı. Kalkıyorsun, bilgisayarda ders anlatıyorsun, yemek yiyoruz, yatıyoruz. Aynı şeyler yapılıyor. Tiyatro sinema hiçbir yere gidemedik. O dönemde Almanca öğrenmeye çalıştım. Yapmamız gerekenleri hep erteledik. Pandemi süreci sona erinceye kadar hep erteledik. Günlük yürüyüş yapıyordum. Arta kalan zamanlarda yürüyüş ve spor hareketleri yaptım. Kalabalık olmayan yerlerde tek başıma yürüyüş yaptım. Tabi ki iki yıl hayatımızdan gitti.

K12: Aslında yaşamı ihmal etmeyi düşünmek değil de yaşamı daha iyi algılamamız için sebep süreç olduğunu düşünüyorum. Yani bizi bu hayatın keşmekeşi içerisinde bir durdurdu ve ne olup bittiğini algılamamızı sağladı. Dışarıya çıkabilmenin, adım atabilmenin, bir özgürlüğün tadı olduğunu orda fark ettik biz yani normal bir olay değil aslında. Ama dışarıya çıkmak her insana nasip olmayacak bir şeymiş yani onu gördük biz o anlamda. Bizi düşünmeye sevk etti diyebilirim yani. Ders anlatırken sürekli tekrar ettim aynı şeyi peki özel yaşamımı nasıl etkiledi benim. Evdekilerde dinledi bu dersi, dört defa evdekilerde istemediği halde dinledi. Yine şöyle bir şey oldu. Öbür taraftan bakıyorsun, evdeki çocuğumuza sus diyoruz, ben konuşuyorum diyorsun. Çocuk gelip oynamak istiyor icabında. Gün içinde babası evde annesi evde ama o odaya girmek yasak ya da orda herhangi bir gürültü yapmak yasak. Sadece bizim şahsımızı değil evdeki herkesin hayatını çok fazla etkiledi bu dönem tabi. O süreç sağlığımızı bozdu. Hem psikolojik olarak bunalıttı bizi hem de mesela ben boyun fıtığı oldum o dönemde ben. Bilgisayara baka baka bir müddet sonra boyun fıtığı oldum ve tedavi görmek zorunda kaldım. İhmal ettiğimiz bir şey çok olmadı aslında insanoğlu her kötü durumda ya da her sıkıntıda kendisine bir şey buluyor. Bir çıkış yolu buluyor. Bakın normalde markette biz haftalık 2-3 saat zaman geçiriyoruz. Ama o dönemde internetten verdik siparişi eve geldi yani problem olmadı o anlamda sadece dışarıda parkta bahçede gezemedik. Bizi etkileyen en büyük şey o oldu yani yoksa diğer ihtiyaçlarımız konusunda, vesair konusunda hiç sıkıntı yaşamadık yani onu söyleyebilirim. İstedığımız şeyi alabildik, eve getirip gitti hatta.

K13: Uzaktan eğitim sürecinde sosyal mekanların hepsi kapalıydı çıkıp bir kafede oturamıyordunuz. Birçok şey yarım kaldı. Mesela müziğe o kadar çok sekte vurdu ki müzik alanında yetmişmiş çocuk gelmedi. O kadar olumsuz etkiledi ki. O süreçte ilk başlarda çok uyuduk. Erken kalkmak çok güzelmiş. Çocuğum yeni doğmuştu bir süre sonra hiç uyuyamadım. Keskin iki aralık. Beslenme düzenim bozuldu. Dünyanın en olumsuz olayı olduğunu düşünüyorum.

4.3.3. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Sürecinde Kendilerine Zaman Ayırma Konusundaki Düşüncelerine İlişkin Bulgular

K1: Kendimize zaman ayırma noktasında hiç vakit ayırmadığım kadar ayırdığımı düşünüyorum. Bu konuda çok verimli geçti bu süreç. İstedğim kadar okumaya vakit ayırdım, Hobilerimle uğraştım. Çünkü sosyal hayatımız oldukça sınırlıydı. Bunun için de kendimize yeterince vakit ayırabildik. Öncelikle programlarımı ders programıma göre yapmaya çalıştım. Ders bittikten sonra da ev hayatımı ve dışarıdaki işlerimi düzenli bir şekilde planlamaya çalıştım. Evin fertleri de bu konuda bana yardımcı

olmaya çalıştılar. Çalışma saatlerimizin azlığından dolayı ve boş günümüzün olmasından dolayı hobilerime ve beni mutlu edecek aktivitelere rahatça zaman ayırabildim. Mesela bendir çalmayı biraz da olsa bu süreçte öğrendim. Derslere katılımın olmadığı günlerde ya da öğrencilerden olumlu dönütler alamayınca bizim açımızdan da sıkıntı oluyordu. Zaten bu süreçte her şeyimiz sınırlı ve kısıtlı olduğu için birçok yapmamız gereken işler aksadı. Bunların içinde uzaktan eğitimin işlerimizi yapma konusunda sıkıntısı olmadı.

K2: Ben kendi adıma çok uyudum. Evde de çocuklarımla kendim sporumuzu yaptık. Sağlıklı olmak için çaba sarf ettik. 4 yıl önce çok büyük bir televizyon almıştım. You Tube'den bol bol voleybol maçları izledim hala izliyorum.

K3: Kitap okumak istedim okuyamadım. Hastamıza bakmak zorundaydım. Babam rahatsızdı babama baktım bir buçuk ay rapor aldım. Babam vefat etti. O süreçte okulum ve arkadaşlarım bana çok yardımcı oldu. Uzun yıllardan beri tanıdığım arkadaşlarım ve okul idaresi çok yardımcı oldular. İşe ara verdim. 3-4 ay evdeydim.

K4: Bu süreç bizi bilmediğimiz alan ve bilmediğimiz branşlarda araştırmaya yönlendirdi. Yenilikleri keşfetmeye yönlendirdi. Hobilerimi dersimin olmadığı geç saatlere erteledim. Belgesel izlemek, özellikle avcılık üzerine programları geç saatlerde izlemek zorunda kaldım. Tenis antrenmanları yapamadım. Ya çok erken saatlerde ya da geç saatlerde antrenman yaptım. Stresli oldu.

K5: Zaruri ihtiyaçlar dışında çok da bir şey olmadı. Biraz önce de söyledim ya çok bir şey yapamadık. Çocuğu gidip banyo yaptırmak. Mesela akşam kaçta bitti dersiniz? Diyelim ki 16.00 da bitti. Bittikten sonra, evdeki özel işleri hallettikten sonra çocuklar ya da ev yaşamıyla ilgili belli bir saatten sonra kendine vakit kalıyorsa belki kitap okuma olabilir televizyonun karşısında vakit geçirme olabilir. Televizyonun karşısında uyuyorsun zaten. Sabah kalkıyorsun tekrar başa dönüyorsun. Döngü yine başlamış. Sorumluluğumuz çok fazla olduğu için, kendimize çok da vakit kalmıyor. En fazla alışveriş yapmak için bir zaman oluşturulursa, onda da hastalık olduğu için korkumuzdan genelde eşimi gönderdim. Biz çocuklarla evdeydik. Bir şey yapamadık. Olumsuz bir süreçti. Herkes gergindi yani. Mesela ben dersteyim kızım orada dolaşırken onu yönlendirmem gerekiyor mikrofonu kapatıp. Çünkü buradaki işim engelleniyor o beni geriordu mesela. Ya da ben dersteyken onun boş olması beni geriye. O da işini yapamıyor o da eksik kalıyor bir şeyden. O anlamda bir gerginlik. Yani her türlü gerginlik. İşler yetişmedi telaşı, evdeki iş, bilgisayarın karşısındaki iş, karşınızdaki çocuğa ulaşamıyorsunuz. O da sizi geriye. Her türlü gerginlik. Zaten benim genel hayatımda da kapı niye kapanmadı mesela ben buna sinirlenirim. Öyle bir yapımda olduğu için stresliydi yani her anlamda. Karşındaki çocuğa sesleniyorsun cevap vermiyor. Kendini yalnız hissediyorsun. Ben boşuna yapıyorum. Beni buraya sapladılar oturtuyorlar ama kaç kişiye ulaşıyorum, kaç kişi dinliyor, kaç kişi gerçekten benden bir şey öğreniyor? Ders yaptığım zamanı kaç kişi değerlendiriyor o da insanı geriye. Boşa geçmiş 2 seneydi bence. O da olumsuz anlamda sorun oldu. Yani motivasyonunuzu bozan şeylerden biri de oydu bence.

K6: Bazı arkadaşlar kilo almış evde bir şeyler de yapmak gerekiyor. Evde zaman geçirmeyle ilgili boncuk vs. gibi malzemeler aldım evde internetten bileklik yapmayı öğrendim. El sanatlarıyla ilgili farklı ürünler yaptım o dönemde para da kazandım bu yaptıklarımın. Evde fındık çubuklarından ve içi boş fındıklardan süs eşyaları tablolar yaptım. Eşimin de yaptığı işler vardı çocuklara çeyiz türü vs. onlara yardım ettim.

K7: Çok zamanımız olduğu için okuma çalışmalarına zaman ayırabildik. Evimde kütüphane var. Branşımdan dolayı gün içerisinde okuma, yazma, inceleme yapabildim. Bunun için zaman bulabildim. Branşımdan dolayı katkıları oldu. Yazma konusunda bu dönemde olumlu etkisi oldu. Stresi kontrol etme konusunda çok çözüm üretemedim.

K8: Dolu dolu yaşadığımı düşünüyorum. Mutfaktan çıkmıyordum yapmadığımız şeyleri yaptık. Çok fazla kitap okuduk. Kitap okuma, elişi yapma konusunda çalışmalar yaptım. Koşturmacadan yorgun kalıyordum. Her gün sızarak uyuyordum. Her gün hamur işi yapmanın stresi azaltan etkisi oldu.

K9: Müzikle rahatlatırım kendimi. Eşimle dersin olmadığı saatlerde gazete okur karşılıklı yorum yapardık. Benim dayanma gücüm yüksektir. Eşim daha az dayanıklı o yüzden dışarı çıkar, hafta sonu yürüyüş yapardım.

K10: Sadece evde olduğumuz için bizi mutlu edecek hiçbir şey yapamadık. Bu dönemde stres altında olduk. Emegimizin karşılığını alamadık. Eğitimde kayıplar olacağını görünce, sosyalleşemediğimiz düşünerek stres yaşadık. Bu açığı kapatamayacağımızı düşündük. Gün boyu işimiz olduğu için 10 dakikalık arada ev işi yaptık.

K11: Ders programına bağlı olarak çocuklarla zaman geçirmeye çalıştık. Onlarla yürüyüş yaptık evde zaman geçirdik. Stresli olmamaya çalıştık. Yani pozitif olamaya çalışıyorsun. Genelde pozitif enerji veren müzik dinledim. Pozitif enerji veren film izledim. Kitap okudum. Almanca öğrenmeye çalıştım. O dönemde Yapmamız gerekenleri hep erteledik. Pandemi süreci sona erinceye kadar hep erteledik. Günlük yürüyüş yapıyordum. Arta kalan zamanlarda yürüyüş ve spor hareketleri yaptım. Kalabalık olmayan yerlerde tek başıma yürüyüş yaptım. Tabi ki iki yıl hayatımızdan gitti.

K12: Bu süreçte ben şahsım adına söyleyim kendime zaman ayırdım. Yani işte ağaçla uğraştım falan filan ama bunu hep çocuklarımla yaptım. Çünkü şunun bilincindeydim yani ben yaşıam itibariyle, etrafı algılama gücü itibariyle onlardan daha güçlüyüm o çocukları korumam gerektiğini fark ettim orda ve sürekli onların sevdiği işleri yapmaya çalıştım. Yani yıpranacaksam da ben yıpranayım gerekirse mantığı doğdu orda. Çünkü küçük çocuk bunlar biz de mi ölürüz? Onun için onlara her gün meşgale bulmak zorundaydım. İçerde oturun diyemezdim. Daha çok üretken olmak zorundaydım yani ve bir şeyler yaptık o anda. Şimdi ben işte sıkıntı yaşadım diyemem o konuda. Neden diyemem şundan dolayı; 23 yıllık öğretmenim çok değişik öğrenci tipi gördüm. Belli bir tecrübeden sonra her türlü durumda çevirme gücünüz oluşuyor. Hem akademik bilgi olarak hem de öğrenciye yaklaşım olarak, hem de bir devlet terbiyesi oluşuyor belli bir noktada. Ne yapacağınızı ne edeceğinizi artık daha rahat kararlaştırabiliyorsunuz. Ama şunu düşünebiliyorum şu anda; mesela ben üç yıllık bir öğretmen olsaydım, beş yıllık bir öğretmen olsaydım. Daha olayı çözememiş bir konumda olsaydım. Yani nasıl anlatırım? Beni anlıyorlar mı? diye kendi kendime kahrolurdum herhalde yani öyle düşünüyorum. Öbür türlü daha güçlüydük, dirençliydik yani tecrübesiz bir öğretmen daha çok ezildi bence.

K13: O dönem benim için ikiye bölündü. Hamile olduğum dönemde boş zamanım çoktu. Benim enstrümanım bağlama, piyanoda kendimi geliştirdim. Evde spor yaptım. Çocuktan sonraki zamanda hiçbirini yapamadım. Evde günlük 8 saat ders verirken evde olduğunuzu düşünün. Pandemi olduğu için kimse eve gelmedi. Bebekli ailelere ekstra bir düzenleme yapamadılar. Aile büyüklerimize gidemedik. Ya hasta olurlarsa diye ya da biz hasta olursak diye. Bebeğe bakacak kimse yoktu. Bebeğim ağlarken ben ders anlattım. Bebeği saatlerce ders anlatırken salladım. Bazen eşimle aramıza aldık orda salladık. Tabi ki o süreçte bir şeyleri kaçırdık. Ek ders kesildi ekonomik kriz başladı. Ev almayı düşünüyorduk ek gelir olmadığı için bu fırsatı kaçırdık. Mesleki olarak, müzikal bağlamda sanatsal açıdan işlerimiz vardı. İstanbul'da bir kayıt çalışmamız olacaktı onları kaçırdık. Evde olduğumuz zamanlarda farklı alanlarda kendimizi geliştirdik. Mesela ben halk müziği ile ilgileniyorum arabesk müziği geliştirdim.

4.3.4. Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretmenlerin Zamanın Çoğunluğunun İş ile Uğraşarak Geçirilmesine Yönelik Düşüncelerine İlişkin Bulgular

K1: Zamanımın çoğunu işte geçirdiğimi düşünmüyorum. Çalışma saatlerimizin kolaylığından dolayı özel yaşantımıza uzaktan eğitimin olumsuz bir etkisi olmadı. Düzenlemekte zorlanmadık. Çalışma saatlerimizin uygun ve esnek olmasından dolayı günlük işlerimize yeterince zaman ayırabildik. Pandemi sürecinde hepimiz evden çalıştığımız için belli yasaklar olduğu için aile içinde iletişim daha verimli hale gelmişti. Sosyal çevremizle de sınırlı da olsa vakit olarak sıkıntı yaşamadım.

K2: Hayır. Haftada 30 saat derse giriyordum. Hafta içi 3 gün antrenmanım vardı. Hafta sonu sabahdan akşama kadar antrenmanım vardı. Bir anda kendimi boşlukta buldum.

K3: Çoğunluğunu işle uğraşarak geçirmedim. Derse hazırlık yaparak giriyorduk okulda daha rahat oluyordu. Ekstra bir hazırlık yaparak girdim. Programı okul belirliyordu. Ders programının belli bir saati vardı. Hafta sonları da dersim oldu ama az oldu. Bazı derslere gelemeyen öğrenciler için telafi dersleri yaptık. Hafta sonu o saatte diğer işleri bırakarak ders yaptık. Bireysel olarak kendimize çok az vakit ayırdık. İşlerimizi yapamadık.

K5: Okulun verdiği plan dışında benim planlarımı kafanızdan onu planlıyorsunuz. Şu bitince şunu yaparım. Yazmasanız da kafanızdan planlar yapıyorsunuz. Şunu halledeyim çocukla birlikte derse oturacağım. Yemeği de halledeceğim. Dolaptan et çıkartayım da o da gevşesin falan gibi. Ufak tefek işleri kafamızda sıkıştırıp planlayıp o kısa boşluklarda ya da uzun boşluklarda bir şekilde hallettik. Kafamızda planlar yaptık yani farkında olmadan. Hafta sonunda klasik ev yaşamı, çocukların derslerine desteğim oldu, ev işlerini yaptım. Evde olduğumuz için ev daha çok dağıldı. Yemek yiyoruz herkes dersine giriyor. Ben orayı toparlıyorum. Bulaşık çamaşır vs. Ev işleriyle geçti yani. Ya da hafta içinin planlanması, ben şunu anlatayım diye ya da şu konudan sonra şuna değinsem iyi olacak bu tarz işlerin

planladık. Verdiğimiz ödevleri kontrol ettik. Tuttuğumuz çeteleleri kontrol ettiğimizde bu çocuğa ulaşamamışız, ben bu çocuktan yanıt alamıyorum. Bir de buna mesaj atayım gibi bu tarz şeyleri düşündüğümüz de oldu. Yani hepsi ortaya karışık koşturmacayla geçti. İşin dışında markete gideyim şunu alayım ya da aileyle ilgili özel bir durum varsa hemen gidelim1 saat içinde halledip gelelim. O tarz şeyler olmadı. Kapıdan gidip bir şeyler götürüp geri geldiğimiz durumlarda oldu. Hafta sonu bunu kullandık diyebilirim. Çok net hatırlamıyorum ama.

K7: Çok işle geçirdiğimi düşünmüyorum. Okul yönetiminin verdiği program doğrultusunda belli saatlerde çalıştık. Hafta sonları çalışmadık. Ev içinde aile bireyleriyle birlikte farklı oyunlar oynadık, kültürel faaliyetler yaptık.

Ö8: Çok yoğunum. Telefon ile görüşmeler yaptım. Programımızı okul düzenledi programa uyabildik. Hafta sonu olmadı. İş dışı etkinliklere zaman ayıramadık

K9: Yetiştirmem gereken işler olduğu zamanlarda geceleri çalıştım. 24 saat hazırlık yaptık. Pandemi olduğu için bir yere gidip gelmiyorduk. Sadece işle ilgili değil, pandemi olduğu için gidemedik. Açık havada parklarda arkadaşlarımızla görüştük. Evden çay, yiyecek götürdük.

K10: İş dışındaki etkinliklere zaman ayıramadık. Hafta sonu da çalıştık. Sadece yürüyüş yaptık. Kızımın düğünü için alışveriş yani zorunlu işler yaptık. İş dışındaki etkinliklere vakit ayıramadık.

K11: Evet çoğunlukla işle geçirdik. Çünkü sunum yapmak, program yapmak, hizmet içi kurslar zaman aldı. Arkadaşlarım vefat etti. Zor zamanlardı. Ölüm korkusuyla beraber oldu. Bizim gibi yaşlılar için sağında solundan ölenler olunca psikolojimiz bozuldu. Gençler için belki o kadar olmamıştır. Ders programına göre düzenledik.

K12: Öyle düşünmedim ama şunu yaşadım. Aşırı bir yoğunlukta yaşadığımı düşündüm. Yani günlük dört saat bile dersim olsa o dersten sonra ben kendime gelemedim. Yani bilgisayarın başında çok müthiş bir eziyet yaptı o ders. Keşke akşama kadar derse girsem de o dört saat derse girmeseydim dedim. Hafta sonunu çok etkilemedi aslında. Dışarıda çıkmadığımız için aynı rutinde devam etti. İş dışındaki etkinliklere çok vakit ayıramadık.

Gidiş geliş eksi olarak algılıyor inanlar genelde bence bir eksi değil onu da belirteyim yani. Dışarıda insanları görüyorsun, yaşamı görüyorsun, kedi görüyorsun, ağaç görüyorsun vesair. O yaşamın kendisi aslında onu eksi olarak görmüyorum ben. Tamam bir zorlukları var otobüs bekliyorsun ya da araban şöyle oluyor falan ama o olmadığı zamanda olmuyor. Yani hayatında o dolu tarafları boşaltıp durursan bir müddet sonra hayatının boşaldığını fark edeceksin. Akşama kadar evde olduğunu düşündüğünde ya da ben bazen öğrencilere de söylüyorum giderken kulağınıza kulaklığı takıp gidiyorsunuz. Kendilerine ait bir yaşamları var ve oraya kimseyi sokmadıkları gibi kimsenin oraya girmelerine de müsaade etmiyorlar. Orda bir otobüs gidiyor adam çalışıyor. Öbürü onunla dövüşüyor. Onları görmen lazım hayatın kendisi bu yoksa sudan çıkmış bir balığa dönmüş bir insan olur. Onun için bence bu uzaktan eğitim şu denebilir; velilere ulaşmamız çok kolaylaştı istediğimiz anda toplantı yapabildik mesela velileri toplayabildik orada. Velilerin olayın ne kadar zor olduğunu gördü yani öğretmenliğin çok zor bir şey olduğunu gördü. Çocuklar evde kalınca fark ettiler ki bir tane çocuğu evde durdurmak çok zor. Yani bunu ilk defa fark ettiler ve ben o zaman hatta ben Twitter da instagramda falan görüyordum. Allah öğretmenlerin hepsini cennete alsın diye yorum yapıyorlardı orada fark ettiler. Ama bir taraftan bilginin iletişimin güzelliği işte birbirine anlatma anlamında kolaylık sağladı uzaktan eğitim. Şu var ne olursa olsun yüz yüze gibi verim olmadı. Olsaydı hocam okulların hiçbirine gerek olmazdı niye internette youtube ta zaten her anlatandan dinler dinler öğrenirdin yani öyle bir şey yok.

K13: Derslere girdiğimiz kısım için evet onun dışında öyle düşünmüyorum. O süreç aile ile ilişkilerimizi bıçak gibi kesti. Kendini işine daha çok vermeyi sağlarken eğitimi bocalattı. Yeniden uzaktan eğitim verme imkânı olsa farklı olurdu. Dersimin olmadığı zamanlarda evimde olmanın çocuğumla ilgileneceğim onun rahatlığı vardı. Ama dersim varsa elimde telefon çorba karıştırdığım zamanlarda oldu. Evde olduğumuz zamanlarda farklı alanlarda kendimizi geliştirdik. Mesela ben halk müziği ile ilgileniyordum arabesk müziği geliştirdim. Ben evde enstrüman çaldım. İlgi alanımı evde geliştirdim. Bu süreci artıya çevirdim. Yemek yapma becerim gelişti.

Tablo 4’te öğretmenlerin uzaktan eğitim uygulamalarının iş-yaşam dengesine etkisi ile ilgili görüşleri *“Uzaktan eğitimin iş ve özel yaşantıya etkisi”* kategorisinde belirtilmiştir. Bu kategorideki öğretmen görüşleri incelendiğinde katılımcıların çoğunluğu *iş ve özel*

yaşantının aynı ortamda olmasının olumsuz etkisi (n=7), hem iş hem özel yaşantıdan sorumlulukların artması (n=4) konusunda iş-yaşam dengesine etkisi ile ilgili görüşlerini belirtmişlerdir. İş ve özel yaşantının aynı ortamda olmasının olumsuz etkisini K1, “... uzaktan eğitimde işimiz evimizde olduğu için zorlandık. Katılım sağlayan öğrenciyi de özel hayatımızdaki insanları da memnun etmek bize düştüğü için arada kaldığımız zamanlar olmadı değil...” K4 “Açıkçası kaos ortamı oldu ev ve iş birbirine girdi. Alışveriş ev işleri, mutfak, rutin iş ve işler aynı ortamda olunca zaman yetmedi. Bununla beraber iş ve özel yaşamın iç içe olması sıradanlık bulunmaya sebep oldu...” K5, “Bu dönem evde daha düzensizlik ve huzursuzluk vardı diyebilirim. Hem öğretmen olarak hem de anne olarak birçok şeyi aynı anda yapmam gerekiyordu. Daha fazla yük bindirdi özel yaşam diye çok da bir şey kalmadı. Ancak ders bittikten sonraki anda da bu defa ya kendi işimle ilgili ödevlerle ilgili ya da çocukların ödevleriyle ilgili işlerimiz oldu...” K9, Hem ev hanımı hem de ev içinde öğretmensiniz. Öğle arası koştura koştura çorba yaptık. Hayata bakışım şöyledir. Okula gelirim önlüğümü giyerim. O önlüğü çıkarana kadar bir tiyatro gibi o role bürünürüm. Ev öyle olmadı evde diğer kişilerde bu duruma uyum sağlamak zorunda kaldı. Örneğin eşim televizyonu kısık sesle izledi. Süreç iş merkezli oldu. Gece gündüz birbirine girdi. Ders bitince bütün dokümanlar hazırlanıyor...” ifadeleriyle iş ve özel yaşantının aynı ortamda olmasından kaynaklanan problemleri belirtmişlerdir. Elde edilen bulgular alan yazında incelen araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Dulay -Yangın, Baycık, Oğuzhan ve Doğan (2021), yapmış oldukları çalışmada uzaktan çalışma uygulamalarının çalışma sürelerinin üst düzey esnekleşmesinin iş yaşamı ile özel yaşam arasındaki sınırları belirsizleştirerek iş-yaşam dengesini ortadan kaldırdığını belirtmişlerdir. Ramarajan ve Reid (2013) yapmış oldukları çalışmada Covid 19 salgın döneminde uzaktan çalışmaya geçilmesiyle, çalışan bireylerin en çok zorlandıkları durumun iş ve işsizlik alanı arasındaki sınırı korumak olduğunu ortaya koymuşlardır (Biber & Karatepe, 2023).

K6 ise, “Evde olma durumumuzdan eşim memnundu. Öncesinde ev hayatında problem yaşamayanlar için o dönemde de problem olmadı ... Ben okulun verdiği program çerçevesinde uzaktan eğitimimi yaptım. Eşim ev hanımı olduğu için dikiş nakış işleri yaptı. Halk eğitimin verdiği kurslara gidiyordu. Türkiye genelinde maske dikimleri başladı. Halk eğitimden malzemeleri alıyorduk getiriyorduk eve eşim yapıyordu ben bir ay her akşam 20.00’den 00.00 a kadar maske ütüledim. İşlerimizle ilgili bir planlama yaptık. Benim 09.00’den 15.00’a kadar dersim var. Sonrasında çocuklarımızda yardım ediyordu. Atölye gibi olmuştu ev. Gönüllü olarak herhangi bir ücret talep etmeden 1500 tane kumaş maske

yaptık.” K8, “Her odada bilgisayar vardı. Herkes iş başında, herkes sessiz olmayı öğrendi. Saatleri öyle güzel ayarladık ki küçük çocuk bir odada büyük çocuk başka bir odada ben de başka bir odada çalıştım. Hiç evden çıkmadığımız için zamanı çok güzel yönettik.” K4, “...Hem eş hem çocukların sorumluluklarını yerine getirmek için aşırı sorumluluk hissi oldu acaba görevi yerine getirebiliyor muyum diye düşündüm. Çocuklarım doğru bir eğitim alabiliyor mu? Sürekli evde olduğumuz için sosyal bir ortam olmadığı için stresli oldum.” İfadesiyle hem iş hem de özel yaşamda sorumlulukların arttığını K5, “...ders bittikten sonra ki onda da bu defa ya kendi işimle ilgili ödevlerle ilgili ya da çocukların ödevleriyle ilgili işlerimiz oldu. O dönem kızım yeni okula başlamıştı. Dinledi ama neyi iyi yaptı neyi yapmadı bu sefer de o tür görevler başladı. İlgi alanlarımızı olumsuz etkiledi. Çıkıp bir yürüyüş yapabildiniz mi dersiniz hayır yapamadık. Zaten yapacak vaktimiz yoktu. Bütün enerjim bitmiş oluyor özel alanım spor, yüzme vs. çıkıp bir yerde biraz oturalım zaten pandemi dönemiymi bu yüzden olmadı. ... Zaman yönetimiyle ilgili sıkışık zamanlarda çok şeyi halletmeye çalıştık...” ifadeleriyle uzaktan eğitim sürecinde özellikle pandeminin etkisiyle yaşanan olumsuz durumları belirtmiştir. K2, yaşanan süreçte fiziksel olarak daha az yorulduğunu, “...Pazar kalktım hanıma dedim ki bir şeyler var. Ne var dedi. Kendimi çok iyi hissediyorum. Çalışmadın ya dinlenmişsin. Çok çalıştığınız zaman vücudun metabolizmanın dengelerini kaçıırıyorsunuz. Alışkın olduğunuz için tepki veremiyorsunuz. Kendimi çok dinlenmiş hissettim antrenmanlar bir anda kapandı. Fiziksel ve mental anlamda çok daha dingin oldu. Yorulmadım...”, K11, özellikle psikolojik olarak sağlıklı ilgili olumsuz durumu ve pandemi sürecine bağlı olarak yaşanan kaygıyı “Tabi ki yaşam zevki olmadı. Kalkıyorsun, bilgisayarda ders anlatıyorsun, yemek yiyoruz, yatıyoruz. Aynı şeyler yapılıyor. Bir de hastalık korkusu vardı. Özel hayatımızı etkiledi...”, sözleriyle ifade etmiştir.

Tablo 4’te öğretmenlerin uzaktan eğitim uygulamalarının iş-yaşam dengesine etkisi ile ilgili görüşleri “**yaşamın ihmal edilmesi durumu**” kategorisinde belirtilmiştir. Bu kategorideki öğretmen görüşleri incelendiğinde katılımcıların çoğunluğu *sağlıkla ilgili durumlardan dolayı yaşamı ihmal etme* (n=8), *Sosyal yaşamın sınırlanması* (n=7) konularında uzaktan eğitim uygulamalarının iş-yaşam dengesine etkisi ile ilgili görüşlerini belirtmişlerdir. Katılımcıların bir kısmı ise, *iş stresinin aile bireylerine yansıtılması ve onlara daha az zaman ayırma* (n=5), *hayata farklı açılardan bakabilme ve sahip olduğumuz hayatın değerini bilme* (n=4), *en az ise aile bireylerine daha çok zaman ayırma* (n=3) konularında görüş bildirmişlerdir. Sağlıkla ilgili durumlardan dolayı yaşamı ihmal etme durumunu K1,

“...Fakat en önemlisi sürekli ekran karşısında olduğumuz için hareket aktivitelerimiz çok zayıfladı hatta boyun, bel, sırt, ağrıları ve rahatsızlıklarınız bile ortaya çıktı diyebilirim. Psikolojik olarak çok yıprandığımı düşünüyorum. Toplumun belli kesimleri, belli yaşları daha çok etkilendi bu durumdan. Hastalıktan ötürü sokağa çıkma yasağı toplumdan da olabildiğince uzak kalmamız gerektiği için diğer alanlarla irtibatımızı pek olmadı zaten...”

K2, “Ben bir anda kendimi boşlukta buldum. Bulduk ama bununla beraber bir şeyden bahsediliyor. Virüs çoğalıyor, artıyor. Anlatılanın çok üzerinde karamsarlık çıkıyor karşımıza. Bence ben dahil birçok insanın hâlâ atlatamadığı bazı travmalar var. Hala acaba benzer bir şeyi yeniden yaşayacak mı insanlar? Ben onun kaygısını düşünüyorum. Çünkü laboratuvar ortamı dendi, doğal çıktı dendi. Daha 2 ay önce bunun Çin’de devam ettiği söylendi. Anlamak çok zor”, K3 “...İşlerimizi öncelik sırasına koyduk. Düzenimiz bozuldu çünkü sağlık sıkıntıları yaşandı. Bir defa covid geçirdim. Dışarı çıkamadık bu sebeple hareket olmadığı için kilo aldım...” K8, “...Daha erken kalkıp daha geç yatarak işlerimizi yaptık. Bu süreçte hareket kısıtlandığı için diz ağrıları oldu. Beslenme düzenimizi etkiledi. Hamur işi çok yedik. Bu dönemde bir şeyleri kaçırdığımızı düşünüyorum. Okula gitmek, markete gitmek, yürümek çok önemliymiş. Sağlığımızı, ruh sağlığımızı çok etkiledi.” K12, “...O süreç sağlığımızı bozdu. Hem psikolojik olarak bunalttı bizi hem de mesela ben boyun fıtığı oldum o dönemde ben. Bilgisayara baka baka bir müddet sonra boyun fıtığı oldum ve tedavi görmek zorunda kaldım...” ifadeleriyle belirtmişlerdir. Elde edilen bulguların bu alanda yapılan araştırmalarla benzer olduğu görülmüştür. Orçanlı ve Bekmezci (2020), uzaktan eğitimle ilgili yapmış oldukları araştırmalarında Covid-19 salgın sürecinde normal dönemden farklı olarak getirilen kısıtlamalar ve ortaya çıkan korkudan dolayı bu süreçte hâkim olan psikolojinin farklı olduğunu belirtmişlerdir. Akalın, Özgüner ve Şakiroğlu (2020), ise yaptıkları araştırmalarında covid-19 salgın sürecinde insanların yaşadığı belirsizliğin, toplumdaki kaygı düzeyini artırdığını belirtmişlerdir.

K12 ise “Aslında yaşamı ihmal etmeyi düşünmek değil de yaşamı daha iyi algılamamız için sebep süreç olduğunu düşünüyorum. Yani bizi bu hayatın keşmekeşi içerisinde bir durdurdu ve ne olup bittiğini algılamamızı sağladı. Dışarıya çıkabilmenin, adım atabilmenin, bir özgürlüğün tadı olduğunu orda fark ettik biz yani normal bir olay değil aslında. Ama dışarıya çıkmak her insana nasip olmayacak bir şeymiş yani onu gördük biz o anlamda. Bizi düşünmeye sevk etti diyebilirim yani ... Evdekilerde dinledi bu dersi, dört defa evdekilerde istemediği halde dinledi. Yine şöyle bir şey oldu. Öbür taraftan bakıyorsun, evdeki çocuğumuza sus diyoruz, ben konuşuyorum diyorsun. Çocuk gelip oynamak istiyor icabında.

Gün içinde babası evde annesi evde ama o odaya girmek yasak ya da orda herhangi bir gürültü yapmak yasak. ... Sadece bizim şahsımızı değil evdeki herkesin hayatını çok fazla etkiledi bu dönem tabi ...” ifadeleriyle hayata farklı açılardan bakabilme ve sahip olduğumuz hayatın değerini bilme açısından değerlendirerek iş stresinin aile bireylerine yansıtıldığını belirterek süreçle ilgili hem fırsatları hem de olumsuzlukları belirtmiştir.

Sosyal yaşamın sınırlanması durumunu, K3, “...Alışveriş, arkadaşlarımızla görüşme işten sonra oldu. Kısıtlamalardan dolayı dışarı çıkamadık. Mesela amcamın cenazesine gidemedim... bazı şeyleri kaçırdık. Örneğin düğün ve cenazelere katılamadık, sosyal etkinliklerin sayısı çok azaldı.” K7, “Hem mesleki anlamda hem de özel yaşantı anlamında kesinlikle yaşamı ihmal ettiğimi düşünüyorum. Sosyal etkinlikler açısından, arkadaş gruplarıyla yüz yüze görüşme açısından iletişim sıkıntısı yaşadık...”, K9 “İnsan ilişkileri yönünden yaşamı ihmal ettik. Ailemizi ziyaret edemedik. Çekirdek aile olarak yaşadık...Dışarıda yemek yiyemedik. Sosyal hayatımız bitmişti...”, K10 “Yaşamı o süreçte ihmal ettik. Ders yapamayınca yeniden planladık. Çoğu zaman iş, eğitim ve evdeki mecbur işleri yaptık. Evdekilerle iletişim kuramadık. Sokağa çıkamadık. Çok geç saatlerde ders planladık. Uyku saati gecikti. Hiçbir sosyal hayatımız olmadı. Sosyal hayatı kaçırdık” ifadeleriyle belirtmişlerdir. Yaşamın ihmal edilmesi durumu ile ilgili olarak K4, “Evet ihmal ettiğimi düşünüyorum. Çok alanımız kısıtlandı özgür yaşayamadık. Normalde daha çok çocuk ve ailemle ilgilenirken iş ön plana çıktı. Bir dersten çıkıp diğer derse bağlanıyorduk. Kendime ayrılan özel ilgi alanlarına ayrılan zamanım azaldı. Birçok işi yapmam gereken zamanlarda işlerimi erteledim...” K5, “...Amacımıza çok ulaştığımızı düşünmüyorum ben matematik anlamında da kendimiz dinlenme anlamında da bir şeyler yapma anlamında da ıskaladık. Kendi hayatımızı yaşama, mutlu olma o anlamda da ıskaladık. Hem de bir yandan da tedirginlik vardı covid olacak mıyız? vs. onlarla ilgili endişelerimiz, her şeyi ıskaladığımızı düşünüyorum...” düşüncelerini belirtmişlerdir. Elde edilen bulgular bazı araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Sarıbay (2023) yapmış olduğu çalışmada teknolojik yöntemlerle iletişim sağlanmasının, ilerleyen süreçlerde sosyal iletişimin zayıflamasına dolayısıyla toplumsal düzeyde iletişim kopukluklarına sebep olabileceğini belirtmektedir. Leslie’ye (2020) göre uzaktan çalışma ile olabilecek olumsuz sonuçlardan birinin de aile ve çevremizle olan güçlü bağlarımızın zayıflayabileceği ya da kaybedileceğidir. Çünkü işyerine ya da ofise gidilmediğinden bireyler birçok ilişkiden mahrum kalmakta ve bilgi alışverişi engellenmektedir (Alan & Köker, 2021).

K6 ise “Ben o dönemde dedim ki bu süreç bitecek bir gün hayata kaldığımız yerden devam edeceğiz. Bir flash disk temizledim, okul başlarsa bu sistem devam ederse ben de bu sınıfları alırsam nasıl devam edebilirim diye kaynak hazırlamaya başladım. Çözümlü sorular hazırlayıp slayt haline getirdim. Çok faydalı oldu...” ifadesiyle sürece daha farklı açılardan bakarak mevcut olumsuz durumu mesleki anlamda farklı bir tecrübeyle olumlu bir duruma çevirdiğini ifade etmiştir. K10, “Yaşamı o süreçte ihmal ettik. Ders yapamayınca yeniden planladık. Çoğu zaman iş, eğitim ve evdeki mecbur işleri yaptık. Evdekilerle iletişim kuramadık...” ifadeleriyle iş ve diğer sorumluluklara bağlı olarak aile içinde iletişim kopukluğuna vurgu yapmıştır.

Tablo 4’te öğretmenlerin uzaktan eğitim uygulamalarının iş-yaşam dengesine etkisi ile ilgili görüşleri “**Bireysel özel işlere zaman ayırma durumu**” kategorisinde belirtilmiştir. Bu kategorideki öğretmen görüşleri incelendiğinde katılımcıların çoğunluğu “karantinadan dolayı özel işlerin yapılamaması” (n=7) ve “mesleki gelişim ya da yeni beceriler elde etme” (n=7), konularında uzaktan eğitim uygulamalarının iş-yaşam dengesine etkisi ile ilgili görüşlerini belirtmişlerdir. Katılımcıların bir kısmı ise bireysel olarak daha çok zaman ayırabilme (n=4), uzaktan eğitime bağlı olarak özel işlerin ertelenmesi ya da yapılamaması (n=4), konularında görüşlerini belirtmişlerdir. Karantinadan dolayı özel işlerin yapılamaması konusunda K1, “...Zaten bu süreçte her şeyimiz sınırlı ve kısıtlı olduğu için birçok yapmamız gereken işler aksadı. Bunların içinde uzaktan eğitimin işlerimizi yapma konusunda sıkıntısı olmadı”, K5, “...Sorumluluğumuz çok fazla olduğu için, kendimize çok da vakit kalmıyor. En fazla alışveriş yapmak için bir zaman oluşturulursa, onda da hastalık olduğu için korkumuzdan genelde eşimi gönderdim. Biz çocuklarla evdeydik. Bir şey yapamadık...” K10, “Sadece evde olduğumuz için bizi mutlu edecek hiçbir şey yapamadık. Bu dönemde stres altında olduk. Emeğimizin karşılığını alamadık. Eğitimde kayıplar olacağını görünce, sosyalleşemediğimiz düşünerek stres yaşadık. Bu açığı kapatamayacağımızı düşündük. Gün boyu işimiz olduğu için 10 dakikalık arada ev işi yaptık”, K11, “...O dönemde Yapmamız gerekenleri hep erteledik. Pandemi süreci sona erinceye kadar hep erteledik...Kalabalık olmayan yerlerde tek başıma yürüyüş yaptım. Tabi ki iki yıl hayatımızdan gitti”, K13, “...Tabi ki o süreçte bir şeyleri kaçırdık. Ek ders kesildi ekonomik kriz başladı. Ev almayı düşünüyorduk ek gelir olmadığı için bu fırsatı kaçırdık. Mesleki olarak, müzikal bağlamda sanatsal açıdan işlerimiz vardı. İstanbul’da bir kayıt çalışmamız olacaktı onları kaçırdık...” ifadeleriyle karantina sürecinin olumsuz etkisini belirtmişlerdir. Elde edilen bulgular yapılan araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Ünal (2021), yapmış olduğu araştırmasında öğretmenlerin farklı uğraşlara, hobilerine, kendi bireysel ihtiyaçlarına ve özel yaşam alanlarındaki işlerine zaman ayıramadıklarını ve talepleri karşılayamadıklarını bulgulamıştır. Şahin, Gökmen ve Büyüktopçu (2022), yapmış oldukları araştırmasında katılımcıların büyük bir bölümünün uzaktan, evden çalışmayı esneklik ve zaman kaybı olmaması sebebiyle tercih etseler de araştırmada genç profesyonellerden oluşan grup, normal olarak işte çalışırken deneyimledikleri çözüme hızlı ulaşım, sosyalleşme gibi durumların kendileri için önemli olduğunu ve evde bunların yerinin doldurulamadığını belirtmişlerdir. Dolayısıyla bu süreçte sosyal ortamlarda insanlarla iletişim ve paylaşımın sağlayacağı kazanç ve benzer durumlardaki fırsatların kaçırıldığı görülmektedir. Nitekim bu çalışmada katılımcılar sürece bağlı olarak hayatta bazı kayıpların olduğunu bazı fırsatları kaçırdıklarını belirtmişlerdir.

Mesleki gelişim ya da yeni beceriler elde etme konusunda K4, “Bu süreç bizi bilmediğimiz alan ve bilmediğimiz branşlarda araştırmaya yönlendirdi. Yenilikleri keşfetmeye yönlendirdi. Hobilerimi dersimin olmadığı geç saatlere erteledim...”, K6, “...Evde zaman geçirmeye ilgili boncuk vs. gibi malzemeler aldım evde internetten bileklik yapmayı öğrendim. El sanatlarıyla ilgili farklı ürünler yaptım o dönemde para da kazandım bu yaptıklarımın. Evde fındık çubuklarından ve içi boş fındıklardan süs eşyaları tablolar yaptım. Eşimin de yaptığı işler vardı çocuklara çeyiz türü vs. onlara yardım ettim”, K8, “Dolu dolu yaşadığımı düşünüyorum. Mutfaktan çıkmıyordum yapmadığımız şeyleri yaptık. Çok fazla kitap okuduk. Kitap okuma, el işi yapma konusunda çalışmalar yaptım. Koşturmacadan yorgun kalıyordum. Her gün sızarak uyuyordum. Her gün hamur işi yapmanın stresi azaltan etkisi oldu”, K11, “...genelde pozitif enerji veren müzik dinledim. Pozitif enerji veren film izledim. Kitap okudum. Almanca öğrenmeye çalıştım...” K13, “O dönem benim için ikiye bölündü. Hamile olduğum dönemde boş zamanım çoktu. Benim enstrümanım bağlama, piyanoda kendimi geliştirdim... evde olduğumuz zamanlarda farklı alanlarda kendimizi geliştirdik. Mesela ben halk müziği ile ilgileniyorum arabesk müziği geliştirdim. Evde spor yaptım...” ifadeleriyle düşüncelerini belirtmişlerdir. Elde edilen bulgular yapılan araştırma sorunlarıyla benzerlik göstermektedir. Koşar & Bakır, (2022) uzaktan eğitimle ilgili yapmış oldukları araştırmasında öğretmenlerin daha önceden kullanmadıkları bazı bilgisayar programlarını ve uygulamalarını öğrenerek kullanmaya başladıklarını, bu süreçte teknoloji kullanımı konusunda becerilerini geliştirdiklerini belirtmişlerdir. Çınar ve Çınar (2023) çalışmasında uzaktan eğitimin öğretmenlerin teknoloji okur yazarlığını artırdığını bulgulamıştır. Kıcırcı (2019), yapmış olduğu çalışmasında uzaktan

eğitimin, esnek uygulamalar, özel yaşama ve aileye daha fazla zaman ayırma, bireysel özgürlük, zamandan ve maliyetten tasarruf gibi konularda olumlu etkisinin olduğunu belirtmiştir. Yapılan çalışmalar bu sürecin, yaşanan olumsuzluklara rağmen farklı fırsatlara yol açtığını göstermektedir.

Bireysel olarak daha fazla zaman ayırabilme konusunda K1 ve K7, daha fazla imkân bulduklarını belirtmiştir. Bu durumu K1, *“Kendimize zaman ayırma noktasında hiç vakit ayırmadığım kadar ayırdığımı düşünüyorum. Bu konuda çok verimli geçti bu süreç. İstediğim kadar okumaya vakit ayırdım, Hobilerimle uğraştım. Çünkü sosyal hayatımız oldukça sınırlıydı. Bunun için de kendimize yeterince vakit ayırabildik. ... çalışma saatlerimizin azlığından dolayı ve boş günümüzün olmasından dolayı hobilerime ve beni mutlu edecek aktivitelere rahatça zaman ayırabildim...”*, K2, *“ben kendi adıma çok uyudum. Evde de çocuklarımla kendim sporumuzu yaptık. Sağlıklı olmak için çaba sarf ettik. 4 yıl önce çok büyük bir televizyon almıştım. You Tube’den bol bol voleybol maçları izledim hala izliyorum”*, K7, *“Çok zamanımız olduğu için okuma çalışmalarına zaman ayırabildik. Evimde kütüphane var. Branşımdan dolayı gün içerisinde okuma, yazma, inceleme yapabildim. Bunun için zaman bulabildim. Branşımdan dolayı katkıları oldu. Yazma konusunda bu dönemde olumlu etkisi oldu. Stresi kontrol etme konusunda çok çözüm üretemedim”* ifadeleri ile belirtmişlerdir. İlgili alan yazında, uzaktan eğitim sürecinde zaman ve mekân kısıtlaması olmadan bilgiye ulaşma ve bilgiyi aktarabilme, her koşulda eğitimin sürdürülmesi, zaman ve mekâna bağlı kalınmaksızın eğitimin devam ettirilmesi öğretim elemanları tarafından bir fırsat olarak değerlendirilmiştir (Bertiz, Kırmacı & Aslan, 2023).

K10 ise bu durumu karantina sürecinin çocuklar üzerindeki kaygısını azaltabilmek için bu zamanı kendi çocuklarıyla birlikte geçirdiğini *“Bu süreçte ben şahsım adına söyleyim kendime zaman ayırdım. Yani işte ağaçla uğraştım falan filan ama bunu hep çocuklarımla yaptım. Çünkü şunun bilincindeydim yani ben yaşıma itibariyle, etrafı algılama gücü itibariyle onlardan daha güçlüyüm o çocukları korumam gerektiğini fark ettim orda ve sürekli onların sevdiği işleri yapmaya çalıştım. Yani yıpranacaksam da ben yıpranayım gerekirse mantığı doğru orda...”* ifadeleriyle belirtmiştir. K5, uzaktan eğitime bağlı olarak özel işlerin ertelenmesi ya da yapılamaması durumunu *“...olumsuz bir süreçti. Herkes gergindi yani. Mesela ben dersteyim kızım orada dolaşırken onu yönlendirmem gerekiyor mikrofonu kapatıp. Çünkü buradaki işim engelleniyor o beni geriordu mesela. Ya da ben dersteyken onun boş olması beni geriyor. O da işini yapamıyor o da eksik kalıyor bir şeyden.*

O anlamda bir gerginlik. Yani her türlü gerginlik. İşler yetişmedi telaşı, evdeki iş, bilgisayarın karşısındaki iş, karşınızdaki çocuğa ulaşamıyorsunuz. O da sizi geriyor...”, ifadeleriyle belirtmiştir. K3, bu süreçte yaşamış olduğu sağlıkla ilgili durumları, ailedeki kayıpları ve iş yaşantısı ile özel yaşantısında yaşamış olduğu zorluğu, “*Kitap okumak istedim okuyamadım. Hastamıza bakmak zorundaydım. Babam rahatsızdı babama baktım bir buçuk ay rapor aldım. Babam vefat etti. O süreçte okulum ve arkadaşlarım bana çok yardımcı oldu. Uzun yıllardan beri tanıdığım arkadaşlarım ve okul idaresi çok yardımcı oldular. İşe ara verdim. 3-4 ay evdeydim*” ifadeleriyle aslında sürecin sadece bir uzaktan eğitim, evden çalışma uygulamalarına bağlı problemler olmadığını belirtmektedir. Katılımcının bu ifadesi Covid-19 gibi benzeri nadir görülen, dünyayı derinden etkileyen, biyolojik ve psikolojik birçok farklı etkisi olan bir salgın ve karantina sürecine işaret etmekte ve insan yaşamının çok zorlu bir süreçten geçtiğini göstermektedir.

Tablo 4’te öğretmenlerin uzaktan eğitim uygulamalarının iş-yaşam dengesine etkisi ile ilgili görüşleri “**işe ayrılan zaman durumu**” kategorisinde belirtilmiştir. Bu kategorideki öğretmen görüşleri incelendiğinde katılımcıların çoğunluğu “*İşe ayrılan zamanın artması* (n=5), konusunda görüşlerini belirtmişlerdir. Bu durumu K8, “*çok yoğunum, telefon ile görüşmeler yaptım. Programımızı okul düzenledi programa uyabildik. Hafta sonu olmadı. İş dışı etkinliklere zaman ayıramadık*”, K9, “*yetiştirmem gereken işler olduğu zamanlarda geceleri çalıştım. 24 saat hazırlık yaptık. Pandemi olduğu için bir yere gidip gelmiyorduk. Sadece işle ilgili değil, pandemi olduğu için gidemedik...*”, K10, “*iş dışındaki etkinliklere zaman ayıramadık. Hafta sonu da çalıştık. Sadece yürüyüş yaptık. Kızımın düğünü için alışveriş yani zorunlu işler yaptık. İş dışındaki etkinliklere vakit ayıramadık*”. K12, “*...Aşırı bir yoğunlukta yaşadığımı düşündüm. Yani günlük dört saat bile dersim olsa o dersten sonra ben kendime gelemedim. Yani bilgisayarın başında çok müthiş bir eziyet yaptı o ders. Keşke akşama kadar derse girsem de o dört saat derse girmeseydim dedim...*” K13, “*...O süreç aile ile ilişkilerimizi bıçak gibi kesti. Kendini işine daha çok vermeyi sağlarken eğitimi bocalattı. Yeniden uzaktan eğitim verme imkânı olsa farklı olurdu. Dersimin olmadığı zamanlarda evimde olmanın çocuğumla ilgileneceğim onun rahatlığı vardı. Ama dersim varsa elimde telefon çorba karıştırdığım zamanlarda oldu...*” ifadeleriyle belirtmişlerdir. Uzaktan eğitim sürecinde aşırı esneklik beraberinde iş yükünü de artırmıştır. Uzaktan eğitim ile uzun saatler çalışmaya başlamışlardır. Yapılan araştırmalarda, çalışanlar salgın sürecinde mesai saatlerinin dışında da çalıştıklarını ifade etmişlerdir (Ünal, 2021). Esnekliğin iş-yaşam dengesini olumsuz etkilemesinin nedeni artan iş yükü karşısında zamanın yetersizliği

olarak görülmüştür (Karlankuş & Burçin, 2023). Yapılan araştırmalar iş yükünün artması sebebiyle uzaktan eğitim sürecinin verimsiz geçtiğini ortaya çıkarmıştır. Putri vd. (2020) bu durumu çok fazla hazırlık, çaba ve zaman gerektirmesi sebebiyle bir tür "sihirbazlık" olarak tanımlamaktadır (Türk & Kıroğlu, 2022).

K3, “Çoğunluğunu işle uğraşarak geçirmedi. Derse hazırlık yaparak giriyorduk okulda daha rahat oluyordu. Ekstra bir hazırlık yaparak girdim. Programı okul belirliyordu. Ders programının belli bir saati vardı. Hafta sonları da dersim oldu ama az oldu...” ifadesiyle bu süreçte daha çok hazırlık yapıldığını ifade etmiştir. K2 ise, İşe ayrılan zamanın artması konusunda “Hayır. Haftada 30 saat derse giriyordum. Hafta içi 3 gün antrenmanım vardı. Hafta sonu sabahdan akşama kadar antrenmanım vardı. Bir anda kendimi boşlukta buldum”, görüşlerini belirtmiştir. İşe ayrılan zamanın arttığını belirten görüşün aksine katılımcılardan bazıları o süreçte çalışma saatlerinin esnek olmasından dolayı kendine daha fazla zaman ayırdığını belirtmiştir. Bu durumu K7, “Çok zamanımız olduğu için okuma çalışmalarına zaman ayırabildik. Evimde kütüphane var. Branşımın için gün içerisinde okuma, yazma, inceleme yapabildim. Bunun için zaman bulabildim. Branşımın için katkıları oldu. Yazma konusunda bu dönemde olumlu etkisi oldu. Stresi kontrol etme konusunda çok çözüm üretilmedi”, sözleriyle ifade etmiştir.

4.4. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Sürekli Olarak Uygulanmasının İş-Yaşam Dengesi Bağlamında Olumlu ve Olumsuz Yönleri ile İlgili Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Çalışma grubundaki katılımcılara Öğretmenlerin uzaktan eğitim uygulamalarının sürekli olarak uygulanmasının iş-yaşam dengesi bağlamında olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir? genel sorusu kapsamında 2 tane temel soru sorulmuştur. 1- Uzaktan eğitim sürecinin olumlu yönleri nelerdir? Temel sorusu; (a) Çalışma ortamı ile ilgili neler düşünüyorsunuz? (b) Ailenizle birlikte geçirdiğiniz zamanı nasıl etkiledi? (c) Etkin zaman yönetimi ilgili nasıl bir deneyim yaşadınız? (d) Okul yönetimine karşı sorumluluğunuzla ilgili ne düşünüyorsunuz? (e) Bireysel olarak kendinize ayırdığınız zamanı nasıl etkiledi? (f) İş yerine ulaşımında zaman kaybı olmaması ile ilgili ne düşünüyorsunuz? Sonda maddeleri ile, 2- Uzaktan eğitim sürecinin olumsuz yönleri nelerdir? Temel sorusu; (a) İşin bitirilme süresini ve çalışma psikolojinizi nasıl etkiledi? (b) Ev ortamı dikkatinizi toparlama ve motivasyon durumunuzu nasıl etkiledi? (c) Bu süreç iş ve özel yaşamınızın sınırlarını nasıl etkiledi? (d) Bu süreçte

ailenize nasıl zaman ayırdınız? (e) Teknolojik problemlerin iş başarınız üzerindeki etkisi ile ilgili ne düşünüyorsunuz? (f) Bu süreçte evde çocuklarla birlikte işinizi nasıl yapıyordunuz? (g) İş ve sosyal yaşamınızın aynı mekânda olması ile ilgili ne düşünüyorsunuz? sonda maddeleriyle yöneltmiştir. Verilen cevaplara yönelik önemli olan kısımlar çalışma grubunda yer alan katılımcıların kendi ifadeleri ile aşağıda belirtilmektedir.

Tablo 5’te öğretmenlerin “*uzaktan eğitim sürecinin olumlu yönleri nelerdir?*” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde “*uzaktan eğitimin olumlu yönleri*” kategorisi, “*uzaktan eğitim sürecinin olumsuz yönleri nelerdir?*” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde “*uzaktan eğitimin olumsuz yönleri*” kategorisi bulunmuştur.

Uzaktan eğitimin olumlu yönleri kategorisinde: *Aile bireylerine daha çok zaman ayırma ve onları daha yakından tanıma imkânı* (n=11), *İş yerine ulaşımında zaman ve maliyet açısından tasarruf sağlar* (n=8), *teknoloji alanında ya da mesleki olarak tecrübe ve bireysel gelişim sağlar* (n=5), *gerekli bilgiye, materyallere kolay ulaşım imkânı sağlar* (n=2); Uzaktan eğitimin olumsuz yönleri kategorisinde: *Motive olmanın daha zor olması* (n=8) *öğrencilerin devam problemlerinin olması* (n=6), *teknolojik imkânların yetersiz olması* (n=6), *iş ve özel yaşamın aynı mekânda olması* (n=6), *ekran karşısında olmaktan fiziksel rahatsızlıklar* (n=2), *velilerin sürece çok fazla müdahale etmesi* (n=2), *ders hazırlıklarının uzun sürmesi* (n=1), ifadeleri öne çıkan kodlar arasında yer almaktadır.

Tablo 4.

Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Sürekli Olarak Uygulanmasının İş-Yaşam Dengesi Bağlamında Olumlu ve Olumsuz Yönlerine İlişkin Bulgular

Kategoriler	Kodlar	n
Uzaktan eğitimin olumlu yönleri	Aile bireylerine daha çok zaman ayırma ve onları daha yakından tanıma imkânı	11
	İş yerine ulaşımında zaman ve maliyet açısından tasarruf sağlar	8
	Teknoloji alanında ya da mesleki olarak tecrübe ve bireysel gelişim sağlar	5
	Bireysel işlere daha çok zaman ayırma imkânı sağlar	4
	Ders anlatırken zaman açısından ekonomik ve daha sakin bir ortam sağlar	3
Uzaktan eğitimin olumsuz yönleri	Gerekli bilgiye, materyallere kolay ulaşım imkânı sağlar	2
	Motivasyonun daha zor olması	8
	Öğrencilerin devam problemlerinin olması	6
	Teknolojik imkânların yetersiz olması	6
	İş ve özel yaşamın aynı mekânda olması	6
	İletişim problemi, dönüt alamama	4
	Aile bireyleri arasında çatışmalar	4
	Verimliliğin düşmesi	3
	Ekran karşısında olmaktan fiziksel rahatsızlıklar	2
	Velilerin sürece çok fazla müdahale etmesi	2
	Ders hazırlıklarının uzun sürmesi	1

4.4.1. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Sürecinin Olumlu Yönleri ile İlgili Düşüncelerine Yönelik Bulgular

K1: Uzaktan eğitimin olumlu yönleri, zaman tasarrufu edildi diyebilirim. Yolda geçireceğimiz vakti derse ayrılabiliriz. Bilgisayardan kolaylıkla istediğimiz materyali yansıtabilmek, bilgiye şartlara uygun olan her öğrencinin kolayca ulaşabilmesi, idealist olan öğrencinin derslerine daha çok vakit ayırmasına fırsat sağlayan bir imkândır. Çalışma ortamımızı kendimize göre ayarlayabildik. Belirli bir programa bağlı olarak çalıştığımız için zamanı kaliteli etkin kullanabileceğimizi düşünüyorum. Bizler okul yönetiminin uyguladığı programlara uyduğunuz takdirde sorumluluğumuzu yerine getirdiğimizi düşünüyorum. Uzaktan eğitim suistimale açık bir alan olduğu için hem öğrencilere hem de idarecilere karşı sorumluluklarımızı yerine getirmekte bilinçli davrandığımızı düşünüyorum. Bireysel olarak kendime rahatlıkla zaman ayırabildiğim için sıkıntı yaşamadım. Uzaktan eğitimin ulaşım noktasında olumlu katkısı olduğunu düşünüyorum. Yoldaki zaman kaybından ve yorgunluktan muaf bir şekilde eğitimi gerçekleştirmiş olduk. Çalışma saatlerimiz uygun olduğu için her alana rahat vakit ayırabildik. Özel hayatımıza da yer ayırmamız zor olmadı.

K2: Bir eğitimci olarak olumlu oldu diyemem ama insanların birbirlerini biraz daha yakından tanımalarına sebep oldu. Ben kendi adıma çocuklarımı ve eşimi tanıımıyormuşum ben. Sabah evden çık çocukları okula bırak, koştur, akşam antrenman varsa kendileri gelsin. 21.00 da eve gel, yemek ye, böyle bir süreçten 24 saat evde. Birkaç gün hanımla oturduk sabaha kadar hem haber izliyoruz hem youtube. Yatıyoruz kalkıyoruz sonra tekrar biraz daha uyuyoruz. Eşimi daha çok gördüm çocuklarımı gördüm. Bana verilen imkanlarla, bu okulun salonu var ben salonsuz okullarda çok çalıştım. Kar vardı yerde futbol oynadık. Üşüdük hastalandık ama, şartlar öyleydi. Şimdi salon var salonda da bu işi yapıyoruz. O gün salon yoktu. Ne yapabiliydik? Okula gidiş gelişlerde deki yolda geçen zamandan dolayı şöyle olumlu etkiliyor. Aylık 6.000 TL civarı harcadığımız benzin parası eve kaldı. Ne güzelmiş elimizde para kaldı. Ek ders dahil her şeyi verdiler. Benzin parası benim yaşantıma 6.000 TL koyun benim daha rahat bir yaşamım olur. Buna rağmen bu sürecin en altta yatan etkisi travma daha henüz araştırılmamıştır. Çabuk unutulmayacak bir şey bu.

K3: Cenazemiz vardı normal bir taziye yaşanmadı. Ekstra bir durum yaşadığım için beni çok etkiledi. Okula ulaşımında bir zaman kaybı yaşanmadı bu olumlu bir durum.

K4: Planlama ve organize edebilme becerisine katkıda bulundu. Çocuklarıma karşı daha saygılı daha dinleyici olma becerimi geliştirdi. Daha çok tanımama yardımcı oldu. Okula gidiyor ama nasıl katıldığını bilmiyordum. Canlı derse katılırken onları daha çok tanımamıza yardımcı oldu. Mesleki açıdan detaylara özen gösteren eğitimci olmama yardımcı oldu. Mesela basketbolda potanın ölçüsü erkeklerde ve kadınlarda farklı bu bazı öğrencilerin çok ilgisini çekti. Okul yönetimi ile ilgili pek bir fark olmadı. Okul yönetimi süreci takip ediyordu çocukların eğitimden mahrum kalmaması için okul yönetimi çok büyük önemli destek ve geri bildirim istiyordu. Bu motive edici bir tutum oldu. Ulaşım açısından bir yere yetişme derdinin olmaması bir rahatlık oluyordu. Bu bir çoğumuz için avantajdı birçoğu için de dezavantaj oldu.

K5: Online ders anlatmak bence çok güzel bir şey fakat sadece soruyu açıyorum, çözüyorum. Çocuklardan da eğer tepki alırsam, onlarda yönlendirirsen iyi. Hani ben anlatıyorum, çocukların yüzünü görmediğimiz için ben anlatıyorum kim anladı kim anlamadı soruyorum sadece anlamayan var mı? Cevap gelmeyince bir sonraki soruya geçiyorum. Çocukların yazmasıyla zaman kaybetmiyorsunuz. Ekran görüntüsü alıyor bir öğrenci onu da sınıfın grubuna atıyor. Süreç biraz daha hızlı gidiyor ders anlamında. Konuyu hızlandırdık yani öbür öbür türlü yüz yüze geldiğimizde bir soru yazıyorsunuz 10 dakikayı alıyor çocuğun yazı yazması için zaman kaybetmiyorsunuz. Yüz yüze olunca anlatıyorsunuz 2 dakikada 10 dakika soruyu yazıyorlar bir sonraki soruya geçmiyorsunuz. Ama orda sürekli ekran görüntüsü aldınız mı dediğim için okula gelince de ekran görüntüsü aldınız mı dediğim olmuştur. O yönden ders anlatma süreci bizi hızlandırmıştır. Bir de bölen olmadığı için anlat dersi ama sonuç yok. Evet zaman açısından bir yerden bir yere gitmediğimiz için zaman daha iyi kullanıldı Bir yere gidip gelme derdimiz olmadı, benzin derdimiz olmadı, yerimizde sabit. Bir sonraki derse gitmek için sınıf gezme derdim yok. Açıyoruz sistemden link paylaşıyoruz bu anlamda biraz daha seriye işler. Okul yönetimi açısından yüz yüze eğitimle pek bir farkı yoktu. Bana programı verirler, ben dersimi yaparım. Mesela link hep aynıydı. İsteyen bir öğrenci ismiyle yazıp girebilir ne yaptığını izlemek için. Sıkıntı yok, hatta sonradan öğrendim ki okul idaresi ders yapıp yapmadığımızı, kimin ne yaptığı bize geri geliyor gibi. Onlar öğrencilerden bizim ne yaptığımızı yapmadığımızı öğreniyorlarmış. Yönetim açısından bir ara 4 sınıf vermişlerdi o duruma söylenmişim. Sınıftaki öğrencilerin isimlerini almıştım bir ay falan ders yapmıştık. 6 saatten 4 sınıfa derse girmiştik 24 saat derse giriyordum. Sonra ders programı değişmişti bir sınıfı alıp başka bir öğretmene vermişlerdi. Hatta onlar da hatırlıyorlar orada sitem etmişiniz diye. Bir ay öğrencilere alışıyorsunuz sonra hiç bilmediğiniz başka öğrenciler geliyor bunları yarıdan alıyorum. O anlamda idareye niye aldınız ben bu çocuklarla devam etseydim diye sitem etmiş gibi olmuştum. İdareye sorumluluk anlamında herhangi bir şey yok. Ben zaten çalışıyorum onlar da takip ediyor. Teknolojik ürünleri kullanmamız açısından bizleri geliştirdi mesleki açıdan geliştirdi. O döneme kadar ben akıllı tahta ile hiç ders yapmamıştım. Bilgisayarla ilgilenmem, bilgisayardan ders anlatmam o süreçte kullanmam neticesinde sonraki dönemde ders yapabilir hale geldim. Benim için ütöpikti yani, yapamam yani tahtayı bile açamam diye düşünürken o dönemde zorunlu olarak bu süreç içerisine girmek zorunda kaldım. Ya yapacaksın ya da yapacaksın. Bunu öğrenmen gerekiyor. Yanımda yönlendiren biri de yok hata yapıp bize bir şeyler kattı elektronik anlamda.

K6: Eşimi daha yakından tanıdım. Çünkü eşimin diğer kadınlarla iletişimi, etkileşimi olmadı benimle paylaştı onların hepsini. Onu daha çok yakından tanıdım müdahale etmem gerektiğini de düşündüm. İşte burada yanlış düşünüyorsun gibi uyarılarda bulundum. Bu sürecin bana kattığı en olumlu şey çocuklarıma daha fazla zaman ayırdım. Onlar beni tanıdı ben onları tanıdım. Kızlarıma boncuklar kolyeler yaptık. Saz çalarken eşim eşlik etmeye başladı. Bu türkü güzelmiş dedi. Çocuklarımanın sesini

biliyordum okul korosundan ama orada eğlence yönünü atlamadık biz. Kartonlardan domino yaptım domino gerçekten zekâ oyunu, hesap yapmayı gerektiren bir oyundur. Çocuklarıma onu öğrettim birlikte oynadık. Pandemi de hiç sıkılmadık. Sevdiklerimizle birlikte olunca güzel vakit geçirdik. WhatsApp grupları kurulduktan sonra okul idaresi ne dediyse herkes onu yapmaya çalıştı çünkü olağanüstü bir durum var. Yetiştirmesi gereken işler var. Geç kalınmaması gereken, ihmal edilmemesi gereken bir eğitim var. Okulla çok ilişkilidik o yüzden söylenen istenilen her şeyi yapmaya çalışıyorduk.

K7: Okuma yazma konularında olumlu etkisi oldu. Zaman yönetimi açısından problem yaşamadık. Yönetimle ilgili sorunlar olmadı.

K8: Bu süreçte teknolojik durumları öğrendik. Büyük oğlum yardım etti. Çok kısa sürede öğrendik. Çocuklarımızla daha çok vakit geçirdik. Kendimi mutfakta geliştirdim. Evde olmamıza rağmen okula gelip ders yapmamız gereken durumlarda zor oldu. İşe giderken olduğu gibi hazırlanma süreci ve yolda geçirilen zaman olmadığı için zamandan kazancımız oldu.

K9: Yolda geçen zaman yönünden olumluydu. Küçük aralarda evde işlerinizi yapabiliyorsunuz. Evde sakin ortamda dinleniyorsunuz. Okul daha sesli bir ortam. Aralarda kahve içiyorduk. Eşimle diyaloga geçebiliyorduk. Televizyon izleyebiliyorduk. Derslerim genelde peş peşeydi. Ders programına bağlı olarak dersim bitince evle ilgileniyordum. Öğle arası yemeği eşim hazırlıyordu yemeği birlikte yiyorduk. Okula gidiş geliş yolda geçirilen zaman olmadığı için zaman açısından olumluydu. Boşluk varsa rahat geçiriliyor. O süreçte sürekli yazışmaları takip etmek zorundaydık. İdarenin yaptığı yazışmaları. Zoom toplantıları vardı. Sonrasında da whatsapp daha yoğun kullanıldı.

K10: Teknoloji ile ilgili hizmet içi eğitimler aldık. Teknolojiyi öğrendim. İlk defa hepimiz ailece birlikte olduk. Evde çocuklarla birlikte oyunlar oynadık, birlikte yemek yaptık. Başka zaman işte kursta olurlar. Evim okula yakındı zaten. Yolda geçen zamanla ilgili bir şey fark etmedi.

K11: Önceden hazırlandığınız zaman, zaman kaybı olmuyor. Anlattığımız şeyleri resimle, video ile tamamlama imkânı oluyor. Bir düğmeyle ulaşılabilir. İsteyen öğrenci beş duyu organını kullanabiliyor. Gürültü sınıfta öğretmeni bitiren bir şey. Orda gürültü yok. Anında sorularla test ediliyor. Ders verdik işimizi yaptık okul yönetimi ile ilgili işim olmadı. Normal zamanda öğretmenin yapması gereken yüzlerce iş var. Uzaktan eğitimde sadece ders anlatıyorsunuz. Geliş gidiş sabah 1,5 saat dönüşte de 1,5 saat 3 saat zamanınız gidiyor.

K12: Şimdi şu var bir şey söyledim ya; tecrübe oluşuyor yıllar boyunca. Şöyle bir hadise var normal sınıfta bir ders yaparken aslında eğer ki mesleğini seviyorsa orada hobisini de yapmış gibi oluyor bir taraftan. Hikâye yazmayı seviyorsan çocuklarla hikâye yazarken aslında iş yapıyor gibi gelmiyor. Ya da film izlemeyi seviyorsun, belgesel izlemeyi seviyorsun çocuklar açtın Ahmet Yesevi'yi izletiyorsun bu sana ders gibi gelmez yani. O anlamda belki sorgulanması gereken başka bir şey de şu; doğru mesleği seçmemiş bir insan ise öğretmen ne olursa olsun oradan hem verim alamayacak hem de mutlu olamayacak diye düşünüyorum. Yani olayı asgari düzeyde yürütebilir yani zorlaya zorlaya ama karşısındaki öğrencilerinde mutsuz olacağını düşünüyorum. O anlamda da kendimize zaman ayırma noktasında da dersin içinde zaman ayırdık biz kendimize, sevdiğimiz işleri yaptık çünkü. Ben kendi adıma söylüyorum şiir okudum mesela ben şiir okumayı seviyorum derste çocuklarla şiir okudum yani. Kendimize zaman ayırıyoruz istersek yani işi seviyorsak. Aileye zaman ayırma konusunda çok büyük problem olmadı. Çünkü hep evdeydik. Ben ders anlatırken kamerayı kapatıp çocuğumu da sevebiliyordum yanıma alıp yani o konuda sıkıntı olmadı.

K13: Kendi branşımınla ilgili akıllı teknolojiyi en verimli şekilde kullandık. Öğrencileri araştırmalara yönlendirdik. Örnek halk müziği kaynağını nereden alır? Gibi sorular sorarak ödev verdik. O süreçte ilk defa eve iş taşımayı öğrendim. Orda ders yapmayı öğrendim. Bu da farklı bir tecrübe. Hiç böyle bir şey yaşamamıştık. Relaks çalışmanın önemini kavradım. Konu anlatacaksın 5 dakika bekleyeceksin. Mesela soru soruyorsunuz bu konu hakkında biraz düşünün bakalım diyoruz. Daha önce yaşamadığımız tecrübeyi yaşadığımız için bu açıdan olumluydu. Yönetim açısından ben okulda da özgür olan bir kişiyim sınıfta istediğim gibi ders işlerim. Ev ortamında da aynı şekilde oldu.

4.4.2. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Sürecinin Olumsuz Yönleri ile İlgili

Düşüncelerine Yönelik Bulgular

K1: Ev ortamı olduğu için günlük yaşamın da devam etmesinden dolayı ortam ders yapmaya çok da müsait olmadı aslında. Evde çocuk gürültüsü, internetin gitmesi gibi sorunlardan ötürü sağlıklı bir çalışma ortamımız çok da olmadı diyebilirim. Çünkü herkes evde olduğu için, okul ortamı olmadığı için ev halinde uzaktan eğitim yapmakta zorlandık. Öğrenciler derse devam etmediler, internette kaynaklı sıkıntılar oldu. İnternetin ulaşmadığı evler, İmkânı olmayan öğrenciler derslere hiç dahil olmadı. Kardeş sayısı çok olanların hiçbiri derse giremedi. Bilgisayar yetersizliği yüzünden ya da en kritik sınıfta olan girebildi. Sürekli ekran karşısında olduğumuz için eklem ağrılarımız oldu. Hepimizin ekran karşısında derslere motivasyonumuz tam olmadı. Evde kişi sayısı fazlaysa gürültü sıkıntısı oldu. Tabi derse giren öğrencilerle ilgili de bu sıkıntı vardı. Öğrenciler derse katılmadığı zamanlarda psikolojik olarak sıkıntılar yaşadık. Çünkü bizler işimizin başındayız ama dönüt alacağımız kimse yoktu veya tam motive olmuş ders yapıyoruz pat internet gidiyor. Öğrenci bir daha gelmiyor. Ev ortamı olduğu için psikolojik olarak derse hazırlanma da sıkıntı yaşadım. Dikkat toplama ve motivasyon oldukça azdı. Normalde hazırlanıp evden çıkmak bile veya okula gitmek öğrenciyle aynı sınıfı paylaşmak kalabalığı görmek motivasyonu artıran durumlardır. Çoğu zaman öğrenci uyanamadı için derslere girmiyordu. Ama sınıf ortamı elbette böyle değil. Uzaktan eğitim sürecinde zaten sosyal hayatımızda da bazı kısıtlamalar, sokağa çıkma yasakları, toplu alanlarda bulunmama gibi durumlardan dolayı ailemle yeterince kaliteli vakit geçirdiğimi düşünüyorum. Uzaktan eğitim döneminde en sık yaşadığımız problemlerin başında teknolojiye yoğunluktan sıkıntı geliyor. Örneğin tam derse odaklanıp dikkatimizi toplamış iken pat internet gidiyor. Öğrenci de bunu fırsat bilip tekrar derse girmiyordu. Dolayısıyla verimli bir ders süreci gerçekleştiremiyorduk. Bu süreçle bilgilerimizin kısmen de olsa köreltiğini düşünüyorum. Benim çocuklarım büyük olduğu için herhangi bir sıkıntı yaşamadı fakat küçük çocukları olan arkadaşlarım ciddi sıkıntılar yaşıyor. İş ve sosyal yaşamın aynı ortamda olması motivasyonu sağlıyor, sağlıyorsa da anında da düşürebilen bir ortam olduğunu düşünüyorum. Örneğin tüm dikkatimizi topladığımız bir anda kapı çalabiliyordu.

K2: Çocuğuma mı bir şey olacak eşime mi babama mı, kardeşlerime mi bir şey olacak kaygısıyla, hadi kendinizi geçtiniz bu konuda ben biraz daha rahatım bunun yanında iş ve yönetime karşı sorumluluk gerilerde kaldı. Bir program yaptık anlatacaklarımızı anlattık karşıda bir kişi var mı? yok mu? Düşünen var mı? Anlayan var mı? Anlamaya çalışan var mı? Çünkü bunun sonucunda bir sözlü yapamadınız. Geri dönüşü yok. Teknolojiyle ilgili çok olumsuz bir durum yaşamadım. Ama geri bildirim yok. Yani şöyle kızım orada mısın? Oğlum dinliyor musun? Geribildirim aldım diyen, ve ya tamamıyla aldım diyen, çok iyi aldım diyen kesinlikle doğru söylemez. Geribildirim yok bence.

K3: Çoğu öğrenci derse gelmedi. Odama girip dersle ilgilenmeye çalıştım. Psikolojimizi olumsuz etkiledi. Derse hazırlıktan dolayı iş fazla zaman aldı. Bazen yemeğe gitmek gerekti. Konsantre olmaya çalıştım. İşimle birlikte aileme de zaman ayırdım. Biraz evdekiler ailem ev ortamı çalışmamı olumsuz etkiledi. Teknolojik problemlerden dolayı verimli olmuyor. Bazen kitaptan gösteremediğiniz şeyleri bilgisayardan gösteriyorsunuz. Öğrenci dinlemeyebiliyor. Onu kontrol etmeye çalıştım.

K4: Motivasyonu eksiltti. Aşırı rahatlığa sevk etti. Ebeveynler için sorumluluklar birbirine girdi. Yarı yarıya verimlilik düştü. Öğrenci üzerindeki etkisi %50 azaldı. Hedeflere yeterince ulaşamadığımızı düşünüyoruz. Yeteri kadar olumlu davranışa ulaşamadı. Özel hayatımızda sosyal paylaşımlar yapamadık. Çünkü iş saatleri ve ders saatleri farklı oldu. Benim dersim bitiyor kahve içeceğiz eşimin dersi başlıyordu.

K5: İş çabuk bitti ama verimlilik anlamında çok da verim almadık. İletişim olmadığı için verimli olmadı. Erken iş bitti ama ortada hiçbir sonuç yok diyebilirim. Bir sene sonra gördük bunu çocukların bilgi seviyelerinden. Verim anlamında çok da bir şey almadık. Liseye yeni gelmiş ergen çocukları kontrol edemediğimiz için, bilgisayarın karşısında ekranda alta oyun oynayan var mı? Bunları kontrol edemediğimiz için bu da beni mutsuz etti. Çünkü karşımda bu anlattığım şeyin boşa gittiğini hissettiren çocuklar vardı. Bu da beni motivasyon açısından olumsuz etkiledi. Evet ders yapıyorsunuz ama zorunluluktan yapılıyor. Verim alınmadığı bile bile devam ettirilen bir süreçti. Kendi içinizde konsantre olmaya çalışırken evdeki sosyal yaşantıdaki olumsuzluklar bunları iş yaşantınıza yansıtmadan çözmeye çalışmak bu insanı gerdi. Olumsuzdu yani.

K6: o süreçte zaman sıkıntısı hiç olmadı. İşe geç kalma gibi bir şey yok. Hatta ben 15 dakikalık aralarda uyuduğumu bilirim. Erken kalkıyoruz ya. Gece geç saatlere kadar eşimin işleri için çalışıyoruz. Ben kendi işlerimle uğraşıyorum yorulmadığımız için uykuda geç geliyor. Fiziki bir yorgunluk yok evdeyiz zaten. Başka bir işle uğraşınca geç yatıp sabah saat 09.00'da ders başlayacak. Gece 03.00'da yatınca uykusuzsun. Ders bitiyor kapanıyor sistem, saati kuruyorum eşime de diyorum beni 7 dakika sonra uyandır ben kendime geleyim. Zaman sıkıntısı yok. Yetişmedi de yok. 40 saatlik derste yok. 20 saatlik ders var. Derslerin yetişmemesi gibi bir durum yok. Bazen öğleye kadar bazen öğleden sonra ders yok. Eğitimle ilgili hiçbir sıkıntı yaşamadım. Korkum suydı; bugün şu kadar kişi öldü ilk haberlerde bugün kaç kişi öldü diye televizyonun başına geçiyorduk. Birgün benim başıma gelirse ben de ölecek miyim? diye o korkuyu çok yaşadım. Eğitimle ilgili hiçbir sıkıntı yaşamadık. Hepsi yolunda gitti. Bizim orda tek korkumuz acaba bizde ölecek miyiz? Çünkü çok yakın birkaç çalışma arkadaşımızı kaybettik. Virüsün bulaştığı hastalığı atlatamayan arkadaşlarımız oldu. Belki onun korkusu bizi evde durdurdu. O sebeple evde yaptığımız işleri yapabildik.

K7: Ev ortamının motivasyonu olumsuz etkilediğini düşünüyorum. Yüz yüze Olmadığı için okuma dinleme yazma konuşma gibi uygulamalarda sıkıntı yaşadık. Zaman zaman sınırlandırıldık. Aynı ortamda sürekli olarak kaldığımız için çocuk ve eşle kısa çatışmalara sebep oldu. İş açısından teknik problemlerle karşılaştık. İnternet kesintiye uğradı. Uzun süre aynı ortamda aynı aktiviteleri yapmak zaman zaman problem oldu. Monotonluğa sebep oldu.

K8: Öğrenci olmadığı için sıkıcı oldu. Ekranı baka baka ders anlatmak motivasyonumuzu düşürdü. Öğrencilerle etkileşime girdiğimizde mesleki anlamda daha mutluyduk. Evde çocuklarımızın da ders çalışıyor olmasından dolayı sürekli internet kopuyor sürekli bir gerginlik vardı. Öğrencilerden argo konuşanlar oluyordu, bazen ses gelmiyordu. Sosyal ve iş yaşamının aynı yerde olmasından çok sıkılıyorsunuz. Ama sağlık endişesi nedeniyle onu düşünmüyorsunuz. Öğrencilerle tek tek çalışmalar yaptık. Ödev veriyoruz, öğrencileri kontrol edemedik. Öğrenciler denetlenmediği için o kaynaklara bakmadılar.

K9: İnsan ilişkileri kısıtlandı. Çocuklara dokunamadık. Saatlerce telefon görüşmeleri yapıyorduk. Eşim daha bitmedi mi diye şikâyet ediyordu. Kendime odada bir dünya kurmuştum. Dikkat açısından sorun yaşamadım. İnternet kaynaklı çok sorun yaşadık. Bazıları ulaşamadı bazılarında ulaştı koptu. Öğrenciler bunları kullandı. Evdeki çocuklar büyük olduğu için problem yaşadık. Herkes aynı anda teknolojiyi kullandığı için bu durumda problem yaşayanlar oluyordu. Biz problem yaşamadık. Öğrencilerimizden bunu yaşayanlar oldu. Devamsızlık yapmayan öğrenci kardeşi derse girdiği için kendisi derse giremediği zamanlar oldu. İnternet paketi yetersiz.

K10: Öğrenciler bu süreçte kaynaklara ulaşma konusunda çok sıkıntı yaşadı. Sürekli internet olmadı. İlk başlarda yeterince kaynak olmadı. Daha sonra artırdılar. Öğrencilerin çoğu derslere katılmadı. Çoğu zaman bir iki öğrenciyle ders işledik. Okul yönetimi sürekli bir yazı attı. Kendimizi baskı altında hissettik. Rahat olmadı. Veli ve öğrenci grupları oluşturduk. Bazen onların yazdıkları üzdü bizi. Sağlıklı iletişim kuramadık. Veliler çok müdahale etti. Ev ortamında çalışmak doğru değil ev ve iş birbirine karıştı. Zil çalışıyor kapıyı açmak zorundasın. Evde olduğumuz için odaklanmakta sorun yaşıyoruz. Evdeki bireyler dikkati dağıtıyor. Okulda geçen zamandan daha fazla eğitimle ilgili işle meşgul olduk. Bu durum bizi strese soktu. Ailemize zaman ayıramadık. Sosyal yaşantımızı olumsuz etkiledi.

K11: Geribildirim programda eksikti. Millî Eğitim Bakanlığı çocuklara kamerayı açmama esnekliği getirdi. Karşımızda kim var bilemiyoruz. Çocuklar kamerayı açmadı. Konu ile ilgili geri dönüş soru formu sonradan çıktı. Feedback olmadı. Katılmayan çocuklar oldu onlarla ilgili sorunlar yaşadık. Sürekli bir plan yaptık. Telafi eğitimlerini tekrar tekrar yapmak zorunda kaldık.

K12: Tabi ki şu oldu olumsuz anlamda birçok olumsuzluk oldu. Sağlığımızdan olduk öncelikle. Aynı konuyu evdeki insanlar dört-beş defa dinledi. Bakın evdeki insanlar için bir olumsuzluktu bu. Öbür taraftan baktığımızda biz çocukların sosyalleşme sürecini tamamlayamadık. Yani çocuklar evde olduğu için sosyalleşemediler bak şu anda ben bunu yaşıyorum. Çocuk 10. Sınıfta hala 8. Sınıftaki gibi davranıyor çocuk. Yani 2 yıl aradaki kaybı hissettiriyor bana. Bebekle oynamak istiyor önünde kalemligi var o kalemligin kafası var işte o timsah gibi o da sizi izliyor hocam şu anda diyor. Yani hala ortaokul çocuğu formatında biraz o aradaki iki yıl tamamlanmadı maalesef hocam. Telafi edemedik onu şu anda. Olumsuzluklar çok sayılabilir. Yine insanları tabi dijitalle biraz daha bağımlı hale getirmeye başladı bu da bir olumsuzluk bence ama en büyük olumsuzluk ne dersek insan insanla yaşar hocam, insan makineyle yaşayamaz. Yani bilgisayarla, telefonla yaşayamaz. İnsanı insandan uzaklaştırdı bu dönem. Yani bir tebessüm ediyorsun çocuğa sözgelimi bu tebessümü canlıyken algılıyor, sevdiğini biliyor ve mutluluk hormonu salgılıyor çocuk ama dijitalde tebessümünü fark edemiyor senin. Kızdığını

ya da sevildiğini de fark edemiyor böyle bir sıkıntı var maalesef. Motivasyonumuzu çok olumsuz etkiledi öncelikle onu söyleyim. Özellikle bir ay sonra motivasyonumuz çok bozuldu. Neden? Yaptığımız işin çok fazla işe yaramadığını gördüğümüzde boşa anlattığımızı, boşa didindiğimizi fark ettik. Yani hatırlarsın hocam okula iki gün, iki gün gelmeye başlamışlardı. O dönemde biz fark ettik ki bu çocuklar bir şey öğrenmemiş ve ondan sonra bizim yaptığımız bütün uzaktan derslerde biz sadece süreç tamamlansın diye yaptık yani. Devletimiz istiyor biz de yapıyoruz dedik. Bir şeye yaramadığını bile bile yaptık bunu biz. O da bizim motivasyonumuzu çok olumsuz etkiledi aslında yani.

K13: WhatsApp ve veli grubu yordu. Bir kere gece 03.00'da veli aradı veli ile görüşmek zorunda kaldım. Okula giderken yolda geçen zamanı seviyorum. Onu bir zaman kaybı olarak görmüyorum. O sırada bir sürü müzik keşfediyorum. Eşimle sohbet ediyoruz. Bazen birbirimize aslında sen de hoş sohbetmişsin diyerek şaka yapıyoruz. Çocuğu kreşe bırakıyoruz. Belki otobüste sıkışık bir şekilde kalabalıkta gitseydim aynı şeyi düşünmezdim. Öğrenci uzaktan ders sırasında dinliyor mu? Dinlemiyor mu? Çocuk sesi açtı ama orada yattı mı? oyun oynuyorsa hep kafamda bunlar vardı. Bunlar motivasyonumu olumsuz etkiledi. Bebek bakımı ile ilgili sorunlar yaşadım. İnternetin gitmesi ile ilgili sorunlar yaşadım. Öğrencinin uygulamaları nasıl yapması gerek anlatmak daha çok yordu. Branştan ziyade rehberlik yapmak daha çok yordu. Mesela öğrenciye zorbalıkla ilgi rehberlik yapacaksınız böyle durumlarla karşılaştık. Yüzüne bakmadan bunu anlatmak zor oldu.

Tablo 5'te öğretmenlerin uzaktan eğitim uygulamalarının sürekli olarak uygulanmasının iş-yaşam dengesi bağlamında olumlu yönleri ile ilgili düşünceleri “uzaktan eğitimin olumlu yönleri” kategorisinde belirtilmiştir. Bu kategorideki öğretmen görüşleri incelendiğinde katılımcıların çoğunluğu aile bireylerine daha çok zaman ayırarak onları daha yakından tanıma imkânı (n=11) bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu durumu K2, “Bir eğitimci olarak olumlu oldu diyemem ama insanların birbirlerini biraz daha yakından tanımalarına sebep oldu. Ben kendi adıma çocuklarımı ve eşimi tanıyıyordum ben. Sabah evden çık çocukları okula bırak, koştur, akşam antrenman varsa kendileri gelsin. 21.00 da eve gel, yemek ye, böyle bir süreçten 24 saat evde. Birkaç gün hanımla oturduk sabaha kadar hem haber izliyoruz hem YouTube. Yatıyoruz kalkıyoruz sonra tekrar biraz daha uyuyoruz. Eşimi daha çok gördüm çocuklarımı gördüm...”, K4, “...Çocuklarıma karşı daha saygılı daha dinleyici olma becerimi geliştirdi. Daha çok tanımama yardımcı oldu. Okula gidiyor ama nasıl katıldığını bilmiyordum. Canlı derse katılırken onları daha çok tanımamıza yardımcı oldu...” K6, “Eşimi daha yakından tanıdım. Çünkü eşimin diğer kadınlarla iletişimi, etkileşimi olmadı benimle paylaştı onların hepsini. Onu daha çok yakından tanıdım müdahale etmem gerektiğini de düşündüm. İşte burada yanlış düşünüyorsun gibi uyarılarda bulundum. Bu sürecin bana kattığı en olumlu şey çocuklarıma daha fazla zaman ayırdım. Onlar beni tanıdı ben onları tanıdım...”, K9, “Küçük aralarda evde işlerinizi yapabiliyorsunuz. Evde sakin ortamda dinleniyorsunuz. Okul daha sesli bir ortam. Aralarda kahve içiyorduk. Eşimle diyaloga geçebiliyorduk. Televizyon izleyebiliyorduk...”, ifadeleriyle bu süreçte yüz yüze eğitimden farklı olarak aile bireyleriyle daha çok zaman geçirdiklerini ve onları daha çok tanıma imkânı bulduklarını belirtmişlerdir. K10, “...İlk defa

hepimiz ailece birlikte olduk. Evde çocuklarla birlikte oyunlar oynadık, birlikte yemek yaptık. Başka zaman işte kursta olurlar...”, K12, “...Aileye zaman ayırma konusunda çok büyük problem olmadı. Çünkü hep evdeydik. Ben ders anlatırken kamerayı kapatıp çocuğumu da sevebiliyordum yanıma alıp yani o konuda sıkıntı olmadı”, ifadeleriyle belirtmişlerdir. Elde edilen bulgular alan yazında incelenen araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Arslan-Dikme ve Gültekin (2021) yapmış oldukları araştırmalarında bu süreçte ebeveynlerin çocuklarıyla daha çok zaman geçirdiğini eşlerini daha yakından tanıdığını belirtmişlerdir. Araştırmada annelerin %100’ü babaların bu süreçte değiştiklerini, çocukları ile daha fazla zaman geçirdiklerini ve oyun oynadıklarını belirtmişlerdir. Oğuz, Gülder ve Güner (2023) yapmış oldukları araştırmalarında öğretmenlerin bu süreçte ailelerine daha çok zaman ayırdıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Katılımcıların yine büyük çoğunluğu iş yerine ulaşımında zaman ve maliyet açısından tasarruf sağladıklarını (n=8) ifade etmişlerdir. K1, “...zaman tasarrufu edildi diyebilirim. Yolda geçireceğimiz vakti derse ayrılabilirdik Çalışma ortamımızı kendimize göre ayarlayabildik. Belirli bir programa bağlı olarak çalıştığımız için zamanı kaliteli etkin kullanabileceğimizi düşünüyorum... Uzaktan eğitimin ulaşım noktasında olumlu katkısı olduğunu düşünüyorum. Yoldaki zaman kaybindan ve yorgunluktan muaf bir şekilde eğitimi gerçekleştirmiş olduk.”, K2, “...Okula gidiş gelişlerde deki yolda geçen zamandan dolayı şöyle olumlu etkiliyor. Aylık 6.000 TL civarı harcadığımız benzin parası eve kaldı. Ne güzelmiş elimizde para kaldı. Ek ders dahil her şeyi verdiler. Benzin parası benim yaşantıma 6.000 TL koyun benim daha rahat bir yaşamım olur. Buna rağmen bu sürecin en altta yatan etkisi travma daha henüz araştırılmamıştır. Çabuk unutulmayacak bir şey bu”, K5, “...Evet zaman açısından bir yerden bir yere gitmediğimiz için zaman daha iyi kullanıldı Bir yere gidip gelme derdimiz olmadı, benzin derdimiz olmadı, yerimizde sabit. Bir sonraki derse gitmek için sınıf gezme derdim yok. Açıyoruz sistemden link paylaşıyoruz bu anlamda biraz daha seriydi işler...”, K9, “...Yolda geçen zaman yönünden olumluydu. Derslerim genelde peş peşeydi. Ders programına bağlı olarak dersim bitince evle ilgileniyordum...” K11, “...Ders verdik işimizi yaptık okul yönetimi ile ilgili işim olmadı. Normal zamanda öğretmenin yapması gereken yüzlerce iş var. Uzaktan eğitimde sadece ders anlatıyorsunuz. Geliş gidiş sabah 1,5 saat dönüşte de 1,5 saat 3 saat zamanınız gidiyor”, ifadeleriyle bu sürecin iş yerine ulaşımında zaman ve maliyet açısından tasarruf sağladığını belirtmiştir. Elde edilen bulgular araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Karlanuş ve Burçin (2023), yapmış olduğu çalışmasında zaman esnekliğinin, iş-yaşam dengesini olumlu yönde

etkilediğini, bunun sebebi olarak çoğunlukla evden çalışma olduğu, hazırlanma ve yolda geçen süreci ortadan kaldırması sonucunda artı bir zaman ortaya çıkardığını belirtmiştir. Çoklar ve Dinç (2021), uzaktan eğitimle ilgili yapmış oldukları araştırmasında uzaktan eğitimin en çok zamandan ve mekândan tasarruf sağladığını, ekonomik açıdan avantajlı olduğunu bulgulamışlardır. Biber ve Karatepe (2023), yaptıkları araştırmalarında uzaktan eğitimin olumlu yönlerini esnek çalışma saatleri, zaman ve para yönüyle tasarruf sağladığını belirtmişlerdir. Bu durum ILO'nun uzaktan eğitim raporunda “Uzaktan çalışmanın bir de bireylere ekonomik açıdan katkıları bulunmaktadır. Bu bağlamda yol/ulaşım giderleri, kıyafet harcamaları, yemek ve sigorta gibi giderlerden önemli tasarruf elde edilmektedir” şeklinde ifade edilmektedir (ILO,2020).

Araştırmada katılımcılar iş için yapılan hazırlık, yolda geçirilen süreler ve esnek çalışma durumundan dolayı zaman açısından tasarruf sağladığını ve daha az giderlerinin olduğunu belirtmişlerdir.

K4, “Planlama ve organize edebilme becerisine katkıda bulundu ... *Mesleki açıdan detaylara özen gösteren eğitimci olmama yardımcı oldu...*”, K5, “*...Teknolojik ürünleri kullanmamız açısından bizleri geliştirdi mesleki açıdan geliştirdi. O döneme kadar ben akıllı tahta ile hiç ders yapmamıştım. Bilgisayarla ilgilenmem, bilgisayardan ders anlatmam o süreçte kullanmam neticesinde sonraki dönemde ders yapabilir hale geldim...*”, ifadeleriyle teknoloji alanında ve mesleki olarak tecrübe sağladığını, bireysel gelişimi desteklediğini belirtmişlerdir. Uzaktan eğitimin olumlu yönleri kategorisinde en az görüş bildirilen konu ise “*gerekli bilgiye, materyallere kolay ulaşım imkânı sağlaması*” olmuştur. Bu durumu K1, “*Bilgisayardan kolaylıkla istediğimiz materyali yansıtabilmek, bilgiye şartlara uygun olan her öğrencinin kolayca ulaşabilmesi, idealist olan öğrencinin derslerine daha çok vakit ayırmasına fırsat sağlayan bir imkandı*”, K11, “*Önceden hazırlandığınız zaman, zaman kaybı olmuyor. Anlattığımız şeyleri resimle, video ile tamamlama imkânı oluyor. Bir düğmeyle ulaşılabilir. İsteyen öğrenci beş duyu organını kullanabiliyor...*” ifadeleriyle belirtmişlerdir.”. K3, bu sürecin normal bir süreç olmadığını, uzaktan eğitim sürecinin dışında salgın döneminin etkisiyle yaşanan zorlu bir süreç olduğunu “*ailemizle daha çok vakit geçirdik. Ailemizde daha çok vakit geçirmek isteriz ama zorunlu bu şekilde değil. Zamanı planlayan bir insanım. Ev okul fark etmez. Dersim varsa derse girmeye çalıştım psikolojik olarak zor bir dönemden geçtik. Cenazemiz vardı normal bir taziye yaşanmadı. Ekstra bir durum yaşadığım için beni çok etkiledi. Okula ulaşımında bir zaman kaybı*

yaşanmadı bu olumlu bir durum”, ifadeleriyle belirtmiştir. K13, ise bu sürecin farklı tecrübeleri kazandırdığını gerek teknoloji anlamında gerekse öğretim sürecinde farklı uygulamalarla yeni deneyimler kazandığını, “*Kendi branşım ile ilgili akıllı teknolojiyi en verimli şekilde kullandık. Öğrencileri araştırmalara yönlendirdik. Örnek halk müziği kaynağını nereden alır? Gibi sorular sorarak ödev verdik. O süreçte ilk defa eve iş taşımayı öğrendim. Orda ders yapmayı öğrendim. Bu da farklı bir tecrübe. Hiç böyle bir şey yaşamamıştık...*” ifadeleriyle belirtmiştir.

Tablo 5’te öğretmenlerin uzaktan eğitim uygulamalarının sürekli olarak uygulanmasının iş-yaşam dengesi bağlamında olumsuz yönleriyle ilgili düşünceleri “uzaktan eğitimin olumsuz yönleri” kategorisinde belirtilmiştir. Bu kategorideki öğretmen görüşleri incelendiğinde katılımcıların çoğunluğu “motivasyonun daha zor olduğu (n=8) konusunda görüş bildirmişlerdir. En çok görüş bildirilen diğer konular ise “öğrencilerin devam problemlerinin olması”, (n=6) “teknolojik imkânların yetersiz olması”, (n=6) “iş ve özel yaşamın aynı mekânda olması” (n=6) olmuştur. Uzaktan eğitimde motive olmanın yüz yüze eğitime göre daha zor olduğunu K1, “...Hepimizin ekran karşısında derslere motivasyonumuz tam olamadı. Evde kişi sayısı fazlaysa gürültü sıkıntısı oldu. Tabi derse giren öğrencilerle ilgili de bu sıkıntı vardı. Öğrenciler derse katılmadığı zamanlarda psikolojik olarak sıkıntılar yaşadık. Çünkü bizler işimizin başındayız ama dönüt alacağımız kimse yoktu veya tam motive olmuş ders yapıyoruz pat internet gidiyor... İş ve sosyal yaşamın aynı ortamda olması motivasyonu sağlamıyor, sağlıyorsa da anında da düşürebilen bir ortam olduğunu düşünüyorum. Örneğin tüm dikkatimizi topladığımız bir anda kapı çalabiliyordu”, K2, “Çoğu öğrenci derse gelmedi. Odama girip dersle ilgilenmeye çalıştım. Psikolojimizi olumsuz etkiledi. Derse hazırlıktan dolayı iş fazla zaman aldı. Bazen yemeğe gitmek gerekti. Konsantre olmaya çalıştım. İşimle birlikte aileme de zaman ayırdım. Biraz evdekiler ailem ev ortamı çalışmamı olumsuz etkiledi...”, K4, “motivasyonu eksiltti. Aşırı rahatlığa sevk etti. Ebeveynler için sorumluluklar birbirine girdi. Yarı yarıya verimlilik düştü. Öğrenci üzerindeki etkisi %50 azaldı. Hedeflere yeterince ulaşamadığımızı düşünüyoruz...”, K5, “...Liseye yeni gelmiş ergen çocukları kontrol edemediğimiz için, bilgisayarın karşısında ekranda altta oyun oynayan var mı? Bunları kontrol edemediğimiz için bu da beni mutsuz etti. Çünkü karşımda bu anlattığım şeyin boşa gittiğini hissettiren çocuklar vardı. Bu da beni motivasyon açısından olumsuz etkiledi ... Kendi içinizde konsantre olmaya çalışırken evdeki sosyal yaşantınızdaki olumsuzluklar bunları iş yaşantınıza yansıtmadan çözmeye çalışmak bu insanı gerdi. Olumsuzdu yani...” ifadeleriyle

belirtmişlerdir. Elde edilen bulgular alan yazında yer alan araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Karakuş, Ucuzsatar, Karacaoğlu, Esendemir ve Bayraktar (2020), uzaktan eğitimle ilgili çalışmasında araştırmaya katılan öğretmen adaylarının uzaktan eğitim sürecindeki derslerde motivasyonlarının çok düşük olduğunu bulgulamıştır. Oğuz, Gülder ve Güner (2023), yapmış olduğu araştırmasında salgın döneminde öğretmenlerin uzaktan eğitim uygulamaları ile eğitimde oluşan boşluğu mümkün olduğunca kapatmaya çalıştıkları görüşünde olduklarını ancak bu süreçte öğretmenlerin motivasyonlarının olumsuz etkilendiğini ifade ettiklerini belirtmiştir.

Öğrencilerin devamsızlıklarından dolayı bu sürecin verimli olmadığını, bu süreçte iletişim problemlerinin olduğunu K8, *“Öğrenci olmadığı için sıkıcı oldu. Ekrana baka baka ders anlatmak motivasyonumuzu düşürdü. Öğrencilerle etkileşime girdiğimizde mesleki anlamda daha mutluyduk...”*, K9, *“İnsan ilişkileri kısıtlandı. Çocuklara dokunamadık. Saatlerce telefon görüşmeleri yapıyorduk. Eşim daha bitmedi mi diye şikâyet ediyordu. Kendime odada bir dünya kurmuştum. Dikkat açısından sorun yaşamadım. İnternet kaynaklı çok sorun yaşadık. Bazıları ulaşamadı bazıları da ulaştı koptu. Öğrenciler bunları kullandı...”*, K10, *“...Öğrencilerin çoğu derslere katılmadı. Çoğu zaman bir iki öğrenciyle ders işledik... Sağlıklı iletişim kuramadık. Veliler çok müdahale etti...”* K13, *“Öğrenci uzaktan ders sırasında dinliyor mu? Dinlemiyor mu? Çocuk sesi açtı ama orada yattı mı? oyun oynuyorsa hep kafamda bunlar vardı. Bunlar motivasyonumu olumsuz etkiledi ... Öğrencinin uygulamaları nasıl yapması gerek anlatmak daha çok yordu. Branştan ziyade rehberlik yapmak daha çok yordu. Mesela öğrenciye zorbalıkla ilgili rehberlik yapacaksınız böyle durumlarla karşılaştık. Yüzüne bakmadan bunu anlatmak zor oldu”* ifadeleriyle belirtmişlerdir. Teknolojik imkânların yeterli olmaması ile ilgili K1, *“...Öğrenciler derse devam etmediler, internetten kaynaklı sıkıntılar oldu. İnternetin ulaşmadığı evler, İmkânı olmayan öğrenciler derslere hiç dahil olamadı. Kardeş sayısı çok olanların hiçbiri derse giremedi. Bilgisayar yetersizliği yüzünden ya da en kritik sınıfta olan girebildi... Uzaktan eğitim döneminde en sık yaşadığımız problemlerin başında teknolojide yoğunluktan sıkıntı geliyor. Örneğin tam derse odaklanıp dikkatimizi toplamış iken pat internet gidiyor. Öğrenci de bunu fırsat bilip tekrar derse girmiyordu. Dolayısıyla verimli bir ders süreci gerçekleştiremiyorduk...”*, K3, *“...Teknolojik problemlerden dolayı verimli olmuyor. Bazen kitaptan gösteremediğiniz şeyleri bilgisayardan gösteriyorsunuz. Öğrenci dinlemeyebiliyor. Onu kontrol etmeye çalıştım”,* K9, *“...Evdeki çocuklar büyük olduğu için problem yaşadık. Herkes aynı anda teknolojiyi kullandığı için bu durumda problem yaşayanlar oluyordu. Biz*

problem yaşamadık. Öğrencilerimizden bunu yaşayanlar oldu. Devamsızlık yapmayan öğrenci kardeşi derse girdiği için kendisi derse giremediği zamanlar oldu. İnternet paketi yetersiz”, ifadeleriyle belirtmiştir. İş ve özel yaşamın aynı mekânda olması ile ilgili K1, “...Ev ortamı olduğu için psikolojik olarak derse hazırlanma da sıkıntı yaşadım. Dikkat toplama ve motivasyon oldukça azdı. Normalde hazırlanıp evden çıkmak bile veya okula gitmek öğrenciyle aynı sınıfta paylaşmak kalabalığı görmek motivasyonu artıran durumlardır”, K7, “Ev ortamının motivasyonu olumsuz etkilediğini düşünüyorum. Yüz yüze Olmadığı için okuma dinleme yazma konuşma gibi uygulamalarda sıkıntı yaşadık. Zaman zaman sınırlandırıldık... Uzun süre aynı ortamda aynı aktiviteleri yapmak zaman zaman problem oldu. Monotonluğa sebep oldu.”, K10, “...Ev ortamında çalışmak doğru değil ev ve iş birbirine karıştı. Zil çalıyor kapıyı açmak zorundasın. Evde olduğumuz için odaklanmakta sorun yaşıyoruz. Evdeki bireyler dikkati dağıtıyor. Okulda geçen zamandan daha fazla eğitimle ilgili işle meşgul olduk...” ifadeleriyle yaşadıkları olumsuzlukları belirtmişlerdir. Elde edilen bulgular bu alanda yapılan araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Ünal (2021), yapmış olduğu çalışmasında uzaktan eğitimde iş ve iş-dışı yaşamın birbirinden ayrılması konusunda yaşanan zorluklardan biri olarak çalışma ortamı ve özel yaşamın bir arada olması dolayısıyla fiziksel sınırların ortadan kalktığını belirtmektedir. Purkis ve Çelebi (2022), evden çalışmanın çoğu kez çalışanlarca zamanın büyük oranda kontrol edilebildiği, çalışma zamanının ve boş zamanın çalışanın isteğine göre belirlenebildiği çalışma türü olmadığını bu kavramların iş ve özel yaşam arasındaki sınırları giderek belirsizleştirdiğini ifade etmiştir. Koşar ve Bakır (2022), uzaktan eğitimle ilgili yaptıkları araştırmalarında öğrencilerin derse devam konusunda problem yaşadıklarını, bu sorunları sistemden kaynaklanan sorunlar nedeniyle ya da imkânların yetersiz olması sebebiyle yaşadıklarını bulgulamışlardır. Türk ve Kıröğlu (2022), yaptıkları araştırmalarında sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin eğitime erişememesinden dolayı süreci verimsiz bulduklarını belirtmiştir. Bu sorun öğrencinin derse devamsızlığının sebeplerini de ortaya koymaktadır. Çünkü yaşanan bu süreçte gerçekten imkânların yetersiz olmasından dolayı derslere katılamayan öğrenciler olduğu gibi devam zorunluluğu olmamasından dolayı öğrencilerin derse katılmadığı durumlar da olmuştur. Özdoğan ve Berkant (2020), yapmış olduğu araştırmasında uzaktan eğitimde teknoloji ile ilgili olumsuz durumları bilgisayar gibi kaynakların yetersizliği, teknik problemler gibi durumları belirtmiştir.

Ev ve iş mekânının aynı ortamda olması ile ilgili Tuna ve Türkmendağ (2020), yapmış olduğu araştırmasında iş yaşamı ve ev yaşamının aynı ortamda olmasından kaynaklanan sorunlar olduğunu belirtmişlerdir. Doğrul ve Tekeli (2010), yapmış olduğu araştırmasında evden çalışmanın iş ve özel yaşam arasındaki sınırları belirsizleştirdiğini belirtmiştir. Uysal ve Yılmaz (2020), akademisyenlerle yaptığı görüşmelerde uzaktan eğitimin olumsuz yönleriyle ilgili, iş yaşamı ile özel yaşam arasındaki sınırların belirsizleşmesi, çalışma psikolojisinden kurtulamama ve ev ortamının rahatlığı nedeniyle işe odaklanamama sonuçlarını bulgulamıştır.

En çok görüş belirtilen konular dışında, uzaktan eğitimin olumsuz yönleriyle ilgili K1, *“...Bu süreçle bilgilerimizin kısmen de olsa köreldiğini düşünüyorum. Benim çocuklarım büyük olduğu için herhangi bir sıkıntı yaşamadı fakat küçük çocukları olan arkadaşlarım ciddi sıkıntılar yaşadı...”* K2, *“Çocuğuma mı bir şey olacak eşime mi babama mı, kardeşlerime mi bir şey olacak kaygısıyla, hadi kendinizi geçtiniz bu konuda ben biraz daha rahatım bunun yanında iş ve yönetime karşı sorumluluk gerilerde kaldı ... geri bildirim yok. Yani şöyle; kızım orada mısın? Oğlum dinliyor musun?... Geribildirim yok bence”*, K6, *“...Eğitimle ilgili hiçbir sıkıntı yaşamadım. Korkum şuydu; bugün şu kadar kişi öldü ilk haberlerde bugün kaç kişi öldü diye televizyonun başına geçiyorduk. Birgün benim başıma gelirse ben de ölecek miyim? diye o korkuyu çok yaşadım. Eğitimle ilgili hiçbir sıkıntı yaşamadık. Hepsi yolunda gitti. Bizim orda tek korkumuz acaba bizde ölecek miyiz? Çünkü çok yakın birkaç çalışma arkadaşımızı kaybettik. Virüsün bulaştığı hastalığı atlatamayan arkadaşlarımız oldu. Belki onun korkusu bizi evde durdurdu. O sebeple evde yaptığımız işleri yapabildik”*, K10, *“...Okul yönetimi sürekli bir yazı attı. Kendimizi baskı altında hissettik. Rahat olmadı. Veli ve öğrenci grupları oluşturduk. Bazen onların yazdıkları üzdü bizi...”*, K12, *“...Sağlığımızdan olduk öncelikle. Aynı konuyu evdeki insanlar dört-beş defa dinledi. Bakın evdeki insanlar için bir olumsuzluktuk bu. Öbür taraftan baktığımızda biz çocukların sosyalleşme sürecini tamamlayamadık ... Yine insanları tabi dijitalle biraz daha bağımlı hale getirmeye başladı bu da bir olumsuzluk bence ama en büyük olumsuzluk ne dersek insan insanla yaşar hocam, insan makineyle yaşayamaz. Yani bilgisayarla, telefonla yaşayamaz. İnsanı insandan uzaklaştırdı bu dönem ...”*, K13, *“Whatsapp ve veli grubu çok yordu. Bir kere gece 03.00’da veli aradı veli ile görüşmek zorunda kaldım...”* şeklinde yaşamış oldukları tecrübeleri ifade etmişlerdir.

4.5. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Geliştirilmesine Yönelik Önerilerine İlişkin Bulgular

Çalışma grubundaki katılımcılara “*uzaktan eğitim uygulamalarının geliştirilmesine yönelik önerileriniz nelerdir?*” Temel sorusu; (a) Öğrencilerin gerekli kaynaklara ulaşması konusunda neler düşünüyorsunuz? (b) Kazanımların gerçekleşme düzeyini ölçmek için neler yaptınız? (c) Derslere hazırlıklarla ilgili gerekli araç gereç ve dokümanlar hakkında ne düşünüyorsunuz? (d) Sanal sınıflarda karşılıklı etkileşim kurma konusunda ne düşünüyorsunuz? Sonda maddeleriyle yöneltilmiştir. Verilen cevaplara yönelik önemli olan kısımlar çalışma grubunda yer alan katılımcıların kendi ifadeleri ile aşağıda belirtilmektedir.

Tablo 6’da öğretmenlerin “uzaktan eğitim uygulamalarının geliştirilmesine yönelik önerileriniz nelerdir?” Sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde: “*uzaktan eğitimin geliştirilmesine yönelik öneriler*” kategorisi bulunmuştur.

Uzaktan eğitimin geliştirilmesine yönelik öneriler kategorisinde: *Kameralar açık, öğrenci ile etkileşim olmalı* (n=9), *teknolojik destek sağlanmalı* (n=6), *Güvenilir ölçme değerlendirme uygulamaları geliştirilmeli* (n=5), *Devam konusunda önlemler alınmalı* (n=5), *İhtiyaca göre uzaktan dersler yapılabilir* (Hibrit Model) (n=4), *Uzaktan eğitimle ilgili öğretmen eğitimleri verilebilir* (n=1), ifadeleri öne çıkan kodlar arasında yer almaktadır.

Tablo 5.

Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Geliştirilmesine Yönelik Önerilerine İlişkin Bulgular

Kategoriler	Kodlar	n
Uzaktan eğitimin geliştirilmesine yönelik öneriler	Kameralar açık, öğrenci ile etkileşim olmalı	9
	Teknolojik destek sağlanmalı	6
	Güvenilir ölçme değerlendirme uygulamaları geliştirilmeli	5
	Devam konusunda önlemler alınmalı	5
	İhtiyaca göre uzaktan dersler yapılabilir. (Hibrit Model)	4
	Karşılaşılan olumsuz durumlarda yasal sorumluluklar öğretilmeli	1
	Öğrenci sayısı azaltılabilir, öğretmen sayısı artırılabilir.	1
	Uzaktan eğitimle ilgili öğretmen eğitimleri verilebilir.	1
	Birebir iletişimde rehberlik için uygulanabilir.	1

K1: Öncelikle internetin herkese ulaşması lazım. Öğrencilere uzaktan eğitimin de örgün kadar önemli ve verimli olacağına inandırmak gerekir. Uzaktan eğitime uygun teknolojik materyaller oluşturulmalı ve bunlara herkes imkân ve fırsat eşitliği çerçevesinde ulaşabilmeli. İmkânı olmayan öğrencilere bilgisayar ve internet desteği yapılmalı. Batıdaki öğrenci de doğudaki öğrenci de imkanlardan eşit şekilde faydalandırılmalıdır. Öğrenciler gerekli kaynaklara kesinlikle eşit ulaşmalı. Ben bu süreçte Diyarbakır'ın Silvan ilçesinde görev yaptım. Köyde yaşayan çocuklar, hiçbir şekilde bilgisayarları da yoktu. İnterneti de yoktu. Bunun yanında kardeş sayıları da çok olduğu için olsa da hangisi derse girecek. Bu imkansızlıklar içinde elbette eğitim son derece verimsiz geçti. Bunun yanında imkân olan öğrenciler özel dersler, dershanelerden faydalanırken imkansızlıklar içindeki öğrenciler derslere dahi giremedi ne acıdır. Kazanımları ölçmek için hiçbir şey yapamadık. Çünkü sistem hepsini geçirdi. Öğrenci de bunu bildiği için, geçeceğinden emin olduğu için hiçbir çalışmada bulunmadı. Bilgisayar ortamında yeterli dokümana rahatlıkla ulaşabiliyorduk. Araç gereç noktasında da sıkıntı olmadı. Derslerim sözel olduğu için genellikle anlatım yöntemini kullanıyordum. Görsellerden de rahatlıkla bilgisayar üzerinden faydalanabildim. Sanal sınıf motivasyon açısından verimli olmadı. Ev ortamı olduğu için dikkat dağıtan unsurlar çoktu. Öğrenciyle görsel temas kuramıyorduk. Sadece sesin olduğu bir ortamda ders yapmaya gayret ettik. Giren öğrenciler de kamera açmadığı için karşıda ne yaptığı konusunda bir fikrim yoktu. Hatta seslendiğim zaman ses vermiyorlardı, muhtemelen açık uyuyorlardı.

K2: Türk insanının yapısına uygun bir sistem değil. Öncelikle onu söyleyeyim. Biz göz göze gelmeyi seven insanlarız. Ben yurtdışında da çok kaldım. Onların temaları hayata bakışı eğitime dair dokunmaları daha algı ve beyin üzerine, biz göz teması ve duygusal temaslar üzerine geçiriyoruz. Bu ortamlarda verimli olma şansınız yok. Çok verimsiz bir ortam yaşadık hep beraber. Çok cüzi bir bölüm belki internete ulaşamadı. Bence isteyen internete ulaştı. Gerçekleşme düzeyi sıfıra kadar düştü. Geri bildirim alamadınız. Yani o sınavlar falan hepsi çok gerçekçi değil. Yapısı uygun değil. Mesela Almanya'daki eğitim sistemini biliyor musunuz? Çok basit bir şey yapmışlar. Biz bunu 1945'lerde

1950'lerde yapmışız. Japonya gibi % 90 benziyor. Siz okula başladığınızda önünüze önce hayatın gerçekleri konuyor. Diyor ki; buradan başladınız, 5 yıl buraya kadar geldiniz, notlarınızı aldınız diyor. Sen bu notlarla meslek lisesine gideceksin, bu notlarla üniversiteye gitme şansın yok. Diğerine diyor ki sen üniversiteye gidebilirsin. Meslek lisesine gidene sen üniversiteye gideceksen 3 yıl içerisinde not ortalamam 80'in üstüne çıkarsa buraya geçme şansın var, üniversiteye gidene diyor ki; not ortalaması 60'ın altına düşerse seni üniversiteye gidemeyecek duruma alırım. Kavrama, düşünme ve sonuç olayını ilk 5-6 yaştan itibaren veriyor. Bizde ise 11. sınıfa gelmiş bir öğrenci ders çalışması gereken bir zamanda tuvalet için izin isteyebiliyor. Bu o çocuğun daha büyümediğini gösteriyor. Bir yakınımızın kızı işletme mezunu iş buluyor. 8-9 saat çalışacak asgari ücret alacak. 2 gün sonra diyor ki bu para az ben çalışmam. Okuduğun yere bakıyorsun hiç sınava girmeden bile bir ortaokul mezunu lise mezununun çalışabileceği bir yerde üniversite mezunu çalışıyor. Beklentilerimizle yüzleşmeniz gerekiyor. Önce bu ülke bunu çözmesi gerekiyor.

K3: Yüz yüze eğitimle aynı değil. Öğrenci nasıl olsa geçeceğim dedi. Veli de önemsemedi. İlk bir ay ders olmadı sonra dersler olmaya başladı. Bu zamanı aldı. Çocuklar koptular, tatil havasına girdiler. Döndüklerinde bunu fark ettik. Öğrencilerin kaynaklara ulaşması zordu zaten İngilizce dersine az ilgisi vardı. EBA'da güzel videolar oldu. Öğretmen yetiştirme ve geliştirme Genel Müdürlüğü video hazırladı. Ama bence izleyen öğrenci çok azdı. Çok güzel ders yapıldı ama öğrenci takip etmedi. Çünkü bağlayıcı bir şey olmadı. Kazanımların gerçekleşme düzeyi çok düşük oldu. Not sistemi işlemeliydi, sınıf tekrarı olabiliirdi. Öğrenmeden üst sınıfa geçti. Karşılıklı etkileşim yeterli olmamıştır. Yoklama zorunlu olmalı, aileler bilinçlendirilmeli. Öğrencilerin öğrenme sürecinde eksik kaldığı yönünde bilgilendirme yapılmadı. Eğitimde hatayı kabul edemeyiz. Yoklama konusunda zorunluluk olmayınca 27 kişilik sınıfta 4 kişi ile ders yaptık.

K4: Keşke hiç olmasaydı. İmkanlara ulaşma konusunda eşitlik olmadı. Kaynaklar internet açısından herkes eşit değildi. Anne ve babasının telefonuyla derse giren çocuklar vardı. Fakat çok çabuk geliştirildi uzaktan eğitime uygun kaynak ders işleniş modeli, not, sunum yapıldı. 15-20 gün bireysel çabalarla bir şeyler yapıldı bilgisayar kullanma becerisi gelişti. Çocuklara 3-4 dersten sonra ödevler vermeye başladım. Tek tek soru soracağımı belirttim soru cevap şeklinde uygulamalar yaptım. Sunum hazırlama şeklinde dönütler aldım. Sanal sınıflarda etkileşim genel anlamda sınıf ortamındaki gibi sıcak samimi bir ortam olmadı. Birçok kişi özel alanınızı görmüş oldu. Salon, mutfak, balkon, görmedikleri kadar hazırlıksız, uykusuz hallerini gördüler. Uzaktan eğitimin geliştirilmesine yönelik önerim Ekran açık olmalı. Her bireyin canlı yüz yüze katılımının olması gerekiyor.

K5: Eğitim ve teknoloji anlamında öğrenciler açısından bence kesinlikle çok faydalı. Bir sürü kaynak bilgisayar ortamında var. İsteyen defteri kitabı almadan bir sürü kaynağa ulaşabilir. Başarı anlamında isteyen çocuğa çok şey katacağını düşünüyorum. Teknolojinin kitapla birleşmesi birçok şey katar artı online eğitimde katılımı dört dörtlük sağlayabilirsek karşısındaki tam dinlediğini bilsem burada geri kaldığımız noktada çocuklara derim ki akşam online ders yapalım benim için artı bir zaman. Belli bir iki saati mesela iki ders yaptığımda arka arkaya okulda iki saatte yapacağımı belki üç sayfa beş sayfa daha fazlasını anlatabiliyorum. Bu da yine bir fayda. Öğretmenin biraz bilinçli olması gerekiyor. Yani oturup yazdırayım çocuklarda yapsın gibi, ben tahtaya yazayım gibi bir seçenek değil. Kesinlikle hazır döküman kullanılması gerekiyor. Öğretmenin bu konuda biraz daha hâkim olması gerekiyor, ne kullanacağını önceden tasarlaması gerekiyor. O dönemde döküman vardı. Biz de bir şekilde süreç içerisine girdik. Önceden kullanmıyorduk. Elimizdeki görsel bildiğimiz dokunabildiğimiz kitaplarla ders anlatırken, o süreçte dijital ortamdaki kaynakları açıp, bakın bunlar çıkmış sorular size buradan bir test açayım oradan beraber bakalım gibi aslında mesleki anlamda çok faydalı olacak şeylere bizi yönlendirdi o süreç. İlk sene sınav olmamıştı. Kazanımlara ulaştığımızı düşünmüyorum. Ödev veriyorduk ödevleri yapıyorlardı, bana gönderiyorlardı sayfalarca ödev, resim atıyorlardı ama birbirinin tekrarı olan şeylerdi. Biri diğerine göndermiş, biri yapıyor tüm sınıfla paylaşıyor onlar da bana gönderiyor biz de yaptık, biz de yaptık diye. Her ne kadar ödevleri kontrol edip artı versek de çok verimli olmadı. Sorduğunuzda her soruya dönüt alamıyorsunuz. Cevap verenler aynı çocuklar. Çocukların isteği kadar oldu etkileşim. Derse geçtiğiniz anda çocuklarda bir sohbet ortamı yok nasılsınız iyi misiniz? Derse geçelim en son nerde kalmıştık? Derste bize karşı tepkileri kadar iletişim kurabiliyorduk. Sınıftan mesela üç kişi aktif o çocukları iyi tanıyorum geri kalan sınıf sessiz. Kimisi çekindiğinden, kimisi ekranın karşısında oyun oynadığından, kimisi zaten ekranı açıp gitmiş olduğundan onlarla iletişim kuramadığımız oldu. İsim var ama cismini buraya geldiğimde öğrendiğim çok çocuk oldu. Ekran açık olsaydı daha iyi olurdu. Size zorunluluk sağlıyor. Yataktaki halinizle çıkmazsınız. Öğretmen içinde aynı şey geçerli. Hepten salmıştık yani saçınızın boyası vs. kim görüyor kimse görmüyor. Akşama kadar pijama ile olsa kimsenin haberi olmaz. Ekranın açık olması insanı bağlar yani. Keşke çocukları görseydik. Hoca bizi görüyor, izleyip izlemediğimizi görüyor, dinleyip

dinlemediğimden haberdar diye düşünürdü. O durum belki çocukları bağlamamızı sağlardı ama öyle bir zorunluluk yoktu. Kullandığımız teknolojik aracın da bize sağladığı imkânlar, mesela telefonda girince benim açtığım kitap uygulamasında sadece benim açtığım kitabın sayfasını ben görebiliyorum başka hiçbir şey göremiyorum. Oradan çıkıp tekrar o zoom sayfasına geçmem lazım ki çocukları tekrar göreyim. O arada tekrar ekran paylaşımını kapatmam gerekiyor.

K6: Öncelikle hedef kitlenin belirlenmesi lazım. Birçok öğrenci ders sırasında sanal sınıf ortamını terk etmişlerdi. Aslında bu sektör devam ediyor. Akşamları birçok öğretmen uzaktan eğitim veriyor. Bu teknoloji ile devam ediyor demek ki bu arkadaşlar verim alıyormuş bu eğitimden. Karşılıklı istek önemli ihtiyaç sahibinin isteği önemli. İhtiyaç sahibi diyorsa ki ben bu konuda yetersizim uzaktan da izliyorum bakıyorum ben sanal ortamdaki ben bu dersi anlıyorum, o zaman ben bunu devam ettireyim diyor. Devam ettiren var. Asıl mesele şu hedef kitle kim. Örneğin hedef kitle meslek lisesi, meslek lisesine uygun değil. Hedef kitle kim akademik olarak düşük bir okul, öğrenci. Bunlarda gerçekten etkili. Çünkü sorgulayan, neden diyen, bu nasıl oldu diyen öğrenciler orada da öyleydi zaten. Öğrenci, hocam lütfen biraz daha açık anlatır mısınız diyor. Hah tamam gelecek bu öğrenci diyordum. Diğer öğrenciye soruyorum sen ne diyorsun bu konuda? Hocam ben dalmışım diyor. Kaynaklara ulaşma konusunda, şu an zor değil. Google'a giriyorsun bakıyorsun. Ben şunu yaşadım öğrenci diyor ki hocam ben sizden anlamıyorum ama internette dinlediğim hocadan daha iyi anlıyorum. O da uzaktan sen de uzaktan. Yok aslında, merak ettim kim bu dedim baktım evet gerçekten çok güzel anlatıyor. Ben de öyle anlatıyorum. O neden kolay adam kolay sorular anlatıyor. Çok kolay soruları çok güzel süsleyerek anlatıyor. Tamam diyor öğrenci, ben oldum diyor. Bak diyorum öğrenciye, ben bunları izledim. Bunları biz de anlattık size. Bir de böyle sorular var fizikte. Böyle soruları anlatmıyor onlar. Zamanı yetmiyor. Okulda bunlar sorulacak. Karışıklığımız şu; hedef kitle diyorum ya, bir büyük sınava hazırlanan öğrenciler bir de okul sınavına hazırlanan öğrenciler bir de hiçbir sınava hazırlanmayan, niye okula geldiğini bilmeyen öğrenciler. O dönem bir de bakanlıktan şöyle bir açıklama geldi. Öğrencinin psikolojisini bozmayacağız bu nedenle sınav yapmayacağız denildi. Bu üç ay önceden öğrencilere söylenirse o çocukları okula getiremeyiz. Eba üzerinden sorular gönderdik. Takip ettik. Bizim okulumuzun iki yıldır en yüksek puanı benim. Hiç boş bırakmadığımı düşünüyorum. Velilere birebir anlattım. Öğrenci grubu var bir de sınıf veli grupları var. Her girdiğim sınıflara gönderdiğim soruların ne kadarı çözüldü. Ne kadar doğru var ne kadar yanlış var ölçüp değerlendirip velilerle paylaştım. O dönemde bizim yazılı yapma durumumuz bu. Öğrenci bana özelden yazıyor. "Hocam çok uğraşıyorsunuz ama bakanlık sınav yapmayacakmış, ben soruları çözmeyeceğim" EBA'da kaynak açısından yeterince doküman vardı. Fazlasıyla kaynak vardı. Oradakini çözseler yeter. EBA'da 11. ve 12. Sınıflara yönelik çalışma sistemi var. Yanlış yaptıysan şuraya git, doğru yaptıysan şuna devam et diye yönlendirdiği akademik bir eğitimi var. Oraya devam eden öğrencinin dershaneye bile gitmesine gerek yok. Ben velilere söylüyorum boşuna para vermeyin ebada var. Açık açık diyorsunuz ya burada açık gir EBA'ya burası yeterli. Ben kendi branşım açısından söylüyorum fizik için söylüyorum başka branşları bilmiyorum hem test soruları hem çalışma soruları hem ÖSYM soruları var. Her türlü de seslendirilmiş, çözümünü de seslendirilmiş. Böyle müthiş bir yer var orada. Sanal sınıflarda etkileşimle ilgili, yüz yüze öğrenciye dokunmak diye bir şey var ya orada öyle bir şey yok. Kamera açamıyoruz. Öğrenci ya senin giydiğine bakıyor ya arkadaki fona bakıyor. Etkileşim olmuyor. Bu durum uzaktan eğitimin en zayıf halkası.

K7: Yeterli ama alt yapı olarak yeterli değil bire bir iletişimde faydalı, rehberlik için kullanılabilir. O dönemde ölçme değerlendirme yapılamadı bu süreçte devamlılığın olmaması öğrencinin bu yöntemi ciddiye almaması ve bu yöntemi aile ve eğitiminin kontrol edememesi olumsuz yönleriydi. Öğrenci derse giriyor dinlemiyor gidiyor. Süreç içinde kendi içinde çözüm üretilmeye başlandı. Derste sanatsal edebi videolar kullanılabilir. Kısa film, tiyatro gösterisi, drama olabilir. Uygulamaların olduğu aktif çalışmalar, çocuğun içine evrildiği, çocuğun da aktif olduğu çalışmalar. Örneğin bir metnin bir kısmı verilebilir öğrencinin tamamlaması istenebilir. Teorik bilgiyi pratikte gösterebilecek altyapı olması gerekiyor. Röportaj mülakat konusunda insanlarla yapabilmesi ya da öğrenci anı türünde kendi yakın çevresiyle ilgili metin oluşturabilir. Sanal ortamın çok gerçekçi olduğunu düşünmüyorum. Öğrenci kırıldı mı, incindi mi, kızdı mı? Bunu net göremiyorsunuz. Sanal müze gezileri program içerisine alınabilir. Yaş grubunun ilgisine yönelik daha canlı görsel kullanarak popüler gündem müfredata alınabilir. Mesela öğrencilerin cep telefonu kullanırken, mesajlarda Türkçeyi doğru kullanımı, günlük iletişimde sanal olarak nezaket kuralları üzerinde durulabilir. Kültürel tanıtımlar yapılabilir.

K8: Donanım olarak yeterliydi. Video kaynaklar açısından yeterliydi. Video ile ilgilerini çekebildik. Bu dokümanlar artırılmalı. Derse çok az öğrenci katıldığı için kazanımlarla ilgili çok basit sorular vardı. Çok aile tableti olmadığı için katılmadığını söyledi. İnternet alt yapısının geliştirilmesi ve ücretsiz internetin olması katılımı artırabilir. Ekranlar açık bırakılmalıydı. Öğrenci ekranı kapatıyor. Öğrenci argo konuştuğu durumlarda tespit edilemedi. Öğrenciler bilinçlendirilmeli.

K9: İnternet paketi daha güçlü ve ücretsiz olmalı. Eğitim camiasında o teknolojiye uygun bilgisayar olmalı. Eğer internet varsa bilgiye rahat ulaşılır. Birçok doküman var. Televizyondan öğrenci çok uzun süre ders dinleyemez. Ders anlatırken öğrencinin anlayıp anlamadığını ölçemiyorsunuz. Bu sebeple öğretmen öğrenciyi görebilmeli. Ancak kameralar açıldığında da olumsuz şeyler oldu. Açıldığında olumsuz olaylar karşısında nasıl davranacağımızı bilmiyorduk. Yasal olarak neler yapmamız gerektiğini, nasıl haklarımız var bilmiyorduk. Her şeyi tecrübe ederek öğrendik. Bu konuda bilgilendirmeler yapılabilir. Öğrencinin devamı sağlanmalı. Ödev sistemi ile kazanımlar tespit edilmeli. Ödev gönderiyordum bir kısım öğrenci yapıyordu. Bir kısmı yapmıyordu. Öğrenciler geçeceğini fark edince, sınav olmayınca katılımlar azaldı. Sınıf geçme ve devamdaki esneklik evdeki çocukların motivasyonunu etkiliyor. Öğrenciler arasında çok büyük bir uçurum oldu. Okula uyum çok zor oldu. Öğrencinin ilgisi daha çok dağıldı. Öğrenciler yazı yazmayı unuttular. İnternet koptuğu zamanda vicdani olarak çok stres yaşadık. Bunu o dönemden sonra hissediyorsunuz. O an hissedilmeyen durumlar sonrasında hissediliyor. İnternette öğrencinin yanlış bir davranışında yaptırım olmalı. Öğrenci de bunu bilmeli.

K10: Öğrencilerin zaman zaman uzaktan eğitim alması gerektiğini düşünüyorum. Çağımız çok hızlı , her şey yüz yüze olamaz. Yüz yüze eğitimle birlikte uzaktan eğitim olmalı. Belli bir saatte derse girme zorunluluğu olmalı. Uzaktan eğitimde görüntü açılabilir. Bizler kahot da quiz gibi sınavlar yaptık ama öğrenciler katılım sağlamadı. O dönemde yoklama alınmadı. Yoklama alınmalı. Ödev gönderdik ödev yapıp gönderdiler. EBA ve whatsapp'tan gönderdiler.

K12: Uzaktan eğitimin geliştirilmesi benim için çok anlamlı değil. Ben mesela o dönemde çocuklarıma uzaktan eğitimle ilgili programlar almıştım. Uzaktan eğitim yapıyor o da mesela şu anda bu sene yine teklif ettim çocuklarıma size alayım mı ondan diye aslında eğlenceli de şeyler yapmışlar ama çocuklar hayır dedi ikisi de yani kızım da oğlum da gerek yok faydası olmuyor çok fazla baba dediler. Yani beklenen gibi istenen bir şeyi elde etmek çok kolay değil internet üzerinden canlı canlı olmadığı sürece. Kaynaklara ulaşma hiç problem olmadı. Öğrenci de ulaşıyor sen de ulaşıyorsun. Kaynağa ulaşmak dijitale ulaşmak hepsini başardık ama belki üniversite de daha farklı olur bu olay lise için ortaokul için söyleyim. Bir insan çocuğunu uzaktan sevebilir mi? eğitimin özünde sevgi var hocam çocuk sevdiğini hissetmediği zaman öğrenemiyor. Aşağılandığını hissettiğinde ya da hani böyle bir olumlu dönüştü alamadığında motivasyonu düşüyor çocuğun düşünün. Şimdi normal derste bile motivasyonu sağlamak, hazır bulunuşluk vesair için 10 dakika 15 dakika bazen mücadele ediyoruz. Çocuk karşımda yokken ben bunu yapamam. Yani çok büyük verim alınacağını düşünmüyorum. Uzaktan eğitimde ne yapılsa yapılsın problem çıkacaktır. Ölçme değerlendirmede de problem çıkacaktır ve şu var olayın başka bir boyutu belki de bir makale konusu olacak ilerde. Çocuğun evde ailesi ile biraz çatışması varsa özellikle ergen bir birey sizin yanınızda bu çocuk rahatlıyor. Yani öğretmenin yanına geldiğinde değerli olduğunda tabi burada deşarj oluyor ama çocuk ailesinin yanında ve biz mesela öğretmen ne kadar bunaldı ya da ne kadar artı kattı o da çok güzel. Özellikle aile içinde çok iyi geçinemeyen insanlar dört duvarın arasında 15 gün kalmak zorunda oldu. Bakın bu çok önemli bir şey yani babasıyla çok iyi geçinemeyen bir çocuk var sürekli kavga eden ve bu çocuk 15 gün sürekli aynı ortamda aynı insanı görmek ve aynı insanın eleştirilerine maruz kalmak gibi bir durumla da oluştu yani karşı tarafın psikolojisi daha şey olabilir bu konuda allak bullak olabilir. Her şeyimiz vardı ama iletişimi sağlayamıyorduk. Üç kişi sağlıyor hocam bilemedin beş kişi ama 25 kişi kopuyor. Sadece şu olabilir hocam benim kanaatim şu, şu olabilir; ders olur dersin uygulama kısmında mesela bir Türk Dili ve edebiyatı dersi için, bir matematik dersi için 2 saat soru çözümü gibi yapılabilir mesela ama ana dersi burada öğrenecek dersek sıkıntı oluşur. Ama not düşmek lazım. Belki bir yerde dikkate alınır. Derslerin tümünün internet ortamında verilmeye çalışılmasındansa biraz sadeleştirilseydi yani çocukları bu kadar dijitale yaklaştırmayıp temel dersleri oradan görseydik daha iyi olacaktı diye düşünüyorum ben.

K13: Eğer uzaktan eğitim olacaksa sınırsız internet olmalı. Tablet öğrenci sayısına göre dağıtılmalı. O süreçte iki çocuk bir telefondan ders dinledi. Çocuk çobanlık yaparken dinleyebilmeli. Sınav olmalı. Kendi branşıyla ilgili dijital platformda ölçme değerlendirme çok kolay. Şarkı söylemekle performansını ölçebilirim. Yüzünü göstermedi öğrenci görüntü açılabilir. Araç gereç artırılabilir. O dönemde çok sağlıklı olmadı. Öğrenciyi tanımak gerekir. Eğer mümkünse tanışma amaçlı dersin başında bir kere de olsa görüntü açılabilir. Toplantı yapılabilir. Öğrenci sayısı azaltılır 10'ar kişilik gruplar olabilir. Öğretmen sayısı artırılırsa yani daha çok ders daha sınırlı öğrenci, sınırsız internet olursa daha verimli olabilir.

Tablo 6’da öğretmenlerin uzaktan eğitim uygulamalarının geliştirilmesine yönelik önerileri “uzaktan eğitimin geliştirilmesine yönelik öneriler” kategorisinde belirtilmiştir. Bu kategorideki öğretmen görüşleri incelendiğinde katılımcıların çoğunluğu “Kameralar açık, öğrenci ile etkileşim olmalı” (n=9), konusunda görüş belirtmişlerdir. Bu konuda K1, eleştirel bir yaklaşımla o süreçte sanal sınıf ortamında karşılaşılan güçlükleri ve kameranın kapalı olması durumunu “...sanal sınıf motivasyon açısından verimli olmadı. Ev ortamı olduğu için dikkat dağıtan unsurlar çoktu. Öğrenciyle görsel temas kuramıyorduk. Sadece sesin olduğu bir ortamda ders yapmaya gayret ettik. Giren öğrenciler de kamera açmadığı için karşıda ne yaptığı konusunda bir fikrim yoktu. Hatta seslendiğim zaman ses vermiyorlardı, muhtemelen açıp uyuyorlardı”, ifadeleriyle belirtmiştir. K4, “...Sanal sınıflarda etkileşim genel anlamda sınıf ortamındaki gibi sıcak samimi bir ortam olmadı ... Uzaktan eğitimin geliştirilmesine yönelik önerim Ekran açık olmalı. Her bireyin canlı yüz yüze katılımının olması gerekiyor”, K5, “...Her ne kadar ödevleri kontrol edip artı versek de çok verimli olmadı. Sorduğunuzda her soruya dönüt alamıyorsunuz. Cevap verenler aynı çocuklar. Çocukların isteği kadar oldu etkileşim. Derse geçtiğiniz anda çocuklarda bir sohbet ortamı yok nasılsınız iyi misiniz? Derse geçelim en son nerde kalmıştık? Derste bize karşı tepkileri kadar iletişim kurabiliyorduk ... kimisi zaten ekranı açıp gitmiş olduğundan onlarla iletişim kuramadığımız oldu. İsim var ama cismini buraya geldiğimde öğrendiğim çok çocuk oldu. Ekran açık olsaydı daha iyi olurdu. Size zorunluluk sağlıyor. Yataktaki halinizle çıkmazsınız. Öğretmen içinde aynı şey geçerli... Ekranın açık olması insanı bağlar yani. Keşke çocukları görseydik. Hoca bizi görüyor, izleyip izlemediğimizi görüyor, dinleyip dinlemediğimden haberdar diye düşünürdü...”, K7, “...Derste sanatsal edebi videolar kullanılabilir. Kısa film, tiyatro gösterisi, drama olabilir ... Yaş grubunun ilgisine yönelik daha canlı görsel kullanarak popüler gündem müfredata alınabilir. Mesela öğrencilerin cep telefonu kullanırken, mesajlarda Türkçeyi doğru kullanımı, günlük iletişimde sanal olarak nezaket kuralları üzerinde durulabilir. Kültürel tanıtımlar yapılabilir”, ifadeleriyle uzaktan eğitim sürecinin daha verimli olması için önerilerini belirtmişlerdir. K9, “...Televizyondan öğrenci çok uzun süre ders dinleyemez. Ders anlatırken öğrencinin anlayıp anlamadığını ölçemiyorsunuz. Bu sebeple öğretmen öğrenciyi görebilmeli. Ancak kameralar açıldığında da olumsuz şeyler oldu. Açıldığında olumsuz olaylar karşısında nasıl davranacağımızı bilmiyorduk. Yasal olarak neler yapmamız gerektiğini, nasıl haklarımız var bilmiyorduk. Her şeyi tecrübe ederek öğrendik. Bu konuda bilgilendirmeler yapılabilir...” ifadeleriyle ekranın açık olması gerektiğini ancak açık olduğunda da yaşanabilecek olumsuz durumlara

karşı alınabilecek önlemleri belirtmiştir. Gerek motivasyon açısından gerekse etkin katılım açısından öğrencilerinin kamerasının kapalı olması olumsuz olarak süreci etkilemiştir. Elde edilen bulgular yapılan araştırmalarla benzerlik göstermektedir. Metin, Gürbey ve Çevik (2021) yaptıkları araştırmada öğretmenlerin, kamera kapalı olduğu için öğrencilerin yüzünü göremediklerini ve derslerde etkileşimin azaldığını bu sebeple ders etkinliklerinde ve değerlendirmede sorunlar yaşadığını belirtmiştir.

“Teknolojik destek sağlanması” (n=6), konusu ile ilgili, K1, “*Öncelikle internetin herkese ulaşması lazım. ... Uzaktan eğitime uygun teknolojik materyaller oluşturulmalı ve bunlara herkes imkân ve fırsat eşitliği çerçevesinde ulaşabilmeli. İmkânı olmayan öğrencilere bilgisayar ve internet desteği yapılmalı. Batıdaki öğrenci de doğudaki öğrenci de imkanlardan eşit şekilde faydalandırılmalıdır...*”, K8, “*Donanım olarak yeterliydi. Video kaynaklar açısından yeterliydi. Video ile ilgilerini çekebildik. Bu dokümanlar artırılmalı ... İnternet alt yapısının geliştirilmesi ve ücretsiz internetin olması katılımı artırabilir...*”, K9, “*İnternet paketi daha güçlü ve ücretsiz olmalı. Eğitim camiasında o teknolojiye uygun bilgisayar olmalı. Eğer internet varsa bilgiye rahat ulaşılır...*”, K13, “*Eğer uzaktan eğitim olacaksa sınırsız internet olmalı. Tablet öğrenci sayısına göre dağıtılmalı. O süreçte iki çocuk bir telefonda ders dinledi. Çocuk çobanlık yaparken dinleyebilmeli ... Araç gereç artırılabilir. O dönemde çok sağlıklı olmadı...*” ifadeleriyle görüşlerini belirtmişlerdir. Akça ve Tepe-Küçükoglu (2020), yapmış olduğu çalışmada İnternet temelli yatırımların özellikle uzaktan eğitim ve evden çalışma gibi yeni modeller için önem arz edeceğini belirtmektedir. Bu anlamda altyapının güçlü olmasının büyük avantaj sağlayacağını, bu süreçte dijital yaşama bağlı ortaya çıkacak sorunlara yönelik çalışmaların gerektiğini belirtmiştir. Tümkaya, Çopur ve Vidal (2022), yapmış olduğu araştırmasında bağlantı sorunlarının yaşanmaması için internet altyapısının düzeltilebileceği, ücretsiz internet hizmeti verilebileceği, teknolojik cihaz desteği verilebileceği, yerli online toplantı uygulamalarının geliştirilebileceği ve bu hizmetin ücretsiz olarak sunulabileceği yönünde önerilerde bulunmuştur. Candan ve İlker, (2022) yapmış oldukları çalışmada öğretmenlerin yarısından fazlasının (%59,8) yüz yüze eğitimi tercih ettiklerini, bu sonucun çıkmasında uzaktan eğitimle ilgili alt yapı yetersizliği, bilgi eksikliği ve memnuniyetsizliklerin çok fazla etkili olduğunu belirtmiştir. Uzaktan eğitimi tercih eden öğretmenlerin çok az olduğunu ifade etmiştir. MEB’in uzaktan eğitim ile ilgili gerekli teknolojik altyapı eksikliklerini acilen gidermesi gerektiğini, ders materyallerinin hazırlanıp

çeşitlendirilmesi gerektiğini bu durumun eğitimin niteliğinin artırılmasında fayda sağlayacağını ifade etmiştir.

“Güvenilir ölçme değerlendirme uygulamalarının geliştirilmesi” ile ilgili öneriler ve süreçte yaşanan olumsuzluklara ilişkin tespitler incelendiğinde bu durumu K3, *“Yüz yüze eğitimle aynı değil. Öğrenci nasıl olsa geçeceğim dedi. Veli de önemsemedi. İlk bir ay ders olmadı sonra dersler olmaya başladı. Bu zaman aldı... Not sistemi işlemeliydi, sınıf tekrarı olabiliirdi. Öğrenmeden üst sınıfa geçti”,* K7, *“...Uygulamaların olduğu aktif çalışmalar, çocuğun içine evrildiği, çocuğun da aktif olduğu çalışmalar. Örneğin bir metnin bir kısmı verilebilir öğrencinin tamamlaması istenebilir. Teorik bilgiyi pratikte gösterebilecek altyapı olması gerekiyor...”*, K9, *“...Ödev sistemi ile kazanımlar tespit edilmeli. Ödev gönderiyordum bir kısım öğrenci yapıyordu. Bir kısmı yapmıyordu. Öğrenciler geçeceğini fark edince, sınav olmayınca katılımlar azaldı...”*, ifadeleriyle belirtmişlerdir. Sarı & Nayır (2020), yapmış oldukları araştırmasında uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin akademik başarıların ölçülmesi konusunda adil değerlendirmeden uzak kaldığını ifade etmiştir. Uzaktan eğitimin planlı ve bilimsel yöntemlere uygun bir şekilde 21. yy. eğitim anlayışına uygun olarak yeniden oluşturulması için bir fırsat olarak değerlendirilebileceğini belirtmiştir. Biber ve Karatepe (2023), yapmış olduğu çalışmasında öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde “verimli, amacına uygun ölçme değerlendirme yapamadım” veya “ölçme ve değerlendirme adaletli olmadı” görüşlerini dile getirmelerinin nedeninin MEB uygulamaları olabileceğini ifade etmiştir. Nitekim MEB ölçme ve değerlendirmeye ilgili Mayıs 2021 tarihinde yaptığı açıklamalarda 2020-2021 eğitim öğretim yılı ikinci döneminde isteyen öğrencilerin ilk dönem notlarını kullanabileceği yönünde açıklamalarda bulunmuştur. Bu durumun öğrencilerin derse katılımlarının azalmasında da etkili olduğu söylenebilir.

“Devam konusunda önlemler alınması” ile ilgili olarak K3, *“...Karşılıklı etkileşim yeterli olmamıştır. Yoklama zorunlu olmalı, aileler bilinçlendirilmeli. Öğrencilerin öğrenme sürecinde eksik kaldığı yönünde bilgilendirme yapılmadı. Eğitimde hatayı kabul edemeyiz. Yoklama konusunda zorunluluk olmayınca 27 kişilik sınıfta 4 kişi ile ders yaptık”,* ifadeleriyle özellikle devam konusunda önlemler alınması gerektiğini ifade ederek bu süreçte gerekli dönütlerin verilmesi gerektiğini ve velilerin bu konularda bilgilendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Araştırmada öğretmenlerin en çok yaşadıkları problemlerden birinin özellikle öğrenci devasızlığı olduğu görülmektedir. Bu konuda gerekli önlemlerin alınması

gerektiği belirtilmektedir. Yapılan farklı araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Şahin, (2021) yapmış olduğu araştırmasında uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin öğrencilerle ilgili yaşadığı sorunlarda, öğretmenlerin en fazla öğrencilerin derse katılmaması hususunda sorun yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır. Tican ve Gökoğlu, (2021) yapmış olduğu çalışmada uzaktan eğitim sürecinde, öğrencilerin internet erişimleri ve teknolojik araçlara sahip olmadıkları için devamsızlık sorunları yaşadıklarını belirtmiştir.

K6, K7, K10, K12 ve K13, bu süreçte uzaktan eğitim uygulamalarının hedef kitleye göre değişebileceğini, rehberlik uygulamalarında tercih edilebileceğini, sürekli değil de hibrit modelde olduğu gibi zaman zaman esnek bir uygulama ile tercihe bağlı olabileceğini belirtmişlerdir. Bu durumu K6, *“Öncelikle hedef kitlenin belirlenmesi lazım. Birçok öğrenci ders sırasında sanal sınıf ortamını terk etmişlerdi. Aslında bu sektör devam ediyor. Akşamları birçok öğretmen uzaktan eğitim veriyor. Bu teknoloji ile devam ediyor demek ki bu arkadaşlar verim alıyormuş bu eğitimden ... hedef kitle diyorum ya, bir büyük sınava hazırlanan öğrenciler bir de okul sınavına hazırlanan öğrenciler bir de hiçbir sınava hazırlanmayan, niye okula geldiğini bilmeyen öğrenciler. O dönem bir de bakanlıktan şöyle bir açıklama geldi. Öğrencinin psikolojisini bozmayacağız bu nedenle sınav yapmayacağız denildi. Bu üç ay önceden öğrencilere söylenirse o çocukları okula getiremeyiz. Eba üzerinden sorular gönderdik. Takip ettik ... O dönemde bizim yazılı yapma durumumuz bu. Öğrenci bana özelden yazıyor. ‘Hocam çok uğraşıyorsunuz ama bakanlık sınav yapmayacakmış, ben soruları çözmeyeceğim’ diyor...”*, ifadeleriyle belirtmiştir. Bu süreçte öğrenciler belki salgının da olumsuz etkisiyle gerekli özveriye gösteremediler. Olağanüstü durumlar sebebiyle, ileride oluşabilecek eğitimle ilgili olumsuz durumların farkında olamadılar. Bu sebeple de yeterince katılım sağlanmamış olabilir. Nitekim K6, bu durumu sınav olmadığı için öğrencinin sorumluluklarını yerine getirmeyeceğini öğretmenine söylediğini ifade etmiştir.

K7, *“Yeterli ama alt yapı olarak yeterli değil bire bir iletişimde faydalı, rehberlik için kullanılabilir...”*, K10, *“Öğrencilerin zaman zaman uzaktan eğitim alması gerektiğini düşünüyorum. Çağımız çok hızlı , her şey yüz yüze olamaz. Yüz yüze eğitimle birlikte uzaktan eğitim olmalı. Belli bir saatte derse girme zorunluluğu olmalı...”*, K12, *... Sadece şu olabilir hocam benim kanaatim şu, şu olabilir; ders olur dersin uygulama kısmında mesela bir Türk Dili ve edebiyatı dersi için, bir matematik dersi için iki saat soru çözümü gibi yapılabilir mesela ama ana dersi burada öğrenecek dersek sıkıntı oluşur. Ama not düşmek lazım. Belki*

bir yerde dikkate alınır. Derslerin tümünün internet ortamında verilmeye çalışılmasındansa biraz sadeleştirilseydi yani çocukları bu kadar dijitale yaklaştırmayıp temel dersleri oradan görseydik daha iyi olacaktı diye düşünüyorum ben”, K13, “...Araç gereç artırılabilir. O dönemde çok sağlıklı olmadı. Öğrenciyi tanımak gerekir. Eğer mümkünse tanışma amaçlı dersin başında bir kere de olsa görüntü açılabilir. Toplantı yapılabilir. Öğrenci sayısı azaltılır 10’ar kişilik gruplar olabilir. Öğretmen sayısı artırılsa yani daha çok ders daha sınırlı öğrenci, sınırsız internet olursa daha verimli olabilir”, ifadeleriyle farklı olarak önerilerini belirtmişlerdir. K2, ve K12 süreci farklı açılardan değerlendirmiş, kültürel ve psikolojik açıdan ele alarak insanın ve toplumun yapısına vurgu yaparak eleştirilerde bulunmuşlardır. Bu durumu K2, “Türk insanının yapısına uygun bir sistem değil. Öncelikle onu söyleyeyim. Biz göz göze gelmeyi seven insanlarız. Ben yurtdışında da çok kaldım. Onların temaları hayata bakışı eğitime dair dokunmaları daha algı ve beyin üzerine, biz göz teması ve duygusal temaslar üzerine geçiriyoruz. Bu ortamlarda verimli olma şansız yok. Çok verimsiz bir ortam yaşadık hep beraber. Çok cüzi bir bölüm belki internete ulaşamadı. Bence isteyen internete ulaştı. Gerçekleşme düzeyi sıfıra kadar düştü. Geri bildirim alamadınız. Yani o sınavlar falan hepsi çok gerçekçi değil. Yapısı uygun değil...”, K12, “...Kaynaklara ulaşma hiç problem olmadı. Öğrenci de ulaşıyor sen de ulaşıyorsun. Kaynağa ulaşmak dijitale ulaşmak hepsini başardık ama belki üniversite de daha farklı olur bu olay lise için ortaokul için söyleyim. Bir insan çocuğunu uzaktan sevebilir mi? eğitimin özünde sevgi var hocam çocuk sevildiğini hissetmediği zaman öğrenemiyor. Aşağılandığını hissettiğinde ya da hani böyle bir olumlu dönüti alamadığında motivasyonu düşüyor çocuğun düşünün. Şimdi normal derste bile motivasyonu sağlamak, hazır bulunuşluk vesair için 10 dakika 15 dakika bazen mücadele ediyoruz. Çocuk karşımda yokken ben bunu yapamam”, ifadeleriyle belirtmişlerdir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın genel amacı çerçevesinde elde edilen sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

1. Öğretmenler iş ve özel yaşantı arasındaki uyum durumunu, denge konusunda zorlanma, işleri yetiştirememe, iş öncelikli bir yaşam, özel yaşantıya zaman ayıramama ya da erteleme, engellenme, iş ve özel yaşam arasında sınır çizememe durumlarıyla ifade etmişlerdir. Öğretmenler genellikle iş öncelikli bir yaşam sürdürdüklerini belirtmişlerdir. Özel yaşantılarındaki planlarını çalışma saatlerine göre yaptıklarını, iş ile ilgili sorumluluklarının yaşamlarının diğer alanlarına da yansıdığını, işle ilgili hedeflere ulaşırken daha çok özel yaşantılarında düzenlemeler yaptıklarını belirtmişlerdir. Planlanan özel yaşantılarını sürdürebilmek için iş dışındaki uygun olan bir zamana göre planlama yaptıklarını ve iş yükü fazla ise özel yaşamla ilgili sorumluluklarını yerine getiremediklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler iş ve özel yaşam arasında uyum kurabilmek ve iş ile ilgili hedeflere ulaşabilmek için planlanan özel yaşamı sürdürebilmek için iş ve özel yaşam arasında dengeli bir yaşam sürdürememektedirler. Özel yaşantılarında da meslekleri ile ilgili sürekli bir hazırlık ve işle ilgili sorumluluklarına yönelik farkındalıkla yaşamlarını sürdürmektedirler.
2. Öğretmenler uzaktan eğitim ile ilgili motivasyon sorunu yaşadıklarını belirtmişlerdir. Daha çok motivasyon sorununun iş ve özel yaşamın aynı ortamda

olmasından, iş ve özel yaşamın iç içe geçmesinden dolayı olduğunu ifade etmişlerdir. Süreç normal bir uzaktan eğitim olmadığı için salgın sürecinde sağlıkla ilgili kaygıya bağlı olarak motivasyonda azalma olduğunu belirtmişlerdir. Bu nedenlerden dolayı öğretmenler motivasyon sorunu yaşamaktadırlar. Öğretmenler uzaktan eğitim uygulamalarında teknolojik durumlarla ilgili öğrencilerin imkânlarının yetersiz olduğunu, teknolojik araç yetersizlikleri ve bu araçların kullanımına yönelik yetersizlikler olduğunu ancak zorunlu olarak yaşanan bu süreçte teknoloji ile ilgili yeni uygulamalar konusunda bilgi edindiklerini ve farklı bir tecrübe yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler teknolojik alt yapı ile ilgili yetersizliklerle karşılaşmışlardır. Süreci bu eksikliklerle birlikte devam ettirmeye çalışmışlardır. Öğretmenler teknolojik araçların ve dış çevrenin iletişimde olumsuz etkisinin olduğunu ve öğrencilerden dönüt alamadıklarını ya da eksik dönüt aldıklarını, öğrencilerin etkin olarak katılım sağlamadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler gerek teknolojik yetersizliklerden gerekse çok tecrübe etmedikleri bir ortamda ders yaptıklarından etkili iletişim kuramamışlardır. Öğretmenler uzaktan eğitimde iş verimi ile ilgili, öğrencilerin derslere devam zorunluluğu olmamasından dolayı iş ve özel yaşantı arsından sınır çizemediklerinden ve derslere hazırlık konusunda zorlandıklarından verimsiz bir süreç geçirdiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler en çok öğrenci devamsızlığından, iş yaşamı ve özel yaşamın aynı ortamda olmasından ve derslere hazırlıkla ilgili daha fazla çalışmaları gerektiğinden çok verimli bir süreç geçirmemişlerdir.

3. Öğretmenler uzaktan eğitimin özel yaşantıya etkisi ile ilgili, iş ve özel yaşantının aynı ortamda olmasının olumsuz etkisi olduğunu, bu süreçte hem iş hem de özel yaşantıda sorunların arttığını belirtmişlerdir. Öğretmenler ev ortamında iş ve özel yaşam alanlarını birbirinden ayıramamıştır. İş ve özel yaşam sınırının çizilememesinden artan sorumlulukları da yerine getirememişlerdir.
4. Öğretmenler hareketsizliğe bağlı olarak sağlık sorunları olduğunu ve salgın sürecine bağlı olarak sağlık kaygısı ile iş dışındaki yaşamı ihmal ettiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler sosyal yaşamın çok sınırlandığını, iş stresini aile bireylerine daha çok yansıttıklarını ve onlara daha az zaman ayırdıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler yaşanan olağanüstü sürece bağlı olarak hareketsizlikten kaynaklanan rahatsızlıklar

yaşamışlardır. Gerekli sosyal aktivite için zaman ayıramamışlardır. Sosyal izolasyonla birlikte birçok alanda yaşamı ihmal etmişlerdir.

5. Öğretmenler karantina sürecine ve evden çalışmaya bağlı olarak özel işlerini ertelediklerini, yapamadıklarını ya da bazı fırsatları kaçırdıklarını belirtmişlerdir. Ancak karantina sürecine bağlı olarak yapılamayan işlerin daha çok olduğunu belirtmişlerdir. Buna karşın bu süreçte mesleki gelişim açısından yeni beceriler elde ettiklerini, bazı kişiler de bu süreçte bireysel olarak kendilerine daha çok vakit ayırdıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler daha önce tecrübe edilmemiş bir karantina süreci geçirmişlerdir. Bu zaman içinde zorunlu olarak özel işlerini yapamazken sürecin farklı olumlu etkilerini yaşayarak bilgi beceri konusunda yeni kazanımlar elde etmişlerdir.
6. Öğretmenler bu süreçte işe daha çok zaman ayırdıklarını ve iş için daha çok hazırlık yaptıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte bazı öğretmenler çalışma saatlerinin esnek olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde iş yükleri artmıştır. Artan iş yükü ve farklı ortamlarda sürdürülen eğitime uyum sağlayabilmek için hazırlık süreleri de artmıştır. Bazı öğretmenler için branşından dolayı ya da ders saati açısından esnek bir çalışma dönemi olmuştur.
7. Öğretmenler uzaktan eğitim uygulamalarının sürekli olarak uygulanmasının olumlu yönlerinin aile bireylerine daha çok vakit ayırmak ve onları daha yakından tanımak olduğunu, iş yerine ulaşımında zaman ve maliyet açısından tasarruf sağladığını, teknoloji alanında ve mesleki olarak tecrübe ve bireysel gelişim sağladığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bir kısmı bireysel işlere daha çok zaman ayırma imkânı sağladığını belirtmiştir. Uzaktan eğitimin olumlu yönlerine bakıldığında; Öğretmenlerin çoğunluğu bu süreçte aile bireylerine daha çok zaman ayırmıştır. Bazı öğretmenler eşini ve çocuklarını daha yakından tanıma fırsatı bulmuştur. Bu süreç zaman ve maliyet açısından tasarruf sağlamıştır. Uzaktan eğitim süreci bazı öğretmenler için kendisini geliştirmek ve yeni beceriler kazanmak açısından bir fırsat olmuştur. Öğretmenler ders anlatırken zaman yönetimi açısından problem yaşamazken öğrencinin katılımı ile ilgili sorunlar yaşamıştır.
8. Öğretmenler uzaktan eğitim uygulamalarının sürekli olarak uygulanmasının olumsuz yönlerinin en çok motivasyon sağlayamama, öğrencilerin devam problemleri, teknolojik imkânların yetersiz olması ve iş ve özel yaşamın aynı mekânda olması

olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bazıları bu olumsuzlukların iletişim ve dönüt alamama, aile bireyleri arasında çatışmalar ve ekran karşısında olmaktan kaynaklanan fiziksel rahatsızlıklar olduğunu belirtmişlerdir. Uzaktan eğitimin olumsuz yönlerine bakıldığında; öğretmenlerin çoğunluğu motivasyon sorunu yaşamıştır. Motivasyon sorunu, teknolojik imkânların yetersiz olmasından, öğrencilerin derse az katılımından, iş ve özel yaşamın aynı mekânda olmasından, iletişim problemi ya da öğrencilerden dönüt alamama durumlarından kaynaklanmıştır. Olumsuz yönlere baktığımızda aslında sebeplerin hepsi birbirini etkiler niteliktedir. Öğrencilerin imkânlarının olmaması, buna bağlı olarak öğrenci devamsızlığı, öğrencinin ev ortamında daha rahat hareket etmesi, iş ve özel yaşamın aynı mekânda olması öğretmenleri motivasyon açısından olumsuz etkilemektedir.

9. Öğretmenler uzaktan eğitim uygulamalarının geliştirilmesine yönelik kameraların açık olması gerektiğini ve etkileşimli derslere daha çok yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Böyle bir süreçte devam konusunda öğrenci ve velinin bilgilendirilmesi gerektiğini, İnternet ve teknolojik altyapı geliştirilerek öğrenciye ücretsiz internet erişiminin sağlanması gerektiğini, kazanımların gerçekleşme düzeyini güvenli bir şekilde ölçecek ölçek geliştirilmesi gerektiğini, karşılıklı istek durumu oluşturulabileceğini ve gerektiğinde ihtiyaca göre uzaktan dersler yapılabilceğini (Hibrit Model) belirtmişlerdir. Öğretmenler bu süreçte en fazla öğrencilerle yüz yüze iletişim kuramadıkları için sorun yaşamışlardır. Öğrencinin derse katılıp katılmadığından emin olamamışlardır. Bu sebeple öğretmenler kameraların açık olabileceği yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğrencilerin devam sorunları düşünüldüğünde öğrencinin derse katılımı ile ilgili sorumlu bir davranış sergilemediği ve bazı öğrencilerin teknoloji ile ilgili imkânlarının yetersiz olduğu görülmektedir. Araştırma sonuçlarına bağlı olarak önce bu eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir. Bu sürecin önemi ile ilgili öğrenci ve veliler bilgilendirilerek güvenilir bir ölçme değerlendirme uygulamaları geliştirilmelidir.

5.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgulara bağlı olarak öğretmenlere, Millî Eğitim Bakanlığı'na ve velilere yönelik aşağıda öneriler geliştirilmiştir.

5.2.1. Öğretmenlere Öneriler

1. Öğretmenler iş ve özel yaşantı arasında uyum sağlayabilmek için zaman yönetimi konusunda eğitimler alabilirler. İş öncelikli yaşam yerine daha dengeli bir yaşam sürdürebilmek için işin gerektirdiği becerileri geliştirebilirler. İşin eve götürülmemesi için iş yerinde uygun zamanlarda planlı bir şekilde çalışmalar yapılabilir. MEB öğretmenler için kriz yönetimi, zaman yönetimi konularında ve teknoloji kullanımı ile ilgili becerilerin geliştirilmesinde uygulamalı eğitimleri artırabilir.
2. Öğretmenler iş ve özel yaşantı arasında sınır ihlallerinin olmaması için mekân ve zamana bağlı olarak planlama yapabilirler. Örneğin hazırlık yapılacağı zaman, en uygun olan saatte çalışmanın yapılabilmesi zaman yönetimi açısından daha verimli olabilir. Bu şekilde bir planlama motivasyonu olumlu yönde etkileyebilir. Ders içerikleri öğrencilerin de motivasyonlarını artıracak şekilde düzenlenebilir. Öğrencilerin teknolojik eksiklikleri giderilerek süreç daha verimli hale getirilebilir. Bu süreç daha önce tecrübe edilmeyen bir deneyim imkânı sağladığından hem öğretmenler hem de öğrenciler dijital dünyaya uyum açısından yenilikleri daha yakından takip edebilir.
3. Öğretmenler dünyada uzaktan eğitim uygulamalarının arttığını göz ardı etmemesi gerekir. İş ve özel yaşantının aynı ortamda olmasının daha işlevsel olabilmesi ve gerektiğinde uzaktan çalışma modeline uyum sağlayabilmek için mevcut imkânlarını düzenleyebilirler. Ev ortamında bu çalışma için özel bir alan oluşturabilirler. Zaman zaman gerek toplantı amaçlı gerekse eğitim amaçlı evden çalışma uygulamalarını gerçekleştirebilirler.
4. Uzaktan eğitim sürecinde en çok yaşanan sorunlardan biri de hareketsizliğe bağlı olarak yaşanan sorunlardır. Bu süreç salgın sürecine bağlı olarak ekstra bir sorun olarak karşımıza çıkmıştır. Bu tür çalışma koşullarında özellikle hareket edebilmek için bir program yapılabilir. Evde hafif egzersizler, duruş bozuklukları oluşmaması için basit hareketlerden oluşan uygulamalar yapılabilir. Salgının olmadığı normal süreçlerde de ulaşım araçlarını daha az kullanarak, kısa mesafelerde yürüyüş yaparak, bazen asansör kullanmadan merdivenleri kullanmak uzun süre evden çalışanları fiziksel ve psikolojik olarak olumlu yönde etkileyecektir.

5. Öğretmenler bu süreçte dijital yeterliklerini geliştirmişlerdir. Bu süreci olumlu yönde devam ettirebilmek için dijital platformlarda oldukça yaygın hale gelen eğitimleri sürekli olarak takip edebilirler. Sosyal faaliyetlerini ilgi alanlarına yönelik planlayabilmek için teknolojinin olumlu yönlerini kullanarak çok yönlü bilgi edinebilirler. Ekonomik açıdan tasarruf sağlayabilmek için her alandaki yenilikleri ve ürünleri araştırabilirler. Alternatif faaliyetlere ulaşabilmek için dijital dünyadan en üst düzeyde faydalanabilirler. Dolayısıyla sosyal faaliyetlerini de artırarak gerek yaşam kalitesini gerekse iş verimini artırabilirler.
6. Uzaktan evden çalışma daha esnek bir çalışma olduğu için öğretmenler daha çok serbest zaman bulabilirler. Ayrıca iş yerine ulaşımında zaman kaybı olmadığı için iş yerine gidiş geliş yapan çalışanlardan farklı olarak ekstra bir zamana sahip olabilirler. Bu durum birçok becerinin gelişmesine katkı sağlayabilir. Dolayısıyla uzaktan eğitimin ilk uygulanmaya başladığı zamanlarda çok fazla hazırlık gerektiren çalışmalara olumlu yönde etki edebilir.
7. Tekrar böyle bir uygulamanın olması durumunda ya da hibrit öğrenme modellerinde süreç zaman ve maliyet açısından tasarruf sağlayabilir. Aile bireyleriyle geçirilen vakit artacağından özel yaşama ait sorumluluklar daha kolay yerine getirilebilir. Dolayısıyla ailede geçirilen zaman daha nitelikli hale gelebilir. Bu süreci rutin ve sıkıcı bir duruma dönüştürmemek için zamana uygun olarak etkinlik ve sosyal faaliyetlerin iyi planlanması gerektiği unutulmamalıdır. Nitekim bu süreçte birçok etkinlikler yaparak evde el becerilerini geliştiren, sanatsal yönde kendini geliştiren ve farklı projelerle örnek uygulamalar yaparak eğitime katkı sağlayan öğretmenler olmuştur.
8. Uzaktan eğitim uygulamalarında öğretmen açısından motivasyonun artırılabilmesinde en önemli etken öğrenci katılımının sağlanmasıdır. Öğrencilerin katılımının artırılabilmesi için devam zorunluluğu ve ölçme değerlendirme ile ilgili öğrencilerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bu sürecin öğrenciler açısından daha anlamlı olabilmesi için uygulamalarla ilgili öğrenciler önceden bilgilendirilerek sürecin eğitimin bir parçası olduğu anlatılmalıdır. Böylece öğrenci de öz disiplin ve bir programa uyum becerisi geliştirilebilir.

5.2.2. Millî Eğitim Bakanlığı'na Öneriler

1. Bu çağda dünyada ilk defa tecrübe edilen bir salgın olması sebebiyle süreç normal bir uzaktan eğitim süreci olmamıştır. Buna bağlı olarak birçok iş alanında olduğu gibi eğitim uygulamalarında da çok hızlı geçişler yaşanmıştır. Bu sebeple bir süre sonra uyum sağlanabilmiştir. Buna rağmen yeterli verim alınamamıştır. Uzaktan eğitim uygulamalarının geliştirilmesi için öncelikle gerekli teknolojik altyapı geliştirilmelidir. Her bölgedeki öğrencinin ulaşımına imkân sağlayan bir altyapı oluşturulmalıdır.
2. Öğretmen ve öğrenciler için devam eden eğitimler geliştirilerek daha işlevsel hale getirilebilir. Uygulamalar daha çok etkileşimli olabilir.
3. Millî Eğitim Bakanlığı öğrencilerin devam konusunda daha özenli olmaları için gerekli önlemleri alabilir. Ölçme değerlendirme uygulamaları geliştirilebilir.
4. Kameraların açık olması ile ilgili yasal düzenlemeler yapılabilir. Yüz yüze eğitimle birlikte uzaktan eğitim uygulamaları artırılırsa daha verimli, daha ekonomik ve dengeli bir yaşam sürülebilir. Hibrit öğrenme uygulamaları farklı eğitim kademelerinde uygulanabilir.
5. Yapılan uygulamalar tasarruf tedbirleri kapsamında katkı sağlayabilir. Bu çalışma Covid-19 salgın süreciyle sınırlı olduğundan salgın sonrasında normal süreçte uzaktan eğitimle ilgili çalışmalar yapılarak sonuçlar karşılaştırılabilir.

5.2.3. Velilere Öneriler

1. Veliler teknoloji ve doğru internet kullanımı ile ilgili eğitimler alabilirler. Bu eğitimleri uzaktan eğitim yolu ile alabilecekleri gibi yaygın eğitim kurumlarından da alabilirler.
2. Faydalı bilgisayar ve telefon uygulamalarını öğrenerek çocukları ile bu platformları birlikte kullanabilirler. Çocukların araştırma ödevlerinde interneti daha bilinçli kullanmalarını sağlayabilirler.
3. Çocuklarının dijital ortamlardan olumsuz etkilenmemesi için oyun vb. uygulamaları kontrol edebilirler. Onlara faydalı olacak dikkati artıracak, zekâ oyunları seçerek oyunları birlikte oynayabilirler. Böylelikle internet ve telefon ile geçirilen zaman daha nitelikli hale getirilebilir.

4. Veliler öğrencilerin okuldaki öğretmenleri ile sürekli iletişim içinde olmalı. Teknolojiyi daha verimli kullanabilmek için zaman zaman öğretmenler ile online görüşmeler yapabilirler.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, B., & Mutlu, M. D. (2022). Muhasebe mesleğinde dijital dönüşüm: Covid-19 pandemi döneminde uzaktan çalışma uygulamaları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 845-864.
- Ağcadağ, İ. (2017). *Çalışma hayatında dönüşümler ve evden çalışma sisteminin Türkiye'deki yansımaları: bir ağ pazarlama örneği*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Akalın, S., Özgüner, İ., & Şakiroğlu, M. (2020). Covid-19 salgınının ve karantinanın psikolojik etkileri. *Electronic Turkish Studies*, 15(4).
- Akça, M., & Tepe Küçükoğlu, M. (2020). Covid-19 ve iş yaşamına etkileri: Evden çalışma. *Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives*, 8(1), 71-81.
- Akın, A., Ulukök, E., & Arar, T. (2017). İş-yaşam dengesi: Türkiye'de yapılan çalışmalara yönelik teorik bir inceleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(1), 113-124.
- Akkuş, B. D. (2020). *Psikolojik sermayenin örgütsel bağlılık üzerindeki etkisinde iş-yaşam dengesinin aracılık rolü: KTMÜ örneği*. Doktora Tezi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bişkek.
- Akyavuz, E. K., & Çakın, M. (2020). Covid-19 salgınının eğitime etkisi konusunda okul yöneticilerinin görüşleri. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 723-737.
- Alan, H., & Köker, A. R. (2021). Salgın ve uzaktan çalışma düzeninin çalışanların sosyal ağ ilişkilerinin değişimine etkileri: sistematik yazın taraması ve önermeler. *International Journal of Management Economics & Business*, 17(4), 1257-1279.

- Alper, E. N. (2020). *İş yerine gidiş ve dönüşün işten ayrılma niyetine etkisi: iş-yaşam dengesinin aracılık rolü*. Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Apaydın, Ç. (2011). *Öğretim üyelerinin işe bağımlılık düzeyi ile iş-yaşam dengesi ve iş-aile yaşam dengesi arasındaki ilişki*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arat, T. & Bakan, Ö. (2011). Uzaktan eğitim ve uygulamaları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 14(1-2), 363-374.
- Arslan-Dikme, Ş., & Gültekin, B. K. (2021). Covid-19 pandemi sürecinin evden çalışan ebeveynler ve çocuklarına etkileri/effects of Covid19 pandemic process on parents working from home and their children. *Education & Youth Research*, 1(1), 31-48.
- Arslan, Y., & Şumuer, E. (2020). Covid-19 döneminde sanal sınıflarda öğretmenlerin karşılaştıkları sınıf yönetimi sorunları. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 201-230.
- Aydın, G. E. (2020). Kriz döneminde iş sürdürülebilirliğine yönelik yönetim uygulamaları: covid-19 pandemi araştırması. *Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences*, 6(26), 630-638.
- Balaman, F., & Tiryaki, S. H. (2021). Corona virüs (Covid-19) nedeniyle mecburi yürütülen uzaktan eğitim hakkında öğretmen görüşleri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 52-84.
- Başaran, M., Doğan, E., Karaoğlu, E., & Şahin, E. (2020). Covid-19 pandemi sürecinin getirisi olan uzaktan eğitimin etkililiği üzerine bir çalışma. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 179-209.
- Bayram, A. (2015). Eğitim bilimine giriş. V. Sönmez (Ed.), *Eğitimle ilgili temel kavramlar* içinde (s. 1-18). Ankara: Anı.
- Berry, G. R., & Hughes, H. (2020). Integrating work–life balance with 24/7 information and communication technologies: The experience of adult students with online learning. *American Journal of Distance Education*, 34(2), 91-105.
- Bertiz, Y., Kırmacı, Ö., & Aslan, B. (2022). Acil durum uzaktan öğretim sürecinde bir üniversite profili. *Trakya Eğitim Dergisi*, 13(1), 620-635.

- Biber, Ö., & Karatepe, S. G. (2023). Covid-19 pandemisi ile birlikte uzaktan çalışma modelinin olumlu ve olumsuz sonuçlarının değerlendirilmesi. *Disiplinlerarası Yenilik Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 41-47.
- Boztepe, D. (2022). *Covid-19 sürecinde uzaktan çalışmanın özerklik ve iş yaşam dengesi noktasında çalışan algısında performans ve motivasyona etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Ç. E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2019). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Candan, A., & Usta, İ. (2022). Pandemi sürecinde öğretmenlerin uzaktan eğitim uygulamalarına yönelik bakış açılarının incelenmesi. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 1-18.
- Cinamon, R. G., & Rich, Y. (2002). Gender differences in the importance of work and family roles: Implications for work-family conflict. *Sex roles*, 47, 531-541.
- Çınar, B., & Çınar, F. (2023). Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Uzaktan Eğitim Süreci. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (Özel Sayı 1 (Cumhuriyetin 100. Yılına)), 899-917.
- Çobanoğlu, F., Şarkaya, S. S., & Sertel, G. (2019). İş-yaşam dengesi: Öğretmen ve yöneticiler üzerinde bir çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*.
- Çoklar, A. N., & Dinç, Y. (2021). Öğretmen Adaylarının Uzaktan Eğitim Tercihlerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 289-312.
- ÇSGB, (2021). Uzaktan çalışma rehberi <https://www.cs.gb.gov.tr/media/68338/kiplas-covid-19-doneminde-uzaktan-calisma-rehberi-26022021.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- ÇSGB, (2016). Uzaktan çalışma yönetmeliği <https://www.cs.gb.gov.tr/cgm/haberler/uzaktan-calismanin-usul-ve-esaslarini-belirleyen-uzaktan-calisma-yonetmeli-yururluge-girdi/> sayfasından erişilmiştir.
- Danielak, W. (2021). “Positive and negative effects of remote working during the covid-19 pandemic in small enterprises in Poland”. *European Research Studies Journal*, 24(Special 3), 708-718.
- Demir, F., & Özdaş, F. (2020). Covid-19 sürecindeki uzaktan eğitime ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 273-292.

- Demir, M. (2023). Covid-19 pandemi dönemi uzaktan çalışmanın iş-aile ve yaşam dengesi üzerine etkisi: öğretmenler özelinde nitel bir araştırma. *Kapanaltı Muhasebe Finans Ekonomi Dergisi*, (3), 44-52.
- Demirel, Y., & Bekiroğlu, Ç. (2022). Covid-19 pandemi sürecinde evden çalışmanın iş stresi üzerine etkisi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 4(9), 681-700.
- Deniz, Ö. (2007). Cumhuriyet döneminde çalışma hayatı. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 6(15), 131-150.
- Doğrul, B. Ş., & Tekeli, S. (2010). İş-yaşam dengesinin sağlanmasında esnek çalışma. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 2(2), 11-18.
- Dulay-Yangın, D., Baycık, G., Yay, O., & Doğan, S. (2021). Covid-19 pandemisinde uzaktan çalışma: tespit ve öneriler. *Çalışma ve Toplum*, 3(70), 1683-1728.
- Guest, D. E. (2002). Perspectives on the study of work-life balance. *Social Science Information*, 41(2), 255-279.
- Güleryüz, İ. (2016). *Öğretmenlerde işten ayrılma niyetinin yordayıcısı olarak, iş-yaşam dengesi ve çalışmaya tutkunluk*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gündoğan, B. (2022). *Cimnastik antrenörlerinin iş yaşamında mutluluk, iş-yaşam dengesi ve işe adanma ilişkisi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gürbüz, F. B., & Özer, N. (2023). Öğretmenlik uygulaması bağlamında acil uzaktan öğretim uygulamaları: okul öncesi öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının deneyimleri. *Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 21-36.
- Gürel, P. A. (2019). Organizasyonlar tarafından uygulanan iş-yaşam dengesi programlarının çalışanlara etkisi. *Uluslararası Uygulamalı Ekonomi ve Finans Çalışmaları Dergisi*, 4(2), 29-42.
- Hall, D. T., & Richter, J. (1988). Balancing work life and home life: what can organizations do to help? *The Academy of Management Executive*, 2(3), 213-223.
- ILO, (2020). *Covid-19 ortamında ve sonrasında uzaktan çalışma uygulama kılavuzu*. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_759299.pdf sayfasından erişilmiştir.

- Işık, A. H., Işık, İ., & Güler, İ. (2008). Uzaktan eğitimde güvenlik uygulamaları. *International Journal of Informatics Technologies*, 1(2), 1-3.
- Kandemir, A., & Nartgün, Ş. S. (2022). Öğretmenlerin uzaktan eğitim yorgunluğu. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(27), 424-449.
- Karadeniz, G., & Zabcı, N. (2020). Pandemi döneminde uzaktan eğitim veren öğretmenlerin çalışma koşulları ve algıladıkları stres ile psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişki. *MSGSÜ Sosyal Bilimler*, 2(22), 301-314.
- Karakuş, N., Ucuşsatar, N., Karacaoğlu, M. Ö., Esendemir, N., & Bayraktar, D. (2020). Türkçe öğretmeni adaylarının uzaktan eğitime yönelik görüşleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (19), 220-241.
- Karatepe, F., Küçükgençay, N., & Peker, B. (2020). Öğretmen adayları senkron uzaktan eğitime nasıl bakıyor? Bir anket çalışması. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(53), 1262-1274.
- Karlankuş, N., & Burçin, E. (2023). Covid-19 döneminde evden çalışmanın kadın çalışanların iş-yaşam dengesine etkisi: Trabzon ili üzerine bir araştırma. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 9(2), 347-366.
- Kavrayıcı, C., & Kesim, E. (2021). Covid-19 pandemisi sürecinde okul yönetimi: nitel bir araştırma. *Educational Administration: Theory & Practice*, 27(1), 1005-1060.
- Keskin, M., & Özer, D. (2020). Covid-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 59-67.
- Kıcıır, B. (2015). *Evden çalışmanın iş-yaşam dengesine etkisi: çevirmenler üzerinde bir araştırma*. Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Kıcıır, B. (2019). Evden çalışma: özgürlük mü esaret mi? *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1), 173-196.
- Kılıç, R., & Sakallı, S. Ö. (2013). Örgütlerde stres kaynaklarının çalışanların iş-aile çatışması üzerine etkisi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(3), 208-237.
- Kırel, Ç. (2007). Sanal örgütlerde örgütsel davranışın geleceği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 93-110.
- Korkmaz, O., & Erdoğan, E. (2014). İş yaşam dengesinin örgütsel bağlılık ve çalışan memnuniyetine etkisi. *Ege Academic Review*, 14(4), 541-557.

- Koşar, D., Emre, E. R., Kılınç, A. Ç., & Koşar, S. (2017). Öğretmen liderliğine ilişkin yapılan çalışmaların incelenmesi: bir içerik analizi çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 29-46.
- Koşar, D., & Bakır, N. (2022). Covid-19 pandemi sürecinde öğretmenlerin uzaktan eğitim deneyimleri. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(4), 2231-2245.
- Kurt, K., Kandemir, M. A. & Çelik, Y. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitime ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 88-103.
- Küçük, A. (2019). *Esnek çalışma ve bilişim sektöründe ofiste ve evde çalışanların iş-yaşam dengesine yönelik bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Küçükusta, D. (2007). *Konaklama işletmelerinde iş-yaşam dengesinin çalışma yaşamı kalitesi üzerindeki etkisi*. Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Lockwood, N. R. (2003). Work/life balance. challenges and solutions. *USA, Society For Human Resource Management*, 2-10. http://old.adapt.it/adapt-indice-a-z/wp-content/uploads/2014/06/lockwood_work_life_balance_2003.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Mete, H., Erdem, A., Uzal, G., & Kılıç, E. (2023). Meslek yüksekokullarındaki uzaktan eğitimin öğrenci ve öğretim elemanları açısından değerlendirilmesi. *Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(13), 44-60.
- Metin, M., Gürbey, S., & Çevik, A. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitime yönelik öğretmen görüşleri. *Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 66-89.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2015). Nitel veri analizi: Genişletilmiş bir kaynak kitap. (S. Akbaba-Altun & A. Ersoy Çev.) içinde. Ankara: Pegem.
- Nacak, M., & Çiçek, H. (2021). *Engelli çalışanlarda iş-yaşam kalitesi ve örgütsel sosyalleşme*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- OECD, (2021). <https://www.oecd.org/economic-outlook/december-2021/> sayfasından erişilmiştir.

- Ofluoğlu, G., & Aksoy, G. (2023). <https://www.oecd.org/economic-outlook/december-2021/> D. Kuaförlerin iş yaşam kalitesi üzerine bir araştırma. *Third Sector Social Economic Review*, 58(2), 1511-1524.
- Oğuz, Y., Gülder, Ş., & Güner, E. Y. (2023). Evden çalışma ve öğretmenlik mesleği. *Okul Yönetimi Dergisi* 3(1), 9-22.
- Oldman, G. R., & Hackman, J.R. (2010). Not what it was and not what it will be: the future of job design research. *Journal Of Organizational Behavior*, 31, 463–479. DOI: 10.1002/job.678
- Orçanlı, K., & Bekmezci, M. (2020). Üniversite öğrencilerinin covid-19 pandemisinde uzaktan eğitim algısının belirlenmesi ve bazı demografik değişkenlerle ilişkisi. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(2), 88-108.
- Ören, K., & Yüksel, H. (2012). Geçmişten günümüze çalışma hayatı. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 1(1), 34-59.
- Özaydın, M. M. (2013). Cinsiyete dayalı refah sınıflandırmaları temelinde iş ve aile yaşamının uyumlaştırılması sorunu. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(3), 47-72.
- Özbay, Ö. (2015). Dünyada ve Türkiye’de uzaktan eğitimin güncel durumu. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(5), 376-394.
- Özdevecioğlu, M., & Doruk, N. Ç. (2009). Organizasyonlarda iş-aile ve aile iş çatışmalarının çalışanların iş-yaşam tatminleri üzerindeki etkisi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 0(33), 69-99.
- Özdoğan, A. Ç., & Berkant, H. G. (2020). Covid-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitime ilişkin paydaş görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 13-43.
- Palumbo, R. (2020). Let me go to the office! an Examining into the side effects of working from home on work-life balance. *International Journal of Public Sector Management*. 6(7), 771-790.
- Palumbo, R., Manna, R., & Cavallone, M. (2020). Beware of side effects on quality! investigating the implications of home working on work-life balance in. *Educational Services. The TQM Journal*. 33(4), 915-929.

- Parham, S., & Rauf, M. A. (2020). Covid-19 and obligatory remote working in heis: an exploratory study of faculties'work-life balance, well-being and productivity during the pandemic. *International Journal of Economics, Commerce and Management*, 8(12), 384-400.
- Polat, F. (2021). *İşyeri ergonomisi ve iş-yaşam dengesinin işletme performansına etkisi*. Doktora Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Polat, Ş. (2017). *İş özellikleri, iş-yaşam dengesi ve meslekten ayrılma niyeti arasındaki ilişkilerin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Purkis, S., & Çelebi, E. (2022). Ev eksenli çalışma bağlamında evin ve boş zamanın değişen anlamları: Kayseri/Kocasinan örneği üzerinden bir değerlendirme. *Çalışma ve Toplum*, 2(73), 905-929.
- Sağlık Bakanlığı (2020). *Covid-19 (Sars-CoV-2 enfeksiyonu) rehberi*. https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/depo/rehberler/COVID-19_Rehberi.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Sarı, T., & Nayır, F. (2020). Pandemi dönemi eğitim: sorunlar ve fırsatlar. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 959-975.
- Sarıbay, B. (2023). Uzaktan çalışma üzerine sosyolojik bir değerlendirme. *Sosyoloji Dergisi*, (46), 221-241.
- Senemoğlu, N. (2013). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: kuramdan uygulamaya*. Ankara: Yargı.
- Serbes, K. (2019). *Esnek çalışma ve iş-aile yaşamı dengesi: ab ve türkiye'deki düzenlemelere yönelik betimleyici bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ.
- Serinikli, N. (2020). Covid-19 salgın sürecinde örgütsel değişim:uzaktan/evden çalışma modeli. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 280-281.
- Shamir-Inbal, T., & Blau, I. (2021). Facilitating emergency remote K-12 teaching in computing-enhanced virtual learning environments during Covid-19 pandemic-blessing or curse?. *Journal of Educational Computing Research*, 59(7), 1243-1271.

- Silverstein, M. (2008). Meeting the challenges of an aging workforce. *American Journal Of Industrial Medicine*, 51(4), 269-280.
<https://courseplus.jhu.edu/filedepot/onlinelibrary/232/Silverstein%202008%20Meeting%20the%20Challenges%20Aging.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Sünbül, A. M. (1996). Öğretmen niteliği ve öğretimdeki rolleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 8(8), 597-600.
- Şahin, B., Gökmen, G. P., & Büyüktopcu, E. (2022). Covid-19 salgını sürecinde evden çalışan birey-lerin mekânsal müdahaleleri ve deneyimleri. *İdealkent*, 13(36), 880-911.
- Şahin, M. (2021). Dünyada ve Türkiye'de yükseköğretimde uzaktan eğitimin tarihi ve gelişim süreci. *Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(7), 91-113.
- Şahin, Söylemez, S., & Işıl, Alpar, B. (2022). İş-yaşam dengesi arayışında japonya: iş, aile ve yaşam alanlarına dair bir değerlendirme. In *Journal of Social Policy Conferences* (No. 82, pp. 223-266). İstanbul University.
- Şentürk, H. (2020). Milli eğitimde DYK kurslarının uzaktan eğitim yoluyla yürütülmesine yönelik incelenmesi. *Anadolu University Journal of Education Faculty*, 4(1), 50-66.
- Tekin, S. (2022). Öğretmenlerin iş yükü ile iş yaşam dengesi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Telli, S. G., & Altun, D. (2020). Coronavirüs ve çevirim içi (online) eğitimin önlenemeyen yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 25-34.
- Teo, T. S., & Lim, V. K. (2000). Gender differences in internet usage and task preferences. *Behaviour & Information Technology*, 19(4), 283-295.
- Tican, C., & Gökoğlu, S. D. T. (2021). Opinions of middle school mathematics teachers about distance education mathematics lessons. *MSKU Journal of Education*, 8(2), 767-786.
- Tuğsal, T. (2017). İş-yaşam dengesi, sosyal destek ve sosyo-demografik faktörlerin tükenmişlik üzerindeki etkisi. Doktora tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Tuna, A. A., & Türkmendağ, Z. (2020). Covid-19 pandemi döneminde uzaktan çalışma uygulamaları ve çalışma motivasyonunu etkileyen faktörler. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(3), 3246-3260.
- Turna, E. A., & Usta, G. (2021). Covid-19 pandemisi'nde evin değişimi ve evde çalışma ortamları. *YDÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 3(2), 115-128.
- TÜİK, (2021). *Hane halkı bilişim teknolojileri (bt) kullanım araştırması*: [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi). Sayfasından erişilmiştir.
- Tümekaya, S., Çopur, E., & Vıdal, A. G. (2022). Türk ve İspanyol öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecine, faydalarına, zorluklarına ve beklentilerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Scientific Educational Studies*, 6(1), 73-111.
- Türk Dil Kurumu. (2021). Türkçe sözlük. Ankara: TDK. <https://sozluk.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Türk, H. & Kiroğlu, K. (2022). Uzaktan eğitime ilişkin sınıf öğretmenlerinin ailelerin ve ilkokul öğrencilerinin görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (63), 16-48.
- Töre, E. & Miyanyedi-Şen, F. (2022). Öğretmenlerin iş yaşam dengesi ile mesleki bağlılık düzeyleri arasındaki ilişki. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*, 5(1), 55-74.
- Uddin, M. R., Mamun, A. M. A., Hoque, N., & Uddin, M. S. (2013). Work-life balance: A study on female teachers of private education institutions of Bangladesh. *Work*, 5(13), 10-17.
- UNDP, (2020). *Covid-19 pandemic*. <https://www.undp.org/coronavirus> sayfasından erişilmiştir.
- UNESCO, (2020). *Education in the time of Covid-19*. COVID-19 Report ECLAC-UNESCO. https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/45905/1/S2000509_en.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Usta, E. (2007). *Harmanlanmış öğrenme ve çevirim içi öğrenme ortamlarının akademik başarı ve doyuma etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Uysal, N., & Yılmaz, M. Ç. (2020). Akademisyenlerde iş-yaşam dengesi ve uzaktan çalışmaya ilişkin görüşlerin belirlenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 26-37.
- Ünal, I. (2021). *Pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinde iş yaşam dengesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Ünal, I., & Dulay, S. (2022). Teachers' work-life balance in emergency remote teaching during the COVID-19 pandemic. *Asian Journal of Distance Education*, 17(2).
- Ünsal, H. (2007). *Harmanlanmış öğrenme etkinliğinin çoklu düzeyde değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Varışlı, B. (2021). Pandemi sürecinde eğitimin dönüşümü: çevirim içi eğitimin sosyolojik yansımaları. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 9(26), 237-249.
- WHO, (2020). *World Health Organization*. https://www.who.int/publications/i/item/WHO-2019-nCoV-essential_health_services-2020.2 sayfasından erişilmiştir.
- Yavuz, N. (2018). *İş-yaşam dengesi ile iş stresinin esnek çalışma uygulamaları bağlamında incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, A. (2021). Covid. 19 pandemi sürecinde evden çalışma ve koordinasyon sorunları. E. Ertürk (Ed.), *Covid 19 pandemi sürecinde çalışma yaşamındaki değişime örgütsel davranış konuları perspektifinden bakış içinde* (s. 173-202). Ankara: Gazi kitabevi.

EKLER

EK 1. Veri Toplama Aracı

Ek 1. Görüşme Formu

Sayın Katılımcı,

Bu araştırmada “Öğretmenlerin uzaktan eğitim uygulamalarının iş-yaşam dengesine olan etkisinin incelenmesi” amaçlanmıştır. Bu araştırma kapsamında sizinle bir görüşme yapmak istiyorum. Yapılması planlanan bu çalışmayla bu konuda öğretmen görüşlerini ortaya koyarak eğitimciler için gelecekte yapılacak araştırmalara katkıda bulunacağını ümit ediyorum. Bu nedenle sizin, uzaktan eğitim sürecinde iş-yaşam dengesiyle ilgili düşüncelerinizi öğrenmek istiyorum. Araştırmada veri kaybını önlemek amacıyla görüşmemizi ses kaydına almayı düşünüyorum. Bu araştırmada yapılan görüşmelerimizin kimseyle paylaşılmayacağı, tamamen gizli tutulacağını belirtmek isterim. Kayda alınacak bu görüşme, yalnızca bilimsel bir veri olarak kullanılacaktır. Hiçbir şekilde isim verilmeyecek, isim yerine kodlamalar kullanılacaktır. İsteğiniz durumunda ses kayıtları, verilerin yazıya dökülmesinden sonra silinebilecektir. Bana ayırmış olduğunuz zaman ve araştırmama gösterdiğiniz ilgi ve katkılarınız için teşekkür ediyorum.

Murat HELVACI

Gazi Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Eğitim Yönetimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

Cep Tel:

Tarih: ... /.../ 202..

Saat: /....

Yer:

Kişisel Bilgiler:

Eğitim Düzeyiniz:

Branşınız :

Kıdeminiz :

Yaşınız :

Hizmet Süreniz :

Sorular:

1. İş-yaşam dengesi hakkında ne düşünüyorsunuz?
 - a) İşiniz ve özel yaşantınız arasında uyum kurabilmek için neler yapıyorsunuz?
 - b) İşinizle ilgili hedeflerinize ulaşabilmek için özel yaşantınızda nasıl düzenlemeler yapıyorsunuz?
 - c) Planladığınız özel yaşantınızı sürdürebilmek için işinizle ilgili nasıl düzenlemeler yapıyorsunuz?
2. Uzaktan eğitim hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu süreçte nasıl sorunlar yaşadınız?
 - a) İşinizle ilgili motivasyonunuzu nasıl etkiledi?
 - b) İşinizle ilgili hazırlık sürecini nasıl etkiledi?
 - c) İş veriminizi nasıl etkiledi?
 - d) Teknolojik yetersizliklerle ilgili nasıl önlemler aldınız?
 - e) Öğrenci ile iletişim ve etkileşim konusunda ne düşünüyorsunuz? Uygulamalarla ilgili nasıl geribildirimler aldınız?
 - f) Mevcut sistem uygulamalar için yeterli miydi? (Mevcut uygulamalar hakkında ne düşünüyorsunuz?)

3.1. Uzaktan eğitim süreci iş ve özel yaşantınızı nasıl etkiledi?

- a) Tüm yaşantınızı planlama ve işlerinizi gerçekleştirme durumunuzu nasıl etkiledi?
- b) İş ve özel yaşam arasında nasıl bir denge kurdunuz?
- c) İş yükünüzün yönetimini nasıl etkiledi?
- d) Özel yaşantınızda ilgi alanlarınızla ilgili etkinlikleri nasıl etkiledi?
- e) İş ve özel yaşantınızla ilgili zaman yönetimini nasıl etkiledi?

3.2. Uzaktan eğitim sürecinde yaşamı ihmal ettiğinizi düşünüyor musunuz?

- a) Günlük işlerinize zaman ayırabilme konusunda neler yaşadınız?
- b) İş yaşantınız yaşamınızın diğer alanlarını nasıl etkiledi?
- c) Yaşantınızda yapmanız gerekenleri yapabilme konusunda neler yaşadınız?
- d) Bu süreçte aynı anda birçok iş yapmanız gerektiğinde nasıl bir çözüm buldunuz?
- e) Aynı anda birçok iş yapmaya çalışmanız uyku, beslenme düzeni ve hareket aktivitelerinizi nasıl etkiledi?
- f) Bu süreçte yaşam içerisinde bir şeyleri kaçırdığınızı düşünüyor musunuz?

3.3. Uzaktan eğitim sürecinde kendinize zaman ayırma konusunda ne düşünüyorsunuz?

- a) Gün içerisinde hangi işlere zaman ayıracağınız konusunda nasıl bir yol izlediniz?
- b) Sizi mutlu edecek işlere nasıl vakit buldunuz?
- c) İşinizle ilgili stres durumu iş dışı yaşamınızı nasıl etkiledi?
- d) Özel yaşantınızla birlikte iş yaşantınızı nasıl düzenlediniz?

3.4. Uzaktan eğitim sürecinde zamanınızın çoğunluğunu işle uğraşarak geçirdiğinizi düşünüyor musunuz?

- a) Ailenize ve sosyal çevrenize nasıl vakit ayırdınız?
- b) İş yaşamınızda çalışma saatlerini nasıl düzenlediniz?
- c) Hafta sonları da çalışmanız gerektiğinde iş dışındaki yaşamınızı nasıl düzenlediniz?
- d) İş dışındaki etkinliklere nasıl vakit ayırdınız?

4.1. Uzaktan eğitim sürecinin olumlu yönleri nelerdir?

- a) Çalışma ortamı ile ilgili neler düşünüyorsunuz?
- b) Ailenizle birlikte geçirdiğiniz zamanı nasıl etkiledi?
- c) Etkin zaman yönetimi ilgili nasıl bir deneyim yaşadınız?
- d) Okul yönetimine karşı sorumluluğunuzla ilgili ne düşünüyorsunuz?
- e) Bireysel olarak kendinize ayırdığınız zamanı nasıl etkiledi?
- f) İş yerine ulaşımında zaman kaybı olmaması ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

4.2. Uzaktan eğitim sürecinin olumsuz yönleri nelerdir?

- a) İşin bitirilme süresini ve çalışma psikolojinizi nasıl etkiledi?
- b) Ev ortamı dikkatinizi toplama ve motivasyon durumunuzu nasıl etkiledi?
- c) Bu süreç iş ve özel yaşamınızın sınırlarını nasıl etkiledi?
- d) Bu süreçte ailenize nasıl zaman ayırdınız?
- e) Teknolojik problemlerin iş başarınız üzerindeki etkisi ile ilgili ne düşünüyorsunuz?
- f) Bu süreçte evde çocuklarla birlikte işinizi nasıl yapıyordunuz?
- g) İş ve sosyal yaşamınızın aynı mekânda olması ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

5.1. Uzaktan eğitim uygulamalarının geliştirilmesine yönelik önerileriniz nelerdir?

- a) Öğrencilerin gerekli kaynaklara ulaşması konusunda neler düşünüyorsunuz?
- b) Kazanımların gerçekleşme düzeyini ölçmek için neler yaptınız?
- c) Derslere hazırlıklarla ilgili gerekli araç gereç ve dokümanlar hakkında ne düşünüyorsunuz?
- d) Sanal sınıflarda karşılıklı etkileşim kurma konusunda ne düşünüyorsunuz?

EK 2. Millî Eğitim Bakanlığı İzin Yazısı

Evrak Tarih ve Sayısı: 01.06.2023-E.670176

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-14588481-605.99-77275259
Konu : Araştırma İzni

31.05.2023

GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi: a) 18.05.2023 tarihli ve 659274 sayılı yazınız.
b) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2020/2 nolu Genelgesi.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Murat HELVACT'nın "**Öğretmenlerin Uzaktan Ev Eksenli Geleneksel Eğitim Uygulamalarının İş-Yaşam Dengesi Bağlamında İncelenmesi**" konulu tezi kapsamında Çankaya, Etimesgut ve Mamak ilçelerine bağlı okul ve kurumlarda uygulanacak olan veri toplama araçları ilgi (b) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, söz konusu araştırmanın Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ölçme araçlarının; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde okul ve kurum yöneticilerinin sorumluluğunda gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Harun FATSA
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Ek:
Uygulama araçları (9 sayfa)
Dağıtım:
Gereği:
Gazi Üniversitesi
Bilgi:
Çankaya-Etimesgut-Mamak İlçe MEM

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Bu belge,güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..